SERIA A ACTUAL

ZOLTÁN ROSTÁS
ANTONIO MOMOC

Bișnițari, descurcăreți, supraviețuitori

Curtea Veche

Eveniment jubiliar, a zecea carte editată de profesorul Zoltán Rostás şi colaboratorii lui la Curtea Veche Publishing este una cu bătaie lungă. Apărută într-un moment semnificativ pentru România, dacă nu cumva momentul este cel care a generat-o, şcoala de investigaţii „la firul ierbii” a sociologului, alcătuită din foştii lui studenţi, doctoranzi, unii dintre ei colegi, „gaşca gustiştilor”, cum au fost numiţi, a adunat cu har, inteligenţă şi profesionalism mărturii care se vor citi cu siguranţă peste decenii ca documente inestimabile de viaţă şi istorie autentică, nedeformată, neobnubilată politic sau ideologic şi ca inepuizabilă materie primă pentru studierea istoriei mari, a epocii.

Doina Jela

Istoria se ocupă, în genere, cu destinul unor „eroi” (pozitivi sau negativi, în funcţie de conjuncturi) sau cu „traseele” unor colectivităţi (popoare, naţiuni, categorii sociale), fără a lua în seamă „întâmplările” membrilor anonimi ai acestora. Cartea celor doi apreciaţi cercetători vrea să depăşească

tocmai această viziune polară, încercând să surprindă istoria trăită din perspectiva actorilor ei secundari, a celor ale căror nume nu vor fi menţionate niciodată în tratate savante sau manuale şcolare. Deşi, fără aceste personaje în aparenţă neglijabile, nicio fixare pe o direcţie sau alta a comunităţilor din care fac parte, niciun traseu personalizat nu ar fi fost posibil.

Adriana Bittel.

Formula AS

CURTEA VECHE – SERIA ACTUAL

[…] Strada Covaci era toată plină de bişniţari, în faţa fiecărui magazin găseai câte unul; şi probabil aveau şi câţiva şefi, tot dintre bişniţari. Că acolo nu putea să pătrundă oricine. Sau dacă mai pătrundea cineva, era fiecare cu obiectul lui de activitate: unul trebuia să vândă ţigări, unul trebuia să vândă blugi, unul vindea piese radio… Se vindeau tot felul de obiecte care nu se găseau pe piaţă. […] Ţigări, blugi, gumă, adidaşi, ciocolată chiar, că nu se găsea atunci. Băuturi, mai puţin. Şi acolo fiind şi consignaţii, că erau multe

consignaţii, de aia stăteau ei acolo. Bine, nu veneau ei să stea cu multă marfă, că era paguba prea mare. O mai doseau la consignaţii, pe-acolo. Ei se dădeau în primire, cum nu-i convenea ele cineva, cum se dădeau în gât: „Ţine marfa la cutărică”. Ştii pe unde mai ţineau ei marfa? Pe la astea care vindeau sucuri la pahar, la tonete din alea. […]

Dar nu l-aţi ascultat pe Dumitru Dragomir sau pe atâţia alţii, câţi aveau bani la Revoluţie? Şi dintre sportivi… toţi fotbaliştii erau mulţumiţi, pentru că atunci când aveau vreun succes nu prea mai erau vămuiţi. Şi se mergea pe încredere. Mergea echipa Dinamo, da? Securistul era cu ei acolo, ştia ce au, ce nu au şi, dacă aveau succes, le dădea voie cu un video, cu nu ştiu ce… Se vindeau şi videouri pe timpul ăla, dar nu erau puse la vedere.

Făceai tranzacţia verbală, după care te duceai şi îţi dădea produsul, nu acolo.

(Florentina Ţone – „Noi toţi ne suspectam unii pe ceilalţi.”)

ACTUAL
Colecţie coordonată de DOINA JELA

ZOLTÁN ROSTÁS este profesor de sociologie şi de comunicare. A publicat volumele: Visszajâtszăs (Conexiune inversă), Bucureşti, Albatros, 1984; Ketely es kiserlet (Dubiu şi experiment), Cluj-Napoca, Kriterion, 1988; Monografia ca utopie. Interviuri cu Henri H. Stahl, Bucureşti, Paideia, 2000; O istorie orală a Şcolii Sociologice de la Bucureşti, Bucureşti, Printech, 2001; Chipurile oraşului. Istorii de viaţă din Bucureşti. Secolul XX, Bucureşti, Polirom, 2002; Istorie la firul ierbii. Documente sociale orale (împreună cu Sorin Stoica), Bucureşti, Tritonic, 2003; Sala luminoasă. Primii monografişti ai şcolii gustiene, Bucureşti, Paideia, 2003; Secolul coanei Lizica. Convorbiri din anii 1985 – 1986 cu Elizabeta Odobescu-Goga. Jurnal din perioada 1916 – 1918, Bucureşti, Paideia, 2004; Atelierul gustian. O abordare organizaţional, Bucureşti, Tritonic, 2005; Televizorul în „micul infern” (împreună cu Sorin Stoica), Bucureşti, Tritonic, 2005; Parcurs întrerupt. Discipoli din anii ’30 ai Şcolii gustiene, Bucureşti, Paideia, 2006.

La Curtea Veche Publishing, i-au apărut volumele: *Tur-retur. Convorbiri despre munca în străinătate*, 2 vol. (împreună cu Sorin Stoica), 2006; *Dialog neterminat* (împreună cu Ioan Mihăilescu), 2007; *Cealaltă jumătate a istoriei. Femei povestind* (împreună cu Theodora-Eliza Văcărescu), 2008; *Jurnal de cămin* (împreună cu Sorin Stoica), 2008; *Strada Latină nr. 8. Monografişti şi echipieri gustieni la Fundaţia Culturală Regală „Principele Carol”*, 2009; *Tânăr student caut revoluţionar* (împreună cu Florentina Ţone), vol. I – 2011, voi, îi 2012.

ANTONIO MOMOC s-a născut în Bucureşti, la 31 martie 1978. După Revoluţie, a urmat liceul „Iulia Haşdeu”, secţia Filologie-Istorie. În perioada 1996 – 2000, a studiat la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării a Universităţii din Bucureşti, unde a absolvit şi masteratul în Ştiinţele Comunicării. În ultimii doi ani de Jurnalism, a frecventat simultan cursurile Facultăţii de Ştiinţe Politice ale aceleiaşi universităţi. Din 2002, este licenţiat în Ştiinţe Politice, iar din 2005, master în Ştiinţe Politice la Şcoala Naţională de

Ştiinţe Politice şi Administrative. Din anul 2008, este doctor în Sociologie al Universităţii din Bucureşti. Între 2010 şi 2013 a avut o bursă post-doctorală cu o mobilitate în 2012 la universitatea LUISS „Guido Carli" din Roma, iar în 2013, o bursă SUSI la Scripps Collège of Communication, Universitatea din Ohio.

La Curtea Veche Publishing, i-a apărut volumul Capcanele politice ale sociologiei interbelice. Şcoala gustiană între carlism şi legionarism, 2012.

Zoltán Rostás şi Antonio Momoc au mai fost co-autorii volumului *Activiştii mărunţi. Istorii de viaţă*, Curtea Veche Publishing, 2007.

ZOLTÁN ROSTÁS ANTONIO MOMOC
(coordonatori)
Bişniţari, descurcăreţi, supravieţuitori

BUCUREŞTI, 2013
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

Bişniţari, descurcăreţi, supravieţuitori / Zoltán Rostás, Antonio Momoc (coord.).
— Bucureşti: Curtea Veche Publishing, 2013 ISBN 978 – 606 – 588 – 628 – 5
I. Rostás, Zoltán (coord.)
II. Momoc, Antonio (coord.)
339.194 (498)
Coperta: S.C. TRI DESIGN S.R.L.
CURTEA VECHE PUBLISHING, 2013 pentru prezenta ediţie
ISBN 978 – 606 – 588 – 628 – 5

„... economia de stat centralizată producea şi reproducea... penuriile de bunuri de consum. Iar cauza principală a bişniţei şi a variantelor ei mai puţin spectaculoase a fost lipsa de bunuri”.
(Z.R.)

AL ZECELEA VOLUM SAU DESPRE EXPERIENŢE DE SUPRAVIEŢUIRE

În primii ani ai studenţiei mele clujene am remarcat un grup de tineri care „pierdeau” timpul în piaţa centrală a oraşului, în jurul hotelului şi restaurantului Continental. Păreau să fie fără ocupaţie. Dar se ocupau, de fapt, cu schimbul ilegal

de valută şi cu alte servicii învăluite în mister pentru noi, simpli studenţi. Erau bine îmbrăcaţi, superiori, nu se amestecau cu noi, chiar dacă frecventam aceleaşi cafenele. Nu eram interesaţi de ei, şi, fireşte, nici ei de noi. Atunci nici eu, proaspăt angajat (mai mult sentimental) într-ale sociologiei, nu vedeam, nici măcar nu bănuiam că ei erau reprezentanţii unui fenomen social-economic propriu regimului comunist. Nu bănuiam, pentru că preocupările lor cu iz penal reprezentau doar vârful aisbergului, al fenomenului numit – mai mult în şoaptă – economie neagră, subterană, gri sau, într-un limbaj mai elevat, economie secundară sau informală.

„Bişniţarii”, căci acesta era termenul uzual care-i desemna, alcătuiau o lume mică, cu multe secrete, şi nu figurau nu numai pe agenda mass-media (acolo erau promovaţi numai „fruntaşii” în producţie şi din când în când, cu titlu de exemplu negativ, „codaşii”), dar nici măcar în cercetarea şi literatura sociologică sau economică autohtonă. (Deşi economia neagră funcţiona mult mai mult în

întreprinderile de stat, în complexele socialiste cooperatiste şi în agricultura colectivizată, decât în afara acestora.)

La sfârşitul anilor ’60 a apărut o breşă în gestionarea economiei socialiste, când „s-a dat drumul” la mandatari în oraşe şi cointeresării ţăranilor colectivizaţi prin loturi personale. Se prefigura o epocă în care bunurile de larg consum elementare vor fi accesibile şi se promitea că cercetarea socio-economică nu va mai avea tabuurile vechi şi ridicole. Dar, înainte de evaluarea ştiinţifică, economică şi socială a efectelor acestei „liberalizări”, la începutul anilor ’70 înlesnirile au fost curmate. Strategia implementării „societăţii socialiste multilateral dezvoltate” a prins viteză. Au început să se aloce din ce în ce mai multe fonduri investiţiilor industriale, reducând treptat dar sigur alocările pentru consum în România.

Însă şi dincolo de această strategie particulară ceauşistă, se putea observa o tendinţă prezentă în orice regim comunist, de la cele mai dure până la cele mai permisive. Aceasta consta în faptul că economia de stat centralizată producea şi

reproducea… penuriile de bunuri de consum. Iar cauza principală a bişniţei şi a variantelor ei mai puţin spectaculoase a fost tocmai lipsa de bunuri, de la alimente la articole de îmbrăcăminte, de la mobilă la obiectele de uz casnic, de la produsele de igienă până la medicamente etc. Şi dacă totuşi se produceau asemenea bunuri, cantitatea lor a fost mereu insuficientă, piaţa nu funcţiona conform mecanismului cererii şi ofertei. Aici nu consumatorul dicta, ci producătorul (ceea ce în sine este o aberaţie), iar acesta nu era interesat să producă pentru piaţa internă, la preţuri scăzute.

Penuria de bunuri scoate instantaneu la suprafaţă actori economici clandestini sau cvasi-clandestini pentru a satisface nevoile de consum apărute. Oricine putea deveni actor al acestui fenomen într-o măsură mai mare sau mai mică, atât oamenii regimului, cât şi cei care nu făceau parte dintre privilegiaţii lui. Din acest motiv am structurat volumul de faţă în trei capitole: bişniţari, descurcăreţi şi supravieţuitori – cu toţii implicaţi în acelaşi fenomen.

Reţelele, ramificaţiile economiei negre

au apărut neoficial în societăţi locale, dar cu creşterea vertiginoasă a penuriei, în anii ’80, au cuprins şi aparatul de stat. În privinţa economiei negre cei de „sus” şi cei de „jos” alcătuiau reţele puternice. Astfel nu doar micii bişniţari o duceau mai bine, ci „câştigau şpăgi cei de la ministere de la economiştii din angrouri, aceştia de la gestionarii din magazine şi aşa mai departe”. Un interlocutor versat într-ale bişniţei „profesioniste” avea fără îndoială dreptate să califice economia neagră drept un fel de Triunghi al Bermudelor, unde „se pierdeau mărfurile şi apăreau banii”. Iar cu banii – în ciuda penuriei, a magazinelor goale – „cumpărai orice”.

Nu toată lumea îşi asuma statutul (şi riscurile) de bişniţar. Dar, în anii ’80, în deceniul celor mai mari lipsuri „oricine se putea descurca, dacă avea puţin curaj şi spirit întreprinzător”. Practic aproape toată lumea participa la această „a doua redistribuire” neoficială a bunurilor, chiar dacă unii mărturisesc că le era „aşa de frică”. Mai puţin cunoscut este faptul că până şi pentru realizarea planului de producţie al întreprinderilor de stat, deci în

economia oficială, a fost nevoie de tertipuri bişniţăreşti – infinit mai sofisticate – ca să se poată raporta la finele anului, că planul a fost îndeplinit sau chiar depăşit.

S-a generalizat treptat ideea că bunurile de orice fel se obţin numai prin „relaţii”. Omul de rând nici nu mai încerca să facă un demers pe cale legală, ci se gândea mai întâi dacă ştie pe cineva, sau ştie pe cineva care cunoaşte pe cineva care poate să-l ajute, să-i procure, să-i rezolve, să-i aranjeze ceva. Penuria a dat deci naştere unei adevărate *culturi* a bişniţei, a descurcatului, generând tot felul de strategii de supravieţuire în cadrul economiei informale. Despre toate aceste variante Antonio Momoc, în „Postfaţa” lui va scrie mai detaliat, dar amândoi suntem conştienţi că fenomenul în discuţie este infinit mai complex decât cele sugerate în acest volum.

Înainte de 1989, totuşi, se credea că acest comportament va dispărea odată cu dispariţia penuriei. Ar fi fost logic şi benefic, în realitate însă ceea ce s-a constituit ca o cultură nu dispare automat odată cu schimbarea condiţiilor care au generat-o, ci

acţionează imperturbabil în continuare. Ba mai mult, în condiţiile introducerii economiei de piaţă de după 1989, această cultură s-a consolidat şi s-a „îmbogăţit” cu fenomenul corupţiei şi cel al evaziunii fiscale.

Iată de ce credem că acest volum este mai mult decât o culegere de amintiri din lumea apusă a regimului comunist, el constituie o bază documentară a „patologiei” vieţii noastre economice de azi. Meritul pentru realizarea acestei „arheologii sociale” mergând îndărăt din prezent în trecut aparţine, firește, studenţilor de la FJSC care au descoperit – în primul rând pentru ei înşişi – rădăcinile unor probleme actuale. Datorită perseverenţei lor – pentru că este mai dificil să abordezi asemenea teme – cercetarea economiei informale primeşte un ajutor deloc de neglijat.

Aşa au fost receptate, de altfel, şi celelalte nouă volume de istorie orală şi de observaţii ale studenţilor-coordonate împreună cu regretatul Sorin Stoica, cu Theodora-Eliza Văcărescu, Florentina Tone şi Antonio Momoc – nu numai de presa

culturală, ci şi de cercetarea sociologică şi politologică. Realizarea celor zece volume de istorie orală şi de observaţii nu a acoperit sistematic societatea românească, scopul lor fiind acela de a atrage atenţia asupra unor probleme actuale sau din trecut prea puţin (sau inadecvat) abordate. Şi nu în ultimul rând, asupra unor metode noi de investigare a realităţii.

Zoltán Rostás

Bişniţarii

CĂTĂLINA-ELENA TOMA

„Câştigau şpăgi cei de la minister de la economiştii din economiştii din angro de la gestionarii de magazine şi aşa mai departe…”

Nume: Petrică T.

Data naşterii: 21.02.1937 Locul naşterii: Bucureşti Stare civilă: căsătorit, doi copii

Ocupaţii anterioare: muncitor, ghid turistic, lucrător comercial, şef depozit Statut actual: pensionar

Spuneţi-mi, ce meserii aţi avut de-a lungul vieţii?

La început, la terminarea şcolii am vrut să îmbrăţişez o meserie tehnică, vrând să

lucrez într-una dintre uzine. La acea vreme muncitorii erau la mare putere şi aveau salarii foarte mari. Am lucrat într-una dintre marile uzine bucureştene, timp de un an. Am câştigat bani foarte mulţi în acea perioadă. Erau nişte norme foarte umflate, muncitorii erau văzuţi foarte bine, intelectualii marginalizaţi. Inginerii aveau salarii mult mai mici ca un muncitor. Şi am lucrat un an de zile, pontând la ora cinci dimineaţa şi terminând lucrul la zece seara, dar cu şanse mari de câştig, cu salarii foarte mari.

După un an de zile, probabil că şi economia se prăbuşise şi normatorii au început să taie drastic din norme. Munca era foarte grea, banii începuseră să fie din ce în ce mai puţini, am renunţat la acea meserie. Am decis, după o plimbare de trei luni de zile prin toate institutele de cercetări pentru a îmbrăţişa meseria de desenator tehnic, unde nu am găsit niciun post liber, pentru că erau toate ocupate de copiii nomenclaturiştilor şi celor cu poziţie înaltă în partid… am găsit de lucru în comerţ.

Lucru care mi s-a potrivit mânuşă,

angajându-mă ca recepţioner la unul din marile depozite de angro. Aici într-adevăr salariile erau mici şi ciubucurile foarte mari, având în vedere că mărfurile se găseau foarte greu, erau repartizate, cum era economia centralizată, repartizate de minister către depozitele mari de angro. Depozitele mari de angro le repartizau către magazine. Era o întreagă filieră în care câştigau şpăgi cei de la minister de la economiştii din angro, economiştii din angro de la gestionarii de magazine şi aşa mai departe... era un lanţ întreg. Posibilitatea acelor lucrători de a mai coti, să zicem, una-două bucăţi deturnate de la vânzarea directă şi vândute pe sub mână unor persoane cu dare de mână, care ofereau sume destul de frumuşele pentru o maşină de spălat, de exemplu, pentru un frigider, un televizor color, o maşină de cusut.

Cum ajungeau acele persoane la dumneavoastră? Erau rude, cunoscuţi?

Nu. Nu. Era o teroare întreagă, pentru că poliţia economică[1] de abia aştepta să te

1 în regimul comunist, instituţia respectivă se numea Miliţia economică. (n. red.)

aresteze. Dacă cumva se afla şi te prindea, după o bătaie zdravănă ziceai şi ce nu ai făcut. De regulă, acele persoane veneau recomandate. Veneau terţe persoane care ştiau oameni de legătură, oameni pe care îi cunoşteai, nu treceai direct la un om pe care nu-l cunoşteai. Îi ziceai: „Nu, nu fac aşa ceva! Poftiţi la magazin, o să găsiţi la vânzare”. Mă rog, o grămadă de minciuni de genul ăsta.

Aceste produse erau vândute la acelaşi preţ ca în magazin?

Nicidecum. Produsele, peste preţul de magazin… mai primeai la ele în funcţie de raritatea lor pe piaţă, mai primeai echivalentul unui sfert de salariu şi până la o jumătate de salariu. Nu mai spunem, la un televizor color puteai câştiga două salarii dintr-odată dacă reuşeai să i-l dai cuiva.

De ce stăteau aceste produse în depozit şi nu erau scoase la vânzare?

Erau foarte puţine, nu se producea mult. Probabil restul de producţie care era declarată era exportată, sau pur şi simplu se declara că se produce mult, dar în realitate era puţin. Bănuiesc că e valabilă şi prima variantă, şi a doua: se exporta foarte

mult la preţuri derizorii pentru a acoperi datoriile făcute de stat şi a doua variantă se raporta. Era minţit foarte tare Conducătorul, mă rog, el era Conducătorul... era minţită conducerea, prin raportări eronate.

Ce aţi făcut mai departe?

Au trecut câţiva ani în acest depozit de angro unde am câştigat bani frumoşi la un moment dat. Frica de puşcărie, că cei din jurul meu intrau pe capete în puşcărie unul după altul, fiind prinşi cu fel de fel de vânzări de astea pe sub mână, o vânzare la suprapreţ, ce să mai spun, im preţ suplimentar... Şi văzând lucrurile, vorba românească, ulciorul nu merge la apă de multe ori, am considerat că trebuie să plec din instituţia respectivă, dar nu puteam să lucrez decât... deja mă calificasem în meseria respectivă de lucrător comercial.

Nu am făcut decât să schimb locul şi să continui ceea ce am învăţat. Plecând într-un mare magazin şi având o funcţie mai mare acolo, decât recepţioner din acel gros, fiind un şef peste un depozit imens, mare, care avea mult mai multe lucruri, posibilităţi de vânzare la suprapreţ şi cu riscuri, la început

am considerat că simt mult mai mici, dar cu timpul mi-am dat seama că sunt mult mai mari, din ce în ce mai mari din cauza crizei prin care trecea societatea, în ultimă instanţă sistemul.

Îmi aduc aminte, într-o dimineaţă, plecând de acasă într-o iarnă, cu o criză mare de cartofi, nu se găseau cartofi pe nicăieri, auzisem că s-a deschis piaţa agroalimentară, prima piaţă agroalimentară din cele pe care le proiectase, pe care le impusese să se construiască Ceauşescu, acel „Circ al foamei” cum era numit. Se asemănau foarte bine aceste pieţe cu forma Circului de Stat, cu o cupolă mare în interiorul ei, pe două nivele – trei, în care urmau să fie multe alimentare, cu alimente multe, pieţe cu zarzavaturi, cu tot ce trebuie, ca într-un mare magazin alimentar din zilele noastre. Dar tot timpul era gol. Peste zi te duceai şi erau rafturile complet goale. Dacă erau ceva mărfuri alimentare de strictă necesitate, în circa 20 de minute – o jumătate de oră dispăreau. Tot aşa, se vindea pe sub mână. Exista clientelă preferenţială.

Mă reîntorc, vă spuneam că într-o

dimineaţă nu aveam cartofi, deşi aveam o relaţie, dar era foarte departe, într-xm cartier mărginaş al Bucureştiului, de unde făceam rost de produse de aprozar. Dar îmi trebuiau neapărat două-trei kilograme de cartofi, soţia mă rugase să fac rost. Am plecat de dimineaţă cu gândul că în acest circ al foamei va băga cartofi în dimineaţa aceea. Într-adevăr am ajuns, am avut un mare noroc, era foarte devreme de dimineaţă, cozile erau încă mici, lumea nu se prinsese că au apărut la vânzare. Erau circa 30 – 40 de persoane. Asta e un mare noroc să stai la cozi de doar 30 – 40 de persoane. Erau cozi şi de 100 – 150 de persoane. Şi stăteai la coadă şi riscai să nu mai apuci, când îţi venea rândul se termina. Dar având noroc, m-am aşezat la rând, se striga de la vânzător că nu se dă mai mult de o plăsuţă din aceea de două-trei kilograme. Cartofii erau foarte urâţi şi foarte stricaţi. M-am uitat şi ştiam că trebuie să ajung cu două kilograme de cartofi buni acasă… ştiam că am nevoie de două plase, nefiind două persoane nu aveam voie să iau decât una. Ajung în faţă, mă uit în ochii vânzătorului, îi dau banii şi un plus

fără să observe cei din jur. Îmi dă o plasă şi îi dau drumul la picioare şi cu mâna cealaltă am luat a doua plasă şi dau să ies din rând. La ieşirea din rând, o persoană într-xm cojoc, cu gulerul ridicat, mai mărunţică decât mine, mă ia de guler şi începe să ţipe, să urle la mine că simt hârciog, că fac dezaprovizionare, că am luat două plase. Îi explic: „Domnule, am luat două plase că din două de abia apuc să scot o plasă că sunt toţi stricaţi şi urâţi”. „Nu vă e ruşine că după ce că vă dăm de mâncare, să aveţi să băgaţi în voi, aveţi tupeul să spuneţi că simt stricaţi!” „Bine, dar în realitate aşa este”. „Să vii cu mine că îţi arăt eu ţie, te bag în beciurile de la sectorul de partid, ai să vezi tu acolo, o să înveţi acolo cum să te porţi civilizat”.

La care, la un moment dat, trezit de dimineaţă, i-am zis: „Du-te, bă, de aici că îţi dau una şi te bag pe sub asfalt. Ce te dai aşa mare? Cine eşti tu?”, totuşi crezând că ar fi un nimeni după aparenţe. Legitimându-se, era secretar de partid pe ramura de comerţ într-un sector din Bucureşti. A vrut să mă bage în spate, a chemat miliţia din piaţă şi zice: „Haideţi să coborâm că s-a

adunat multă lume în jurul nostru”. Zic: „Nu merg jos că acolo mă bateţi”. „Domnule, mergi jos că strici ordinea publică”. „Nu merg nicăieri, de aici nu mă mişc”. Oamenii au început să ţipe că „nu-l luaţi nicăieri, lăsaţi-l aici, ce înseamnă asta?” Peste miliţian mi-au întins numere de telefon: „Dom’le, dacă te duce la miliţie, noi suntem martori, am fost de faţă, nu ai făcut nimic rău”. La care până la urmă ne-am retras unde au vrut ei, nu am avut încotro, nu m-au bătut. Probabil că exista şi o oarecare teamă din partea lor că aş fi reţinut unul din numerele date. În schimb i-a spus miliţianului să mă amendeze pentru tulburarea liniştii publice. Amenda care era echivalentul unui salariu. Da, ce să vă spun. Nu m-ar fi atins foarte tare faptul că am plătit un salariu acea amendă. Oricum îl recuperam. Eram un tip care se descurca.

Aţi fost ameninţat? Aţi avut probleme la locul de muncă de pe urma acestui incident?

Evident. După aceea, după amendă, i-a spus poliţistului: „Legitimează-l că este un golan din aceia care se plimbă pe stradă şi nu au serviciu”, la care i-am zis: „Bă,

dementule!”, fiind foarte nervos, „eu am serviciu, uite şi legitimaţia” şi i-am arătat legitimaţia şi a văzut că lucrez în comerţ, i-a zis poliţistului: „Lasă-l că acum este al meu!” S-a prezentat la directorul instituţiei la care lucram, evident am ajuns la director înaintea lui după ce am terminat discuţia, am fugit, i-am povestit directorului tot ce s-a întâmplat, s-a îngrozit, nu ştia ce să mai facă, zice: „Cum poţi să te iei în gură tocmai cu secretarul de partid care se ocupă de comerţ?? Cum ai putut să-l jigneşti pe secretar?” şi toate cele. După circa o jumătate de oră – o oră, sunt chemat la director şi a început să ţipe la mine secretarul de faţă cu directorul: „Te bag în puşcărie, îţi distrug familia şi ne-am de neamul tău”, zice, „vă distrug pe toţi şi copiii tăi şi copiii copiilor tăi”. Şi spunea directorului instituţiei la care lucram: „Într-o jumătate de oră să-l trimiteţi la fabrica de cărămidă, muncitor necalificat, să muncească. Să vadă cum este în fabrică. Să vadă cum muncitorimea realizează banii muncind şi ce greu este”. La care directorul i-a explicat: „Este cel mai bun profesionist al nostru şi sarcinile pe care le are, dacă ar

fi să plece la acea fabrică de cărămidă ar dura o lună şi jumătate că verificările pe care i le facem anual durează o lună şi jumătate şi de abia s-au terminat luna trecută, nu o jumătate de oră”. Mă rog, pe urmă a mai venit şi directorul adjunct tehnic, l-au mai îmbunat, i-au dat cafele şi cu chiu cu vai au reuşit să-l îmbuneze şi să renunţe la ideea de a mă trimite la acea fabrică de cărămidă. Dar cu menţiunea că la toate activităţile pe care le face partidul, la venirile lui Ceauşescu din străinătate pe şosele, la defilat de 23 august, de 1 mai, să particip, să mă reeduc. Şi participând la toate acestea, el era pe lângă grupurile de oameni întotdeauna că era din partea sectorului şi tot timpul mă ameninţa şi tot timpul îmi spunea: „Ai scăpat de data asta, dar data viitoare puşcăria te mănâncă!”

Aţi mai avut probleme în următorii ani cu această persoană sau scandalul s-a stins pe parcurs?

Nu, nu am mai avut probleme. Nu pot să zic că am avut probleme care mi se trăgeau de acolo. Erau problemele de zi cu zi, din viaţa cotidiană.

Spuneaţi că alimentele erau date cu

raţia… Ce erau acele cartele pentru alimente?

Nu erau chiar cartele. Erau nişte liste în baza cărora cu buletinul puteai să-ţi ridici o cotă de zahăr, ulei şi carne.

Câte produse puteaţi lua pe lună de persoană?

Alimentele erau pe persoană, indiferent dacă era persoană mică sau persoană mare: aveai două kilograme de carne, un kilogram de ulei şi un kilogram de zahăr care ajungeau sau nu ajungeau, fiindcă în casă mai pregăteşti prăjituri, dulciuri, găteşti. Cantităţile erau foarte mici. Dar, spre deosebire de acum, te duceai, luai, bani existau destui, nu ca acum, nu existau produse, puteai face rost şi pe sub mână… chiar dacă erau raţionalizate. Cine avea relaţii…

Spre exemplu, eu luam din două alimentare, luam raţie dublă, întotdeauna. Acum, la pensie, abundă magazinele, dar ştiţi bine că pensiile simt foarte mici. Primul lucru pe care îl facem este să ne plătim întreţinerea.

O altă perioadă, îmi amintesc înainte de asta, mă apucasem de turism. Eram într-una

din comisiile sindicale de turism, adunam foarte mulţi oameni în excursii interne. După care, după un an de activităţi cu excursii interne, mi se dădea să conduc o excursie externă. Ca să pleci într-o astfel de excursie trebuia să primeşti un accept al Adunării Oamenilor Muncii[2]. Adunarea nu era zilnică, săptămânală... era o dată la o lună şi putea să fie amânată poate la două luni, ea era programată o dată la o lună, dar se eschivau, spuneau că nu au timp de astfel de şedinţe şi se ţinea la două luni. Şi acceptul de a ieşi afară în străinătate nu-l putea primi orice muncitor. Erau foarte bine verificaţi la nivel de sindicat, la nivel de conducere de întreprindere ca să-ţi dea acea adeverinţă care mai departe ajungea la Oficiul Naţional de Turism (ONT) şi mai departe dosarele la serviciul de paşapoarte, unde Securitatea avea o bază de date foarte bine pusă la punct.

Îmi aduc aminte că îmi alegeam toate excursiile de Rusia. Era o afacere, o afacere foarte bănoasă. Existau şi acolo foarte multe nevoi, cetăţenii deţineau foarte mulţi

2 Forul la care face referire intervievatul se numea în anii respectivi Comitetul Oamenilor Muncii (COM), (n. red.)

bani necâştigaţi din salarii, pe diferite căi şi îşi doreau să fie îmbrăcaţi mai occidental. Cum România producea acei blugi care nu semănau a blugi şi acei reiaţi care nu semănau a reiaţi occidentali, dar pentru Rusia era o chestie bună, încălţăminte de piele şi anumite produse de îmbrăcăminte şi încălţăminte la modă, noi le cumpăram pe sub mână de la noi dând şpăgi şi le vindeam în Rusia pe străzi. Ne alerga poliţia pe străzile din Kiev, Leningrad, Moscova. Se făceau de obicei excursii în oraşele mari, Kiev, Leningrad, Moscova, dar nu numai, şi în toate republicile din URSS. Eu unul în toată perioada în care m-am ocupat de chestia asta am vizitat, din cele 17 republici, 16. Vânzând aceste obiecte aduse din România acolo de la zece ori preţul lor din România, ajungeam să cumpărăm tot felul de nimicuri şi blănărie pe care le aduceam în România şi le vindeam prin fabrici şi uzine, prin intermediari care câştigau şi ei la rândul lor, ajungând de la zece ori preţul din Rusia, deci câştigurile erau fabuloase.

Acest schimb de mărfuri era unul oficial? Autorităţile ştiau de aceste afaceri?

Nu-mi vine să cred că ştiau. Nu era legal ce făceam. Conform regulamentului vamal aveai dreptul de a scoate câteva obiecte din ţară: două perechi de pantaloni, două de pantofi. Evident nu scoteam numai două. Mai băgăm prin valiză două acolo, două dincolo, mai dădeam şpagă la vamă. Îi şpăguiam pe vameşi care şi ei la rândul lor îşi rotunjeau veniturile. ONT-ul reuşea să facă câte un tren de 13 vagoane, era supranumit „Trenul prieteniei” cu astfel de turişti negustori. Vă închipuiţi dacă fiecare avea două valize de marfă, erau tiruri întregi de marfă care mergeau în Rusia, tiruri întregi de marfă care veneau în România. La modul, chipurile, legal de trecere peste graniţă în limitele regulamentului vamal. Dar fiecare avea dublu sau triplu. Nu mai ziceam de bijuteriile de aur care în Rusia se găseau la orice magazin, iar în România nici verighete nu puteai să-ţi iei să te căsătoreşti. Nu exista aur deloc. Se făcea şi contrabandă practic cu bijuteriile de aur din Rusia. Se câştigau bani foarte buni din tranzitarea asta.

Îmi aduc aminte, înainte de a începe

aceste excursii eram într-o perioadă în care copiii erau mici, munceam foarte mult împreună cu nevastă-mea, nu ştiam ce să mai facem, aveam rate la casă, la mobilă, la, mă rog, ce-i trebuie omului în casă. Şi începusem să facem dintr-un material foarte ieftin, se numea finet, era derizoriu de ieftin, îl foloseau gospodinele pentru cârpe de praf, acest material era în culori albe şi pastelate şi făceam nişte bluze mai ieşite din comun, care să fie altfel decât ce se găseşte pe piaţă, pe piaţă erau bluze aşa mai stas, mai ca la chinezi, mai comuniste. Erau nişte bluze foarte frumoase care implicau şi baterea unor capse. Noi le croiam, le coseam şi după-amiezile când eram acasă băteam pe masa din bucătărie acele capse care făceau un zgomot infernal. Capsele le băteam îmbrăcaţi în pijamale pentru că vecinul de jos venea la uşă: „Dom'le, de ce bateţi?" şi ieşeam la uşă şi mă frecam la ochi şi îi spuneam: „Nu batem nimic. Noi dormim". Ieşeam în pijama.

Ce făceaţi cu acele bluze? Le vindeaţi?

Le vindeam. Le trimiteam tot aşa prin fabrici, prin instituţii… primeam bani pe ele. Câştigam foarte bine de pe urma lor. La un

moment dat canalele pe care le distribuiam s-au saturat. Şi am găsit un nou canal la Agenţia de Import. Cafeaua pe piaţă nu se găsea. La agenţia de import veneau cafea, citrice, toate minunile. Muncitorii de acolo ziceau: „Dom'le, noi nu avem bani, vă plătim în cafea". Şi primeam cafea verde neprăjită şi le dădeam bluzele confecţionate de noi. Pe acea cafea o prăjeam pe aragaz, făceam rost de pungi, o puneam în pungile alea şi le vindeam pe sub mână. Se vindea la preţuri foarte mari şi foarte bune, pentru că nu se găsea cafea pe nicăieri. Acea cafea făcea un fum mare şi gros care ieşea pe geamul de bucătărie. Era cât pe ce să vină pompierii crezând că am luat foc. Iarăşi vecinii nu puteau să ţină geamurile deschise, că venea fumul ăla de cafea. Nu se puteau face afaceri la vremea aia cu forme legale. Afacerile le făcea statul. Toate instituţiile erau ale statului, nu erau particulare. Totul era deţinut de stat, era în proprietatea statului.

Care erau plusurile şi minusurile comunismului?

Toată lumea avea un loc de muncă, toată lumea putea să meargă într-un concediu, un

concediu la mare, la munte, fără niciun fel de probleme. Bani cam erau, produsele lipseau. Dar cum v-am zis, unii se descurcau, alţii nu... probabil că şi în ziua de azi sunt la fel. Problema e că acum sunt mai puţini cei care se descurcă. Înainte erau majoritari cei care se descurcau, acum cei care se descurcă simt minoritari. Comunismul îţi asigura un loc de muncă. Ţin minte în perioada aia, după cutremurul din 77, Ceauşescu s-a apucat tare de construit, se pare că era în criză, nu mai avea locuri de muncă şi prin acele construcţii asigura un loc de muncă oamenilor prin care puteau să-şi câştige pâinea. În felul acesta s-a realizat Centrul Civic, Casa Poporului, care după Revoluţie au zis că este un mastodont, care trebuie dărâmată, trebuie dinamitată şi acum nu mai ştiu cum să o extindă, că nu mai au loc parlamentarii în ea.

Ce făceaţi în perioada Revoluţiei?

Mă ascundeam. La vârsta mea nu mai era cazul să ies în stradă să ţip, să urlu. Revoluţia, după părerea mea, a fost o falsă revoluţie... A fost făcută de tineret, de tineri, nu de cei de vârsta noastră. Într-

adevăr, ne-am bucurat că Ceauşescu nu mai este şi ne credeam într-o libertate deplină, într-o altfel de viaţă, dar a fost fals înţeleasă. La Revoluţie am stat în casă, am privit la televizor în măsura în care puteam, pentru că la vremea aia televiziunea nu avea aparatura necesară să ne prezinte perpetuu imagini. Tot timpul spuneau că întrerup emisiunea că aparatele s-au încălzit, că aparatele se defectează. Timp în care ei şi-au făcut guverne, guvernanţi din tot aparatul de stat comunist care exista atunci.

La Revoluţie nu am fost, dar cu privire la Revoluţie, cu privire la cum era văzut Ceauşescu în afară... în 1983, conduceam un grup în URSS, la Leningrad. Am fost aşteptat în gară de însoţitorul partener, Ivan Rus s-a prezentat. Evident că ăştia erau toţi de la KGB şi m-au aşteptat în gară, ne-a condus grupul la hotel şi îmi zice: „Din partea turismului va asista la excursie domnul şi domnul şi domnul”, mă rog, erau trei bărbaţi care ne urmăreau tot timpul. Dacă mergeam în magazine şi cumpăram era bine, nu erau probleme, dacă ajungeam în jurul unităţilor militare ne îndepărtau de

acolo. KGB-ul era pretutindeni.

Ţin minte că într-o seară la Leningrad, în ultima seară, că trebuia să mergem mai departe într-un alt oraş, în Erevan, după masa de seară, când grupul a plecat la culcare, acest Ivan Rus, partenerul ghid de limba română care susţinea că a făcut Universitatea în Bucureşti, vorbea foarte bine limba română, susţinea că nu este român şi nu este basarabean şi că este rus, avea o dicţie şi chiar vorbea bine româna. Într-o discuţie avută cu el, m-a invitat la bar şi mi-a zis: „Hai să bem pui de urs”, o băutură care era o amestecătură de vodcă, whisky, coniac şi în timp ce ne cinsteam familiile şi eram obligat după tradiţia rusă să beau până la fund paharul, caută să mă tragă de limbă că de ce nu avem brânză, de ce avem lipsurile, că la ei abundă de toate. Normal că ei aveau de toate, că toate ţările socialiste cotizau la ţara-mamă. Şi ei spuneau că au de toate şi îl blamau pe Ceauşescu că vorbeşte poporului cu portretul lui în spate şi că nu înţeleg de ce îl suportă toată lumea. Atunci mi-am dat seama că pe Ceauşescu nu-l mai suportă nimeni. Mai mult, mi-a povestit de Elena

Ceauşescu lucruri pe care le-am aflat după Revoluţie. Îmi povestea de Elena Ceauşescu că are o identitate falsă şi că vindea seminţe în gara Titu şi că Ceauşescu a fost un timid. După Revoluţie exact aceste vorbe au apărut mai trunchiate despre soţii Ceauşescu.

Ţin minte că se făcea o excursie-croazieră pe Dunăre la Porţile de Fier unde graniţa română se îmbina cu graniţa iugoslavă. Şi trecea foarte aproape vaporul de malul sârbesc, de ecluza sârbă. Pe acolo fugeau oamenii de pe vapor ca nişte câini hăituiţi. La un moment dat s-a renunţat la traseul acesta. Se câştigau foarte mulţi bani din excursii de genul ăsta, pentru că erau foarte mulţi oameni care voiau să iasă din ţară, să ajungă într-o ţară liberă unde să muncească liber, să facă fiecare ce doreşte el. Existau nişte lagăre în care stăteau o perioadă, pe urmă emigrau către Germania, Statele Unite, Canada. Foarte multă lume în acea perioadă a fugit din ţară. În 80 ONT-ul a făcut tot aşa un tren cu zece vagoane de clasa a doua, de opt persoane în compartiment, trenul fiind un tren special care mergea la Budapesta cu ocazia

revelionului. Toţi înţeleseseră că Ungaria are graniţa deschisă cu Austria. În concepţia românului, graniţa deschisă însemna aşa ceva, treci în partea cealaltă şi nu te întreabă nimeni nimic, trebuia să ai un document. S-au înscris foarte multe persoane în ideea de a fugi din ţară. Eram conducătorul unui grup şi erau şi oameni bine informaţi printre ei. În grupul meu a fost un individ cu acte false că ar fi muncit la ADP şi avea 10.000 de dolari în geacă şi nu avea valiză. În prima zi a dispărut de la hotel şi a dat, după, telefon de la Nisa din Franţa. Omul ăsta era un bişniţar de valută. Cert este că mie mi-a făcut destul rău. Toată diurna mea am plătit-o pe schimbarea broaştei de la hotel pentru că a plecat cu cheile. Şi am fost audiat că de ce nu am anunţat Ambasada Română şi am tot încercat să mă eschivez, să-l acopăr, deşi îmi făcuse foarte multe probleme. Dar erau şi oameni informaţi şi erau două baruri în Budapesta, Maxim şi Moulin Rouge, şi se întâlneau cu indivizi care le vindeau contra sumei de 200 – 300 de dolari paşapoarte false cu care puteau trece din Ungaria în Austria. Cam aşa se petreceau lucrurile.

Aţi avut probleme vreodată cu autorităţile din cauza acestor afaceri ilegale?

Am făcut într-adevăr multe afaceri ilegale pentru a-mi hrăni familia, dar nu mai mult. Mi-a fost frică că voi ajunge să am de-a face cu autorităţile, că voi face puşcărie. Căutam să respect cât de cât legislaţia. Voiam doar să trăiesc normal, mediu. Aş fi putut să am mai mult, să fac mult mai multe, dar am considerat că atât cât am cu ce să-mi hrănesc copiii este de ajuns.

Cu ce meserie aţi ieşit la pensie?

La pensie am ieşit din meseria de lucrător comercial, în perioada de după Revoluţie. Încă erau banii şi salariile lui Ceauşescu. M-a bucurat că aveam o pensie destul de bunicică, dar în timp s-a devalorizat. Acum mă bucur de nepoţi, doi de la fata cea mare şi unu de la fata cea mică.

MIRELA DINU

„Aveai nevoie doar de bani şi orice. Aşa era pe vremea răposatului…”

Nume: Constantin Popa

Locul naşterii: Roşiorii de Vede, jud. Teleorman

Data naşterii: 10.03.1950

Stare civilă: căsătorit, trei copii

Ocupaţii anterioare: mecanic la o firmă de confecţii, oier

Statut actual: pensionar pe caz de boală

Credeţi că în viaţă trebuie să iei lucrurile aşa cum sunt, că cel mai bine este să le adaptezi fiecărei situaţii în parte?

În viaţă trebuie să schimbi ceea ce poţi schimba; ce nu poţi trebuie să iei ca atare şi să te împaci cu tine însuţi şi cu ideea că nu ai putut să faci nimic. Pur şi simplu nu a depins de tine. Eu, spre exemplu, am încercat să mă lupt mereu. Nu am putut să mă dau bătut. Am văzut viaţa ca pe o luptă şi mi-am promis să ies învingător. Analizând totul acum, cred că eu am înfrânt viaţa, nu ea pe mine. Sper să nu mă mint singur.

Aţi spus „să mă lupt”. Cu ce anume v-aţi luptat?

Cu sărăcia, cu oamenii, cu discriminarea, cu comunismul, iar acum mă lupt cu bătrâneţea. Trăgând linie şi adunând, aş putea spune că toată viaţa mea a fost un război continuu. Acum la bătrâneţe sper să mă bucur de linişte. Nu mai vreau lupte. Mi-au ajuns.

Privind în urmă, vă pare rău de toate astea?

Să-mi pară rău? Din contră, mă mândresc. Pe mine viaţa m-a pus la încercare şi încă rău de tot, încă de mic copil. Dar nu, nu-mi pare rău. Pot spune despre mine că sunt un luptător. Mai mult chiar, un supravieţuitor.

Ce simţiţi când vorbiţi despre trecutul dumneavoastră?

Sunt mândru când povestesc despre trecutul meu. Le povestesc despre asta foarte mult nepoţilor mei. Îmi place că mă privesc cu admiraţie. Mi se pare că aşa îmi primesc răsplata pentru tot.

Aţi pomenit de comunism. Ce loc ocupă această perioadă în viaţa dumneavoastră?

Pot spune cu mâna pe inimă că reprezintă perioada cea mai grea din viaţa mea. Atunci am suferit cel mai mult. Am suferit pentru că simt ţigan. Nu am putut să schimb asta niciodată. M-am născut ţigan şi aşa o să mor. Nu mi-a fost ruşine cu asta, dar şi eu, şi copiii mei am suferit mult din cauza asta.

Aţi putea detalia?

Eu simt ţigan. Mama a fost ţigancă, tata

a fost ţigan. La 23 de ani, am cunoscut-o pe Floarea. Ea avea 19 pe atunci. Era frumoasă foc. Dar ea era româncă. Ai mei n-au vrut-o, nici ai ei nu m-au vrut pe mine. Ne-am căsătorit şi am pornit singuri la drum. Ne-am avut unul pe altul şi atât. Am reuşit să ne facem un rost. Ne-am angajat amândoi, ne-am luat o casă cu ajutorul unei mătuşi de-a mea şi am avut trei copii. Nu furam, nu dădeam în cap. Voiam să muncesc, să câştig un ban. Eram sărac, dar eram cinstit. Mi-am dorit din tot sufletul să fiu român. Voiam asta pentru Florica şi copiii mei, ca să nu mai fie umiliţi, dar nu am reuşit. Am putut să fiu cel mult un ţigan românizat.

Să revenim acum la comunism. De ce consideraţi această perioadă cea mai grea din viaţa dumneavoastră?

Totul a decurs bine o vreme. După ce ne-am căsătorit, au venit copiii, ne-am angajat amândoi. Ajunsesem şi noi în sfârşit să ne punem pe picioare. Ne înţelegeam bine şi eram fericiţi. Dar după asta au venit şi necazurile. Când aveam eu vreo 37 – 38 de ani, au început problemele. De fapt, problemele la locul de muncă amplificate şi de credinţele şi principiile mele la care nu

am vrut să renunţ nici în ruptul capului. Ştiam care era drumul cel drept şi nu voiam să mă abat de la el.

Cu ce vă ocupaţi atunci?

Eu lucram ca mecanic la o firmă de confecţii de aici, din Roşiori, SC Sporul să mă ocupam de maşinile de cusut. Le reparam, le verificam, aveam grijă de ele. Dacă se strica ceva, eu trebuia să repar. Nu eram calificat, dar mă descurcam şi învăţasem repede… Nu câştigam însă nici prea mult. Luam 2000 de lei pe lună, dar decât deloc erau buni şi ăştia. Cel puţin pentru noi era bine…

Şi soţia dumneavoastră? Dânsa cu ce se ocupa?

Şi ea lucra tot acolo. Ne ajutase Dumnezeu să ne angajăm amândoi în acelaşi loc. Ea era confecţioneră. Era calificată şi câştiga puţin mai bine din pricina asta. Nu lua nici ea prea mult, dar v-am spus, pentru noi era bine.

Când spuneţi „credinţele şi principiile mele”, la ce vă referiţi?

Eu nu-l iubeam pe Ceauşescu. Nici nu-l uram. Nici nu-l plăceam, nici nu-l displăceam. Numai că nu eram de acord cu

tot ceea ce făcea. La început a fost bine, dar spre sfârşit lucrurile se stricaseră. Nu zic, a făcut şi lucruri bune, dar parcă în ultimul timp prea exagera cu prostiile. Mai ales după ce plecase prin afară...

De aici au început problemele, să-nţeleg?

Da, de aici a început totul. Îmi amintesc de parcă ar fi ieri. Eu eram în secţie. Verificam nişte maşini de cusut. A venit la mine un coleg şi mi-a spus: „Constantine, mergi, că te cheamă tovarăşul administrator la el în birou". Exact aşa mi-a zis. M-am dus. Acolo mă aşteptau tovarăşul administrator şi tovarăşul preşedinte[3] de partid. Mi-au spus că sunt om muncitor, că partidul s-ar mândri cu mine şi că trebuie să mă înscriu, că altfel mă vor da afară şi nu-mi va fi deloc bine.

Cu alte cuvinte v-au cerut să colaboraţi cu Securitatea[4], nu?

Aşa e. Îmi cereau să-mi tom tovarăşii, prietenii, rudele. Nu puteam face asta. Cum aş fi putut să-i vând aşa? Ce fel de om aş fi

3 Denumirea funcţiei la vremea respectivă era de secretar de partid. (n. red.)

4 Aici cei doi interlocutori aglutinează două situaţii la fel de dificile, dar diferite: invitaţia de a intra în partid şi aceea de a deveni informator, (n.

fost atunci? Cum aş mai fi putut eu să fi privesc pe ceilalţi în ochii?

Deci, aţi refuzat?

Da. Era singurul lucru pe care îl puteam face. Am ales să am conştiinţa liniştită. Am preferat să dorm liniştit pe perna mea fără să mă apese gândul că am făcut rău cuiva de dragul unora care nu dădeau doi lei pe sufletele oamenilor. Nu am vrut să fiu ca ei. Am ales să fiu independent.

Ce s-a întâmplat apoi?

Pentru că nu am vrut să intru în partid, am fost dat afară de la serviciu. Mi-au zis că nu mai e loc de ţigani acolo. Mi s-a spus că de acum sunt duşmanul ţării, al poporului, şi că vor fi cu ochii pe mine. Am plecat. Ce puteam face? Au urmat săptămâni întregi în care mi-am căutat disperat de lucru. Am căutat peste tot, dar toţi îmi închideau uşa în nas. Era normal, doar mă întorsesem împotriva partidului. Era ciudat. Pe vremea aceea, doar cine nu voia nu muncea, că slavă Domnului locuri de muncă erau berechet, nu ca acum. Am început să merg la biserică. Simţeam că numai Dumnezeu mă poate ajuta. Aveam nevoie de forţă să trec peste toate astea şi simţeam că doar

acolo pot găsi forţa de care aveam nevoie. M-am îndreptat deci către biserică, ceea ce iar a deranjat partidul.

Şi nu aţi fost prins? Totuşi, pe vremea comunismului mersul la biserică era interzis… Dacă voiai să te duci la biserică, trebuia să o faci pe ascuns şi să te rogi să nu te pârască nimeni…

Am mers trei duminici la rând, fără să mă prindă. În cea de-a patra însă, în timp ce ieşeam din biserică, au apărut lângă mine patru miliţieni. Au venit şi m-au luat pe sus. M-au prins, m-au legat şi m-au dus la miliţie, cum era pe atunci. Aici am mâncat o bătaie soră cu moartea. M-au bătut până am leşinat. Au aruncat cu apă pe mine ca să îmi revin. Când mi-am revenit, m-au bătut iar. Mi-au spus că au ei ac de cojocul meu dacă nu mă dau pe drumul cel drept. De bunăvoie sau cu de-a sila trebuia să trec de partea comuniştilor şi să fac ca ei. În timpul ăsta începuseră să facă presiuni asupra soţiei. I-au spus că trebuie să aleagă: ori ţara, ori eu. Să se gândească bine că statul poate face ceva pentru ea şi copii, pe când eu nu le pot oferi nimic. Au mai spus să nu uite că sunt ţigan. Că orice ar face ţiganul,

tot ţigan rămâne. Că nu-şi uită niciodată obiceiurile. Când m-au prins şi m-au dus la miliţie, soţiei mele i-au spus că m-au prins când furam din biserică şi îl ameninţam pe preot. Au inventat tot felul de lucruri. Nu i-a crezut, dar ce putea face? Au încercat să o convingă că cel mai bine e să divorţeze de mine, căci altfel şi ea şi copiii vor avea de suferit. Mie mi-au dat drumul apoi să merg acasă să vorbesc cu ea (cu Floarea – Ce aţi făcut atunci? Mai ales, ce a făcut soţia dumneavoastră? Aţi divorţat?

Nu ştiam ce să facem. Am mers amândoi la preot să ne sfătuiască el, că e om învăţat. Ne-a spus să divorţăm, să ne comportăm ca şi cum am fi certaţi, dar să continuăm să locuim împreună, căci în faţa lui Dumnezeu noi suntem uniţi şi nimeni nu ne poate despărţi. Într-adevăr, acesta părea a fi cel mai bun lucru pe care îl puteam face atât pentru noi, cât şi pentru copii.

Ce aţi făcut în continuare? De lucru aţi mai găsit?

Munceam cu ziua pe la vecini, pe ascuns, ca să nu ştie nimeni. Aşa seara reuşeam să pun copiilor o pâine pe masă.

Seara mergeam la cârciumă, beam o

ţuică şi mă prefăceam că sunt beat şi amărât, că nu vorbesc cu copiii şi nevasta, ca să nu intre miliţienii la idei şi să mă lase în pace. Mă vedeau aşa şi ziceau că simt prea bătut de soartă ca să mă mai bată şi ei. Doar îmi ziceau când treceau pe lângă mine: „Ţigan împuţit!”

Bănuiesc că vă simţeaţi umilit.

La început, da, mă simţeam umilit, îmi era ruşine. Apoi am înţeles că nu am de ce să mă ruşinez. Eu aveam o valoare interioară pe care ei nu o vor afla niciodată. Sufletul contează, nu exteriorul. Am luptat mult pentru fiecare bănuţ şi pentru fiecare felie de pâine şi lucrurile astea îţi dau valoare. Simt ţigan, recunosc, dar sunt ţigan cinstit. Nu am dat niciodată în cap. Nu am furat niciodată nici măcar un ou. Am vrut să merg cu fruntea sus, nu să fiu arătat cu degetul pe stradă.

Cu soţia dumneavoastră ce s-a întâmplat? Şi-a păstrat locul de muncă?

Ea a rămas acolo. Au lăsat-o în pace. Au crezut că, din moment ce am divorţat, nu mai are nicio treabă cu mine. Nu au bănuit care era de fapt adevărul. Eu, în schimb, nu am reuşit să-mi găsesc de lucru nicăieri.

Lucram în continuare de pe o zi pe alta pe la vecinii mai înstăriţi.

Dânsei nu i-au cerut să se înscrie în partid?

Nu. Nu ştiu de ce, dar ei nu i-au cerut. Probabil pe mine mă văzuseră mai încăpăţânat şi cu un caracter mai puternic şi căutau un mod prin care să mă îmblânzească şi să se asigure că nu la voi face probleme. Probabil pe ea nu o considerau o ameninţare. Oricum, şi pe mine m-a mirat. Mă aşteptam să se răzbune pe ea. Slavă Domnului că nu a fost aşa. Ar fi fost groaznic să o dea şi pe ea afară.

Şi totuşi, trebuia să faceţi ceva. Bănuiesc că salariul soţiei nu vă ajungea. Ce soluţie aţi găsit?

Aşa e. Soţia mea câştiga 2.500 de lei pe lună. Ce puteai face cu banii ăştia? Noi eram cinci guri la masă, noi doi şi copiii trei.

În plus, ne trebuiau banii pentru hainele şi caietele copiilor. Noi am fost săraci, însă ne-am dorit întotdeauna să le oferim copiilor noştri ceea ce nu am avut noi. Eu nu am şcoală. Am făcut doar patru dase. Mai mult nu am putut. Ştiu să scriu şi să

citesc, dar ştiu că nu e suficient. Am însă şcoala vieţii şi asta a fost mai important în cazul meu. Florica are opt clase. Mai multe nu au lăsat-o părinţii să facă. Au preferat să o ia la munca câmpului. Am vrut însă mai mult pentru copiii noştri. Am vrut să primească ei ce ne-a lipsit nouă. Aşa e normal. Acum au ajuns oameni mari şi ne mândrim cu ei. Le-a plăcut cartea, le-a plăcut să înveţe. Am două fete şi un băiat. Băiatul e avocat acum la Craiova. Fata cea mare e asistentă la Spitalul Militar la Bucureşti. Cea mică tot la Bucureşti e şi ea. Lucrează la o tipografie. Au ajuns bine şi sunt mulţumit.

Să revenim totuşi la situaţia în care eraţi atunci. Ce aţi făcut? Cum v-aţi descurcat?

Într-o zi ne vizitează un verişor de-al meu, Sava. Auzise că ne merge rău şi s-a gândit să vină să vadă ce facem şi cum o mai ducem. Mi-a spus că dacă vreau, el mă ajută, că poate… Mi-a spus despre ce era vorba. La început am fost rezervat, dar în cele din urmă am acceptat. Nu mi-a părut rău.

Cum v-a ajutat?

Vărul meu, de când îl ştiu, a avut

afacerile în sânge. Visa multe, dar mai ales visa să ajungă om de afaceri. Dacă stau bine să mă gândesc, într-un fel a reuşit. Atunci nu ştiu cum a reuşit, dar îşi cumpărase o sută de oi. Se înţelesese cu primăria şi cu miliţia, le-a dat câte ceva şi l-au lăsat de şi-a făcut saivan pentru oi pe câmp, la marginea oraşului Roşiorii de Vede, exact pe malul apei (râul Vedea – *n. n*). A cumpărat oile şi le-a adus acolo. Miliţia şi primăria au închis ochii, că îşi luau şi ei partea din asta. Primeau şi brânză, şi miei. Aşa era înţelegerea lor. Vărul meu avea nevoie de cineva care să îl ajute cu oile, să le îngrijească, să le taie şi să le vândă. Nu a vrut să ia pe orişicine. Avea nevoie de cineva de încredere, având în vedere riscul prea mare pe care şi-l asuma. Aşa s-a hotărât să mă ia pe mine. Ştia că sunt cinstit şi pe deasupra mai aveam şi neapărat nevoie de o slujbă. Oarecum a fost şi interesul meu, dar şi al lui. Ne-am ajutat unul pe altul.

Nu v-aţi temut? Era totuşi destul de riscant. Riscaţi să fiţi închis dacă se afla...

Ba da. Îţi dai seama că mă îngrozea puşcăria. Ştiam ce risc. Eram conştient de

toate astea, dar trebuia cu orice preţ să fac rost de bani. Nu conta cum. Aşa că am acceptat să îl ajut pe vărul meu. Îl ştiam bine pe Sava. Îl ştiam de mic. Ştiam că nu se bagă într-o afacere dacă nu se asigură că e totul în ordine. El, când se apuca de ceva, aranja totul dinainte ca să nu aibă surprize neplăcute apoi. Întotdeauna se asigura. Îi plăcea să meargă la sigur. Aşa era el. Făcea totul cu cap. Nu-i plăcea să rişte, aşa că înainte să se apuce de treaba asta cu oile s-a interesat, a umblat, a vorbit în stânga şi-n dreapta, a dat darul, dacă a trebuit să dea, dar s-a asigurat. Aşa că nu-mi era prea teamă. La urma urmei, cine nu riscă, nu câştigă. Eram prea disperat ca să mai stau pe gânduri.

Cum a început totul?

Am vorbit cu Florica, i-am spus şi ei ce voiam să fac şi a fost de acord. La început s-a temut, a spus că e prea riscant. Să mă gândesc bine la ce vreau să fac. Până la urmă a acceptat şi ea. Am plecat cu Sava să văd cum stau lucrurile. Era aşa cum spusese: o sută de oi în saivan, miliţia care se făcea că nu vede şi nu aude. De a doua zi am început să-l ajut cu oile. Îmi amintesc

perfect. Era prin toamnă şi am mers să strângem iarbă, coceni şi floarea-soarelui. Odată, înainte să se treiere floarea-soarelui, mă refer la floarea-soarelui pusă de colectiv, m-am trezit cu Sava la două noaptea, înainte să răsară soarele, şi am plecat pe câmp cu căruţa. Doar noaptea puteam face asta. Atunci nu ne deranja nimeni. La fiecare parcelă cu floarea-soarelui stăteau câte doi paznici. Noi am vorbit cu ei, le-am dat câte o sticlă cu ţuică de prună şi ne-au lăsat să intrăm să tăiem câte capete de floare putem. Am umplut căruţa şi am plecat, iar pe la patru şi jumătate, înainte să se facă lumină, eram la saivan cu căruţa descărcată şi floarea la adăpost. O lună întreagă am mers noapte de noapte la tăiat de floarea-soarelui, până când au treierat-o. Atunci a trebuit să facem rost de alt nutreţ, căci iama se apropia destul de repede.

Nu vă era frică, nu vă gândeaţi că v-ar putea prinde cineva? Nu mă refer la paznici, mă refer la miliţieni, membri de partid sau altcineva? La urma urmei, era în joc libertatea, poate chiar viaţa dumneavoastră. Să nu uităm că furaţi de la stat, iar asta pentru partid era foarte grav.

Nu. Aveam o înţelegere cu paznicii. Am avut noroc că nu erau din ăia fideli partidului. În cazul în care apărea cineva, oricine, iar noi eram în lanul de floarea-soarelui, paznicii trebuiau să fluiere de două ori, iar noi ne potoleam. Ne întindeam la pământ şi aşteptam acolo să treacă pericolul. Când pericolul dispărea, ei fluierau iarăşi de două ori şi noi ne reluam activitatea, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Umpleam căruţa, după care plecam. Şi tăiam floarea-soarelui, nu ne jucam. Umpleam căruţa cu vârf.

Deci fluieratul era un fel de semnal?

Da, era chiar mai mult, era un mesaj, un limbaj! îl ştiam doar noi şi paznicii. Nimeni altcineva. Era codul nostru.

S-a întâmplat să fiţi prinşi sau măcar era să vă prindă vreodată?

De prins nu ne-au prins, dar odată era cât pe ce să ne descopere şi pe noi. Dar am scăpat ca prin urechile acului.

Ce s-a întâmplat?

Era într-o noapte pe la două. Ca de obicei, noi eram pe câmp. Am trecut să vorbim cu paznicii şi apoi ne-am apucat de treabă, în timp ce tăiam, ne trezim că se

aud voci prin Ian. Erau mai mulţi. La început am crezut că sunt tot unii ca noi, dar când s-au apropiat ne-am dat seama cine erau. Erau nişte inspectori de la CAP[5]. Ne-am dat seama de asta pentru că am auzit ce vorbeau.

Ziceau ceva de cei care fură floarea-soarelui. Că se fura ca-n codru şi că nu ştiau ce să mai facă. Spuneau că dacă îi prind, e vai de ei. Că or să înfunde puşcăria. Au trecut pe lângă noi. Eram foarte speriaţi, mai ales după ce auziserăm. Am crezut că or să ne prindă. Mare minune că nu s-a întâmplat asta. Nu am mai fost capabili de nimic apoi. Am aşteptat să plece ei şi am plecat şi noi.

Ce se întâmplase cu semnalul, cu fluieratul paznicilor? Uitaseră să vă anunţe ca în alte dăţi?

Nu uitaseră, numai că nu au avut cum. S-au trezit cu inspectorii lângă ei. Nu ştiau nimic de venirea lor şi au fost luaţi prin surprindere. Erau doi inspectori. Îi acuzaseră pe paznici că nu îşi fac treaba

5 Cooperativa Agricolă de Producţie, formă de proprietate şi de asociere, expresie a colectivizării agriculturii, specifică ultimei faze a epocii comuniste la sate. Iniţial s-a numit Gospodărie Agricolă Colectivă, prescurtat GAC. (n.red.)

cum trebuie şi că de asta se fură. Au vrut chiar să meargă prin lanul de floarea-soarelui să verifice ei. Îţi dai seama că nu au mai avut cum să ne anunţe. Dacă ar fi fluierat, ar fi bătut la ochi. Nu puteau să fluiere fără rost. Au făcut şi ei ce au putut. Au încercat să fi convingă pe inspectori să renunţe la ideea lor de a merge prin Ian. N-au reuşit, aşa că au mers cu ei. Au încercat să-i ţină mai departe de noi. Nu puteau să insiste prea mult, că trezeau bănuieli.

Aţi auzit de alţii ca dumneavoastră care fuseseră prinşi?

Da. Au fost alţii pe care îi prinseseră. Erau la floarea-soarelui şi ei. Au fost luaţi şi duşi la secţie. Acolo i-au bătut şi apoi i-au dus la închisoare. Nu mai ştie nimeni nimic de ei. Cine ştie ce s-a întâmplat cu ei.

V-aajuns floarea-soarelui?

Nu, nu ne ajungea. După ce am făcut rost de floarea-soarelui, am încercat să facem rost de porumb. Ne-am chinuit puţin, dar în cele din urmă Sava a reuşit să cumpere vreo două pogoane de porumb de la o cunoştinţă, care nu avea nevoie de el. Am tăiat porumbul, l-am legat şi l-am făcut căpiţe. Dar asta nu era de ajuns, aşa că

trebuia neapărat să mai facem rost de undeva de mai mult. Am avut noroc în cele din urmă şi am reuşit să mai cumpărăm vreo mie de legături de porumb, snopi, că aşa se numesc. Începusem să strângem ceva nutreţ.

O mie de legături e destul de mult. Cum aţi reuşit?

Să vă avea cunoştinţe multe. Nu ştiu cum făcuse, dar reuşise să-şi facă o grămadă de relaţii. Mai cunoştea şi el pe unul, pe altul. Cunoştea chiar şi pe cineva care se ocupa de paza de la CAP. A vorbit cu omul, i-a dat câteva oi şi nişte brânză şi aşa a luat, mai mult degeaba decât pe bani, o mie de legături de porumb. Am avut noroc. Am mai reuşit să cosim de pe câmpuri, de pe dealuri şi de unde s-a mai putut fân şi iarbă pe care am pus-o la uscat. Strânsesem nutreţ suficient cât să scoatem oile în primăvară. Şi aşa încet, încet a venit şi iarna. Pe timpul iernii văru-meu Sava a rămas la stână împreună cu un nepot de vreo 17 – 18 ani, să aibă grijă de oi. Eu, în schimb, nu am vrut să rămân. Mă hotărâsem să mă duc acasă la ai mei şi să mă întorc în primăvară să reluăm afacerea.

Înainte de a pleca, vărul meu mi-a dat 6.000 de lei să am toată iarna, două oi tăiate, brânză şi şase saci cu lână. A spus că asta e răsplata pentru munca mea de până acum şi că din primăvară vom împărţi totul jumi-juma, fie pierderi, fie profit. Eram mulţumit, dar mai ales fericit că mă întorc la cei dragi acasă.

Cum aţi reuşit să le aduceţi pe toate acasă? Nu era periculos să vă vadă cineva? Dacă vedeau că aţi reuşit să vă puneţi pe picioare puteaţi fi iarăşi persecutat. Se mai liniştiseră lucrurile între timp?

Într-adevăr, era periculos să fiu văzut aducând atâtea acasă. Cu atât mai mult, cu cât nu voiam să atrag atenţia asupra mea. Lucrurile se mai liniştiseră cât de cât. Miliţia mai uitase de mine. Ce-i drept, nu m-au mai văzut, iar nevastă-mea le-a zis că de atâta băutură şi necazuri m-am îmbolnăvit şi zac la pat. Oile, lâna şi tot ce mai primisem, le-am adus noaptea cu Sava cu căruţa. Le-am băgat uşor, fără să ne simtă nimeni, în casă, după care el a plecat. Am pitit tot pe unde am putut. Brânza şi carnea le-am păstrat, iar sacii de lână i-am vândut. Mai bine zis, i-a vândut Florica unei rude

de-a ei şi aşa am mai făcut rost de nişte bani. Începuse să ne meargă şi nouă mai bine…

Şi în tot timpul ăsta nimeni nu a bănuit nimic?

La început nu, dar cu o săptămână înainte să mă întorc eu acasă, un miliţian a ameninţat-o pe Florica. I-a spus că e ciudat că eu am dispărut aşa şi că o să vină pe la noi să vadă ce se întâmplă. În cele din urmă, începuseră să bănuiască şi ei ceva, cred. Doar mă avertizaseră că vor fi cu ochii pe mine. În rest, nimeni nu a mai zis nimic.

Şi a venit?

Da, a venit. Într-o sâmbătă, pe la zece, ne trezim că bate cineva în poartă. Era miliţianul. Se ţinuse de cuvânt şi venise. M-am dat repede cu apă pe frunte şi m-am băgat în pat. El a intrat, s-a uitat la mine, m-a analizat şi mi-a zis: „Ţigan împuţit. Chiar eşti bolnav. Credeam că te prefaci. Vai de capul tău de nenorocit”. Nu l-am luat în seamă. Din contră, am râs după ce a plecat. Am râs de cât de naiv era el, iar eu, un „ţigan împuţit”, îl păcălisem. Scăpasem şi de data asta. Şi de data asta fusesem mai deştept ca ei.

Ce aţi făcut apoi?

A nins, a venit iama şi odată cu ea a venit şi Crăciunul. A fost cel mai frumos Crăciun din viaţa mea. Aveam bani. Aşa că am putut să cumpăr în anul ăla un brad mare şi cadouri pentru copii. Aveam came, brânză şi ouă. A fost primul Crăciun când nu ne-a lipsit nimic. M-am simţit fericit când am văzut atâta bucurie în ochii copiilor mei. În momentele alea, am simţit că tot riscul pe care mi-l asumasem eu a meritat şi asta m-a ambiţionat şi mai mult să merg mai departe şi să nu mă opresc aici.

Ce a făcut soţia dumneavoastră cât aţi fost plecat?

Am o soţie extraordinară. A avut mare grijă de copii şi de gospodărie. În două luni cât am stat la stână în câmp, mai veneam noaptea pe furiş acasă. Veneam noaptea, ca să nu mă vadă careva şi mă întorceam la stână înainte de răsăritul soarelui. De fiecare dată când veneam, totul era la locul lui, totul aranjat şi îngrijit, copiii erau curaţi. Nu am să-i fac niciun reproş. Nu aveam ce-i cere mai mult.

A trecut şi Crăciunul. Ce s-a întâmplat apoi?

A trecut Crăciunul şi, odată cu el, şi iama. S-a făcut primăvară şi a trebuit să plec la stână să-l ajut pe văru-meu. În iarna aia ninsese mult. A fost o iarnă cu zăpadă din belşug. Cu toate astea, belşug am avut şi noi. Nu se întâmplase nicio nenorocire. Ne aşteptam să ne moară vreo oaie de frig, dar nu s-a întâmplat nimic de genul ăsta. Din contră. În primăvară, toate oile erau gestante. După calculele noastre, chiar înainte de Paşte trebuiau să fete şi asta ne bucura foarte tare.

Totul a ieşit conform planurilor?

Da. Înainte de Paşte, aveam 95 de miei tocmai buni de tăiat. Avusesem noroc. Nu ne murise niciun miel. Am avut chiar câteva oi care au fătat chiar câte doi miei. Urma să facem bani mulţi. I-am tăiat pe toţi, anul acela. Nu am oprit niciunul. Anul următor, însă, am mai oprit din ei de prăsilă. O parte i-am dat miliţienilor, la primărie şi celor care ne-au ajutat. Aşa fusese înţelegerea. O altă parte, am vândut-o în Roşiori şi prin împrejurimi. Cea mai mare parte din miei am vândut-o însă la Bucureşti.

La Bucureşti? Cum aşa?

Da. Înainte de Paşte, Să vă s-a dus şi a

făcut rost de cineva dispus să ne ducă cu maşina la Bucureşti. A găsit până la urmă. Cu greu, dar a găsit. Era un fost miliţian din vremea lui Gheorghiu-Dej, ştii dumneata, înaintaşul lui Ceauşescu. Îl chema Petre Lupu. Ieşise la pensie de vreo doi ani şi era dispus să ne ajute, bineînţeles contra cost. Avea o dubă potrivită pentru ce ne trebuia nouă. Condiţia însă era să fi dăm şi lui ceva. Şi atunci, ca şi acum, nu te ajuta nimeni pe gratis. Am încărcat marfa seara, după ce s-a înnoptat. Am luat brânză şi miei şi pe la 12 noaptea am plecat spre Capitală.

Cum a fost drumul până la Bucureşti? Bănuiesc că aţi avut unele probleme, cu atât mai mult, cu cât era în preajma Paştelui.

Aşa este. De asta am şi plecat noaptea. Am vrut să evităm anumite riscuri. Ne-am gândit că nu vom fi opriţi pe drum. Am vrut să fim prevăzători. Totuşi, dacă eram opriţi, poate aveam o scăpare cu Lupu, că doar fusese şi el miliţian. De asta ne şi aliasem cu el. Nu ştii de unde sare iepurele.

Şi aşa a fost? Nu v-a oprit nimeni?

Ar fi fost bine să fie aşa. Era o noapte aşa de neagră când am plecat... Era înnorat şi luna nu se vedea deloc. Era aşa de

întuneric, de nu te vedeai om cu om. Cu toate astea, nu am stat pe gânduri. Am mers înainte. Cât am mers prin Teleorman, nu ne-a oprit nimeni. Drumul a fost liniştit. Problemele au început însă după ce am trecut de Giurgiu şi ne-am apropiat de Bucureşti. Eram eu, Sava şi proprietarul dubei. Ne-a ieşit înainte o patrulă de miliţieni. Erau înarmaţi. Ne-au cerut să tragem pe dreapta. Am oprit. Un miliţian a venit spre noi şi ne-a cerut actele. Parcă îl văd. Era înalt, slab şi posomorât. Avea ceva care te speria. S-a uitat la acte, apoi s-a uitat lung la noi. Avea o privire care parcă ajungea până în adâncul sufletului. Ne-a întrebat ce avem în dubă, iar noi i-am spus că avem came şi brânză pe care le-am cumpărat din Roşiori şi le ducem unor mde la Bucureşti. Am încercat să inventăm o poveste cât mai reală. Ne-am gândit că or să ne creadă.

Şi v-au lăsat să treceţi?

Nu. Ne-au pus să coborâm şi să deschidem duba. Am coborât. Când au văzut ce aveam în maşină, au hotărât să ne ducă la secţie. Acolo ne-au interogat cam o oră. Au spus că n-o să scăpăm, că ceea ce

facem noi e împotriva legii. Am crezut că acolo se termină totul. Nu a fost aşa. A venit la noi unul îmbrăcat civil şi i-a dat pe toţi afară. Am rămas doar noi şi el în sală. Era în vârstă. Cred că avea cam 50 de ani şi presupun că era o persoană importantă, căci toţi ascultau de el. Spre surprinderea mea, el şi proprietarul dubei se cunoşteau. Aveau im comportament destul de firesc unul cu celălalt. De cum s-au văzut, s-au recunoscut. Fuseseră colegi pe o perioadă de doi ani într-o comună de lângă Bucureşti, înainte ca Lupu să iasă la pensie. Au plecat amândoi să stea de vorbă. După o jumătate de oră, s-au întors amândoi. Mie unul mi s-a părut că a trecut o zi, nu o jumătate de oră… Civilul a dat mâna cu noi şi a plecat. După plecarea lui, Lupu ne-a zis: „Uite ce e băieţi, vreţi să scăpăm?” Bineînţeles că voiam. „Şi eu vreau. Ăsta ne ajută, dar nu pe gratis. Trebuie să fi dăm şi lui ceva. La urma urmei, îşi riscă funcţia”. I-am dat, ce puteam face? I-am dat trei miei şi o găleată de brânză. El le-a luat şi a dat ordin să fim eliberaţi, pentru că se făcuse o greşeală şi noi duceam un transport pentru secretarul lui Ceauşescu. Am fost eliberaţi imediat şi

am pornit la drum. Am reuşit în cele din urmă să ajungem la Bucureşti. La şapte eram în piaţă, cu marfa, pregătiţi de treabă.

Ce s-a întâmplat la piaţă în Bucureşti? Aţi reuşit să vindeţi ceva sau v-aţi întors acasă?

Am vândut. Am vândut chiar toată marfa, dar nu în piaţă. Am vândut ceva şi în piaţă, dar nu prea mult. În plus, patrulau miliţienii pe acolo ceva de speriat. Când veneau ei, noi plecam şi ne întorceam apoi. Nu puteam să stăm acolo. Nu aveam acte. Nu aveam nimic care să dovedească faptul că noi suntem în regulă. Aşa că Sava s-a gândit să mergem la unul pe care îl ştia el şi care avea măcelărie. S-a gândit că poate ne cumpără toţi mieii. Am stat în piaţă până am vândut toată brânza. Am vândut şi din miei ce s-a putut şi am plecat la ăsta cu măcelăria, într-adevăr, măcelarul ne-a cumpărat toţi mieii. Ni i-a plătit şi destul de bine pe deasupra. Am luat banii şi am plecat acasă. Făcusem o afacere bună.

Ce s-a întâmplat apoi? Ce părere a avut soţia dumneavoastră?

Am cumpărat şi noi câte ceva de la Bucureşti şi restul de bani i-am împărţit cu

văru-meu aşa cum ne înţelesesem: jumătate eu, jumătate el şi am plecat spre casă. Soţia şi copiii mă aşteptau. Soţiei nu-i venea să creadă cât de bine au ieşit lucrurile. Se temea totuşi de miliţie. Şi eu mă temeam, dar parcă nu ca înainte. Eram mândru de mine şi bucuros în acelaşi timp, că în sfârşit le puteam oferi copiilor mei şi soţiei mele un trai decent. Florica, deşi se temea, nu a încercat niciodată să mă convingă să renunţ. M-a lăsat să fac ce vreau. Atunci am crezut că o face pentru că nu vrea să mi se împotrivească, dar apoi am înţeles că făcuse asta pentru că avea încredere în mine.

Aţi fi renunţat dacă dânsa vă cerea lucrul ăsta? Aţi fi putut să renunţaţi la tot şi să vă întoarceţi la viaţa dinainte?

Nu aş fi putut să fac asta, mai ales acum când reuşisem să mă pun pe picioare. Reuşisem să fac banii pe care îi voiam şi nu puteam să mă opresc acum. Eram conştient de risc, dar voiam cu orice preţ să fac bani. Voiam să le ofer copiilor mei orice îşi doreau. Mă săturasem să mă roage ceva şi eu să nu pot să le ofer pe motiv că nu am bani. Nu ştiu dacă aţi observat, domnişoară, dar pentru mine copiii sunt foarte

importanţi. Pentru ei m-am zbătut atât. Copiii şi soţia sunt tot ce am eu mai de preţ pe lume. A, şi acum nepoţii. Ei sunt toată averea mea.

Ce aţi făcut apoi? Aţi continuat afacerea cu vărul dumneavoastră, v-aţi oprit aici sau v-aţi apucat de altceva?

Am continuat afacerea cu Sava. Am ţinut legătura cu măcelarul din Bucureşti şi, chiar mai mult, ne-am înţeles cu el să îl aprovizionăm cu miei. Era şi interesul nostru, şi al lui. Ne-am pus pe picioare şi de atunci o duceam mai bine. În fiecare miercuri era târg mare la Vălenii de Olt, aici lângă noi. Dacă nu mă înşel şi acum este. În noaptea de marţi spre miercuri, încărcăm brânză şi lână cu Sava în căruţă şi plecam la târg acolo. Vindeam tot. Nu ne întorceam cu nimic acasă. Scoteam bani frumoşi, mai ales pe brânză. Era la mare căutare, că la magazin trebuia să te duci cu cartelă ca să-ţi iei brânză şi oricum îţi dădeau cât voiau ei, nu cât voiai tu. Dacă voiai brânză mai multă trebuia să strângi cartele mai multe ca să îţi dea pentru mai multe porţii. Pe când la târg, nu îţi trebuia cartelă. Aveai nevoie doar de bani şi cumpărai orice. Aşa

era pe vremea răposatului. Atunci aveai bani cât să îţi permiţi, numai că nu prea găseai ce voiai sau trebuia să ai o relaţie să îţi dea pe sub mână.

Acum găseşti orice vrei, ce nici nu te-ai gândi, însă nu prea sunt bani să cumperi. Şi dacă nu ai, stai şi te uiţi. Tot ducându-ne noi aşa, am început să ne cunoaştem cu oamenii. Erau persoane care cumpărau numai de la noi. Începusem să ne facem clienţii noştri. Deja ne cunoşteau oamenii. Veneau şi cumpărau doar de la noi. Aveam chiar şi un loc al nostru, în care ne aşezam. Când nu eram acolo, ne căutau oamenii ca să cumpere de la noi.

Dar cu miliţia nu aveaţi probleme? refer aici la miliţia din târg. Bănuiesc că patrulau pe acolo.

La început îl luam cu noi pe Petre Lupu, cel care ne dusese la Bucureşti cu mieii, că îl cunoşteau toţi pe acolo, că doar fusese miliţian, şi nu ne făceau nimic. Le spusese că suntem verii lui. Că suntem mai amărâţi şi să ne lase şi pe noi să vindem acolo. Apoi nu l-am mai luat pe Lupu. Nu a mai fost nevoie. Deja ne cunoşteau şi pe noi şi nu ne mai ziceau nimic. Devenisem deja ca la noi

acasă în târgul ăla. Bine, că şi noi am fost „atenţi” cu miliţienii. Le-am mai dat şi noi câte una-alta ca să ne punem bine cu ei. Şi a dat roade metoda asta. Erau ei miliţieni, da parcă erau şi cinstiţi? Ăştia erau mai corupţi ca noi, oamenii de rând. Le străluceau ochii în cap când te duceai la ei şi le ziceai: „Tovarăşe, o atenţie din partea mea!” O luau fără să stea prea mult pe gânduri. Nu era nevoie să zici de două ori.

Dar cu miliţia de la dumneavoastră din oraş ce s-a mai întâmplat? V-au mai căutat sau v-au lăsat în pace?

Se mai liniştiseră lucrurile cu miliţia. O perioadă nu au mai reacţionat în niciun fel în privinţa mea. În schimb, într-o zi un miliţian a întrebat-o pe soţia mea ce se întâmplă cu mine, unde am dispărut, pentru că eu am încercat să mă feresc cât mai mult de ei. Ea le-a spus că am plecat de nebun în lume, că nu s-a mai înţeles cu mine şi că mai vin din când în când pe acasă să văd copiii. Au crezut-o şi au lăsat-o în pace. Ei ştiau că eu ajunsesem de-mi plângeai de milă. La urma urmei, aveau ce aveau cu mine, şi nu cu ea sau cu copiii. Încet, încet, au început să uite de mine, mai ales că

probabil se săturaseră să se lege mereu de mine. Nici motive nu mai aveau. Bine, dacă voiau, găseau ei motiv şi se puneau iar pe capul meu. Totuşi nu au mai făcut nimic. M-au lăsat în pace.

V-a ajutat mult lucrul ăsta…

Da. Şi s-a mai întâmplat ceva. Tot spre binele meu a fost şi asta. Nu ştiu cum s-a întâmplat, dar şeful miliţiei din oraş a fost schimbat. Fusese prins cu nişte lucruri ilegale şi dat afară. În locul lui fusese adus unul mai tânăr, dar şi mai la locul lui. Ăsta îşi vedea de treaba lui. Nu stătea aşa pe capul oamenilor. Plus că nu ştia nimic de mine, aşa că problemele mele au început să mai dispară. Nu am avut probleme cu el. Niciodată nu s-a legat de mine. Eu îmi vedeam de treaba mea, el de a lui. De atunci am început şi eu să ies mai mult la lumină. Nu mă mai temeam aşa, totuşi eram mereu cu ochii în patru.

Afacerea cu vărul dumneavoastră cum mai mergea?

Lucrurile erau bine. Am scos bani mulţi din miei, brânză şi lână… aşa că ne-am gândit să mai cumpărăm nişte oi. Ceea ce am şi făcut. Ajunsesem în vara dinainte de

Revoluţie să avem aproape 200 de oi. O parte le cumpărasem, o parte le fătaseră oile pe care le aveam. Am mai angajat doi băieţi la stână, că nu ne mai puteam descurca doar noi. Am căutat tot oameni de încredere. Cu greu am reuşit să găsim doi. Ajunsesem să nu ne mai ferim cine ştie ce. Acum aveam şi noi câte o relaţie. Oile dădeau profit bun pe vremea aia. Se vindea bine şi carnea şi brânza. Nu s-a întâmplat niciodată să rămânem cu marfă când ne duceam la târg. Din contră, marfă să fi avut, că cumpărători erau o grămadă.

Am continuat să avem grijă de oi până aproape de Revoluţie. În primăvara lui 89, le-am vândut şi am împărţit banii. Am luat bani frumoşi pe ele. Am aşteptat să fete, am vândut mieii de Paşte şi imediat după Paşte am vândut şi oile. Am împuşcat doi iepuri dintr-o lovitură. Am luat bani frumoşi atunci, nu glumă. În viaţa mea nu mai văzusem atâţia bani. Mă îmbogăţisem peste noapte. Am mai păstrat legătura cu vărul meu, dar de atunci fiecare s-a descurcat cum a putut. Eu m-am întors acasă, lângă copii şi soţie, şi am încercat să îmi găsesc de lucru, iar el a continuat să se ocupe de

alte afaceri. Şi acum la bătrâneţe, se mai bagă el în câte ceva. Nu se poate stăpâni. El a rămas în Roşiori, eu am luat calea Bucureştiului.

Să înţeleg că v-aţi mutat la Bucureşti?

Da, s-a ivit o ocazie pe care nu o puteam rata. Soţia mea avea o mătuşă la Bucureşti. Eu nu ştiam nimic de ea. Atunci am aflat. Era în vârstă, iar anul ăla, înainte de Paşte, a murit. Avea două fete la casele lor. Bătrâna avea şi ea casa ei în care stătea singură. Era exact unde se terminau blocurile în Colentina. Fetele s-au hotărât să vândă casa şi să împartă banii. Soţia mea a aflat şi mi-a spus... Ne-am gândit să o cumpărăm noi. Am vorbit cu fetele bătrânei şi am fost să vedem casa. Ne-a plăcut. Arăta destul de bine şi de îngrijită. Şi zona era destul de frumoasă. Nu era nici prea scumpă, iar bani aveam. Ne-am gândit să facem ceva cu banii ăia. Am vândut casa din Roşiori şi am cumpărat-o imediat după Paşte pe aia din Bucureşti. Imediat ne-am şi mutat acolo. Nu am regretat.

După ce aţi împărţit banii cu vărul dumneavoastră, nu v-aţi temut să ţineţi atâţia bani în casă?

Ba da. Nu ştiam unde să fi ţinem la început. Până la urmă, ne-a venit ideea să fi îngropăm. Am oprit o parte din ei pentru cheltuieli, după care am făcut o groapă în spatele casei, i-am pus într-o oală şi i-am îngropat acolo. I-am scos când a trebuit să cumpărăm casa din Bucureşti. Nu am făcut asta de frica hoţilor. Am făcut-o mai mult de frica miliţiei. Ne gândeam că vin aşa, fără să anunţe, cum au mai venit.

Acum la bătrâneţe, când priviţi în urmă, vă pare rău de ceva? Dacă aţi putea să schimbaţi ceva aţi face-o?

Nu regret nimic. Am trecut prin multe, nu neg, dar tocmai greutăţile astea, probele la care te supune viaţa, îţi dau valoare ca om. Atunci se vede tăria de caracter… Dacă nu faci faţă, ajungi să-ţi fie ruşine. Eu nu am vrut să păţesc aşa. Nu pot să schimb nimic şi chiar dacă aş putea să o fac, nu aş face-o. Aş lăsa lucrurile aşa cum sunt. Oricum, acum nu mă mai afectează cu nimic. Simt doar nişte amintiri pe care le mai scot la lumină când mă mai întreabă câte ceva despre asta nepoţii mei sau cineva aşa ca dumneata. Nepoţii mei sunt mici… Cel mai mare are 15 ani, dar când vin pe la mine,

când se strâng toţi, mă pun să le povestesc prin ce am trecut. Îmi zic: „Ia mai spune-ne, bunicule, cum era pe vremea comunismului!”, iar eu încep şi le povestesc. Mă ascultă atenţi. Sunt numai ochi şi urechi. Mă simt mândru când îi văd aşa de interesaţi. Acum viaţa mea e ca a oricui altcuiva. Nu e ieşită din comun.

Mai devreme mi-aţi vorbit de principiile dumneavoastră. Ceea ce făceaţi atunci nu era oarecum în opoziţie cu ele?

Nu. De ce? Eu am făcut ce am crezut eu de cuviinţă. Nu vreau să se înţeleagă greşit. Eu respect statul. Îmi respect ţara. Aici m-am născut, aici am crescut. Aici mi-am crescut şi copiii. Sunt eu ţigan, dar la urma urmei tot român sunt. La mine în buletin scrie „ROMÂN”, ca şi la dumneata. Vezi dumneata, dacă stai să te gândeşti bine, pe noi doi ne deosebeşte doar culoarea pielii, că români suntem amândoi. Poate că eu sunt mai român ca dumneata. Nu vreau să vă jignesc, dar într-un fel cred că am dreptate.

Ce vă face să spuneţi asta?

E o poveste lungă. Nu ştiu de unde să încep. Ei bine, domnişoară, află că eu sunt

revoluţionar. Am luat parte la Revoluţie. După Paşte ne-am mutat la Bucureşti. Soţia mea şi-a găsit de lucru tot în confecţii la o firmă de aici, iar eu m-am angajat la o măcelărie. Pe lângă asta, soţiei mele i-am cumpărat o maşină de cusut. Făcea croitorie şi acasă. Făcea rochii pentru femeile de pe stradă. Ne descurcam bine cu banii.

Despre Revoluţie ce îmi puteţi spune?

Era pe 20 decembrie. Stăteam toţi la televizor. Am văzut ce se întâmpla în ţară şi în Bucureşti. A doua zi, pe 21, m-am dus şi eu la Universitate să văd ce se întâmplă. Era agitaţie mare. Am fost cu nişte colegi de muncă. Pe unul dintre ei l-au împuşcat în picior şi a trebuit să îl ducem la spital. I-am anunţat familia şi l-am lăsat acolo. Apoi ne-am întors la Universitate. Am luat şi noi parte la manifestaţii… Eu unul am fost chiar bătut de miliţieni atunci. M-au lovit cu bastoanele în cap până am căzut jos. M-au umplut de sânge şi m-au lăsat jos inconştient. Dădeau în mine ca în animale. Numai eu ştiu prin ce am trecut eu şi familia mea atunci. Când m-a văzut, soţia mea a leşinat. Mi-am scos certificat medical şi după 89 mi-am scos pensie de

revoluţionar. Mi s-a părut că era dreptul meu. Eu unul îmi doream să cadă comunismul cu orice preţ. Suferisem prea mult în perioada aia. Vedeţi, de asta vă spun că simt român ca şi dumneata sau oricare altul, poate mai român, dacă stau să mă gândesc.

În prezent cu ce vă ocupaţi?

Am ieşit la pensie pe caz de boală. Am ieşit de acolo de la măcelărie. Am fost la un control medical şi m-au găsit cu probleme la inimă. Probleme grave. Am mai făcut şi un infarct. Acum câţiva ani. Am considerat că e cazul să mă pensionez. Soţia mea şi acum lucrează. Tot în confecţii e şi acum.

Credeţi că era mai bine pe vremea comuniştilor sau este mai bine acum?

E mai bine acum. Cel puţin asta e părerea mea. Acum poţi să spui ce gândeşti despre orice. Atunci, dacă ziceai ceva ce nu convenea partidului, era vai de tine. Atunci era bine că puteai să-ţi găseşti un loc de muncă, nu mureai de foame ca acum, dar ăsta era singurul lucru bun. Mâncare cumpărai cu porţia, la televizor te uitai două ore pe zi. Teoretic erai liber, dar practic nu. Cine regretă comunismul nu a ştiut ce

înseamnă el de fapt. Nu îmi pare rău de ce mi s-a întâmplat mie. Au fost alţii care au suferit poate mai mult ca mine, alţii care au dispărut sau au murit în condiţii suspecte. Eu am fost, totuşi, im caz fericit. Oricum, după toate astea, am ajuns la o concluzie: „Ce nu te omoară te-ntăreşte!”

IOANA-OTILIA FOTACHE

„Trebuia să te foloseşti de tot felul de tertipuri ca să poţi să

Nume: Ispas Florica

Vârsta: 65 de ani

Locul naşterii: Buhuşi, jud. Neamţ

Stare civilă: căsătorită, doi copii

Ocupaţii anterioare: tehnician la fabrică, şefă de unitate turistică, barman

Puteţi să-mi descrieţi în câteva cuvinte copilăria dumneavoastră?

Am avut ghinionul să mă nasc când ţara a trecut prin foarte multe intemperii. A fost războiul, după aia foametea, apoi ca un tăvălug peste viaţa oamenilor a apărut comunismul.

În timpul comunismului, unde aţi lucrat?

În diverse locuri. Am terminat studiile cu greu, tatăl meu fiind deţinut politic. Nu erai primit la studii superioare. Am reuşit să-mi

termin o şcoală tehnică, şi poate că viaţa aşa a fost să fie, m-am stabilit ulterior în Constanţa.

Pe lângă serviciul pe care îl aveaţi, mai practicaţi şi alte meserii pentru un venit în plus?

Da, şi era firesc s-o faci, pentru că altfel nu te puteai întreţine. M-am căsătorit, au apărut în viaţa mea doi copii. Fiind diferenţă de vârstă mică între ei, mi-a fost foarte greu. N-aş vrea să se mai întoarcă o dată acele timpuri. Voi nu le puteţi cunoaşte, cei de astăzi. Grădiniţele erau pline de păduchi, de râie. Căminele, la fel. Copiii nu-i puteam ţine în cămine la fel cum aveţi voi posibilitatea astăzi să-i ţineţi. Şi atunci, erai nevoit să renunţi la serviciul tău, să stai cu copiii, şi erai obligat să faci ceva în paralel ca să poţi să trăieşti. Nu puteai… De ce? Pentru că nu aveam lumină, nu aveam… ni se întrerupea apa, ni se întrerupea lumina, nu exista lapte, nu exista came, trebuia să faci bani în plus ca să îţi poţi plăti… în plus să iei carnea, în plus trebuia să iei laptele. Deci tot ce trebuia să iei, nu aveai cum să stai la cozile imense. Şi atunci erai nevoit să dai, cum se dă şi acum,

diverse şpăgi ca să poţi să-ţi hrăneşti copiii.

Pe urmă, trebuia să te foloseşti de tot felul de tertipuri ca să poţi să exişti. Trebuia să iau gaz, care nu se găsea. Luam de undeva de la „Avioane”. Acolo trebuia să dau un carton de Kent. Ăla trebuia să-l ia la *business*, că nu se găsea în magazine. Riscurile erau de două ori. În primul rând, dacă te găsea cu ţigări străine sau cu valută, riscai să fii închis. Pe urmă, riscai să aduci gazu de la… de unde reuşeam să-l iau ca să pot să aprind lampa copiilor ca să nu stea în întuneric. Pe urmă, mâncarea la fel. Tot timpul, după ce că o plăteam aşa cum o plăteam, trebuia cu frică. Să nu ţi-o găsească cineva, că riscai să fii închis.

Şi dacă totuşi o găsea cineva, ce se întâmpla?

Erai închis. Tu şi cel care ţi-o dădea ţie.

Vi s-a întâmplat vreodată să vă prindă cu aşa ceva şi totuşi să scăpaţi?

Nu. Cred că am avut noroc. Din punctul ăsta de vedere, cred că am avut noroc, dar, mai ales în Constanţa, problema cea mai gravă a fost a navigatorilor, pentru că pentru un carton de ţigări sau 20 de dolari era între un an şi nu ştiu câţi ani de

închisoare. Foarte mulţi… ajunsese… cred că jumătate din populaţia României, dacă nu făcuse închisoare, măcar plătise o amendă penală. Acum pare incredibil, dar să stai tot timpul cu stres… Nu puteai să primeşti musafiri. Aveam foarte multe cunoştinţe, pentru că aici am început să lucrez în turism. Lucram în sezon.

Serviciul din turism era cel de bază?

Da, pentru că era un mijloc de unde mă puteam aproviziona. Lucrând acolo, aveam foarte multe relaţii şi-mi făcusem foarte multe cunoştinţe şi străini, şi români, şi străini. Aveam prietene care se căsătorise, se stabilise afară.

Aţi avut probleme datorită străinilor pe care îi ştiaţi?

Da. M-ai întrebat dacă am avut probleme. Am avut o problemă cât se poate de… nu ştiu cum să spun… mai mult murdărie umană. Aveam o prietenă care se căsătorise în Grecia şi era foarte bine stabilită acolo. Aranjase cu Securitatea română, care eu pe atunci nu ştiam, ca să vândă maşini, ca să aducă de acolo, din Grecia, oameni, întreprinzători greci care să pună pe picioare fabrica noastră de la

Craiova, care avea multe maşini care nu se vindeau. Şi eu nu ştiam care este situaţia ei. Şi a venit în România cu tot cu doi dintre aceşti investitori. Avea o singură soră în Constanţa, dar care era beţivă. Femeia, ca să nu se facă de ruşine cu familia ei de aici, m-a rugat să-i ţin locul surorii ei de aici. Şi atunci, firesc, am făcut o masă ca să poată să impresioneze şi i-a adus la mine la masă. Ei locuiau la un hotel. În timp ce mâneam, m-am trezit la uşă cu şase poliţişti cu puştile în spate, că au fost anunţaţi că în casă la mine simt străini. Ăsta era un aspect. Ca să stai cu frică, nu puteai să primeşti pe cineva.

Şi în momentul în care au venit poliţiştii, dumneavoastră aţi primit vreo amendă?

Nu am primit, dar… nu am primit, fiindcă nu eram un om slab. Pentru că felul cum s-au exprimat ei, cum au intrat ei, le-am ţinut piept, pentru că aveam perfect dreptate. Legea era dată de aşa manieră, în vizită chipurile avea voie să-ţi vină cineva. Nu trebuia să doarmă la tine. Or, oamenii ăştia erau cazaţi la hotel. Şi atuncea i-am poftit în casă şi ca să nu fac ţara de râs, am spus acelor investitori că unul dintre ei este

de la mine din Moldova, că a văzut lumina aprinsă şi a urcat, şi atunci i-am tratat ca să fi scot din situaţia penibilă în care mă băgase, pentru că ăia au crezut că s-a întâmplat o crimă în bloc. Când i-au văzut cu puştile în spate la uşi, oamenii au întrebat: „A murit cineva?” „Nu. A venit în vizită”. Şi atuncea am sunat la hotel. Şi au confirmat că oamenii locuiau la hotel. În schimb, a doua zi, persoana respectivă a mers cu mine la comandantul poliţiei şi a vrut nişte explicaţii pentru că problema era a ei. Eu nu ştiam cum stau lucrurile. Problema era a ei. Cu investitorii ei. Şi atunci, în acele condiţii, am auzit cum i-a spus la poliţie ăluia: „Păi, eu vin să ajut ţara, aduc oamenii ăştia ca să vă scot din rahat şi tu îmi trimiţi o sută de plutonieri pe cap?” Şi omul a fost şocat: „Nu i-am trimis io”. Şi atunci a trebuit să vină cine i-a chemat. Şi vecina de sub mine, văzând că mi-a adus tot felul de cadouri la copii, hăinuţe şi… din invidie a trimis poliţia că au venit greci sau străini, ce-o fi spus ea acolo. În momentul în care ai un caracter abject, fie că este sărăcie, fie că nu este sărăcie, şi aşa au fost foarte mulţi oameni în perioada

aia, pentru că adevărata pătură cultă a omorât-o la Canal[6] şi a început să apară o altă pătură, care nu era cultă. Era parvenitism, şi ăştia nu aveau... într-un fel, tatăl meu mi-a zis un lucru foarte mare. O să deviez de la una la alta. Tatăl meu a fost deţinut politic şi într-una din seri, stând în pat amândoi, i-am spus: „Tată, cred că o să scăpăm odată de comuniştii ăştia”. Iar tata mi-a spus: „Ferească Dumnezeu!” Şi i-am zis: „Cum poţi spune aşa ceva? Tu ai fost închis din cauza lor, ţi-a luat tot, ne-a luat averea”.

Ce l-a determinat să spună aşa ceva?

Păi, i-am spus: „Tu nu judeci?” „Păi, cine o să vă conducă? Burghezia proletară? O să fie vai de capul vostru, că ăştia nu au ruşine, nu au bun simţ, nu au scrupule, nu au nimic de om”. Şi m-am convins după Revoluţie că tata a avut perfectă dreptate. Atunci m-am gândit că e un moş senil, era un om în vârstă care făcuse atâţia ani de închisoare, am crezut că nu îi mai judecă mintea, dar după aia l-am înţeles, pentru că

6 Intervievata se referă la Canalul Dunăre-Marea Neagră (1949-1953), şantier vast care a folosit drept mână de lucru aşa-numiţii „duşmani ai poporului", închişi în cele 14 colonii de muncă de-a lungul traseului său şi devenit, în mentalul colectiv, simbol al represiunii comuniste, (n. red.)

ăştia nu aveau sânge albastru. Nu aveau inimă, nu aveau caracter, călcau pe cadavre. Şi abia aar l-am înţeles pe tata. „Vai de mine, tată, ferească Dumnezeu!” Nu numai că am fost îngrozită, cum poate să gândească aşa. Îmi pare rău că nu l-am pus să-şi scrie memoriile.

Revenind la povestea cu investitorii străini, consideraţi că poliţia v-a privit cu totul şi cu totul altfel din cauza faptului că erau străini?

Nu, nu. Să ştii că foarte mulţi români au făcut foarte mari servicii României. Foarte mulţi. Că nu era vorba numai de asta. Alţii care erau în America făceau diverse servicii României. Alţii din Italia, foarte mulţi români plecaţi făceau diverse servicii ţării. S-au simţit prost pentru că, felul cum au venit ăia, totuşi cei care îi conducea, se simţeau lezaţi, se simţea prost şi mai ales că situaţia era de aşa manieră. „În fond şi la urma urmei, voi trebuia să ne aşteptaţi la hotel cu masă, nu să-mi pună femeia asta masa”, că şi aşa făceam greu rost de mâncare şi „… asta şi cu doi copii ca să-mi pună mie mese, ca să îmi pândiţi voi mie maşinile. Şi o mai târâi şi la poliţie”. Ce s-a

întâmplat. Poate dacă nu mergea ea cu mine acolo, mă amendau. Dar faptul că ea a mers şi a pus lucrurile la punct, şi am rămas şi eu şocată că nu ştiam că asta are asemenea relaţii şi cum stau lucrurile.

Dumneavoastră consideraţi că aţi fost supravegheată mai atent, pentru simplul fapt că aţi avut interacţiunea asta cu poliţia?

S-ar putea. Nu ştiu. Uite, chiar o să mă duc să-mi scot dosarul. S-ar putea, pentru că, conversând cu… pe urmă, am început imediat, cum s-a putut, am început cu… contracte de scândură, contracte de oi, contracte de vite şi mă ocupam cu diverse. Ori stăteam la cântar, ori mă duceam undeva unde să nu ocupe mult timp. Să câştig mult, dar să nu stau mult. Şi atuncea am cunoscut tot felul de lume, şi posibil că am fost privilegiată într-un fel. Am predilecţie spre limbi străine şi la şcoală am făcut rusă, asta era atunci, aşa se făcea, dar ambiţia m-a făcut să învăţ câteva limbi şi am fost tare avantajată vorbind mai multe limbi străine. Şi probabil, conversând la telefon în diverse limbi, era ascultat telefonul, dar asta nu era problema mea, nu

făceam nimic. Nu făceam rău ţării, ca să-mi fie frică să vorbesc la telefon.

Aţi simţit vreodată că sunteţi supravegheată?

Am simţit, am simţit. Şi chiar h spuneam persoanei cu care vorbeam: „Cred că e cineva pe fir, să h fie de bine, că nu vând eu ţara, o vând ei”. Pentru că ştiam exact cum stau lucrurile, că eu ştiam ce pleacă din port, ce intră în port, cum pleacă în port.

Nu vă simţeaţi ameninţaţi?

E, nu! în orice clipă te simţeai ameninţat, dar asta nu înseamnă că trebuie să capitulezi. Viaţa merge înainte. Mor, mor. Trăiesc, trăiesc. Pentru că nu-ţi puteai permite luxul de a sta relaxat, nu aveai cum să-ţi permiţi luxul de a sta relaxat.

Dar nu aţi primit nişte ameninţări mai directe?

Nu, dar cred că, dacă nu am primit, nu am primit, pentru că îşi dădeau seama că ripostez. Că în general ei ameninţau oamenii slabi sau te omorau. Una din două. Ei, şi ştiind că nu eşti un om slab, le pierea pofta să te ameninţe. Aş fi ripostat, pentru mine era egal cu zero, că era colonel… Uite, îţi voi da un exemplu, fac odată o şedinţă şi

vine secretarul de partid, eram obosiţi, noi lucram până la două noaptea. Şi noi să-i dăm în primire pe ăia care vin să schimbe valută şi la poliţie... mai ce... eram foarte obosită şi la un moment dat ăla a avut impresia că nu eram atentă la ce spunea şi mă pune să iau cuvântul şi că „nu sunteţi atentă”. „Nu, ba eram atentă, dar nu mă interesează ce spuneţi, să-şi facă poliţia treaba, nu eu să muncesc şi să le duc la poliţişti pe tavă cine ia valută şi cine nu ia valută şi io când ies la două noaptea, ăla vine şi-mi dă una în cap. Nu. Fiecare să-şi facă treaba pentru care este plătit şi pentru care a fost investit!” Şi am avut probleme, a vrut să mă dea afară din serviri, cum am putut să spun aşa ceva, ei... nu se putea... atunci ei ce să mai facă, ce?!... ei să nu facă nimic? Să îi dai tu asta, ce e asta?! Ei ne-au învăţat un lucru care nici acum nu le-a ieşit la români din cap, i-a învăţat pe români să se mănânce între ei. Timpul ăla care îl are liber, în loc să citească o carte, să se uite la un televizor sau să facă treabă dacă are timp, tre’ să stea cu ochii pe vecin, pe io ştiu pe cine.

În momentul în care urmăreai un vecin,

de exemplu, şi aduceai informaţii Securităţii despre acesta, erai destul de bine plătit?

Probabil că erai bine plătit. Io am să mă duc odată să cer dosarul. Şi chiar al lui netrebnica asta de sub mine. Cine ştie pe câţi o mai fi dat în primire. Nu numai pe mine şi… tot timpul avea nevoie de mine. Eu nu aveam aşa mare nevoie de ea, dar ea mereu avea, şi greşeala era a mea. Eu, dacă făceam rost de cafea, că nu se găsea nimic, ţigări, îi dădeam şi secăturii, că eram vecini şi ştiam că nu are de unde să ia şi mă duceam şi îi duceam şi ei. Şi atuncea, eu nu mă gândeam că primind un om în casă, că fiind vecini, că asta o să dea telefon şi spune. Şi atunci o ajutam, o ajutam din punctul meu de vedere firesc, neştiind ce caracter abject are.

De unde făceaţi rost de alimente care se găseau cu greu în perioada aia prin magazine?

Faptul că îi cunoşteam, că-mi făcusem relaţii cu foarte mulţi oameni de afară. Una. A doua, soţul meu era marinar. Şi tu îţi dai seama. Intra în port, eu ieşeam din port, intram că aveam treabă în port, cu serviciul de aşa manieră şi când ieşeai de acolo,

ieşeai cu un pachet, două de ţigări, cu o pungă de cafea, sau Dero, că nu se găsea pe atunci. Era foarte important pentru un om să-i dai un pumn de Dero. Nu exista Dero, nu exista nimic.

Din cauza faptului că soţul dumneavoastră a fost navigator, consideraţi că era privit cu mult mai multă atenţie de securişti?

Nu numai că am fost priviţi, dar am avut şi probleme.

Cefei de probleme?

Probleme... Pentru că soţul meu era oltean. Şi de câte ori se ducea acasă la el, ca să îţi dai seama ce caracter avea... se ducea cu un sac de gumari, nu ştiu dacă ştii ce înseamnă ăştia. Erau un fel de pantofi de gumă, cu care lumea simplă de la ţară se încălţa. Şi cumpăra un sac de gumari şi unul de ciorapi groşi, pentru că nu se găseau. Şi io cu relaţiile mele găseam. Şi se ducea coşcogeamite ingineru cu doi saci în spate, până la el în

Drăgăneşti, ca să se ducă la babe să aibă cu ce să se... îţi dau un exemplu. Avea o secătură şi se însura. Nu avea verighete. Venea aici. Se ducea să-şi caute, să-şi ieie...

să-şi facă nunta. Şi finalul a fost că l-a aşteptat verişorul lui cu poliţia în gară în Drăgăneşti. I-a dat telefon să se ducă acolo, că are nevoie de un whisky, că are nevoie de pantaloni din ăştia, de blugi.

Şi a fost arestat din cauza asta?

A fost arestat din cauza asta. Verişorul lui l-a aşteptat cu poliţia la gară, i-a confiscat bunurile, pe care le avea el, nu avea cine ştie ce, şi în fond erau bunurile lui.

Şi care a fost acuzaţia?

Business. Nu aveai voie să duci, să vinzi… nu… dar el nu avea niciun avantaj din asta.

Dar pe ce lege, pe ce articol s-au bazat ei când l-au arestat?

Nu mai ţin minte ce drac de articol era. De asta ţara a ajuns unde a ajuns. Fiindcă nu-ţi dădea voie să munceşti afară, dar Iugoslavia era înainte cu o sută de ani înaintea noastră, pentru că iugoslavii şi în timpul comunismului lucrau unde voiau ei şi totul aduceau ţării. La ruşi, la fel. Dar la noi… la noi şi la albanezi a fost cel mai ordinar comunism. Numai la noi nu exista mâncare, lumină, căldură, doar nu au avut

aceeaşi problemă ţările din jur. Numai în România. Noi am fost şi atunci, şi acum prost conduşi. Conducerea cât se poate de proastă.

Cât timp a făcut puşcărie soţul dumneavoastră?

Doi ani. Şi îţi dai seama cât... că eu aveam de fapt bani. Şi mi-au luat banii mei.

Şi după ce a ieşit din puşcărie aţi mai simţit că este ameninţat în continuare?

Nu, dar multă vreme nu a putut lucra. Pentru că el era ofiţer şi nimeni acuma... ăştia acum se agaţă de de... Băsescu, de toţi care au fost... da... au fost colegi... care au fost în... vechii ofiţeri, care ar fi fost turnători la Securitate. Nu e adevărat. Dar toţi sunt trecuţi la Securitate, pentru că nu îi dădea avizul să plece în voiaj dacă nu era... înregistrat. Trebuia să meargă la Securitate. Dacă Securitatea îi dădea avizul, pleca, dacă nu îi dădea... deşi oricum sunt scrişi la Securitate şi pentru faptul că el a avut problemele pe care le-a avut, un an sau doi, cu şpaga am reuşit noi să învârtim şi am reuşit să-i dea din nou avizul. Dar avizul ţi-l dădea Securitatea. Nu avea în port, ofiţerii, chiar şi marinarii de rând. Tot aşa.

Dacă nu îi dădea avizul Securitatea, nu pleca în voiaj. În Mamaia nu putea lucra nimeni dacă nu avea avizul Securităţii. Tot la şpagă se ajungea, tot securiştii luau destulă şpagă şi nu mai aveai loc de ei. Ei cumpărau valută, tu nu aveai voie. Pentru zece dolari, îţi dădea doi ani. Dar ei veneau şi îşi cumpărau valută, îmi spuneau fetele de la *shop*.

Era absolută transparenţă?

Nu transparenţă. Dar erau fetele noastre şi nu băteau câmpii, nu puteai să spui ceva… Păi, dacă spuneai, mai ştia cineva de tine? Trebuia să taci din gură.

În perioada în care soţul dumneavoastră era arestat, cum v-aţi descurcat, că am înţeles că aveaţi şi doi copii?

Foarte greu. Foarte greu. Marele meu noroc a fost că aveam prieteni. Şi nu m-au lăsat. Când a fost situaţia… pentru că nici eu nu am lăsat multă lume. Am ajutat enorm de mulţi oameni. Aşa a vrut şi Dumnezeu, pentru că dacă nu ai, nu ai de unde să ajuţi pe alţii. Dar faptul că eu puteam să iau, i-am ajutat foarte mult şi atunci m-au ajutat şi ei. Aveam prietenă avocată care mergea fără să-mi ia niciun ban şi mi-a susţinut cazul.

Cazul soţului dumneavoastră?

Da. Şi prietena... Ce se întâmpla atunci... Pe lângă faptul că-ţi lua ţie traistele pe care le aveai de dus, te dădea şi afară din casă. Trebuia să mai plăteşti o dată, şi atunci am plătit aproape jumătate din preţul casei, am plătit că mă scotea afară cu doi copii pentru trei lulele ale soţului. Te scotea afară cu copiii... Şi a trebuit să mai plătesc o dată casa ca să pot să rămân în ea. Şi atunci prietena asta a mea mi-a obţinut să plătesc lunar ca să nu... că nu aveam cum.

Ca un fel de rată?

Da, ca un fel de rată. Şi am mai plătit o dată casa în care stau. Ăsta era preţul. Îţi dai seama, pentru 5.000, pentru lucruri în valoare de 5.000... 5.000 era salariul de pe cinci luni atunci.

— Aţi ajutat în vreun fel pe soţul dumneavoastră să iasă mai repede din puşcărie?

Da cum! Tot aşa, cu şpăgi.

Pe lângă prietena dumneavoastră avocată, mai aveaţi vreun ajutor?

Pe lângă ea m-am dus şi io... da... m-am dus la un procuror... că stătea acolo... îi

uitase acolo… a mai luat un comandant cu el, s-a dus şi ăla să bea vin, că avea acolo bărbatul meu vin de la Drăgăneşti, vin bun, şi i-a luat pe amândoi. Şi ăla se dusese săracu’ cu un carton de ţigări, că voia să aducă ciuperci săracu’… că de asta s-au dus ei. Se făcea schimb pe schimb. Avea el un coleg de facultate care era mecanic acolo la un abator şi aduceau de acolo came, cârnaţi, şi ăla luase şi-l oprise şi pe ăla acolo. Şi s-a dus soţia lui, a băgat divorţ că nu voia să fie afectată de situaţie. Şi ăştia ce au crezut? Că ăştia o să moară acolo? Eu m-am zbătut şi m-am zbătut pentru ei amândoi şi atunci m-am dus la procurorul respectiv care se ocupa de caz şi l-am întrebat ce se întâmplă. Era în perioada aia cu Râmaru, cu dracu’ să-l ia, şi s-a rezolvat în câteva luni. „Ce au făcut oamenii ăştia de îi ţii aici? Sunt vinovaţi, foarte bine. Dacă dumneata consideri că sunt vinovaţi, condamnă-i sau, dacă nu, dă-le drumul. Ce e asta?” Nu avea loc procesul. Nu se putea. Aşa o murdărie.

Şi până la urmă procesul a avut loc sau le-a dat drumul?

Până la urmă, procesul a avut loc, procesul… vai de capu’ meu… a fost un

coşmar… şi imaginează-ţi când am văzut secăturile alea care dormeau la mine şi se ducea el şi umbla cu ele prin tot oraşul să găsească două verighete sau ce dracu’ să caute când i-am văzut martori la proces.

Împotriva lui?

Nu împotriva lui. Oamenii spuneau: „Dom’le, am venit aici că nu aveam”, dar ei foloseau cum le convenea lor în situaţia respectivă.

În afară de jobuldumneavoastră din turism, unde aţi mai lucrat?

Păi, am lucrat tehnician la fabrică cinci ani.

Cum aţi ajuns să lucraţi acolo?

Păi, acolo am ajuns că era cumnatu meu director, că nici acolo nu ajungeam.

În concluzie, tot cu pile, nu?

Tot cu pile, pentru că nu puteai să ajungi, că copiii de chiaburi erau marginalizaţi. Nu puteai să mergi la şcoală… frati-miu a făcut şcoala după aia, la seral, pentru că avea… cum să spun… eram copii inteligenţi şi nu ne-a putut opri nimic. Fiecare şi-a aranjat viaţa. Dar a trebuit să muncim în plus, să facem în plus, că după ei trebuia să rămâi cu trei clase. Cum am şi

rămas. Dar... am avut un mare avantaj: faptul că am învăţat, de copil fiind, am învăţat să mă întreţin. Tatăl meu fiind închis, mama mea a rămas cu patru copii. Sora mea mai mare se căsătorise. Şi atunci a trebuit să învăţăm din puţin, fiindcă ne confiscase, luase tot ce aveai. Şi apropo, luase grădini, care erau pline de pomi fructiferi, puteai să hrăneşti un oraş, ţi-a confiscat ţie grădina şi după aia ţiganii în două luni au tăiat vişini, pruni, nuci, pomi fructiferi şi i-a pus pe foc.

Şi autorităţile nu au luat nicio măsură?

Păi, ce să le facă? Vagabond şi poliţiştii ăştia. Şi ei ştiau ce făceau acolo, între ei. Şi în fond, dacă au confiscat de la ăştia, puteau să întreţină mai departe, fiindcă putea hrăni un oraş. Nu ai muncit să cari apă în vârful dealului să pui pomii ăia ca să aibă ţiganii ce să pună pe foc. Şi alte secături, nu erau numai ăştia. Şi ţigani, şi români... S-au pus pe furat, că era de pomană. Şi, copil fiind, am învăţat să mă întreţin. Din ce ne oprise, din ce ne lăsase grădina aia, şi acolo avea mulţi pomi fructiferi. Şi am învăţat să vând la jidani. Prune, vişine şi căram cu căldările... mă duceam la şcoală după ce

mergeam trei kilometri pe jos, căram şi alea. Şi aşa am învăţat să produc de mică. Copil fiind, am învăţat deja să mă întreţin, care mi-a prins foarte bine după aia în viaţă.

Şi în legătură cu fabrica, ce s-a întâmplat în acea perioadă?

Fabrica nu este o amintire plăcută pentru mine. Dacă era, mi-ar fi plăcut să fiu jurist sau tot ceva care să ajut oamenii. Toată viaţa mi-am dorit să ajut oamenii. Ce se întâmplă… să-ţi dau un exemplu. După Revoluţie, foarte mulţi… e o minciună că au vândut vapoarele noastre, a fost o minciună sfruntată. Erau foarte puţine vapoare bune, pot fi pe degete numărate, restul erau la pământ. Că s-a procedat prost că le-au vândut la ăia şi după ăia la fier vechi şi au luat mai mulţi bani, asta e altă discuţie. Dar nu că erau bune de navigaţie. Şi, având atâtea cunoştinţe străini, foarte mulţi marinari au rămas fără serviciu. Şi pe foarte mulţi i-am ajutat. Pentru că, la agenţiile care se deschisese, ca să-mi dea mână de lucru, netrebnicii ăia voiau 500 dolari şpagă. Ori, ei nu aveau ce mânca. Am fost şocată. M-am dus în port şi stăteau săracii la rând să-şi iau salariile, n-aveau dinţi, n-

aveau tocuri la pantofi. Tu ca marinar ai navigat 20 de ani şi nu ai dinţi în gură şi pantofi în picioare?! Şi reuşeam să-i trimit şi pe ăştia. Acum nu ştiu dacă îi angajau sau nu-i angajau, dar măcar nu le mai luau şpăgi. Îşi puteau întreţine copiii, familia. Bine, erau şi puţin plătiţi. Abia acum sunt bine plătiţi şi nu se mai pune problema să dai şpagă să te duci pe mare. Cred că singura meserie unde nu mai trebuie să dai şpagă.

Lucrând în turism presupun că aţi călătorit destul de mult prin străinătate.

Nu... nu am călătorit deloc, fiindcă cu lucram aici, nu eram translator ca să pot să merg cu turişti să... nu...

Consideraţi că pe vremea aceea imaginea României în lume conta?

Nu... nu... părerea mea este că nu... era importantă pentru Ceauşescu şi şloarca lui, să aibă poziţie în lume. Afară, toate astea se plăteau, imaginea asta se plătea, pentru că contractele le făcea fraudulos. Stofă sau ce vindeau... făceau nişte pantofi extraordinari... vindeau cu preţ mult mai mic, ca să poată să vândă, să iasă în relief. Dar întotdeauna prin oamenii ei, România s-

a afişat din toate timpurile. Şi acum, şi atunci, pentru că dintotdeauna am avut genii, am avut sportivi, am avut… piloţi, de ce nu. În toate domeniile! Am avut oameni extraordinari, foarte capabili, români care lucrau în NASA. Pentru că poporul ăsta este foarte deştept. Şi acum, avem foarte multe genii, că nu sunt cultivate, este o altă problemă.

Este adevărat că partidul comunist încerca să facă din oameni nişte maşinării fără idei şi păreri proprii?

Nu puteau. Şi nu au putut, fiindcă mai departe oamenii ascultau Vocea Americii, luasem video, care stăteai cu el pe ascuns, că ţi-l confisca şi pe ăla.

Dacă te prindeau cu un video, doar ţi-l confiscau?

Ţi-l confiscau şi îţi dădea şi amendă. Stăteai numai cu frică dacă chemai pe cineva să se uite la un film la video. Trebuia să ai mare grijă pe cine chemi, că se ducea şi te dădea în primire. Dar nu, oamenii au încercat întotdeauna să evolueze. Aveam un doctor, Dumnezeu să-l odihnească, era evreu, un om extraordinar de capabil. Şi de ce era capabil… El aducea reviste cu tot ce

era nou în medicină. Şi el studia continuu. E, dar el nu putea să ajungă director de spital, pentru că nevastă-sa lucrase în turism, şi doctorul Ciobănete, un doctor care ajunsese director de spital, care voia să scape de el… ăsta era deştept, ălălalt era prost… să ajungă el director de spital. Ea lucrase şefă de agenţie la Mamaia. Şi a avut grijă să-l închidă şi pe ăla câteva luni, i-au pus nişte valută în buzunar, nu cumpărase el, o înscenare, şi a stat câteva luni închis ca să… atâta timp cât să scape de doctor, ca să nu mai fie director. Şi a intrat idiotu' ăla în locul lui, n-avea nimic omul cu medicina. Nevasta era amanta primarului.

Pe lângă serviciul de la fabrică, am înţeles că aţi lucrat şi pe litoral…

Da. Da… foarte mult timp. Şi după aia am început prin port, pe unde puteam să scot bani.

Şi pe litoral ce serviciu, mai exact, aţi avut?

Şefă de unitate, barman, şef de sală, unde găseam şi unde îmi convenea. Pentru că m-a interesat doar banii.

Datorită serviciului de pe litoral presupun că intraţi în contact cu foarte

mulţi străini. Aţi avut probleme din punctul acesta de vedere?

Nu, nu, că aveam grijă să nu mai vină nimeni pe acasă, că păţisem. Îi împărţisem. Aia şi încă o chestie... Soţul meu a avut o prietenă înainte de căsătorie, din Turcia. Tot navigând, făcând Turcia, fratele ei era armator, mă rog, i-a invitat odată acasă, şi fata asta a vrut să-l vadă peste ani. Nu ştia ce-i cu el, că s-a căsătorit, nu mai avea numărul de telefon, nu ştia care e situaţia lui. Şi ea s-a căsătorit, divorţase şi a dorit să-l vadă pe soţul meu. Cred că trecuseră 12 ani de când se cunoscuseră ei. Şi a dat telefon, soţul meu nu era acasă. A vorbit cu mine. Fiind un om inteligent, fireşte că i-am vorbit frumos, i-am răspuns frumos şi ea şi-a dorit, că de aia a venit în România printr-o excursie, dacă ea a dorit să-l vadă, eu am rugat pe soţul meu să mergem să se întâlnească cu ea, că eu am invitat-o acasă. Femeii i-a fost frică, nu ştia ce caracter am, era firesc să-i fie frică. I-am spus că e căsătorit, că are doi copii şi că mi-ar face plăcere s-o văd. Asta e.

Viaţa merge înainte, era firesc să aibă o prietenă sau eu un prieten, nu văd de ce să

ai ieşiri urâte. Între oamenii civilizaţi trebuie să te porţi civilizat. Ne-am dus la Hotel Parc să luăm masă acolo. Ne-am aşezat la o masă acolo, încă nu a venit grupul de turişti, am văzut că vine unu şi se aşază la masă cu noi. Ne-a întrebat dacă e ocupat, nu era, restul meselor erau rezervate pentru turişti. Şi noi comentam la masă: „Măi, cum o arăta, o fi îmbătrânit, s-o fi îngrăşat, o fi slăbit. Am zis că n-a… te bucuri că o vezi”. Da, vorbeam, nu mă interesa persoana X care era la masă şi el se uita, ne sorbea cuvintele, noi nu i-am dat importanţă. Era securist. Dar eu nu mi-am dat seama.

Şi cum v-aţi dat seama?

Când să intrăm în bloc, îl văd pe omul ăsta în spatele nostru şi îi spun soţului meu: „Măi, ăsta e vecin cu noi şi tu nu l-ai cunoscut, fiind bloc cu zece nivele, dracu’ să-l ia”. „Dar nu-l cunosc”. Urcăm în lift împreună, când ajungem la patru, că să deschid eu uşa…

La patru locuiţi dumneavoastră?

Da. Eu mă uit la el şi el bloca liftul, nu pleca. Să vadă unde intrăm, şi atunci eu m-am oprit, am deschis uşa şi i-am spus:

„Domnule, vino încoace, de ce nu ai spus că eşti securist? Ce trebuie să blochezi uşa la mine? Poftim în casă, să vezi”. Întâi a rămas şocat şi după aia a intrat în casă şi i-am spus: „Care e treaba?” „A fost… păi, a fost prieten cu o turcoaică, nu mai avea voie să navige”. „Dar dumneata câte nu faci? Am văzut că la masă la restaurant fumai Kent, de unde ai luat Kentul? De la magazin?” Şi i-am spus: „Acum pot să fac altceva! Să împing uşa cu piciorul şi să-ţi trag o bătaie soră cu moartea, pentru că eşti în casă la mine, este unu noaptea şi să şi spun că ai venit să mă violezi. Păi, dacă eu aveam ceva de ascuns, mă duceam să dansez cu aia din buric?! Lăsam sacoşa să vezi tu ce am în ea, dacă aveam ceva de ascuns?” A plecat idiotu’, i-am dat şi lui o pereche de ciorapi şi un săpun.

Şi le-a acceptat?

Da. Am întrebat: „Ce număr are nevasta?” „Ca matale, aşa”, şi i-am dat. Ce dracu’ era să facă şi el? îl trimitea. Că şi dintre securiştii ăştia erau stilaţi, să ştii, fiindcă spuneau străinii că le era frică de Securitatea română. Erau foarte buni. Nu puteau ei să facă şmecherii prin ţară, ce au

făcut ei dup-aia. Şi chiar dacă au făcut ce au făcut, tu ai impresia că Securitatea noastră nu ştia? Tot ce s-a mişcat în ţara noastră, pentru că noi aveam băieţi extraordinar de bine pregătiţi. Nu putea să treacă musca, să nu ştie ei ce facem. Le era frică de Securitatea română. Dar noi întotdeauna ne-am iubit mult ţara. Am putut să plecăm în Spania, dar nu am vrut să plecăm. De ce? Fiindcă îl dădea afară pe cumnatu-meu de la Buhuşi, fratele meu era tehnician principal la Buhuşi, alt frate aveam inginer, maistru principal la o altă fabrică. Şi erau toţi foarte bine situaţi. Altul era inginer la metrou, păi pe toţi îi dădea afară, şi atuncea m-am gândit la ei. Îmi distrugeam toată familia şi am zis că tu rămâi acolo. Bun, mie o să-mi dea drumul, nu are ce să facă, cu doi copii, doi, trei ani m-ar mai fi ţinut până la urmă. Mă mai înnebuneau ei. Că el a zis în felul următor: „Eu plec, tu vinzi imediat apartamentul şi te muţi cu chirie. Şi banii îi bagi în valută”, că-mi mergea mintea, puteam să bag banii în valută şi îi trimiteam cu un navigator. Că doar navigatorii nu erau proşti să stea cu banii la CEC sau în bancă. Şi nu am vrut, că m-am gândit că-mi distrug

toată familia. Dacă ai mei ar fi avut o altfel de situaţie, io ştiu, lucrau ciobani sau ce dracu' lucrau, puteam să plec şi nu-mi băteam capu' cu ei.

Şi totuşi, dacă aţi fi acceptat să plecaţi, nu vă era frică? Poate vă prindeau şi vă arestau.

Nu, că eu aş fi plecat legal, că nu aveam cum altfel, cu copii, să plec ilegal. El pleca şi, după aceea, m-ar fi chemat pe mine şi trebuia să-mi dea drumul. Dar dura doi, trei ani, poate şi mai mult. Şi poate chiar nu-mi dădeau drumul, nu ştiu. Poate nici nu reuşeam să plec, nu ştiu, că au fost zeci de cazuri din astea. Când soţiile au divorţat, că nu mai puteau pleca. Ei plecau şi nu mai puteai să pleci tu. El se gândea, şi într-adevăr avea perfectă dreptate, a zis: „Băi, cu mintea ta, fiind vorbitoare de limbi străine, stai aici şi pierzi timpul. Eu, cu meseria pe care o am eu, de inginer mecanic, facem acolo ce n-am făcut în treizeci de ani". Şi nu am plecat, am greşit. A fost un drum pe care nu l-am urmat, după aia soţul meu a murit. Mergea cu vapoarele astea nenorocite ale noastre, beau apa aia din tancuri, erau tot timpul sechestraţi,

când într-o parte, când în alta, că afară nu te lăsa cu vaporul rupt şi legat cu sârmă, cum se duceau ei. Şi ultima dată, în Olanda i-a oprit. Tot din cauza asta, că era vaporul într-un hal fără hal. Şi au stat acolo fără mâncare vreo şase luni, le era milă la olandezi. Le duceau olandezii mâncare acolo. Şi când a venit, a plecat, că tot de la Drăgăneştiul ăla i s-o tras moartea.

Dar în momentul în care a fost sechestrat afară, guvernul român nu i-a ajutat în niciunfel?

Dar nici acum guvernul român nu dă doi bani. Nu vedeţi că se duce Onaca[7] şi îi aduce de pe acolo. Dă guvernul român doi bani pe ei? Stă pe afară şi crapă de foame pe acolo, se îmbolnăvesc şi mor pe capete. Şi pensiile sunt extraordinar de mici, ale lor, pentru că salariul era foarte mic şi după ce a muncit o viaţă de pomană, că doar avea o sută de dolari pe lună, ăsta era salariul unui inginer. De aia... Acum de ce nu face *business* niciunul? Ce-i interesează? Muncesc, îşi iau salariul şi vin în ţară,

7 Dorel Onaca, fost navigator, după Revoluţie om politic şi patron al mai multor firme al căror profil a fost legat de fiecare dată de activităţile de navigaţie, (n. red.)

pentru ce să… doar să fii nebun. Pentru ce să mă apuc acum să iau ţigări, să iau blugi, tre’ să fiu nebun.

Dar, totuşi, cum aţi trecut de la turism, să lucraţi pe litoral, că am înţeles că aţi lucrat şi barman, nu?

Da. Păi, vezi, mamă, viaţa te învaţă.

Dar de ce aţi plecat din turism?

Păi, tot turism era. Ori într-o parte, ori în alta, care era problema? Tot aceleaşi lucruri erau. Numai că trebuia să ştii să faci mai multe lucruri. Nu puteai să te axezi pe un singur lucru. Şi acuma, nu poţi să te axezi pe un singur lucru. Dacă nu mai merge asta, mă orientez spre altceva, unde pot să trăiesc. Era foarte important… că, ce se întâmplă, din moment ce ştii să lucrezi, nu are importanţă că lucrezi la Medgidia, sau lucrezi la Mamaia, sau la Ciocârlia. Important este să ştii să lucrezi. Ori nu era greu. Pentru un om care a făcut matematică, nu erai un om simplu, era foarte uşor să lucrezi. Ce… mare rahat era de ţinut o gestiune? Era uşor. Şi de condus câţiva oameni, când tu veneai dintr-un loc unde trebuia să conduci o mie. Şi asta era floare la ureche. Nu era greu serviciul. Dar

te puteai alimenta de acolo. Aşa cunoşteai doctori, dacă aveai nevoie de un doctor, cunoşteai din turism, te duceai la el şi venea, îţi dai seama, erai foarte avantajat. Aşa, ce făceai la... Nu ştiu, poate mi-am făcut un serviciu, fiindcă eu m-am dus la Integrata, să mă angajez aici, şi când i-am văzut şi pe jumuliţii ăia care voiau şpagă la vremea aia. Şi voiau mult. Şi am stat eu şi m-am gândit aşa că, dacă le dau şpaga aia trebuia să muncesc un an degeaba. Şi mi-am făcut un serviciu că nu m-am mai dus. Şi mai bine că am intrat în turism şi nu am mai avut nimic în comun cu fabricile textile. Am rupt legătura odată pentru întotdeauna.

Aţi mai avut confruntări directe cu poliţiştii, cu jandarmii?

Da. Să îţi dau un exemplu. Într-o seară, fetiţa mea îşi prinsese mâna la uşa blocului şi noaptea a început să o doară. Şi îmi iau ambii copii, unu în braţe, unu de mână, şi mă duc, că era o farmacie de noapte, ca să-mi dea ceva pentru copil... şi mergând pe stradă, pe partea ailaltă, nişte vagabond, beţi, cântau, ţipau, era noapte. Doi plutonieri, în loc să îi întrebe pe ăia ce se întâmplă, vine şi îmi cere mie buletinul, că

eu trebuia să mă duc cu buletinul, cu doi copii după mine până la colţul blocului. De la mine erau douăzeci de metri şi normal că am avut o ieşire de nebun: „Cum poţi să vii să mă întrebi pe mine unde mă duc şi unde nu mă duc!” Am făcut un tărăboi acolo. Au venit şefii lor, mama lor de şefi, să-i ia dracu’, că i-am făcut ce mi-a venit la gură. Că mă închide, că-mi bagă copiii la orfelinat. „Închide-mă, dar îţi iau gâtul în stradă, ca să ştiu de ce mă închizi”. Şi aşa… normal… am avut o ieşire de nebun. După aia, nu mă mai recunoşteam, când am venit acasă.

Şi ce sancţiune aţi primit?

Nu am mai primit nimic, că a venit şeful lor, copiii plângeau cât îi ţinea gura, că s-au speriat, fetiţei i se învineţise degetul, îmi venea să-i smulg lu’ ăla pistolu şi să-i împuşc pe toţi. Îţi aducea stări de nebunie.

După ce a fost arestat, soţul dumneavoastră s-a mai putut angaja?

Da, dar tot aşa cu şpăgi, pentru că nu le dădea avizul Securitatea. Avizul ţi-l dădea Securitatea şi nu ţi-l dădea. Tot aşa se rezolva. Şi Securitate şi tot, tot cu şpăgi…

Şi totul se rezolva în jurul şpăgilor?

Da cum!

Aţi avut prieteni care au avut probleme cu Securitatea?

Au avut probleme şi au avut probleme grave. Un coleg de-a soţului meu se îndrăgostise de-o nemţoaică şi a vrut să plece legal. Şi-a depus omul actele de căsătorie şi după patru ani nici nu mai putea naviga, pentru că nu-ţi mai dădea avizul Securitatea, dacă îţi depuneai actele, şi el nu putea să se întreţină, îi mai trimitea aia câte un pachet care era cotrobăit pe acolo, se simţea prost, că ce era el să-l ţină aia, şi văzând că nu-i dă drumul, nu-i dă drumul, şi-a legat o pancartă de gât şi s-a dus în faţă la Casa Albă, tot aici, şi a scris că doreşte să se căsătorească. Şi l-au luat poliţiştii de acolo, l-au bătut bine şi i-a dat şase luni.

Înseamnă că pe atunci protestele erau considerate acţiuni de vandalism, nu?

Da. Cum a făcut Ceauşescu atunci, când se adunase tineretul în Piaţa Universităţii. „Golanii, vagabonzii”, asta era în capul lor. „Legionari, vagabonzi, golani”. Sau altceva, îmi spune alt prieten al nostru care lucra la ambasadă în Franţa şi că s-a făcut un… i-a

schimbat şi i-a trimis pe Corneliu Vadim în Franţa şi pe ei i-a trimis acasă. Şi ca să scape de ei, i-a legat tinichele. Şi acesta, nu se poate, dom'le, era colonel al statului român, fiindcă toţi care lucrau în ambasadă erau pe diverse funcţii securişti, în afară de ambasador. Şi când s-a întors săracu' în ţară, s-a trezit închis şi în închisoare, aşa cum era el terminat, se uita în sus şi vede „Costică Spintecătorul" scris pe perete. I-a declanşat aşa o furie, că l-a internat la nebuni. A zis că: „Aşa am ajuns eu, cu două facultăţi, vorbitor de şase limbi străine, să dorm în patul lui Costică Spintecătorul?" Păi, ce se întâmplă, cei care erau analfabeţi aveau o deosebită plăcere să umilească oamenii deştepţi, că cea mai mare satisfacţie a prostului este când poate umili un om deştept. Pentru că, atunci când i-a scos afară pe vechii ofiţeri, au băgat de ăştia cu patru clase şi au făcut la seral, dar numai seral nu au făcut. Ei nu erau şcoliţi, nu erau deştepţi. Şi atunci, îşi băteau joc. Asta era singura posibilitate a lor, să-şi bată joc, să-i umilească. Să nu-ţi închipui că şi securiştii stăteau pe roze. Ei stăteau într-un stres continuu.

De ce?

Pentru că aveau băgaţi printre ei jeguri de astea nepregătite, care erau puşi numai pentru asta, numai pentru codoşlâcuri.

Deci şi ei, la rândul lor, erau controlaţi?

Desigur, erau controlaţi de idioţi de ăştia puşi de el, d-alde frate-su, nu ai văzut, fraţii lui, neamurile lui, h pusese în funcţii cheie. Ajunseseră să conducă. Şi foarte mulţi oameni şi-au pierdut atunci tot. Să nu-ţi închipui că şi ei erau pe roze.

În afară de vecină, aţi mai fost trădată de prieteni buni?

Nu. Fiindcă prietenii mei se chinuiau ca şi mine să existe. Şi aveam momente când ne înţelegeam din priviri, pentru că le era frică să nu le fie ascultate telefoanele, nu puteai vorbi, nu puteai… Tu nu făceai nimic rău ţării, te chinuiai să exişti, să îţi poţi achita dările, să-ţi poţi creşte copiii… Nu făceai nimic rău. Din contră. Cred că mai mult îşi iubeau oamenii patria decât acum.

FLORENTINA ŢONE

„Noi toţi ne suspectam unii pe ceilalţi”.

Nume: Ioan Părăială

Data naşterii: 2 decembrie 1949

Locul naşterii: Deleni, jud. Iaşi

Stare civilă: căsătorit

Ocupaţii anterioare: sectorist în zona centrală a Bucureştilor, şef pe compartimentul Pază Bunuri pe Capitală, la nivelul Poliţiei Capitalei

Statut actual: pensionar şi specialist în securitatea muncii

Domnule Părăială, haideţi s-o luăm cu începutul: câţi ani aveţi şi ce făceaţi dumneavoastră înainte de 1990, cu ce vă ocupaţi?

Am 59 de ani (în august 2009, atunci când a fost realizat interviul – *n. n*). În perioada 80—86 am lucrat la Ordine Publică, chiar în zona centrală a Capitalei. Eram sectorist în zona centrală: Lipscani şi străzile adiacente, zona cea mai fierbinte, chiar şi a bişniţei. Acolo se făcea bişniţă… în perioada aceea apăruse „Solidaritatea” poloneză, sindicatul polonezilor, şi era foarte multă libertate la polonezi; şi veneau şi făceau bişniţă cu tot soiul de produse: acolo găseai şi ciocolată, şi chewing gum, şi tot felul de ţigări, şi îmbrăcăminte…

Dar erau foarte bine organizate, reţelele astea. Cred că unii dintre polonezi stăteau mai mult în România şi alţii îi alimentau cu

produse. Erau băgate în treaba asta inclusiv persoane surdo-mute, poloneze şi române, cu care nu puteai să discuţi. Şi nu numai asta: nu puteau fi traşi la răspundere în niciun fel, că nu puteai să stabileşti ceva concret. Era foarte greu atunci să-i poţi audia pe unii din aceştia, pentru că nu aveam translator, sau îl aveam foarte rar. Ştiu sigur că funcţiona atunci un translator pentru surdo-muţi undeva în zona străzii Corbeni cu bulevardul Carol, dar trebuia să îl anunţi cu un ştiu cât timp înainte…

Dar am reuşit totuşi, cred că am fost singurul din zonă, care am trimis un surdo-mut în… Era Decretul 153 din 1970, pe baza căruia au reuşit să îl condamne. Şi la acest cetăţean surdo-mut s-a mai coroborat cu un scandal de pomină pe care îl făcuse el în bloc; şi cu câteva declaraţii, pentru că o bătuse rău şi pe nevastă-sa… Şi a primit în cele din urmă o lună-două de închisoare. Şi două luni de zile mi-au mulţumit cetăţenii din Blănari nr. 2, că într-adevăr a fost puţină linişte în bloc. Că era un trafic în bloc… Că polonezii ăştia erau atât de mulţi şi găzduiţi la ei, la aceşti doi, soţ-soţie, căsătoriţi legitim.

Cei doi erau polonezi?

Nu, nu, erau români, dar găzduiau cetăţenii polonezi care veneau cu tot felul de marfă la ei. Şi oamenii din bloc ştiau că e foarte greu de pătruns la ei, şi de depistat, şi de discutat cu ei. Şi două luni a fost linişte…

Eu eram sectorist în perioada respectivă, cu atribuţiuni de ordine publică. Iar din 86 am fost la Cercetări Penale, m-am mutat la altă secţie şi am lucrat vreo trei-patru ani, după aceea s-au înfiinţat Cercetările pe sector şi am venit la sector şi de-acolo m-au numit ei şef la… în cadrul sectorului 3, funcţiona sau era ca organizare paza şi transportul valorilor monetare de la Banca Naţională şi de la Banca Română de Comerţ Exterior. Şi-atunci am fost numit acolo şi m-am ocupat din 1989, parcăm până prin 1991, când a venit Mugur Isărescu guvernator şi s-au mai făcut nişte schimbări; au venit jandarmii să se ocupe de treaba asta. Iar eu, la Capitală (Poliţia Capitalei – am fost lucrător de personal, la Resurse Umane.

Şi aţi ieşit la pensie apoi?

Nu, nu, am continuat. După aceea,

pentru că aveam experienţa asta bancară, s-a înfiinţat în 94, nu mai ştiu exact, Serviciul Poliţie-Bănci. Sigur, băncile luaseră o amploare extraordinară, într-un an de zile s-au înfiinţat peste 200 de unităţi în ţară. Şi, fiind o dezvoltare extraordinară, sigur, şi problematica era deosebită. Şi-atunci s-a înfiinţat Serviciul ăsta de Poliţie-Bănci, care asigura şi paza, şi transportul valorilor, şi era şi un dispecerat de securizare a valorilor şi a imobilelor… Şi a funcţionat… Sigur, el a fost într-un fel bun, pentru că erau singurii bani care nu se duceau la bugetul de stat şi se duceau la bugetul Poliţiei; aşa că se aştepta cu foarte multă nerăbdare să vină banii… Ne mai luau şi la întrebări câte unii, că „Vezi, că banca cutare n-a plătit facturile de nu ştiu când, vă rog să vă duceţi să…” Şi după asta, la un moment dat, s-a desfiinţat. De fapt, toată activitatea asta trebuia să funcţioneze pe o hotărâre de guvern, dar n-au mai fost de acord nici cu jandarmii, nici cu noi, că… toţi eram bugetari şi „domnule, dacă banca e privată, nu e corect”… Şi-atunci s-au înfiinţat societăţile de pază. Bine, erau şi până atunci societăţi de pază, dar nu pătrundeau

în bănci. Şi-atunci, după ce s-a desfiinţat serviciul ăsta, am fost numit şef pe compartimentul Pază-Bunuri pe Capitală, la nivelul Poliţiei Capitalei. De-acolo m-am dus eu la Teo, din funcţia asta (a fost invitat, în această calitate, la un moment dat, la emisiunea lui Teo Trandafir de la postul de televiziune Pro TV – *n*. n.)... Dar am avut la un moment dat probleme cu o jurnalistă... Răspunzând de compartimentul de pază, BGS-ul ne făcea paza unor ferme pomicole; şi personalul de pază de acolo – fiind cel mai redus numeric – ce-a zis? Mă, luăm un câine, îl legăm, îl punem pe lanţ şi-i dăm o zonă, unde se pătrundea mai uşor... Dar orice patron, dacă vrea să-i păzeşti bunurile, păi, le păzeşti; nu să dispară cantităţi de nu ştiu care. Şi ei au legat câinii... dar au venit bruneţeii noştri, cu care se confruntau ei atunci, la luat de mere. Şi ăsta a dat drumul la câine fără botniţă; şi l-a făcut zob pe un copil, nu ştiu ce vârstă avea, cred că 14 ani. Şi tot venea jurnalista asta, şi întreba cât de legal este, şi cum funcţionează... Şi eu: „Domnişoară, ei sunt legal acolo; dar de ce dumneavoastră, în loc să informaţi corect

cum s-a întâmplat evenimentul, aţi spus doar pe latura victimei? Aţi mărit victima şi pe-ăştilalţi i-aţi umilit, aşa…”

Haideţi acum să ne întoarcem la anii şi să-mi povestiţi despre treaba asta cu bişniţa… Mi s-ar părea interesant să ştiu dacă termenul ăsta, „bişniţă”, a intrat în conştiinţa populară în perioada comunistă sau s-o fi folosit şi înainte… Nu-mi dau seama cum s-a românizat el, că e clar că vine de la business…

Dar chiar se folosea în vocabular: biş-ni-ţar. Toţi când veneau… că asta se întâmpla, se dădeau şi foarte multe ţepe.

Dar de bişniţă vorbim mai mult în anii ’80, nu? Sau şi mai devreme?

Cred că şi mai devreme, pentru că era strada Covaci… Strada Covaci era toată plină de bişniţari, în faţa fiecărui magazin găseai câte unul; şi probabil aveau şi câţiva şefi, tot dintre bişniţari. Că acolo nu putea să pătrundă oricine. Sau, dacă mai pătrundea cineva, era fiecare cu obiectul lui de activitate: unul trebuia să vândă ţigări, unul trebuia să vândă blugi, unul vindea piese radio… Se vindeau tot felul de obiecte care nu se găseau pe piaţă.

Activitatea de bişniţă era explicit interzisă?

„Speculă”, aşa se numea. Dar, ca să îl trimiţi pe unul în judecată la speculă, trebuia să demonstrezi repetabilitatea faptei. Era Decretul 153. Şi-atunci… infracţiunea erau greu de demonstrat, se accepta greu ca infracţiune. Chiar dacă mai îmbrăca uneori şi aspectul infracţional, prevăzut de Codul Penal; dar mai puţin. Fiind la Decretul 153 pedepse de la una la şase luni, le dădeai şase luni şi erai sigur că şase luni cutărică nu mai vine în zona Covaci. Primea şase luni de închisoare contravenţională. Care se execută fie la penitenciar, fie… erau secţii de Poliţie care mai aveau nevoie de mână de lucru: un zugrav, un faianţar, activităţi de curăţenie, gospodărire…

Păi, şi dormeau noaptea acasă?

Nu, nuuu; ei stăteau acolo, dar erau scoşi ziua la muncă. Şi trebuia să ai un comportament deosebit ca să primeşti pachetul sau să fii scos la muncă. L-am avut pe unul, ţin minte şi-acum, care era pictor de biserici. Era iconar. Îl găsiseră pe un ştiu unde, se apucase şi de băutură… Că pictorii

ăştia, iconarii ăştia, n-aveau o legitimaţie de serviciu… (O legitimaţie de serviciu i-ar fi scos pe cei vizaţi de sub incidenţa prevederilor legale; fără legitimaţie, erai socotit un fel de „parazit” şi puteai fi reţinut – *n*. «.). Erau şi ei unde găseau o lucrare, unde auzeau că se construieşte sau se sfinţeşte o biserică, imediat se duceau acolo… Ei, şi omul ăsta avea o mână extraordinară; şi pe ăla aveai curaj să-l laşi singur, din curtea secţiei nu se ducea. Alţii, dacă-i lăsai liberi, să nu-i urmăreşti, plecau.

Asta, dacă era nevoie de mână de lucru nu ştiu unde… Dar, dacă nu era nevoie, ce se întâmpla cu cei reţinuţi?

Şi dacă nu era nevoie de mână de lucru nu ştiu unde, ajungeau la penitenciar. Dar lor nu le convenea treaba asta, pentru că nu câştigau nimic. Să stai şase luni de zile degeaba, asta era pentru ei cea mai mare pedeapsă.

Sigur, erau şi cunoscuţi, recidivişti pe domeniul ăsta al speculei… Ţin minte că Judecătoria funcţiona la Sf. Vineri. Şi la Decretul 153 era o grefieră, Ţicu, şi când te duceai… Că trebuia să demonstrezi constituirea într-un grup parazitar, că nu

puteai să-l iei de unul singur. Că, dacă nu demonstrai constituirea grupului parazitar şi te duceai cu unul... Nici doi nu erau suficienţi, trebuia să iei câte trei-patru. Dar, cum era Covaciul plin, când găseai cinci cu ţigări era grupul.

Iar repetabilitatea de unde se demonstra? De fiecare dată când îl prindeai, se întocmea un proces-verbal de constatare a contravenţiei, i se confiscau unul două pachete de ţigări, câte se găseau, ţigările se depuneau la Camera de corpuri delicte, care funcţiona la fiecare secţie, procesul-verbal se înregistra în evidenţele secretariatului secţiei şi, când îl mai prindeai şi aşa, pac! Era bătaie pe registrul ăla! Dar îl găseai o dată la două sau trei luni... Că nu era numai un singur poliţist care făcea treaba asta. Fiecare cum îl prindea; îl prindeau agenţii care făceau de noapte, îl mai prindea unul de zi, îl mai găseau şi alţii...

Şi era bătaie pe registru, ca să le demonstrezi repetabilitatea. Toată ziua la registru! „Hai, măi, dă-mi registrul!” Pentru că pe atunci se făceau multe acţiuni. Fiind zonă centrală, era şi zonă de vizită, venea

conducerea… Şeful statului, delegaţii, veneau frecvent prin zonă şi nu trebuia să-i vadă pe bişniţari.

Am putea să facem un soi de portret robot al bişniţarului din zona centrală a Capitalei? Cine era el?

În privinţa categoriei sociale, erau ca şi-acum, tot „bruneţi”, oameni care nu aveau nicio meserie. Dar ca să nu mai fie toată ziua luaţi la întrebări… că, fiind cunoscuţi, chiar dacă nu îl prindeai la vânzare, dar îl găseai pe stradă, te duceai cu maşina şi îl luai la secţie, măcar să constitui grupul parazitar; fiindcă el era acolo, chiar dacă nu vindea. Ei, şi ca să nu mai fie trimişi în judecată la Decretul 153, majoritatea îşi făcuseră legitimaţie şi cotizau la CPADM-uri; erau cooperativele meşteşugăreşti care funcţionau prin jurul Capitalei. Şi acolo toţi aceştia, cotizând la şefii cooperativelor, li se eliberau acele legitimaţii, cum că simt angajaţi acolo, meşteşugari. Şi dacă aveau alea, mai greu puteai să dovedeşti ceva. „Ce, dom’le, cum să parazitez? Ia uitaţi legitimaţia”. Până trebuia să demonstrezi şi să te duci la cooperativă să vezi de când n-a mai fost, că ei îşi făceau nişte legitimaţii de-

alea care se vizau anual, nici măcar trimestrial... Sau mai dădeai câte un telefon, că nu te puteai duce să te plimbi toată ziua prin Ilfov: „Dom'le, mai lucrează Gheorghe?" „Da, dom'le, e aici, în evidenţa noastră".

Cine erau, bărbaţi, femei...?

Erau şi femei, şi bărbaţi... în orice caz, erau unii care toată viaţa lor nu făcuseră altceva. Şi unii dintre ei, chiar după 90, când s-a liberalizat, au început să facă Turcia... Păi, te uitai la ei... Unii s-au făcut chiar oameni.

Dar dintre cei care mai sunt şi azi, care vând bilete la diferite spectacole, erau şi-atunci?

Nu ştiu, cinstit, că eu n-am mai fost de mult la spectacole, ca să văd totuşi dacă cei care vând acum bilete sunt aceiaşi de atunci. Eu şi atunci, mă duceam mai mult ori la Comedia, ori la Naţional. Aveam pe cineva, dădeam telefon: „Dom'le, reţine-mi şi mie două bilete, vin acolo..." Chiar nu m-am dus niciodată nepregătit, să mă duc la un spectacol şi să umblu după bilet.

Deci, şi femei, şi bărbaţi...

Şi copii... Păi da, ţineau copiii mici după

ele, ca să nu poţi să-i iei şi să-i ţii la o secţie mai mult de nu ştiu cât timp, că ţipă copilul, plânge, „unde este umanismul legii?” Ştiau că, dacă îşi luau copiii cu ei, nu puteai să le faci nimic, nu puteai să le faci prea multe.

Deci erau mai mult pe Covaci, în general erau specializaţi, unul vindea aia, altul cealaltă, aveau şi nişte şefi…

Şeful mai controla pe acolo şi, dacă apărea un intrus, unul care ar fi vrut şi el să vândă acolo, pe ăsta imediat îl dădea la Poliţie: „Vezi, că a venit vinul aici”. Era cum e şi azi la spălat la semafoare: „Ăsta e semaforul nostru aici, zona noastră, nu vine nu ştiu cine aici…”

Bănuiesc, totuşi, că avantajele îndeletnicirii erau mai mari decât riscurile, de vreme ce lumea continua să revină pe stradă…

Ca avantaje, nu ştiu, dar ei nu erau obişnuiţi să muncească. Era una, Leana, săraca, lucrase o perioadă pe la o tipografie; şi săraca vindea şi ea ţigări acolo. Cât a lucrat acolo nu ştiu, dar cum era atunci, nu prea era hârtie. „Leano, vezi că nu mai avem hârtie la secţie”, şi se ducea, săraca, venea cu un top de hârtie şi-l aducea… O

mai evitai la urmă... Se mai făceau compromisuri pe treaba asta; îi mai lăsai câteodată sau îi duceai la Judecătorie, dar nu li se dădea tot timpul mandat. Când era grefiera asta, Ţicu, ea scria pe fiecare mandat: două luni, trei luni; şi-aşa condamna judecătorul, după ce scria grefiera, pentru că avea încredere în ea. Ea era şi foarte veche, citea dosarele, îi cunoştea pe cei care erau acolo... Şi trebuia să aibă cel puţin trei constatări că se ocupă cu aşa ceva, ca să primească mandat. Şi să fie cu acelaşi produs: pe ţigări... Că dacă erau diferite, puteau să îţi zică: „Am avut şi eu acasă...”

Dar ce găseai la ei, în general?

Ţigări, blugi, gumă, adidaşi, ciocolată chiar, că nu se găsea atunci. Băuturi, mai puţin. Şi acolo fiind şi consignaţii, că erau multe consignaţii, de-aia stăteau ei acolo. Bine, nu veneau ei să stea cu multă marfă, că era paguba prea mare. O mai doseau la consignaţii, pe-acolo. Ei se dădeau în primire, cum nu-i convenea de cineva, cum se dădeau în gât: „Ţine marfa la cutărică”. Ştii pe unde mai ţineau ei marfa? Pe la astea care vindeau sucuri la pahar, la tonete din

alea. Acolo ţineau, îi dădeau şi lu’ aia o ţigară, ceva. Caz în care, dacă îi prindeai, să nu îi confişti toată marfa, îi luai doar ce avea la el. Cu un pachet, că nu stătea cu un ştiu câte. Paguba să fie cât mai mică. Dar condamnarea ulterioară depindea şi de cantitatea care era găsită asupra lui şi confiscată. Dozarea pedepsei era şi în funcţie de cantitatea pe care o găseai asupra lui.

Ca să primească şase luni, de pildă, cu cât trebuia să-l prinzi…

A, păi la ei găseam câte două-trei cartuşe… Ce se întâmplă? Noi ştiam unde stăteau ei. Şi-atunci te duceai imediat şi îi făceai şi percheziţie acasă. Imediat. Erau mai multe echipe: „Du-te, mă, şi fă-i şi o percheziţie acasă”. Că ei stăteau tot pe acolo, pe Covaci, pe mai ştiu eu unde; dacă tot susţinea că nu mai are altceva. Şi normal că-i găseai acasă baxurile cu ţigări.

Dar cum se obţineau produsele? Pe ce filieră ajungeau la ei?

Se lucra foarte mult afară, ARCOM, ARCIF; şi-am spus, veneau şi polonezii.

ARCOM, ARCIF, astea ce sunt?

Erau societăţi de construcţii în zona

Irakului, în ţările arabe; şi foarte mulţi veneau de acolo cu produse. Că da, printre produsele căutate şi care se vindeau de către bişniţari, era şi cafeaua boabe. Şi veneau cei care lucrau în străinătate cu produse şi n-aveau unde să le vândă, trebuiau să le ducă la Consignaţie; n-aveau voie în altă parte să le ducă. Şi toţi bişniţarii stăteau în zona consignaţiilor şi îi păcăleau: „Bă, dă-mi mie, că le vând eu, nu te mai du la consignaţie”. Şi de-acolo făceau rost unii de marfă. Plus, toţi care veneau de-afară: şi sportivi, şi ei mai aduceau… Sau străini…

Filiera cam asta era, de la persoanele care veneau de afară. Dar şi noi, de pildă, duceam ţigările la consignaţii (după confiscare – «. n.)… Cred că un pachet de ţigări ajungea să fie vândut şi de două sau de trei ori într-un an. Că noi le confiscam, dar nu aveam voie să le ţinem. Era la nivelul primăriilor câte un preţuitor şi de la Camera de corpuri delicte se preţuiau şi se duceau la Consignaţie.

Deci, tot la Consignaţie…

Tot la Consignaţie, că n-aveai voie să le duci în altă parte. Dar, dacă marfa era perisabilă, atunci se făcea o comisie şi se

distrugeau; gumele sau ce mai era. Şi ei aveau mici înţelegeri cu cei de la Consignaţie sau puneau pe unul: „Ia tu cinci euro (Intervievatul se referă în mod sigur la dolari – şi du-te şi ia nu ştiu ce. Şi mi le dai mie şi eu le revând”… Erau filiere foarte bine stabilite. El, dacă câştiga un leu, doi lei, trei lei la fiecare produs, era mulţumit.

Fratele meu îmi povestea – el a făcut liceul în Galaţi – că mai era şi filiera vaporenilor; şi ei mai aduceau diverse produse. Şi la şcoală copiii vaporenilor erau cei mai curtaţi; şi făceau „mica bişniţă” cu gume, blugi; dar, dacă te arătai interesat, te duceai acasă la ei şi-ţi cumpărai…

Dar nu l-aţi ascultat pe Dumitru Dragomir sau pe atâţia alţii, câţi aveau bani la Revoluţie? Şi dintre sportivi… Şi Becali care stătea şi vindea bilete la cinema… Şi toţi fotbaliştii erau mulţumiţi, pentru că atunci când aveau vreun succes nu prea mai erau vămuiţi. Şi se mergea pe încredere. Mergea echipa Dinamo, da? Securistul era cu ei acolo, ştia ce au, ce nu au şi, dacă aveau succes, le dădea voie cu un video, cu nu ştiu ce… Se vindeau şi videouri pe timpul ăla, dar nu erau puse la vedere. Făceai

tranzacţia verbală, după care te duceai şi îţi dădea produsul, nu acolo. Pe strada Academiei 2 – 4, unde era magazinul ăla de diode, cum se numeau piesele de schimb pentru televizoare... Acolo erau, tot aşa, nişte ţigani din zona Colentina, cu diode; acolo îşi făceau veacul şi numai ei erau acolo. Se făcea rost de pe la fabrici, nu ştiu cum se aduceau, dar foarte multe erau şi defecte. Că se întâmpla să cauţi piesa în magazin, să n-o găseşti, dar o găseai la bişniţari.

Dar în zona asta centrală, de care dumneavoastră, în afară de strada Covaci, mai erau şi altele pe care se făcea bişniţă?

Covaciul era cunoscut, dar era şi Lipscaniul, şi Blănariul... Toată zona. Dar, fiind mai multe consignaţii pe Covaci, acolo se stătea, că erau şi multe magazine, era vad comercial, cum se spune.

Controalele se făceau aproape zilnic. Mai mult ziua, că noaptea, dacă magazinele erau închise, nu prea stăteau nici ei. Dar se duceau, care ştiau: „De unde să mă duc să cumpăr un Kent? Că trebuie să mă duc la doctor...” Sau o cafea, de unde să fac rost? Sau o cutie de ness; nessurile erau, iar, la

mare căutare.

Cafeaua boabe cred că s-a găsit bine până prin 1985 – 1986; era pe lângă magazinul Cocor un magazin şi un gestionar care numai cafea vindea. Era extraordinar de căutat, era cel mai important…

Era oare armeanul acela care a scris şi o carte despre asta[8]?

Cred că armeanul era. Era cel mai căutat şi cel mai important în zona aceea. Nu mai ţin minte, dar era 120 de lei kilogramul când mai luam de la el cafea. Şi după aia am trecut pe ness, că nu se mai găsea cafea.

Ce alte zone erau cunoscute în Bucureşti pentru bişniţă? Lăsându-le la o parte pe acestea din centru, mi-au povestit nişte foşti taximetrişti că în cartierul Tei era o stradă care se numea chiar aşa, „strada Kent”…

Bişniţă se făcea şi în zona campusurilor universitare. Nu că studenţii trebuiau să fumeze, că nu aveau ei bani să fumeze Kent şi să bea cafele, dar acolo erau cererea şi oferta. Nu, nu studenţii vindeau, poate doar unii, dar se duceau şi alţii să vândă acolo, pentru că ştiau că e cerere. Studenţii ştiau

8 Gheorghe Florescu, Confesiunile unui cafegiu, Bucureşti, 2008. (n.

că trebuie să cumpere, pentru că veneau examenele, venea sesiunea, mai aveau de dat la un ştiu ce profesor, că mai lipsiseră, trebuia să îşi acopere absenţele.

Eu mă gândeam la studenţii străini…

Străinii, da, aduceau. Şi vindeau. Şi în Tei, mi se pare, stăteau foarte mulţi studenţi străini; şi ăştia aduceau, veneau… Nu ştiu cum erau vămuiţi, nu cunosc exact prevederile Codului Vamal de dinainte de 89, nu ştiu ce cantităţi puteai să aduci, câte ţigări sau câţi blugi, că foarte mulţi de la studenţi luau. N-a zis-o Păunescu? „Voi, generaţie în blugi”… în România n-a fost deloc libertinaj în a se îmbrăca tineretul şi cred că orice tânăr dădea oricât să-şi ia o pereche de blugi. Noi, spre exemplu, n-aveam voie să ne fi îmbrăcat cu-aşa ceva, cu blugi, că te făcea „bişniţar”. Blugul era semn de bişniţă. „Ce îmbrăcăminte este aia?” Repede se uitau pe tine: „Mă, cum de-a găsit ăsta…? Are vreo «mătuşă Tamara»[9]

9 Contaminare retrospectivă tipică a amintirii cu o informaţie din prezentul naraţiunii, intervievatorul face aluzie la un personaj foarte prezent în media anilor 2010: „Mătuşa Tamara", modestă pensionară, prezentă într-un dosar de urmărire penală al politicianului Adrian Năstase, devenită simbolul provenienţei unei averi considerabile a cărei sursă nu poate fi dovedită. (n.red.)

pe undeva, de i-a adus, i-a făcut cadou blugi?” (*Râde.*) într-adevăr, erau foarte căutate produsele care veneau din capitalism. Chiar dacă era teoria aia că nu sunt bune…

Cum era şi povestea cu Cola: Pepsi era bun, dar Cola era drog…

Eu îl aveam pe fiu-miu micuţ în anii ’80 şi mai făceam rost, aşa, de câte un Pepsi, dar, spunându-mi că e foarte periculos pentru ficatul copilului, turnam Pepsiul prin şerveţel, fără să mă vadă… Nu ştiu dacă într-adevăr avea vreun efect, dar… ca să nu i se facă rău… şi să bea şi fiu-miu Pepsi.

Treaba asta cu polonezii cam în ce perioadă a fost?

Exact în perioada în care auzeam de la ei: „Dom’le, sunt şomer”, „Păi cum, dom’le, eşti şomer? La noi, dacă nu munceşti, te bagă la…” Zice: „Nu, eu sunt şomer, dar îmi permit din ajutorul de şomaj să vin în România şi să trăiesc o lună de zile, două luni de zile”. Ei veneau cu mărfuri, erau şi mulţi, erau şi surdo-muţi dintr-ăştia şi erau amărâţi, vai de ei. Era reţeaua constituită.

Dar ai fi găsit pe Covaci şi polonezi propriu-zis, la vânzare?

Nu, nu stăteau pe Covaci. Ei stăteau, săracii, în locuri aglomerate, ca să… înainte, Lipscaniul era o stradă aglomerată. Şi nici nu puteai să-l prinzi, chiar dac-ai fi încercat să fugi după unul, nu-l găseai. Trebuia să faci aşa, cumva, un cerc, să fiţi mai mulţi şi să-l găseşti acolo şi să-l identifici. Nuu, era foarte greu.

Ei veneau cu produse de la ei: oje, spray-uri… Oje găseai şi pe le ai noştri. Stau şi mă gândesc cât de… Nici oja aia nu se găsea, ca să-şi facă femeile unghiile. Foarte trist, nici nu poţi să te gândeşti că… Noi am uitat acuma, nici nu pot să-mi mai imaginez, aşa, dar, când faci o retrospectivă, îţi dai seama cât de amărâţi şi cât am putut suporta…

Dar erau şi oameni simpli care se duceau în vizită în ţările socialiste, prietene, şi se întorceau cu ceva, cu lucruri pe care le vindeau? Gen, am adus şi eu două ceasuri „Slava”, unul îl vând…

Oameni din ăştia, nu cred. Dacă aduceai, cred că dădeai la prieteni, nu să ieşi undeva să le vinzi. Eu am avut un cumnat care a lucrat în anii ’80 la Kirkuk, în Irak, şi ştiu că, atunci când venea, greu îmi dădea şi mie un pachet de cafea. Pentru că aducea

pentru el, se ducea să-şi facă rost de bani; se ducea cu toată marfa la Consignaţia şi… Aduceau, deci, produse, dar le duceau la consignaţie, nu ieşeau ei la şosea.

Am citit pe undeva că în zona Arad se făcea ceea ce a rămas cunoscut sub denumirea de „micul trafic de frontieră”; oamenii din zona de graniţă treceau dincolo cu nişte produse româneşti, le vindeau şi cumpărau la rândul lor produse de-ale lor…

Micul trafic era legal, dar numai în zona de frontieră, unde aveai dreptul la douăsprezece călătorii pe an. Şi în fiecare lună ei mergeau în Ungaria, cum erau călărăşenii care mergeau la bulgari, pe la Silistra. Pe acelaşi principiu, aceleaşi norme. Nu ştiu dacă în zona Iaşului sau a Galaţiului s-a făcut trafic spre Moldova.

Din Republica Moldova s-au adus produse mai mult în anii ’90…

Acuma vin cu camioane, cu… atunci era la nivel mic. Dar veneau la noi… pentru că era foarte multă libertate la iugoslavi. Bine, ei au fost mult mai libertini în a călători peste graniţă. Şi veneau şi ei cu tot felul de produse. Şi era unul care învăţase româneşte de câtă bişniţă făcuse în zona

centrală a Capitalei, îl cunoşteam acuma. Şi bineînţeles că, de la un timp, nu mai stătea el la vânzare, ajunsese mare acum, îşi făcuse o reţea. Şi îmi spunea: „Tot mai bine e la voi”, „Măi, cum să fie, mă, mai bine la noi?”, „Păi, da, că la voi măcar serviciul este asigurat, pe când la noi când vrea ne dă afară. Eu trebuie să lucrez şi pe tractor, şi pe combină, şi pe prăsitoare, şi pe un ştiu ce...” Pentru că spunea el că sunt foarte dezvoltaţi în tot ce înseamnă uneltele astea agricole, pentru întreţinerea culturilor. Şi zicea: „La voi e bine”, „Păi, bine, măi; dar dacă e bine la noi, tu vii aici şi faci nu ştiu ce, dar nu te duci tot timpul acasă? La voi e bine că, cel puţin, călătoreşti...” N-aţi văzut că ei, şi cu războiul din nu ştiu cât şi tot mai bine ca alţii trăiesc...? Bine, au fost mai naţionalişti, aşa, dar în schimb au fost mult mai muncitori. Noi se pare că nu... nu prea...

Au fost şi cazuri, dintre cei arestaţi, de cetăţeni străini? Un polonez, un...?

Nu ştiu sigur. Lor, dacă le dădeai o sancţiune contravenţională... Dar nici astea nu ştiu cum se încasau atunci. De regulă, li se găseau lei la ei şi li se rupea o chitanţă

cam de suma respectivă; şi-i lăsai să plece. Că şi ei erau aşa de bine organizaţi, că nu prea puteai să fi găseşti cu prea multă marfă la ei, ca să demonstrezi nu ştiu ce.

Atunci când îl prindeaţi pe X şi îi făceaţi proces-verbal, el primea şi amendă?

Atunci nu se ducea să plătească la CEC sau în altă parte; i se dădea chitanţă contra sumei de bani încasate. Sigur, ei se mai duceau cu chitanţele, cu procesele-verbale, pe la ambasade, mai ieşeau tot felul de discuţii şi câteodată… Nu-ţi spunea direct, dar înţelegeai că trebuie să fii mai tolerant.

Dar în cazul românilor?

Se dădea amendă, se făcea proces-verbal, tot-tot. Ca la carte făcut, că altfel nu… V-am spus, dacă ei erau cunoscuţi inclusiv la nivelul instanţei judecătoreşti, vă daţi seama… Erau unele şi aceleaşi persoane care făceau treaba asta şi erau cunoscute.

Vânzări de produse aduse din străinătate tot timpul au existat. Şi atunci se căutau chinezăriile, dar erau chinezării, nu ca acuma. Un maiou, un chilot, o cămaşă, erau produse într-adevăr de valoare. Acuma, tot ce vine din „Europa” (complexul comercial

„Europa”, de la ieşirea din nord-est a Bucureştilor – *n.n.*) cred că sunt făcute pe vapor.

Bişniţarii vindeau mai scump decât în mod normal? Rectific: de fapt, problema cu produsele astea era că nu se găseau la noi, nu?

Nu se găseau; şi erau preţuite în dolari, în valută. Şi noi, ce…? Dar avea cineva curaj atunci să ţină un dolar în buzunar? Oricum, bişniţarii vindeau în lei, nu le vindeau în dolari; că, dacă te prindea cu valută, era grav. Era un decret, nu mai ştiu care era, cu deţinerea ilegală a valutei. De la un dolar în sus, îţi făcea dosar penal. Bineînţeles, asta nu însemna închisoare, dar te condamna cu suspendare sau cu amendă penală. Pentru un dolar. Aveai un prieten bun şi fusese în străinătate; şi spuneai: „Las, că am văzut eu că are acasă valută”. Şi trebuia să te duci să-i întorci toată biblioteca pe dos, să scoţi toate cărţile pe rând, ca să cauţi un dolar. Şi noi am căutat în toată biblioteca unui cetăţean şi am găsit un dolar. Nu aveai voie! Pentru că se făceau reclamaţii, reclamaţiile se înregistrau…

Păi, şi au fost cazuri în care s-a găsit

unul singur? Un singur dolar?

Da, şi pentru asta s-a făcut dosar penal. Dacă era interzis la deţinere?... Dar ştiai cine ar putea să aibă, tot cei care mergeau afară; erau şoferii de tir care... La venire, el trebuia să declare că a venit cu valută. Şi se ducea la bancă şi îi depunea şi primea în schimb lei.

Dar cine reclama? Cum se făceau controalele astea pentru valută? Reclama un vecin, un binevoitor?

Da, da, un vecin, un coleg; că se făceau pe bază de reclamaţie. Sau îl găseai cu ceva, la bişniţă, şi te duceai şi acasă, ca să faci percheziţie; că altfel zicea că nu eşti bun profesionist, că n-ai ştiut ce să faci ca să demonstrezi că a comis o faptă prevăzută de lege. Sau îl găseai cu ceva şi, ştiind că e şofer de tir, automat te duceai acasă şi îi făceai o percheziţie. Se făceau pe bază de reclamaţii, dar percheziţiile se făceau şi cu acordul scris al percheziţionatului. Dacă nu-ţi dădea acordul scris, nu făceai. Şi nu te duceai la procuror să îţi dea mandat, dacă nu aveai nişte date certe că el deţine acasă aur, valută, lucruri periculoase.

Şi cu aurul erau probleme?

Da, şi cu aurul… Cât aur s-a… Că veneau binevoitori şi spuneau: „Are aur, are aur”. Bine, se umbla mult după cocoşei, asta era ţinta…

Au fost cazuri, după 1990, în care oamenii au revendicat ce li se confiscase?

Da, eram la Banca Naţională… Aoleu, ce-am păţit eu cu ţiganii, Doaamne… Mulţi au avut aur, li s-a luat şi au venit să-l ceară înapoi; şi au venit şi moştenitorii celor cărora le fusese confiscat aurul până în 80, până în 90. În special ţiganii. Şi de-atunci eu am început să le dau un pic dreptate, pentru că treaba cu aurul e foarte sensibilă. El n-are casă, n-are pământ, n-are altă moştenire. El la copiii lui nu le dă decât aur, pentru că aşa e tradiţia asta a lor. Dar mulţi au primit înapoi; şi celor cărora nu li s-a putut restitui în natură, li s-au dat bani. N-aţi văzut, când a fost ultima nuntă, era fata aia, mireasa aia, de la Strehaia sau de unde a fost, numai îmbrăcată cu salbă de aur… Eu cred că salba aia de aur nu ştiu câte mirese or fi avut-o la gât, că se dădea…

Dar mulţi au primit înapoi şi celor cărora nu li s-a putut restitui în natură, li s-au dat bani. Pentru că în Banca Naţională se

păstrau. Sau unele se mai păstrau la filiale ale Băncii Naţionale prin teritoriu, în fiecare judeţ. Dar, de regulă, totul era tezaurizat în Banca Naţională. Şi au luat majoritatea aurul înapoi. Fix acel obiect, că fiecare era cu documentul de confiscare, cu tot. De-aia am zis că aşa e etnia asta, iar revin la ei; nu plecau din faţa băncii, mă rugam câteodată de ei: „Staţi şi voi, vă mai plimbaţi şi vă întoarceţi”. Şi nu plecau până nu li se dădea un răspuns. Mai venea câte un director, stătea de vorbă cu ei, le explica, le dădea hârtiuţe la mână, dacă nu se găsea aici obiectul confiscat, să se ducă la judeţ... Până la urmă, s-a rezolvat, majoritatea şi-au luat aurul înapoi. Dar nu cred eu c-a fost mare pagubă că le-a restituit nu ştiu cât aur... Eu le-am dat dreptate ţiganilor, că, mă, asta e averea lor.

Se mai aduceau, oare, produse şi prin intermediul celor care lucrau la ONT?

ONT avea voie să vină cu produse, pentru că ei trebuia să... în schimburile astea turistice, trebuia să aibă de unde să furnizeze turiştilor străini ce aveau nevoie. Că voia omul să vină la tine la *shop* şi să ia nu ştiu ce. Să cumpere o cafea sau un

pachet de ţigări, cu valută. Avea tot dreptul. Aşa că, probabil, ONT-ul îşi importa. Că *shop-urile* ţineau de ONT. Şi ei aveau atunci, sigur că da; era această abilitate a statului de a se aproviziona cu tot felul de produse. Şi cred că mai erau – cred că erau şi înainte – în aeroporturi magazine din astea. *Duty-free-uri*, care aveau voie să deţină produsele astea pentru străini.

Am mai citit pe undeva, de pildă, că prin anii puteai să te duci să-ţi iei Dacie din Ungaria…

În 80? Nu, în *90*. Imediat în ştiu că începuse să se aştepte, nu chiar atât cât se aştepta înainte – că se aştepta şi patru-cinci ani – dar după 90 s-au dus oamenii şi au venit foarte mulţi cu Dacii din Ungaria; se zicea că ei le foloseau – nu ştiu cât de adevărat e… Că le băga în brazdă şi ara cu Dacia noastră. Şi după ce o folosea şi cam obosea motorul, după aia o scotea la vânzare. Arăta foarte bine ca aspect un an, doi, nu ştiu cât… Şi se duceau ai noştri şi le cumpărau de acolo, ca să nu stea la rând, că încă nu pătrunseseră pe piaţa noastră maşini străine, ca să fie ca acuma, să stea şi să nu le mai cumpere nimeni.

Domnule Părăială, dar controalele la alimentară, la librărie, la spital, cine le făcea în general? Era o direcţie în cadrul Miliţiei?

Nu, nu era o direcţie a Miliţiei; toţi, pe zona de competenţe. Ce se urmărea atunci… Şi-atunci am avut… am făcut un control, era în preajma sărbătorilor de iarnă, parcă. Şi erau, într-o librărie, două tipuri de acordeoane pentru copii: unele de 120 de lei şi unele de 170. Şi a venit un cetăţean, eram chiar pe stradă, şi mi-a spus: „Domnilor, uitaţi, vânzătoarele au înlocuit produsele”. Era nemulţumit, probabil se dusese şi el să cumpere şi observase că vânzătoarele vindeau acordeoanele de 120 cu 170 de lei. Şi ne-am dus la librărie, am luat coada de la capăt… Atunci erau cozi interminabile când se aduceau produse de import. Cine nu dorea să ia o jucărie? Şi am luat de la rând, frumos… Am intrat în magazin şi am făcut percheziţie peste tot: de trei zile se terminaseră acordeoanele de 170 şi de trei zile se vindeau cele de 120 la 170. La Librăria Lipscani, „George Coşbuc”. E şi acum. Când ne-am dus acolo, scuzaţi expresia, o gestionară, cred că au trecut-o

toate transpiraţiile, nu zic mai mult... Şi am făcut controlul ca la carte, cu martori, cu tot absolut. Şefa librăriei avea o relaţie tare. Le-am dus la secţie, se punea problema arestării pe loc, că era diferenţă mare. Dacă încasai doi-trei lei în plus, era una, dar aici era o diferenţă de 50 de lei. Şi-acu râd cu colegul meu de la Cercetări: „Romică, ce...” A murit procurorul şi a dat pe „eroare de faptă”. Că nu e nicio faptă, pentru că, din eroare, fără să-şi dea seama, au vândut pe cele de 120 la 170 de lei; că nu se putea, că a fost diferenţa prea mare şi că din eroare s-a făcut treaba asta. Şi m-am întâlnit cu colegul ăsta şi râdeam: „Mă, o să mai mazileşti tu dosarele noastre?”

Dar în librării, în general, făcea lumea scandal? Că am înţeles, de pildă, că se făcea în epocă şmecheria aceea cu pachetele, ca să se vândă toate cărţile, nu numai unele: o carte bună la pachet cu una mai puţin bună...

Asta era un fel de vânzare condiţionată şi era interzisă; dar nu prea găseai, de fapt, o carte bună. Toate cărţile bune se dădeau pe sub mână. Şi nu numai, dar greu se pătrundea în... Era o librărie micuţă, nu mai

ştiu dacă mai este, pe 1848, între Doamnei şi Blănari, pe stânga cum se merge spre Universitate, de la Lipscani. Domâe, avea relaţii femeia aia... O carte bună când auzeam că a apărut, mergeam la ea; că dispăreau ca pâinea caldă. Şi ea era foarte sinceră cu noi, nu dosea când mă duceam eu... Îi ceream o carte bună, să-mi iau şi eu. Sandra Brown[10] era căutată sau tot felul de romane... Atunci se citea. Păi, şi bişniţa cu bilete, de ce se făcea? Pentru că televizor acasă n-aveai; n-aveai un video, un... nici n-aveai cu ce să-ţi ocupi timpul. De-asta artistul era pe-atunci respectat şi îl aplaudai până... Te duceai într-o sală de spectacole, te duceai la filme, mai bune sau mai puţin bune; voiai să ieşi din casă.

Controale în spitale se făceau? Pe treaba asta, că primea doctorul şpagă un pachet de Kent, o carte bună...?

Darea şi luarea de mită sau primirea de foloase necuvenite nu erau în niciun fel sancţionate, dacă nu îl prindeai atunci în flagrant. Ăsta era flagrantul: l-ai găsit cu

---

10 Autoare de romane roz cu un succes fulminant, SB a apărut în librăriile româneşti numai după 1989 şi în tiraje suficient de importante ca să nu fie nevoie de eforturi pentru a le procura, (n. red.)

acel produs. Nu ca acuma, vine ăla şi-ţi face sesizare, reclamaţie, şi hai să-ncepem cercetarea. Nu că nu se luau şi atunci, doar ştim toţi că tot am dat un pachet de ţigări, tot am dat o cafea…

Voiam să vorbim un pic şi despre prostituţie în anii comunismului… înţeleg că ea era reglementată tot prin Decretul 153 şi că era şi un articol în Codul Penal, dacă demonstrai repetabilitatea faptei…

Cu prostituţia pe Decretul 153 se mergea. Dar aici era treaba să demonstrezi că persoana îşi câştigă principalele mijloace de existenţă din prostituţie. Şi doar simplul fapt că erai angajată te scotea din chestia asta. Deci, dacă erai angajată, principalul mijloc era salariul şi nu mai păţeai nimic, asta era o plăcere… (*Râde*.) Legitimaţia te scotea din… Dar atunci prostituţia se făcea mai mult prin hoteluri. Şi taximetriştii erau cei care le cărau de colo-colo şi de-asta ştiu ei. Şi ei ştiau, pentru că atunci nici nu erau atâtea maşini ca acuma. Şi era greu de pătruns şi în hotel, dacă n-aveai o relaţie; pentru că trebuia să fii înscris în evidenţă dacă intrai; şi atunci… Aşa era regula.

Bine, se avansează şi ideea că multe

dintre fete culegeau, de fapt, şi informaţii…

Alea de sus, care erau sus, puteau fi şi trimise: „Ia-l pe cutare”, dacă era vorba de un om care deţinea informaţii. Dar nu oricine deţinea informaţii care să prezinte interes pentru români. Nu chiar aşa, dar se practica sigur, dacă aveai necaz pe unul de la conducere. Îi dădeai o femeie şi îl trimitea! undeva şi puneai acolo şi îl înregistrai. Şi simplul fapt că îi prezentai înregistrarea… Era compromis. Nu se făcea public, dar era schimbat.

Pe zona asta, pe care am lucrat eu, nu erau cazuri. Atunci, dacă te mai înregistra cineva sau, să zic aşa, serviciile secrete mai voiau să ştie unde te-ai dus şi ce-ai vorbit – şi dacă mai erai, poate, şi un om mai slobod la gură şi spuneai şi bancuri – pentru că şi ei trebuiau… aveau şi ei de justificat într-un fel activitatea lor… Şi-atunci trebuie să spună că ăla a vorbit urât la adresa… Cunosc un caz de genul ăsta, cu unul care s-a dus la Hanul lui Manuc şi a vorbit şi pe chestia asta şi că a spus nişte bancuri, a fost trecut în rezervă.

Eu mă întrebam, de fapt, dacă în zona pe care o gestionaţi dumneavoastră, zona

centrală, aţi întâlnit şi cazuri de fete care se prostituau…

Cum să nu? Era una care umbla prin zonă pe acolo, era şi cunoscută, că pe Gabroveni era un hotel şi, pe colţ, căminul studenţesc. Acolo îşi făcea veacul şi pe acolo era găsită de multe ori.

Şi dacă o găseai, care erau paşii de urmat din punct de vedere legal?

Dacă nu o prindeai, era foarte greu de documentat. Că într-o cameră de hotel nu puteai să pătrunzi; într-o cameră a unui student, la fel. Şi, de regulă, când mai… recepţionerele mai spuneau ele câte ceva, dacă le prindeai pe ele cu ceva, că nu îşi făcuseră treaba. Că şi ele trebuiau să mai facă un bănuţ, ceva, mai lăsau pe cineva să intre şi mai primeau 50 de lei, 100 de lei, să nu îl treacă în registru. Şi-atunci, dacă o găseai cu treaba asta, spunea şi ea la rândul ei…

Bun, şi care era procedeul legal?

Păi, pe declaraţie. Ce-ai făcut, de ce-ai făcut. Şi un proces-verbal de constatare şi, în raport de asta, îi dădeai o sancţiune. Amendă. Eu însă nu ştiu să fi avut dosar penal de prostituţie vreuna, nu ştiu. Nu ştiu

dacă a fost vreuna condamnată. La Decret, într-adevăr, mai erau trimise. Că le prindeai de două-trei ori şi le trimiteai. Dar să fie o infracţiune, nu prea cred. Şi la Decret ajungeau şi în penitenciar, la muncă corecţională. Dar penal, nu ştiu. Pentru că, v-am zis, nu erau ele atât de fraiere, tot îşi făceau rost de o legitimaţie de serviciu. Şi, dacă aveau legitimaţie, la revedere. Românul nostru e foarte inventiv.

Case de toleranţă nu reţin să fi fost. Sigur, mai erau locuri... Unii spuneau că se mai duceau fetele şi pe la birouri, că şi atunci la serviciu se mai făceau chestiuni din astea, dar poate nu prostituţie, ci o relaţie... Oricum, hotelurile erau cele folosite. Dar nu se putea să desfăşori o activitate din asta, să intri în tot ce înseamnă hotel, fără să colaborezi cu cineva; nu se putea.

Domnule Părăială, dar când spun „viaţă de noapte” în la ce ar mai trebui să mă gândesc...?

Aurolacii, amărâţii străzilor, care dormeau... Ţin minte, când era Piaţa Unirii, îi mai găseai prin tarabe. Şi-atunci erau, numai că nu-i vedeam noi... Bucureştiul era

un oraş populat. Poate de pe la două la patru să nu găseşti pe cineva pe stradă…

Şi da, erau şi cozi la benzină. Păi, când auzeai că totuşi vine benzina, făceai un calcul, cam la câtă lume ar ajunge, 40 de Dacii ori 40 de litri, stau şi eu, că prind. Te duceai de la început şi numărai maşinile din coadă. Erau cozi, da, şi era şi iarnă, era şi frig câteodată. Dar trebuia să stai, că altfel nu puteai să circuli.

Dar şi la produse se făceau cozile, erau pensionarii… luau scăunelul şi se aşezau. Acolo se dezbăteau de toate. Se stătea nopţi întregi să-ţi vină rândul să cumperi o butelie.

Înţeleg că buteliile se şi furau; aşa povesteşte lumea…

Butelia era o marfă uşor de procurat, cu ghilimelele de rigoare. Că se zice şi azi: stau cu ochii pe tine ca pe butelie! De aici a plecat. Şi cu televizorul la fel. Nu mai ţin minte prin ce an mi l-am luat, 89, cred; tot aşa, m-am înscris la Universal şi am şi-acuma televizorul – de fapt, l-am lăsat lu’ H-miu, televizor Grundig – şi am scris pe el atunci „Florin 1978”, undeva. Ca să fie semn distinctiv, fiindcă se furau atunci

televizoarele. Intrau hoţii în casă şi asta furau: butelii şi televizoare. Video şi asta nu prea... Şi am scris pe el, am dat cu ceva, ca atunci când m-or chema, dacă m-or chema, să aibă un semn distinctiv.

Ziceţi-mi, jocuri de noroc aveau loc noaptea în comunism? Se auzea de aşa ceva? Că mi-a trecut pe la ureche o informaţie de genul ăsta...

Jocurile de noroc erau, într-adevăr, interzise, dar jucau aprozarişţii. Ei erau o categorie din domeniul comerţului, nu umblau eleganţi, nu umblau aşa, dar bani aveau. Dacă te uitai la el, ziceai: „Săraoi, amărâtu ăsta”; dar bani aveau, pentru că toate produsele, toate trufandalele treceau pe la ei. Cei care lucrau atunci în comerţ erau cei mai puternici oameni. Că, indiferent de ce studii aveai, indiferent unde lucrai, tot la ei ajungeai, să le zici „sărut mâna”.

Şi ştiu că ei jucau foarte mult poker. Şi mai erau şefii mari de cârciumi. Ei se întâlneau noaptea pentru jocuri de noroc. Chiar a fost la sectorul 3 un şef care a căzut pe chestia asta; unul Dincă, un bărbat extraordinar el aşa, un om foarte isteţ, care

a fost cooptat în rândul celor cu jocurile de noroc. Şi ca peste tot, să te compromită, unul l-a dat în gât. Şi a fost trecut pe linie moartă. Oricum, aveau locurile lor bine stabilite în care se întâlneau, case particulare. Nu se apucau să joace în cârciumi, că acolo era loc public şi te lua imediat.

[…]

Ca misiune ce aveam eu până prin 87—88, nu mai ştiu exact – eram la Banca Naţională atunci – şi se ştia că trebuie să mă duc cu oameni, cu subofiţeri, să asigur paza Tovarăşului, că venea la Biblioteca Naţională în vizită. Şi-acolo veneau cei din Direcţia a V-a care asigurau paza, şi ziceau: „Băi, vedeţi că la ora H”-bine, ei dădeau cu două ore mai devreme, mai dădeau şi ăştia ai noştri cu o oră, ca să… Şi stăteai ca Martorii lui Iehova, ştii? Că vine Dumnezeu pe pământ. „Hai să ne ducem în pădure, că ne găsim acolo cu el…” Aşa ne făcea şi nouă, ne duceam acolo… Şi îi spune unul lui Ceauşescu ceva… şi chiar l-am întrebat pe unul de la Direcţia a V-a: „Domâe, ce i-a spus acel cetăţean lui Ceauşescu?”, că tot s-a uitat apoi, a intrat, a ieşit… I-a zis că un

stâlp de la intrare, o colonadă din aia mare – nu ştiu, n-am toţi termenii din construcţii – e mai strâmbă sau aplecată undeva cu doi centimetri de la bază până sus. Mamă, şi se dă ăsta înapoi, şi tot se dă, şi tot se uită, noi nu ştiam ce se întâmplă, că eram cam la vreo 30 de metri de el. Şi la urmă îmi zice ăla: „Băi, i-a spus unul, nu ştiu care, că uite-aşa, că ăia au făcut şi-au…” Maaamă, nu mai ştiau ăştia ce să facă, cum să repare greşeala; parcă chiar aşa îţi poţi da seama, cu ochiul liber, că era aia înclinată cu doi centimetri… Şi mai eram o dată lângă Olteanu, primarul general, fostul ministru al… Şi l-a făcut Ceauşescu: „Băi, tembelule!” L-a făcut Ceauşescu tembel, la pod, pe la Timpuri Noi; că el a zis că într-o săptămână termină podul şi nu ştiu ce, şi după o săptămână podul era tot cu cofrajul; şi nu se terminase… Dar… ne îndobitocise. N-aveai curaj, nu puteai să spui, să… Cuvântul tău să aibă vreo valoare… nimic absolut. Şi chiar niciodată n-am putut să înţeleg de ce unii oameni… poate nici nu ne duceam până în 89, poate mai schimbam ceva pe parcurs…

Domnule Părăială, dar de droguri sau de

lucruri de genul ăsta se auzea în anii aceia, se ştia?

Nuuu, foarte, foarte vag. Doar de genul: „Ia uite ce fac ăia acolo, în capitalism, în democraţie…” Că se făceau prelegeri de-astea cu cei care veneau de-afară, care erau obligaţi să prezinte situaţia din America, din… Că droguri, că trafic de arme, că te împuşcă în plină stradă, că atentate cu bombă… îţi prezenta în aşa fel că chiar te înspăimânta!

Cu ce alte probleme vă mai confruntaţi dumneavoastră în zona centrală?

Era o perioadă, cu Decretul… uite că îmi joacă memoria feste… Erau şi din ăştia care consumau alcool, dar era şi decretul care spunea că nu aveai voie să te aprovizionezi. Decretul 306; şi n-aveai voie să-ţi iei decât un ştiu câtă pâine, decât un ştiu câte kilograme de cartofi… Cartofi, pâine, un salam; nu puteai să faci supraaprovizionare şi imediat trebuia să-i faci… Am avut şi un caz din ăsta când o femeie, săraca, nu ştiu dacă a şi condamnat-o, că nu mai era treaba mea… Dar se făceau atunci controalele de către echipe alcătuite din miliţieni, dar şi reprezentanţi ai oamenilor muncii din

întreprinderi, că se zicea că dacă miliţienii nu erau corecţi sau mai ştiu eu ce… Acum se aruncă produse, atunci nu cred că se arunca niciun cartof, decât dacă se strica undeva. Şi se făceau acţiuni prin Gara de Nord, că pe-acolo veneau oamenii să se aprovizioneze. Şi era asta cu: „Ce, mă? Ne iei pâinea noastră din Capitală şi o duci la tine, nu ştiu unde?” Păi, cunosc un om, săracu’, l-a dat în primire la Circul Foamei, în spatele magazinului Unirea. Şi era casă de comenzi acolo şi magazin alimentar; şi se aprovizionase atunci cu salam. Salamul se urca prin spate. Veneau maşinile cu mezelărie şi după aia, cu liftul, se urca la magazin. Şi ştiu că o persoană care s-a dus acolo, în spate, să ia pentru taică-su, care era veteran de război din Argeş, şi primarul sectorului 3 – sau cum era el atunci, preşedintele consiliului – l-a prins pe omul ăsta. Ăsta a început să plângă, era cu poliţie, cu tot, trebuia să i se facă dosar… Până la urmă, l-a iertat, că era taică-su veteran. Dar el se dusese prin spate, că avea aranjamentul cu şoferul sau cu vânzătoarea. Şi-l prinsese cu un ştiu cât salam, cu un ştiu câte pâini…

Ziceam să-mi povestiţi acum, la final, despre serile, nopţile de video…

Obiceiul cu strânsul la video era prin 84—85. Şi eu am fost la cineva, în zona centrală, şi am văzut nişte filme aduse… Omul avea video, lucra la Teatrul de Comedie, mergea omul afară, eram prieteni, şi: „Hai, mă, să vedeţi şi voi un film la mine”.

Dar ţie îţi era, de fapt, teamă că ai adus ceva de afară şi nu poţi să prezinţi documente pe ce ai adus; şi, dacă află cineva, vine şi ţi le confiscă. Că tu nu puteai să prezinţi niciun document de provenienţă a videoului, în general. Videourile se aduceau din străinătate, asta e clar; eu video mi-am cumpărat în 1991 sau 1992. Sau mai era treaba asta: am un prieten, se duce ăla în *shop* şi îl cumpără şi mi-l dă mie. Ceva de genul ăsta.

Cel de la Teatrul de Comedie avea voie să şi-l aducă pentru interes propriu. Asta ce însemna? Trebuia să fie înregistrat undeva că anul trecut, acum cinci luni, şi-a luat un asemenea produs. În România nu se găsea nicăieri, decât în *shop*. Şi dacă nu puteai să prezinţi actele de provenienţă, să

documentezi de unde îl ai, se ridica în vederea confiscării şi după aceea trebuia să demonstrezi ceva. Ce să demonstrezi? De unde îl ai. Trebuia să găseşti, că şi în acel dosar trebuia să se dea o soluţie: se confiscă sau nu se confiscă. Şi-atunci, ori prin ordonanţă dată de judecător, se restituia bunul.

Cred că au fost cazuri de videouri confiscate, dar majoritatea cred că au fost şi restituite; care, într-adevăr, n-au făcut obiectul bişniţei. Că trebuia să demonstrezi scopul: am cumpărat în scopul revânzării. Dacă demonstrai treaba asta, sigur, atunci făcea obiectul contravenţiei de speculă. Chiar aşa începea: „Cumpărarea, în scop de revânzare”. Casetele, la fel. Tot de la unii care veneau de afară.

Şi cred că şi sportivii mai aveau… Eu de două-trei ori am fost la video, iar video am cumpărat după 1990, că lucrând unde lucram, nu puteam să bag pe dracul în casă.

Cred totuşi că treaba asta cu videoul n-a luat amploare mare la noi. Dar bineînţeles că erau şi toţi vedeau. Că-mi spunea cineva de Nicu Ceauşescu că înainte de 89 avea satelit, avea antenă şi vedea Rai Uno, *Rai*

Doi, adică erau şi alte categorii… Da, erau oameni care aveau, dar cred că mai mult în zona Calea Victoriei, Primăverii… erau oameni mai mari, nu putea oricine locui acolo. Şi unele persoane mai aveau relaţii şi pe la ambasade…

Dar în general reuniunile astea pentru uitat la video erau mai pe şest, mai să nu te vadă vecinul? Sau îl invitai şi pe vecinul, tocmai ca să nu te spună?

Să inviţi pe vecinul la video, nu ştiu… Prieteniile erau atunci puţin mai greu de făcut, de realizat, pentru că noi toţi ne suspectam unii pe ceilalţi. A, că mergeai la un şpriţ, la o terasă, asta era altceva. Acasă, mai puţin.

Am ajuns la sfârşit cu „tirul” de întrebări…

V-am zis, bişniţarii nu trăiau extraordinar de bine, dar trăiau din asta. Erau oameni cunoscuţi pentru aşa ceva, care, după aceea, care au ştiut să fructifice anul 90, s-au îmbogăţit. Ei ştiau cum merge comerţul…

ANTONIO MOMOC

„Ăsta era Triunghiul Bermudelor. Acolo

se pierdeau mărfurile şi apăreau banii!”

Nume: George Mocanu

Vârstă: 44 de ani

Locul naşterii: satul Alexandru Vlahuţă, jud. Vaslui

Stare civilă: căsătorit, 3 copii

Ocupaţii anterioare: electronist de telecomunicaţii, electromecanic la telefoane publice, jurnalist, redactor

Statut actual: administrator şi asociat unic la o bază sportivă, deţine patru miniterenuri de fotbal

Domnule George Mocanu, care sunt primele amintiri, cele mai vechi, pe care le aveţi din copilărie? Să începem de acolo.

Cele mai vechi amintiri sunt cenuşii pentru mine, deoarece m-am născut într-un sat din Moldova, undeva pe lângă Bârlad, Alexandru Vlahuţă se numeşte satul, comuna respectivă, o familie destul de săracă, aş putea spune… şi amintirile mele sunt aşa: un copil cu pantaloni scurţi, căruia îi curgea năsucul, un cer mohorât. Astea sunt chestii de pe la doi-trei ani, îndrăznesc să spun aşa ceva, presărate pe ici, pe colo şi cu amintiri frumoase, în sensul în care toamna, când se culegeau viile, bunicul mă

ducea în coş până în deal, de acolo cobora cu strugurii şi aşa mai departe… viaţă, natură, flori, ploi, fructe, chestii de genu' ăsta.

Când v-aţi apucat de şcoală? Aţi trecut prin grădiniţă, creşă sau direct în clasa I?

Pot să încep aşa: părinţii mei, bineînţeles datorită situaţiei precare financiare, au fost nevoiţi să plece din zona respectivă, fiind foarte săracă. Şi au plecat la Petroşani, ştiind că pe vremea aceea mineritul se plătea foarte bine. Deci, părinţii au plecat când eu aveam vârsta de un an, un an şi un pic, au plecat la Petroşani, m-au lăsat în grija bunicilor şi s-au dus acolo şi tata s-a angajat în mină… în mină de cărbuni… după care m-au luat şi pe mine acolo. Ştiu că am făcut grădiniţa în Petroşani. Şi am şi de acolo amintiri… tot cenuşii… vă daţi seama ce însemna o zonă de minerit. După care a fost un accident în mină, s-a dărâmat un abataj. Erau frecvente astea pe vremea lui Ceauşescu. Au fost prinşi acolo, nu ştiu, vreo 30 – 40 de mineri, printre care şi tata. A avut noroc că i-a căzut un vagonet pe picior, i-a străpuns piciorul, dar el a rămas în viaţă, tocmai

pentru că acel vagonet l-a protejat cumva, chiar dacă i-a străpuns piciorul. Ştiu că mama a stat cu mine în braţe o zi întreagă, până i-au scos din abataj, şi îmi aduc aminte chestia asta, că mama i-a interzis să mai meargă în mină. I-a spus că nu contează faptul că aveau salarii foarte mari... a zis: „Decât să te pierd, adică să mori şi să intri în mină iar pentru bani, mai bine plecăm”. Ştiu că aveam vreo şase ani, cam şase ani aveam, şi că tata a fost convins de către mama şi s-au retras înapoi în Moldova. Numai că normal că nu aveau ce să facă acolo. După care, au luat frumos valizele şi au plecat în Bucureşti... cum face orice moldovean. Cum făcea orice moldovean la vremea respectivă, pentru că Moldova era o zonă săracă...

Plecau ca să facă ce?

Să muncească, pur şi simplu, pentru că deja mai apăruse încă un frate şi al doilea frate. Noi suntem trei fraţi la diferenţă de trei ani fiecare. Practic, au venit în Bucureşti şi eu am intrat în clasa I, e drept, la şapte ani, în Bucureşti. Trăisem şi experienţa Văii Jiului, Petroşani, Lupeni, toată zona aia, unde am şi locuit. Şi de aici

practic încep amintirile mele pe care le simt mai bine. Din momentul în care am venit în Bucureşti, na, copil de la ţară, părinţii amărâţi au stat în chirie.

Stăteam, practic, într-o cămăruţă de şapte metri pătraţi maxim, toţi. Tata dormea pe jos… şi aşa mai departe. În Rahova, undeva, am stat. Ţin minte că… mergeam la şcoală în Rahova.

Părinţii munceau la o întreprindere din asta… erau strungari, o chestie de genul ăsta. Nu aveau şcoală, aveau opt clase, cred. Şi am observat la ei dorinţa de a mă împinge să învăţ. Pentru că ei considerau că exact faptul că n-au învăţat în şcoală, asta din cauza situaţiei, nu pentru că nu ar fi vrut, nu o duceau bine. Şi atunci făceau tot posibilul să mă îndrume către a învăţa. Uneori, sau deseori, aş spune, chiar cu violenţă, în ghilimele, îmi dădeau o palmă la fund sau că nu ştiu ce… mă forţau cumva să învăţ. Norocul meu a fost că mintea mea era deschisă către cunoaştere şi fără să mă forţeze dânşii foarte mult m-am implicat în a învăţa. Şi am început să învăţ. Am fost premiant, pot să spun că am fost premiant, însemnând unu, doi, trei, din clasa I până în

clasa a X-a.

Ce vă mai amintiţi din perioada şcolii generale, primele opt-zece clase? Care era relaţia cu colegii, cu profesorii?

Primii ani de şcoală… Practic, eu am făcut clasele I-V în Rahova, dar la începutul clasei a V-a m-am mutat în Militari. Ce pot să spun? Şi acolo eram foarte-foarte săraci. Îmi doream un lucru şi nu-l aveam. Mă uitam întotdeauna la alţii… am o experienţă, o amintire foarte tristă, aş putea spune, care nu-mi iese din minte. Noi locuiam undeva la curte şi lângă noi se construiau nişte blocuri, chiar pe artera principală din Rahova. Era o groapă, unde noi ne jucam. A venit toamna, a plouat, a venit iarna, a îngheţat. A venit primăvara, s-a dezgheţat şi a adus toată apa. Şi jucându-mă acolo, îmi aduc aminte, spun asta fără să îmi fie ruşine, am găsit o ciocolată în noroi, cu siguranţă rămasă din toamnă. Şi-mi aduc aminte c-am luat-o. Mi-era şi ruşine de ceilalţi copii parteneri de joacă, colegi cu care mă jucam, şi m-am ascuns undeva, într-o scară de bloc alăturată, şi am desfăcut-o şi am mâncat-o… Ca să vă daţi seama ce însemnau lipsurile pe care le

aveam, bine, nefiind nici educat, că acolo puteau fi nu ştiu câţi microbi. Asta mi-a rămas mie în cap ca sărăcie, ca limită… de jos. Ştiu că ai mei cumpărau întotdeauna tacâmuri, ştiu că în momentul în care găseam 25 de bani, cred, nu mai ştiu, îi strângeam şi mergeam să îmi iau o îngheţată, *Sport* se numea, era cea mai ieftină, 25 de bani… dădeam valoare fiecărui lucru.

Ce îmi aduc aminte? Faptul că părinţii îmi luau întotdeauna haine cu două numere mai mari, ca să îmi ajungă doi ani. Iarăşi era o chestie care mă dispera, pentru că întotdeauna trebuia să-mi suflec mânecile. (*Zâmbeşte*.) întotdeauna pantofii… ziceai că simt Siminică de la circ, pentru că erau mai lungi, aşa. E foarte important ce spun. Sunt chestii care m-au marcat. Datorită lor a urmat evoluţia mea ulterioară. Şi eu am încercat să-mi explic de ce am procedat mai târziu aşa. Şi mi-am dat seama, bănuiesc, că sunt şi astea motivele. Sărăcia asta cruntă…

Şi tot timpul îmi aduc aminte că mergeam cu tata undeva la un garaj d-ăsta, unde avea nişte prieteni, undeva pe Lipscani, unde se mâncau crenvurşti pe

vremea lui Ceauşescu. Şi de fiecare dată mă ridicam nesătul de acolo. Şi tocmai din cauza asta în ziua de azi... simt nişte crenvurşti care seamănă cu ăia la gust... şi mă duc şi îmi cumpăr în exces, îmi iau patru... mi-ar trebui unu, niciodată nu-i termin. Dar ideea din copilărie, când eu mâncam şi pieliţa aia, îmi spuneau mama şi tata: „Mănâncă mai multă pâine!” şi eu băgăm pâine şi aş fi vrut să simt gustul ăla până la cap şi să mă satur... niciodată nu mă săturam. Şi atunci cred că în subconştientul unui copil se creează o dorinţă din asta imensă de a... băi, o să vină ziua când o să îmi iau o sută de crenvurşti, na. Asta era ca o mică parantează, dar foarte importantă.

Ştiu că tocmai din cauza asta ambiţia mea de a învăţa, de a fi printre cei mai buni din clasă se datora şi lipsurilor. Chiar dacă eram mic, înţelegeam că trebuie să fac ceva, trebuie să învăţ, de fapt să ajung când voi fi mare să-mi pot satisface aceste trebuinţe care acum nu puteau fi satisfăcute.

Cum era George Mocanu ca elev, făcea probleme sau era ascultător? Părinţii erau

mulţumiţi de elevul George Mocanu?

Întotdeauna erau mulţumiţi. Ştiu că la un moment dat chiar se certau care din ei să meargă la şedinţă. Pentru că, într-adevăr, la şcoală nu existau decât cuvinte de laudă. Întotdeauna eram nu neapărat inovator… întrebam în permanenţă, eram în căutare de nou. Am uitat să spun, eu învăţasem să citesc de la patru ani. Nu că m-au forţat părinţii, pur şi simplu am vrut eu să fac lucrul ăsta. Şi învăţătoarea era foarte încântată de mine, pentru că îi scormoneam mintea. Şi ulterior, în clasele mai mari, de la a V-a la a VIII-a, nu mă mulţumeam cu ce auzeam în clasă la lecţie. Tot timpul voiam să fiu cu un pas înainte şi mergeam după ore şi întrebam profesorii altceva… şi mă îndrăgeau din această cauză. Am fost un elev foarte bun. Nu am făcut probleme. Undeva prin clasa a VI-a, să spunem, am început să am probleme de comportament în sensul că, dacă o materie nu-mi plăcea, acolo le făceam probleme la ore profesorilor.

De exemplu?

Muzica… nu-mi plăcea desenul…

Şi ce făceaţi în timpul acestor ore?

Practic, distrugeam ora, că începeam să glumesc... făceam glume... întotdeauna stăteam în colţul din spatele clasei unde eram acolo un grup, aşa, de patru-cinci inşi care făceam glume. Şi distrugeam ora. E, nu prea distrugeam, că venea domnu' profesor şi ne dădea câteva palme, dar noi tot insistam. Doar la materiile pe care le consideram eu neimportante. Acum îmi pare rău. Şi desenul ar trebui... chiar şi muzica... neglijam pe vremea respectivă engleza... în schimb, îmi plăcea foarte mult geografia, foarte mult istoria... fizica, vreau să spun că, pe un singur trimestru, nu mai avea unde să-mi treacă notele, pentru că rămâneam după ore, se amenaja laboratorul şi eram atât de atras de fizică, încât rămâneam după ore. Veneau părinţii şi mă luau noaptea. Se termina pe la şapte-opt şi eu stăteam în laborator cu domnu' profesor până la zece-unsprezece noaptea. Şi tot timpul îi puneam întrebări... Nu-mi plăcea matematica. Îmi plăcea fizica... Eram nevoit să învăţ matematica, pentru că ele se legau una de cealaltă. Eu îmi doream să învăţ fizică şi, când vedeam că existau acele formule care se legau de matematică,

trebuia să învăţ matematică obligat cumva, împotriva plăcerii mele, de fapt, pentru fizică.

După ore rămâneaţi tot la şcoală? Tânărul George Mocanu nu petrecea timp pe maidan?

Ba da, am avut... nu după ore... Eu am fost un tip foarte sportiv, fiind crescut la ţară, în natură... chiar pot să spun că am trăit o perioadă la stână. Şi vacanţele, când mergeam la ţară, mergeam la stână. Îmi plăcea să stau la stână cu un unchi care avea oi şi aşa mai departe. Natura m-a fascinat întotdeauna. Şi locul unde m-am născut m-a atras ca un magnet permanent.

Ţin minte că plecam în vacanţe cu trei zile înainte de a se termina şcoala. Mă învoiau părinţii. Stăteam acolo toată vara şi când veneam în septembrie în Bucureşti... până în Bârlad sunt 200 şi ceva de kilometri... plângeam tot drumul. Era întuneric în rata aia care mirosea a motorină şi nu ştiu ce lume, cu găini, aşa... Tot ciclul ăsta al verii îl simţeam, pentru că ajungeam acolo cu inima deschisă, la prietenii din copilărie... mergeam cu vaca, mergeam la prăşit... dar aveam multă

libertate. Părinţii fiind în Bucureşti la muncă, bunicii toată ziua la câmp, noi eram liberi. Libertatea asta m-a încântat foarte mult. Ştiu că mergeam şi culegeam cireşe de pe deal, corcoduşe, nu ştiu ce... scoteam morcovi... Din punctul meu de vedere, consider că am trăit foarte sănătos. Seara, când veneau bătrânii de la câmp, făceam un fel de dans în jurul sobei care era de lut, afară în curte, soba de vară... şi ce crezi că ne făceau? Prăjeau nişte ceapă, puneau făină cu ulei şi cu puţin zahăr. Dar mâneam castronul ăla, ne culcam acolo... Ştiu că toată vara eram în picioarele goale. De abia aşteptam să-mi arunc încălţămintea din picioare când ajungeam acolo... Şi chiar dacă ne mai culcam fără să ne spălăm pe picioare, şi ne bătea bunica, ne dădea palme: „O să faceţi rapăn! O să faceţi rapăn!”, nu ştiu ce...

Mi-aduc aminte cum ne jucam fără să avem jucării! *beşte*.) Pe malul unui râu era pământ argilos, aşa, nu era chiar argilos, că era mai negru, cleios. Şi ştiu că împărţeam bucăţi de pământ din ăsta, îl împărţeam în câţi eram acolo şi făceam pocnitori. Dădeam cu ele de pământ şi, în funcţie de cât de

mare era gaura respectivă, celălalt trebuia să ne acopere pământul… şi câştiga ăla care lua tot pământul… îţi spun asta aşa, că pare ceva banal, dar e foarte important că, în momentul când un copil nu are jucării, găseşte ceva plăcut. Ne jucam cu pietre… Bocul le ziceam… Ne jucam cu un cerc aşa… alergam după cerc acolo, toată ziua, cu un băţ. Dar era atât de sănătos! Relaţiile între noi, fiind copii, erau mult mai strânse, pentru că noi ne loveam toată ziua. Toată ziua te jucai… într-o sticlă te tăiai… tot timpul ăştia de lângă tine veneau să te ajute, să îţi facă ceva. Şi cred că şi asta a contat în ecuaţia dezvoltării mele fizice şi mentale. Şi aş îndrăzni să spun şi sufleteşte. Să devin om întreg.

Când v-aţi dat seama că până la urmă şi copilăria s-a încheiat?

Ha-ha! (*Râde.*) Aş putea spune că copilăria mea nu s-a încheiat nici acuma, la 43 de ani, din moment ce trăiesc toate lucrurile astea. Poate să pară un paradox, copilăria mea a fost tristă, dar curată şi frumoasă în acelaşi timp. Asta mă urmăreşte şi acum, asta de fapt m-a format ca om…

Îmi amintesc că undeva în clasa a III-a, cred, da, clasa a III-a, am luat un 8 la matematică. Era dezastru, pentru că părinţii mei şi eu eram învăţat numai cu 10. Am fost atât de afectat de chestia asta, că în momentu' când am ajuns acasă, părinţii mei erau la serviciu şi mă gândeam cu groază cum o să le spun că am luat 8. Nu ştiam cum să fac lucrul ăsta, cum să le spun, cu toate că ei nu erau nişte balauri… erau părinţii mei! Dar nu ştiam cum să le spun. Şi în momentul ăla am luat decizia să fug de acasă.

Asta v-a determinat să fugiţi de acasă, un 8…?

Da. Da. M-am simţit atât de nedemn, atât de slab, atât de… Ştiam că trebuie să le mulţumesc părinţilor mei, pentru ceea ce-mi ofereau, învăţând foarte bine. Aşa… Am luat 8 şi nu ştiam cum să fac. Acum problema era că eu aveam un frate cu trei ani mai mic ca mine care locuia cu noi, aici, în Rahova şi m-am gândit că ce fac, ăla începuse să plângă… l-am luat cu mine! Şi am fugit de acasă, pur şi simplu…

Împreună cu fratele mai mic…

Împreună cu fratele mai mic, care abia

se mişca. Eu aveam, cred, nouă sau zece ani şi el avea şase-şapte ani, şase ani… că era cu trei ani mai mic ca mine. Ne-am îmbrăcat, că era iarnă, era rece afară. Am ţinut să îmi iau câteva provizii… asta însemnând o punguţă cu bomboane mentolate, nu ştiu ce, un colţ de pâine pe care-l ţineam în buzunarele paltonaşului ăla pe care mi-l aduc aminte şi acum. Am plecat fără să cunosc Bucureştiul. În capul meu era următoarea chestie: nu pot să-mi dezamăgesc părinţii, i-am dezamăgit deja c-am luat 8, nu pot să le spun că am luat 8. Unde mă pot eu retrage? Unde era retragerea mea? Acolo unde mă născusem: la ţară. Nu bani de bilet, nu ştiam nici să circul în Bucureşti cu tramvaiul. Am ajuns cu chiu cu vai la Gara de Nord. Ţin minte că m-am dus pe un peron şi am văzut, ştiam eu aşa de când mergeau părinţii cu mine unde era trenul către Bârlad. Şi m-am dus la şina respectivă de tren din Gara de Nord şi am luat-o pe şina de tren. Nu m-am urcat în tren că… (*Râde.*) L-am luat pe ăsta de mână, pe frate-miu şi am luat-o aşa pe şina de tren cu gândul să ajung la Moldova. Gândiţi-vă că sunt vreo 300 de kilometri

până acolo. (*Râde.*) în mintea mea de copil… dar mă bucură totuşi faptul că la vremea respectivă era un dezastru pentru mine că am luat 8 şi unde mă retrăgeam? La locul naşterii… la locul care m-a şi format, m-a creat cumva.

Şi am luat-o aşa pe şină. Bineînţeles *că eu poftă*) nu am nimerit şi am ajuns… habar n-am unde, că se făcuse foarte întuneric. Normal că mi s-a făcut foame, ce-am tras de bomboane… ăsta mic a început să plângă. Mergeam aşa, ne lătrau nişte câini, nu ştiu ce. M-am întors tot pe aceeaşi şină de tren. Vă daţi seama că la vârsta respectivă totul părea mult mai mare. Clădirile mi se păreau mai mari. Şina mi se părea foarte lungă. Câinii foarte mari. Lumea era mare. Întunericul era mai întuneric, mai negru. Trebuia să îmi salvez fratele acum, nu mai contam eu, îl aduc înapoi! Venim înapoi. Ajungând în Bucureşti, chiar la vârsta aia mă gândeam, părinţii au anunţat poliţia şi auzeam sirene d-astea, ştii că pe vremea lui Ceauşescu asta auzeai, câte o sirenă. Mă ascundeam undeva după un gard, după un pom, gata, pe mine mă urmăresc, eu eram cel dat în urmărire generală.

Nu ştiu cum, habar n-am, dar spre dimineaţă, însemnând ora trei-patru, cred, ceva de genu’ ăsta, am ajuns în Rahova pe jos. Tot drumul şi de la Gară nici nu ştiu cum am nimerit. Blocurile alea fiind în construcţie… L-am dus pe fratele meu până în faţa porţii şi i-am spus să nu le spună părinţilor mei unde simt, să le spună că el a venit singur şi eu m-am dus şi m-am refugiat undeva în blocurile din faţă, sub o scară, aştept să se facă ziuă, să-mi continui aventura şi fuga mea. (*Surâde.*) Bineînţeles că fratele meu imediat le-a spus părinţilor: „M-a adus, e acolo, e ascuns”. A venit tata şi striga în bloc după mine. M-a găsit sub scară, eu scâncind acolo, începusem să plâng. Şi asta iarăşi reţin: nu mi-a dat nicio palmă, nici n-a ţipat la mine, a fost foarte blând. Chiar au plâns când am ajuns acasă. Ne-au pupat. Ştiu că a doua zi ne-au luat tot ce era mai bun… „De ce ai făcut, mamă, asta?” Iarăşi o chestie care sudează familia foarte mult, chiar între mine şi fratele meu, chiar între noi şi părinţi. Şi m-a făcut să merg mai departe înţelegând că, şi dacă ai un eşec, asta nu înseamnă că trebuie să dai bir cu fugiţii, nu trebuie să te ascunzi

undeva. Mi-a rămas chestia asta în cap. Şi a fost foarte importantă pentru mine.

Văd că nu prea pot să depăşesc perioada asta a copilăriei. În clasa a IV-a, ai mei mă duseseră la internat prima oară. Internat din ăsta nu pe o săptămână, ci practic mă preluau de acolo seara, unde mâneam şi mai făceam lecţii de chitară, nu ştiu ce. La un moment dat, în clasa a II-a, mi-am exprimat dorinţa de a face sport, fotbal. Asta era la modă atunci. Tata m-a luat şi m-a dus la Progresul, aşa se numea echipa din „Parcul cu Platani”, de pe strada Uranus, undeva jos, de fapt Dr. Staicovici. Ştiu c-am făcut fotbal din clasa a II-a până într-a IV-a, chiar având antrenori renumiţi: Ozon, Oaidă, cam de ei doi îmi aduc aminte. Ştiu că eram foarte bătăios pe teren, în apărare. Nu mi-a plăcut chestia de atac. Dar de mine aşa spunea şi antrenorul: „Băi, ăsta, dacă se ţine de fotbal, nu trece nici pasărea cerului”.

Ghinionul a făcut ca în clasa a IV-a să am un accident: mergeam chiar într-o vacanţă de primăvară, mergeam la ţară, către Gara de Nord, de fapt, eram în tramvai şi a intrat o maşină de-asta uriaşă, un Steag Roşu,

ceva de genul ăsta în tramvai şi mi-a sărit sticlă în ochi. Geamul nefiind securizat cu securit din acela care se face boabe, era geam normal, mi-a sărit în ochi şi mi-am pierdut vederea atunci, de fapt mi-a tăiat ochiul. Cum era pe vremea lui Ceauşescu, m-au dus la vreo trei-patru spitale, nu mă primeau, apoi am ajuns la Oftalmologie, acolo, la Icoanei – nu era curent şi m-au operat trei ore şi 40 de minute la lumina lanternelor. Norocul meu că doctorii respectivi erau tineri şi dornici de afirmare, pentru că, dacă erau unii în vârstă, m-ar fi lăsat până dimineaţă şi-mi pierdeam ochiul, nu mai zic vederea, că oricum am pierdut-o, dar măcar e ochiul meu. Nu mai văd cu ochiul stâng. Nu mai văd deloc, dar este ochiul meu.

Şi vedeţi doar cu ochiul drept…

Da, numai cu dreptul. De-asta una din multele mele porecle a fost şi „Chioru”. Am avut două mari complexe în copilărie: unul, că mă chema Gheorghe, normal, că aşa îl chema pe naşul. Eu simt mândru de numele meu, îmi place, dar în copilărie participam la olimpiade şi, când strigau acolo prezenţa sau catalogul, se auzea: „Mocanu şi

Gheorghe”. Era pentru mine... era un mare complex. Ulterior a intervenit şi faza asta cu ochiul. Şi îmi aduc aminte de momentul când mi-a sărit sticlă în ochi, am văzut o lumină puternică, am pus mâna, m-am umplut de sânge, m-a luat mama în braţe. Primul lucru pe care l-am spus când m-au dus la spital şi când am păţit asta, am zis: „Eu cum o să mai învăţ de-acum încolo? Cum o să mai citesc?” Ăsta a fost primul lucru.

În fine. Din momentul ăla, n-am mai putut să merg nici la sport, pentru că n-aveam voie să fac efort, am stat şi prin spital câteva luni, ceva de genul ăsta, operaţia a fost foarte dificilă, aşa, şi după asta a trebuit să-mi duc viaţa mai departe la modul ăsta, doar cu un ochi. Doctorii mi-au avertizat părinţii: „Dom’le, vedeţi că o să aibă probleme cu ochiul drept, pentru că o să-l forţeze mai mult decât normal, nefiind doi ochi”. Acum, sincer, mi se pare că, dacă mi-aş repara ochiul stâng, aş avea senzaţia că o să văd dublu. Eu m-am obişnuit aşa. Dar am avut acest complex. Deci, cel cu numele şi din clasa a IV-a, de când am rămas fără vedere la ochiul stâng, am avut

încă un complex. Copii îmi spuneau „Chioru”. Chiar mi se întâmpla ca cineva, de fapt mi se întâmplă şi acum, când un obiect apare pe partea stângă şi eu nu văd, nu reacţionez. Trebuie să mă bată cineva pe umăr ca să mă întorc. Bine, am încercat să depăşesc. Acum am depăşit, dar asta e perioada de care vorbim, din clasa a IV-a până foarte târziu, până în clasa a X-a, am suferit foarte mult. Normal, îmi plăcea şi mie o fată, mă gândeam: păi, cum o să vorbesc eu cu asta, cum să fie prietenă cu mine, când eu sunt chior…

Dar nu se observă… practic, eu nu mi-aş fi dat seama, dacă nu mi-aţi fi povestit… Pe atunci era vizibil?

Era vizibil… şi acum este într-o oarecare măsură. Nu-ţi dai seama pentru că… organismul se autoreglează la un moment dat. Când ţin ochiul puţin mai închis, im pic mai închis decât dreptul, atunci se vede. Acum nu mai am nicio problemă. Fac glume cu prietenii mei (*zâmbeşte*) pe tema asta. Eu vorbesc de perioada respectivă. A fost un factor care m-a ambiţionat foarte tare.

Şi până la urmă, în condiţiile în care acest necaz s-a petrecut foarte devreme…

cum aţi depăşit psihologic problema fizică?

Culmea ştiţi care e? Atât de rău m-am ambiţionat, încât în momentele alea când prietenii mă mai luau la mişto, aşa, glumeau la adresa handicapului meu, mi-am propus să le agăţ pe cele mai frumoase şi pe cele mai dorite fete. Şi în mare parte am reuşit. Pentru că mi-am dat seama, chiar de atunci, de la vârsta fragedă, că nu se uitau neapărat la fizic. Contează foarte mult felul în care le abordezi şi cât de inteligent eşti. Şi am profitat de chestia asta şi am înţeles că trebuia să fiu deştept, să fiu perseverent. Prima oară exista un refuz, nu cedam. Continuam, continuam. Până la urmă, obţineam. Dar asta a devenit totuşi o răutate în timp. Era ca şi cum îţi doreşti să cucereşti o redută, ceva, o cetate şi, după ce o cuceream, nu mai eram interesat. Trebuia să trec la altă cucerire. Şi nu mă refer neapărat numai la fete. Eram copil, era o glumă la vremea respectivă, dar care pentru mine devenise serioasă, ca să le demonstrez celorlalţi cât de bun sunt.

Ce a urmat după clasa a IX-a, a X-a…?

Trebuie să mai spun ceva înainte. Undeva prin clasa a VI-a, trebuia, aşa era la

vremea respectivă, trebuia să se aleagă un casier al clasei. Şi bineînţeles că am sărit cu amândouă mâinile pe sus, să fiu casierul clasei.

De ce era aşa important?

Cred că era atracţia faptului de a avea bani pe mână, de a-i coordona. Pentru că nu stăteau la părinţi, nu stăteau nici acolo la şcoală. Casierul clasei strângea fondul clasei, nu mai ştiu ce alte fonduri, ce se făcea pe acolo. Şi atunci mi-am dat eu seama: fondul stătea la mine. Câteodată mă mai foloseam de fondul ăsta. Mai puneam după aia la loc din ce îmi mai dădea mama. Dar aveam nişte bani în permanenţă, fiind casier al clasei. Era o sumă infimă, 100 de lei, o sută şi ceva de lei la vremea respectivă. După care, am stat şi m-am gândit: stai puţin, că aş putea să coordonez chestia asta, şi am inventat un fond, fondul sportiv, care nu era impus nici de profesori, nici de părinţi, nici de nimeni. Era inventat de mine. Şi atunci, ce am făcut? Am făcut două echipe de fotbal din clasa respectivă. Băi, voi trebuie să participaţi la fondul ăsta, ca să avem două echipe, să fim cei mai buni din şcoală. Pentru a fi cei mai buni, trebuie

să ne batem între noi la fotbal şi pentru asta trebuie să fim organizaţi. Le ceream bani, puneau şi fetele, culmea! pentru că aveam aşa o puşculiţă frumoasă… şi atunci a fost primul meu impuls de a profita de bani. Cumpăram tricourile mai ieftin de undeva, sau chiar le procuram de la mama unuia care lucra în nu ştiu ce fabrică. Eu le spuneam ăstora că am dat nu ştiu ce bani, dar eu nu dădeam banii respectivi. Cumpăram o minge de piele, Artex, nu ştiu ce… Le spuneam că am dat mai mult. A fost prima oară când am simţit dorinţa de a face nişte bani singur. Mie mi se părea că e ok. Mă simţeam puţin vinovat, ce-i drept, dar îmi ziceam: doar eu mă ocup. Eu cumpăr tricourile. Eu veneam acasă şi făceam numerele de pe tricouri din şablon de carton cu pastă de dinţi sau cu cremă de pantofi. Mie îmi lua nişte timp şi atunci mă gândeam: dacă eu tot mă ocup de asta, trebuie totuşi să am un beneficiu. Nu pot să le zic ălora că nu ştiau ei atunci, că lor nu li se părea normal, dar mi se părea normal că, dacă mă ocup de chestia asta, trebuie să am şi eu ceva. Nu prea era corect, dar îmi trăgeam părticica asta a mea de un suc, o

lămâiţă de 1 leu 75, de o prăjitură, de ce îmi luam la vremea respectivă. După care, pasul următor…

Au început ăştia, că aşa era pe vremea lui Ceauşescu, ne scoteau la sortat de ceapă, cartofi, ne duceau la ILF (întreprindere de Legume-Fructe – *n.n.*) Militari, şi ne duceau acolo să sortăm ceapă, să sortăm cartofi şi aşa mai departe… Acolo am observat o chestie: erau sacii ăia în care se sortau ceapa şi cartofii… erau returnabili. Ştiu că mama mă trimitea cu sacii la Aprozar, erau zece lei, era o sumă un sac din ăla pe care ei îl plăteau când îl cumpărau şi apoi te trimiteau cu sacul să iei contravaloarea garanţiei. Şi atunci, văzând acolo stive de saci la ILF Militari, mi-am zis: băi, eu nu pot să iau sacii ăştia, să fi duc la aprozare? Ceea ce vă spun era undeva prin clasa a VII-a, nu aveam nici 14 ani. La 13 ani am început să fac chestia asta. Am luat sacii respectivi, culmea că erau noi şi la un moment dat cineva de la un aprozar mi-a atras atenţia: „Băi, ce e cu sacul ăsta de cartofi, că e nou?” Şi ajunsesem cu ei în faţa blocului. Nu ştia mama de ei, nici tata. Îi ţineam ascunşi pe la ghenă, prin diverse

locuri şi apoi îi luam afară şi îi băgăm prin pământ ca să pară că au fost folosiţi. Şi luam din sector, din Militari, luam la rând de la Autogară, până la Lujerului, toate aprozarele, din stânga şi din dreapta, că ajunseseră ăia să mă cunoască. Nu puteam să mă duc cu zece saci, că bătea la ochi. Mergeam cu doi-trei saci. Îmi dădeau ăia 20 – 30 de lei... Dar ajunsesem, la un moment dat, că unul a ieşit din aprozar şi mi-a dat o palmă: „Băi, te cunosc ca pe mielu, câţi saci ia mă-ta, câţi cartofi ia mă-ta?” (*Râde cu poftă.*) Şi aşa am început să simt gustul banului, de la o vârstă chiar fragedă. Problema era acasă, când trebuia să-mi ţin banii ascunşi. Pentru că părinţii mei m-ar fi urecheat rău de tot, ce face ăsta, de unde are bani? Dar în aceeaşi măsură cu un le mai ceream nimic... îmi lăsau ei acolo cinci lei, aşa era. Lui frate-miu ăla mic doi şi mie trei. Şi câte o eugenie aşa, la fiecare. Şi eu aveam în buzunar, (*zâmbeşte*) nu numai în buzunar, că îi ţineam ascunşi, câteva sute. Începusem să mă simt aşa, ca un copil-împărat. Îmi fac treaba singur, ferindu-mă de părinţi.

A mai fost încă o fază cu sticlele goale.

Iarăşi am văzut când mă trimiteau cu sticle şi borcane… era doi lei o sticlă, un leu un borcan. La im moment dat, pentru că eram un copil din ăsta, doritor de aventură, îmi plăcea să merg pe la toate depozitele astea din cartier, să ne jucăm pe acolo, şi observam tot felul de lucruri care îmi plăceau. Şi printre altele am ajuns şi la Fabrica Cico, actualul Coca-Cola. Fabrica Cico. Am văzut acolo stive de sticle de apă gazoasă, la jumate. Era trei lei o sticlă. Şi erau atât de uşor de luat.

Nu erau păzite?

Ba da, erau. Dar te vedeau copil. Nu-i interesa. Ţin minte că le luam direct din containere, veneau învelite în ţiplă, aşa… nu fuseseră folosite niciodată. Mergeam la Alimentară cu sacoşele cu 20 – 30 de sticle şi aia spunea: „Vai! Ce mamă gospodină! Ce curate sunt!” Şi eu râdeam în sinea mea, pentru că ştiam că erau curate că nu fuseseră folosite. (*Zâmbeşte.*) Nu fuseseră folosite niciodată. Şi luam bani, şi asta undeva în clasa a VIII-a. Aveam 13 – 14 ani. Aici am început să simt gustul banilor şi am văzut că îmi permiteam să ies cu trei-patru prieteni la cofetărie şi să le cumpăr

Profiterol, să le iau şi câte un suc şi ăia se uitau la mine ca la Dumnezeu. Normal, e tipul care ne face cinste, nu? Şi asta m-a făcut să îmi doresc din ce în ce mai mulţi bani. Dar mie mi se părea în momentul ăla că îi fac în mod cinstit. Până la urmă, nu era cinstit că luam sticlele de la Cola sau sacii de la… Nu realizam vreun fel de infracţiune, să zic. Îmi ziceam că e ceva normal, dacă alţii nu o fac, eu o fac. A trecut.

În clasa a VIII-a, cel mai bun prieten al meu m-a faultat, mi-a rupt piciorul la fotbal, fără să vrea, bineînţeles. Culmea, pe terenurile pe care le am azi, acolo mi-a rupt piciorul. Şi am stat acasă vreo şase-opt săptămâni cu piciorul în ghips şi am dat lucrări, tezele acasă. Jumătate din clasă venea la mine. Eram un fel de lider de opinie. V-am zis că ultima oară la purtare aveam 6 şi 7 pentru că făceam tot felul de tâmpenii. Am escaladat şcoala… de fapt, m-am lăsat pe paratrăsnet, pentru că am făcut un pariu cu un tip. Şi voiam să fiu remarcat. Bun, eram şi mic de înălţime la vremea aia. Eu eram penultimul din clasă. Ca să fiu remarcat şi ca să nu mi se mai vadă handicapul de vedere, că mă cheamă

Gheorghe Mocanu, că simt foarte mic de înălţime, trebuia să fac lucruri pe care alţii nu aveau curaj să le facă. Şi atunci aveam curaj să mă bat cu cei mai puternici din şcoală. Chiar mă băteam cu golanii ăia care stăteau în faţă şi îţi furau ăia trei lei sau sandvişul. Niciodată nu le-am dat. Mă băteau în fiecare zi, până la un moment dat, când s-au săturat şi au zis: „Băi, pe ăsta lăsaţi-l, că e nebun!” Nu-mi mai făceau nimic, eram prietenul lor. Nu numai că nu stăteam să iau bătaie, mă dădeam la ei. Bineînţeles că nu puteam să-i bat, că erau cu câţiva ani mai mari, dar nu cedam. Şi asta i-a făcut pe ei, culmea! cu unii din ei sunt prieten în ziua de azi, că vorbim de acum 30 de ani, i-a făcut să mă lase în pace în nebunia mea! Şi mi-am zis: totuşi e bine să fii puţin nebun! E bine să ieşi din tipar. Nu mai conta că-mi dădea 6 la purtare când eu aveam 10 la fizică, 10 la matematică. A, la purtare! Nu mă interesa. Că mă mai certa mama acasă, mai primeam câte o palmă. Am sărit de la etajul doi pe o grămadă de nisip că am făcut un pariu! Diriginta a înnebunit, pentru că puteam să păţesc ceva şi eram în grija ei. Bineînţeles, 6 la purtare.

Am trecut de chestiile astea, dar în acelaşi timp ţin minte că mi-a plăcut să citesc de mic. După ce am terminat de citit Jules Vreme, undeva prin clasa a V-a a Vi-a, am trecut la capă şi spadă. Alexandre Dumas, Michel Zevaco. Ulterior, Sven Hassel. La vremea aceea, aveam doar patru ore de program pe TV şi ăla era încărcat numai de ode patriei, ceauşismului şi aşa mai departe. N-aveai cum să obţii informaţii. Şi atunci, trebuia să citeşti foarte mult. Şi o carte... acum un tânăr ar spune: „De ce să citesc, că dacă am nevoie de informaţii intru pe internet. Intru pe Google şi am găsit”. Tu-ţi luai ca exemplu, tu cititor-copil, personajul pozitiv, nu? Cavalerul care dădea cu sabia cel mai bine, care avea cea mai frumoasă femeie, care era cel mai cinstit, care le dădea săracilor etc. Astea simt chestii pe care, tu, copil, le aveai în subconştient. Îţi doreai să fii ca ăla şi pe tine te forma ca om. Asta cred că e o lipsă şi o problemă pentru copiii din ziua de azi, care nu mai citesc.

La un moment dat, din dorinţa mea de a fi, lider şi de a-i depăşi pe ceilalţi, poate sună ciudat, în clasa a VII-a deja citeam

Kant, Hegel.

Dar cum aţi aflat de aceşti filosofi? Cum aţi ajuns la ei?

Pur şi simplu, erau în bibliotecă. Nu ştiu de unde, că părinţii mei n-au fost…

Le cumpăra tatăl dumneavoastră… părinţii, probabil din librării?

Nu cred. Cred că, pur şi simplu, am preluat biblioteca de la o rudă. Şi am căutat acolo. Nici nu ştiam de ei, cine sunt. Am răsfoit puţin. De obicei, te uiţi la Prefaţă. Mi s-a părut atât de interesant. Am zis: băi, gata… trebuie să fi depăşesc pe ceilalţi.

Mai ţineţi minte la ce vârstă?

La 13 ani. Clasa a VII-a. Şi a VIII-a. Făceam chestia asta doar ca să-i depăşesc pe ceilalţi. Toţi colegii mei citeau Michel Zevaco, toţi citeau Sven Hassel. Stai puţin! Eu trebuie să fiu deosebit! Bun, le-am citit, le-am citit. Ne povesteam fiecare la şcoală, sau stăteam după ore şi povesteam. Atât de puţin timp aveam. Nu aveam timp, pentru că eu citeam o carte, iar prietenul meu altă carte. Şi după aia ni le povesteam… ca după aia să începem să citim altceva. Şi atunci eu m-am gândit să fiu cumva deasupra. Cred că era o chestie artificială pe care eu o

cream citind Hegel şi Kant, pe care nu-i înţelegeam. Efectiv, subliniam anumite pasaje, anumite fraze sau propoziţii care erau pe înţelesul meu, dar restul curgea aşa, pe lângă mine. Nu mă încărcau. Nu îmi rămânea nimic în cap. Reluam pagina respectivă sau ceea ce nu înţelesesem... cred că o citeam şi de cinci-şase ori ca să înţeleg ceva. Mare lucru nu înţelegeam. Dar ideile îmi rămâneau, fără să vreau, pentru că era repetiţia. Repetiţia, repetiţia. Şi mergeam la şcoală şi le spuneam ăstora: „Staţi, mă, puţin, că eu citesc Kant”, chiar dacă habar n-aveam. Eram un copil. Cere-i unui copil să înţeleagă Hegel. Şi ce citeam din Hegel? *Filosofia istoriei moderne*. (*Râde cu poftă*.) Eram total pe dinafară. Făceam chestia asta numai ca să atrag atenţia.

V-ainfluenţat asta în sensul în care să mergeţi mai departe în domeniul filosofiei?

Da, m-a influenţat foarte mult. Chiar aici pot să spun că... eu la un moment dat am încercat să scriu poezie şi proză. Numai că am fost tot timpul un tip superficial. Începeam o poezie şi niciodată nu o terminam. Cu toate jurnalele pe care le-am avut, din păcate, unele mi-au dispărut. Le

reciteam în ultima vreme... Poeziile erau neterminate. Niciodată nu terminam ceva. Începeam într-un mod exploziv, idei nemaipomenite. Îmi plăcea să scriu poezie cu versuri albe. Şi tot timpul căutam ca oamenii să nu mă înţeleagă. Practic, scriam ceva şi căutam să folosesc cuvinte şi să creez propoziţii şi fraze care să nu fie de înţeles.

De ce? De unde venea asta?

Nu ştiu. Chiar nu mi-am dat o explicaţie nici până acum. Sau, dacă stau să mă gândesc, în momentul în care citeau un coleg, o colegă, cineva, pentru că îmi plăcea foarte mult să le dau să citească, cred că asta e... veneau să mă întrebe: „Dar ce ai vrut să spui aici?”, şi atunci eu dezvoltam subiectul: uite, să vezi ce înseamnă la mine „calul alb hăituit de baloane transparente”. Ca să îţi dau un exemplu. Şi atunci trebuia să spun ce înseamnă pentru mine „calul alb”, ce însemnau „baloanele transparente”. Cred că asta făcea să-mi lucreze mintea.

La un moment dat, ghinion îi pot spune, mi-am dat seama că, citind, citeam poeziile lui Eminescu săptămâna asta... citeam mai mulţi autori şi străini, nu numai români... şi

am sesizat că scriam ceva săptămâna viitoare şi de fapt copiam cumva. Citeam o poezie de Eminescu şi săptămâna viitoare scriam eu o poezie. Şi când o citeam mi se părea că nu fac decât să preiau de la ăla ceva. Şi prin clasa a VIII-a m-am hotărât să nu mai citesc. Am zis că eu trebuie să fiu original. Nu trebuie să fiu acuzat de plagiat.

Am ideile mele, m-am format, am citit până acum. Şi asta a fost greşeala mea, pentru că n-am mai citit de atunci.

V-aţi oprit din citit, dar viaţa a continuat.

M-am oprit din citit, dar eu am scris în continuare. Am fost un tip foarte sensibil. Am iubit fetele şi apoi femeile. Şi, de fapt, le iubesc. Din punctul meu de vedere, sexul slab nu există, este, de fapt, sexul frumos. Am iubit femeile, pentru că ele înseamnă partea frumoasă a vieţii. Dacă descoperi partea frumoasă, nu mai trebuie să ţii cont de restul.

Când eram copil, mă îndrăgosteam. Şi tot timpul fetele, la vârsta aia, îşi doreau băieţi mai mari, vorbeau cu băieţii din clasele superioare, nu cu noi. Şi mie îmi spuneau aşa: „Dar aş putea fi sora ta, ai putea fi fratele meu”. Mă dădeam cu capul

de pereţi. Cum să fie sora mea? îmi plăcea să le duc flori. La un moment dat, iubeam o tipă la nebunie, locuia undeva pe lângă şcoală şi ştiu că îi duceam un trandafir în fiecare zi, dar nu i-l duceam ei. Aveam centrală în faţa blocului şi urcam pe scările alea care erau prinse de clădire şi lăsam trandafirii acolo, ca ea să-i vadă de la etajul 7, dar cred că ea nici nu m-a observat niciodată. (*Râde.*) Dar eu îmi făceam datoria, lăsam trandafirul.

Putea să îl vadă oricine, nu neapărat ea…

Dar eu voiam să îl vadă ea. În fine…

Revenind în clasa a VIII-a, când v-aţi lăsat de citit…

Da, am avut piciorul rupt, am dat tezele acasă… Am pierdut puţin teren, pentru că a fost şi ultimul trimestru. Eu eram de fapt, în primii patru din clasă. Şi ţin minte că niciodată nu am vrut să fiu primul. Nu mi-a plăcut să fiu în primul rând. Mi s-a părut că rândul doi-trei îmi lăsa libertatea să iau o notă mai mică la purtare, libertatea să nu învăţ la muzică. Fiind primul trebuia să fii brici la toate. Nu-mi doream lucrul ăsta. Eram printre primii, eram foarte bine văzut,

eram lider de opinie în clasă, veneau să-mi ceară sfaturi şi aşa mai departe. Ei, când mi-am rupt piciorul şi am pierdut cele opt săptămâni acolo, s-a rupt ceva cu învăţatul... pentru că învăţatul acasă, dai tezele acasă, profa stătea cu mama la cafea şi eu îmi scriam teza în cameră cu cartea lângă mine.

Fiind foarte ambiţios m-am dus la cel mai tare liceu, la Mate-Fizică numărul 1. Nu Bălcescu, nu Lazăr, ci Mate-Fizică 1. Şi am căzut. A fost o lovitură puternică pentru mine. Normal, pentru că acolo mergeau chiar cei mai buni. Liceul era undeva pe 1 Mai. Pentru c-am căzut, ăştia m-au repartizat automat la o şcoală generală cu clasele a IX-a şi a X-a. O lovitură puternică pentru mine. Şi a fost momentul în care m-am rupt de învăţătură definitiv. Şi în clasa a IX-a şi a X-a am luat premiul I. Dar era o vorbă, îmi pare rău că trebuie să o spun, eram cel mai deştept dintre proşti. Nu trebuia să învăţ deloc, pentru că ce se chinuiau ăia...

Era nivelul foarte jos...

Era jos nivelul şi eu, având cunoştinţele betonate din clasele anterioare, fără să

învăţ luam note maxime, şi atunci m-am delăsat. Nu aveam ce să învăţ dacă nu ni se preda, sau se predau lucruri pe care eu le ştiam deja dintr-a VIII-a. Atunci am început să cochetez cu ideea de a lipsi de la ore. Hai mai bine să merg în parc cu colegii.

Dar nu vă rămăsese totuşi înfiptă în minte dorinţa de a face bani?

Da, în perioada asta a rămas valabilă povestea asta cu sticlele. Cea cu sacii se cam dusese. Asta cu sticlele o făceam în continuare. Era foarte uşor şi tot timpul aveam bani. În afară de chestia asta, eu sufeream de faptul că eram mic de înălţime. Şi am avut un văr care a fost vice-campion olimpic la caiac, la Moscova, în 80, Geantă Ion îl cheamă. A tras în caiacul de patru, în fine. Şi la un moment dat m-am dus la el şi i-am spus: „Vărule, de ce simt aşa mic, tu eşti atât de înalt, 1,97?” Zice: „Hai să te duc la caiac!” Şi aşa am trecut pe partea asta cu sportul, lăsând şcoala deoparte.

Am mers la caiac, în a IX-a şi a X-a, undeva la clubul Locomotiva, se numea. Pe Băneasa. M-a călit foarte mult. Eu, în ăştia doi ani, am crescut la înălţimea 1,76, pe care o am şi acum. M-a dezvoltat foarte

mult fizic, dar m-a şi îndârjit mental. Erau nişte condiţii… Eu nu m-am dus să fac sport de performanţă, eu m-am dus acolo, antrenorul fiind prieten cu vărul meu. „Băi, ia-l şi pe ăsta să se dezvolte, să crească şi el”. Ajungând acolo, spiritul de competiţie m-a secat: „Ia stai, chiar sunt prost?” Şi am început, chiar dacă eram aşa şi de o vârstă mai mare – am venit târziu la sport – am început să trag. Patru circuite de forţă pe zi, 12 km alergaţi, ieşit pe lac, chiar la un moment dat stăteam nopţile acolo. Mă duceam şi luam un caiac şi ieşeam pe lac şi trăgeam noaptea câte două ore, ca să fiu mai pregătit. Şi am avut rezultate. Locul întâi pe Bucureşti, am participat şi la campionatele naţionale. Dar altceva a fost acolo! Spiritul de competiţie, dorinţa de a fi câştigător într-o competiţie. Eram coleg, prieten şi ne înţelegeam foarte bine, dar în momentul când eram pe baltă şi eram la linia de start, era cel mai mare duşman al meu. Asta mi-a dezvoltat competiţia mea cu viaţa şi cu tot ce am avut de confruntat pe viitor. Chiar dacă am lăsat la o parte şcoala atunci, mi-am dezvoltat dorinţa de a învinge, de a lupta. Până la urmă, bun,

trebuie să învingi… dar acolo am învăţat că, şi dacă am pierdut un concurs, trebuie să ştii să pierzi. Un lucru mare, pe care, eu zic, îl înveţi la o vârstă fragedă, la 15 – 16 ani, să pierzi cu fruntea sus, să ştii că mai urmează confruntări, că nu s-a terminat totul acolo.

În clasa a X-a, bun, nu mai sunt atât de bun la învăţătură, nu mai merg la un liceu foarte bun, făceam şi meditaţii, mă pregăteam la matematică şi la fizică… am ales liceul PTTR (Poştă, Telefon, Telegraf, Radio – *n. n.*) îi spunea atunci, Liceul Industrial nr. 13. Nu mai avea rost nici ăla de sus, dar niciunul foarte jos.

De ce voiaţi să faceţi liceul? Ce motivaţie aveaţi?

Şcoala la care mă repartizaseră în clasa a VIII-a era doar o şcoală generală, cu clasele a IX-a şi a X-a. Trebuia să plec undeva. Unde să mă duc? Nu-mi plăcea… Trebuia să fac liceul undeva.

Era dorinţa părinţilor?

Da, ei mi-au impus să fac liceul. Dar nu mi-au impus unde. Când ei veneau să mă controleze dacă învăţ, poate eu aveam cartea deschisă în faţă şi în mijloc poate

aveam o altă carte de aventură sau de altceva. (*Râde.*) Adică, nu puteau să mă controleze. Dacă am învăţat, am învăţat că am vrut eu. Nu că m-au forţat. Aşa că am mers la liceu la PTTR. Am dat examen. Eram dezavantajat, pentru că la examenul respectiv participau elevi din liceul respectiv. Am căzut prima oară în vară, nefiind pregătit. Apoi am făcut meditaţii toată vara, mergând în paralel şi la sport. Şi am dat încă o dată toamna. Erau 20 de locuri rămase libere şi 103 candidaţi. Mi se părea că sunt atât de bun, pentru că am făcut meditaţii şi am învăţat în vara aia, încât îmi ziceam că o să fiu primul. Am ajuns la examen şi pur şi simplu pentru că meditatorul pe care l-am avut eu era de modă veche, era un tip care avea vreo 70 de ani, inventator, un foarte bun profesor, mi-a dat alt titlu la un anumit subiect. Şi m-am blocat, nu ştiu ce s-a întâmplat cu mine. La matematică le-am făcut pe toate zece. La fizică erau zece subiecte, fiecare cotat cu câte un punct. Am făcut şapte şi astea trei care erau sub alt titlu decât ştiam eu nu le-am mai luat. Am făcut perfect la mate, aveam 10 la mate cu 7 de la fizică, 17. Mi-

am zis că asta e. Am ieşit, că nu-ţi dădeau voie mai devreme de o oră şi jumate, am ieşit primul, dar eu terminasem de o jumătate de oră. Asta a fost greşeala mea. Am căzut primul. Au fost 20 de locuri, eu al 21-lea, deci primul căzut, eu. Am făcut contestaţie... Faza urâtă a fost aşa: unul din cei 20 a renunţat pentru un alt liceu, deci automat trebuia să mă bage pe mine. De asta am aflat ulterior. Dar l-au băgat pe ăla din spatele meu, pentru că fusese elevul liceului. Ca să tac, să nu mai fac scandal, părinţii să nu facă scandal, mi-au propus să rămân la ei în liceu, dar la seral. Şi am acceptat până la urmă. Asta e. Nu zic că a fost un lucru rău până la urmă. Am acceptat.

Fiind la seral, trebuia să mă angajez, nu? Aveam 16 ani şi jumate, aproape. Şi un vecin de-al nostru, prieten de familie, lucra la telefoane. Liceul era de profil poştă, telegraf, telecomunicaţii, m-au angajat. Bine, cu nişte vorbe: „Unde te crezi aici, în capitalism? La 16 ani vii să te angajezi?” Dar m-au angajat, cu un salariu de muncitor necalificat. 1625, ţin minte lucrul ăsta. De fapt ăsta a fost începutul maturizării.

În timp ce alţii de vârsta mea poate aveau servicii fictive, pentru că erau la seral, poate nu aveau deloc, unii erau la şcoli profesionale, alţii erau la zi, eu am intrat în pâine de mic. M-am angajat la telefoane publice, unde erau bani.

În ce erau bani?

În telefoane! (*Râde cu poftă.*) în telefoane, da.

Cu ce vă ocupaţi, de fapt?

Reparam telefoanele de pe stradă. Iniţial, m-au băgat chiar undeva unde se scoteau banii din telefoane. Când am ajuns acolo, fiind adus de un şef, că aşa era, cu relaţii, „băi, lasă-l pe ăla, că l-a adus şeful cutare!”, se fereau toţi de mine. Nu-mi dădeam eu seama de ce, la un moment dat ăştia îmi spuneau: „Du-te şi tu acasă, că eşti tânăr, mergi să te distrezi cu gagica!” Dar ei mă trimiteau acasă ca să poată să scoată bani. Dar de asta mi-am dat seama mult mai târziu. În fine. După, am trecut să repar telefoanele pe stradă. Acolo nu am făcut mare lucru, că se fereau ăştia de mine. Tentaţia banului a venit în momentul în care găseai pe canalul respectiv, unde se băgau fisele, ori că era o mizerie, ori că puneau o

fisă strâmbă, ori că se încărca caseta, apăreau nişte bani necontorizaţi pe care în mod normal erai obligat să fi bagi tu în casetă. În primul rând, nu aveai unde să fi bagi. Apoi, trebuia să faci un proces-verbal, să declari. Aşa că îi luai, ziceai, e, câţiva lei acolo. Câţiva lei, cu câţiva lei, cu câţiva lei, se adunau. La un moment dat, începuseră să mă sperie sumele pe care le câştigam.

Erau aşa de mari?

Ajunseseră mari la un moment dat.

Înseamnă că vă ocupaţi de multe telefoane publice…

Aşa erau. Într-un sector erau undeva la 60 – 80 de telefoane. Ţinând cont de faptul că am câştigat prin concurs sectorul 1 al

Capitalei… De ce? Avusesem profesori-meşteri buni. Pe vremea lui Ceauşescu, se ţinea cont de faptul că meseria se fură, nu se învaţă. Şi atunci trebuia să fii tăcut., mie îmi spuneau Bibanu. Iar Bibanu era bun la toate. Pe Bibanu îl trimiteau să care, Bibanu trebuia să sape, să stea cu scara în cârcă, Bibanu ţinea geanta şi ăla mergea în faţă, aşa, cu mâinile la spate şi eu cu scara şi cu geanta lui şi cu geanta mea. Dar trebuia să faci asta, ca să te înveţe meserie. Şi am fost

respectuos şi faţă de vârstă, şi pentru că ştiam că învăţ ceva de la ei. Şi când am învăţat meserie, pentru că mergeam în paralel la liceu, am dat concurs pentru sectorul 1, iar ăsta era un lucru mare de tot. S-au bătut mulţi şi am câştigat eu. M-a avantajat faptul că ăştia bătrâni mă învăţaseră meserie şi am învăţat să repar discuri sau ce mă puneau ăia să repar acolo, iar la teorie ei erau varză, că săracii nici nu învăţaseră vreodată Legea lui Ohm sau ce mai trebuia acolo. Şi am câştigat concursul. Mare avantaj pentru mine, că sectorul 1 însemna aşa: de la Magazinul Victoria până la Magazinul Muzica, deci Calea Victoriei. Aveam strada Academiei, Universitatea şi Dunărea. Mai centru de atât, ce vrei? Ăsta a fost începutul, pentru că, fiind copil, mă îndrăgeau toţi: ştiam când să tac, ştiam şi să fac o glumă. Niciodată nu spuneam nu, dacă mă ruga cineva: „Du-te şi ia ţigări de la Negoiu!” Ăsta era undeva vizavi de Union, pe Academiei. Ăştia vindeau pachetul de Kent, Camel, Marlboro, ce vrei.

Bişniţarii…

Făceau bişniţă, normal. Şi atunci ăştia mai bătrâni… aveam nişte reguli. Asta era

cel mai mişto: nu te bătea şeful la cap decât o juma de oră. Dimineaţa la şapte până la şapte jumate. Zicea nu ştiu ce, nu-l băga nimeni în seamă oricum. Fiecare se gândea la ale lui şi îşi pregătea ziua. Şi plecai pe teren. Erai liber. Erai liber! Asta era tare! Ne întâlneam toţi să bem cafeaua la Capşa, la Capitol, la Bulevard. Toate erau în centru. Era avantajul poziţiei, pentru că eram în centru. Fiind telefonist, era o funcţie, pentru că oricine avea nevoie de un telefon! Telefoanele se stricau des! Oricine avea nevoie de un cablu de şapte metri să plece cu el prin casă, să se poată mişca! Apăruseră discurile poloneze, alea silenţioase. Apăruseră nu ştiu ce telefoane roşii, nu ştiu ce leduri. Şi atunci, tu erai o persoană importantă!

Dar de unde le aveaţi?

Noi lucram la telefoanele publice, dar pentru telefoanele pentru abonaţi apelam la cineva de la magazie, care lucra la persoane fizice. Cablurile le aveam acolo în magazie. Ledurile erau din altă parte. Noi le montam.

Şi te aborda lumea, aşa, pe stradă, te vedea că munceşti la aparat. Noi le reparam pe stradă, telefoanele publice. Te bătea

omul pe umăr, te aborda omul pe stradă, „nu te supăra, vreau şi eu un cablu de şapte metri, vreau un disc polonez”, fiecare ce voia. Şi atunci, tu erai stăpânul.

Nu exista concurenţă! (*Râde.*) Nu exista… Culmea! Veneau oameni importanţi, procurori, în centru cine stătea? Am păţit de multe ori, erau situaţii de genul… m-am dus în casa unuia să-i repar telefonul, telefonul nu avea nimic şi, când mă uitam, telefonul avea microfon. Şi sunam în centrală, că eram puşti…

Era microfon implantat în telefon?

Erau două tipuri de microfoane pe care le ştiu eu. Poate ele au fost mult mai multe. Unul care se băga la capsula de microfon în receptorul respectiv, ăla era direct pe capsulă, când desfăcea! capsula şi te uitai, îl vedeai acolo. Şi unul care se băga în telefon, era ca o pernuţă albastră aşa, care se băga în circuit, în circuitul telefonului. Ăla te înregistra şi dacă nu vorbeai la telefon. Noi nu aveam voie să mergem acasă, noi lucram la publice. Dar dacă omul mă oprea pe stradă, „te rog frumos!”, te gândeai: „Bă, fac şi eu un ciubuc”. Nu exista cuvântul şpagă, era ciubuc. Fac un ciubuc!

Şi-ţi ziceai: ce mare lucru, urc aici pe scară şi repar.

Şi când găseaţi un microfon în telefonul privat…

La început, nu ştiam. Dădeam telefon în centrală unde erau prieteni de-ai mei… pentru că sunt reguli simple: în general, unde este vorba de curent, pleci de la sursă şi te duci până la capăt, să-l vezi unde se întrerupe. Aşa era şi aici. Telefoanele mergeau pe curent. Erau nişte baterii în centrală care transmiteau curentul de ton. Şi, dacă nu aveai la intrarea în casă, la priza respectivă ton, nu era de la telefon sau din casă. Era din centrală sau din cablu. Dădeam telefon în centrală, că ăla îmi spunea: „Vezi că problema e în cutare loc”. Când sunam acolo, ăla era prieten cu mine. Că noi la rândul nostru dădeam ciubuc ălora, ca să ne ajutăm. Şi ăla îmi spunea: „Marş de acolo, pleacă acuma!” Şi eu nu înţelegeam, că eram mic: „Dar de ce să plec?” „Pleacă acum de acolo!”

Şi colegii din centrală cum puteau şti că sunt ascultate respectivele telefoane?

Acolo erau trecute pe nişte cartonaşe. Şi astea care erau urmărite, oamenii care erau

urmăriţi, erau la un serviciu special. Nu erau la prietenii mei, erau la securişti.

Şi vorbeaţi cu securiştii?

Nu. Eu, când sunam, îl sunam pe cel din centrală. Când mergea să verifice, vedea că nu e în serviciul lui, ci că e la ăia, la băieţii cu ochii albaştri, şi-mi spunea: „Fugi de acolo, nenorocitule!” Aşa am făcut de câteva ori, până m-am prins şi m-am învăţat: când vezi aşa şi aşa, închizi la loc şi pleci. Te scuzi elegant, îi spui că nu ştiu ce şi ai ras-o! Primele dăţi era să mi-o fur. În primul rând, nu aveam ce să caut acolo. Nu era în atribuţia mea. Dar seara mă întâlneam cu băiatul din centrală… că noi aveam nevoie de băieţii ăştia din centrală, că ei lucrau şi cu abonaţii, dar lucrau şi cu noi. Când aveam probleme cu telefoanele publice, tot cu ei lucram. Şi, ca să te servească, automat seara veneam împreună la Cina sau la Lido sau la o terasă şi deveneam prieteni. Şi când ne-am întâlnit, mi-a spus să nu-mi mai bag nasul… Ăsta a fost un capitol.

Cum spuneam, dimineaţa plecam la cafea. Faza mişto că era Facultatea de Arhitectură pe Academiei. Şi era un bufet

acolo la subsol. Eu eram şi foarte tânăr. Şi colegii mei erau dornici de tinereţe, chiar şi colegii ăştia mai în vârstă ca mine. Şi acolo erau mulţi studenţi şi multe studente. Şi coboram la bufet, la subsol la Arhitectură şi o cunoşteam pe fata de acolo, pentru că îi reparam telefonul, bineînţeles. (*Râde*.) Ea era un fel de patroană, la vremea respectivă. Nouă ne făcea cafea naturală, iar la săracii studenţi le făcea năut din ăla pe care îl şi fierbea de vreo trei-patru ori… Era un fel de ceai de cafea. Dar noi eram băieţii de la telefoane… Totul ieftin şi atmosfera foarte mişto acolo. În fine. Şi noi migram aşa, între bufetul de la Academie, Capsa, unde era iarăşi atmosferă, unde unul din colegi avea chiar cameră deasupra, că era hotel, la Capitol, la Bulevard, iarăşi hotel. Ce a fost interesant, că la Bulevard, acolo, am mers cel mai mult… acolo ne făcusem cumva cuibul toţi… veneau şi gaborii, poliţiştii de la Poliţia Capitalei, care e în spate. Aici e Bulevardul, în spate e strada Eforiei şi Poliţia Capitalei. Veneau… Erau generali, colonei, băieţii de la telefoane şi bişniţarii de pe Covaci… Lipscani, zona de bişniţăreală.

Pe Covaci, erau consignaţiile… acolo îi găseai pe bişniţari. Cu ţigări, gumă, supă… Şi pe Lipscani şi în tot ce înseamnă centru istoric îi puteai întâlni. Covaci, Lipscani, Şelari… La consignaţii îşi mai duceau din marfă, dar nu din asta: vechituri, chestii, tablouri… Dacă venea poliţia şi-i întreba, spuneau că au adus la consignaţie nu ştiu ce şi nu aveau ce să le facă. Sectorişti din zonă erau blindaţi de bani, pentru că acolo nu puteai să te mişti fără ei…

Bişniţarii se înţelegeau foarte bine cu poliţiştii. Adică miliţienii ştiau de ei. Erau mână în mână. O să te mire: bişniţarii erau culţi, dacă îţi vine să crezi. Erau culţi! Dacă îţi spun ce cadou i-a luat unul, era cel mai cunoscut la vremea respectivă, Ion Chelie, aşa îi era porecla… Ion Chelie. Fata făcea 14 ani, fetiţa lui… I-a cumpărat un pian! Un pian de o grămadă de bani. Nu s-a dus să fi cumpere nu ştiu ce lanţ din aur, nu ştiu ce maşină, ca în ziua de azi. Nu! I-a luat un pian! El era un fel de împărat acolo în zonă. Era foarte deştept, fiind şi foarte cult. Îi domina din orice punct de vedere pe toţi… era un fel de naş din ăsta. Nu era mafiot, e mult spus mafiot. Ştiu că mă uitam cu

admiraţie la el. Tot timpul era îmbrăcat impecabil, cu cele mai fine haine. Cu ochelarii cei mai fini. Şi cu o ţinută impecabilă. Un limbaj extraordinar de… şi docent, şi decent.

Ce făceau? în centru veneau străinii, acolo erau singurele hoteluri. Cine putea să vină la noi? Din RDG, din Polonia, din Bulgaria. Tot din ţările comuniste, din fostul lagăr comunist. Dar fiecare venea cu ceva: blugi, whisky, ţigări, ciocolată, tot felul… Ruşii veneau cu icre negre, căciuli de blană, din alea ruseşti. El se ducea practic, prelua autocarul. Avea doi-trei… locotenenţi, le zic acum, două-trei ajutoare, se ducea cu ei în hotel şi le cumpăra străinilor toată marfa. Cu banii jos le lua totul la un preţ infim. După care, le vindea de la zece ori preţul.

Cui i le vindea?

Le vindea prin Magheru. El nu se mişca. Nu-l vedeai pe el cu alea în mână. Avea oameni şi-i trimitea. Când avea chestii deosebite, trimitea… unde vindeai blugi, nu? La hoteluri, la cârciumi, unde ospătarul câştiga şi ăla, pentru că ospătarul făcea o şpagă. Frizerul făcea o şpagă. Taximetristul făcea o şpagă. Şi el avea lanţul ăsta format.

Şi-şi trimitea oamenii acolo. Deci, dispărea marfa… vindea extraordinar de mult.

Dar dumneavoastră cum aţi intrat în circuitul ăsta? Eraţi un simplu telefonist… Aţi pătruns în această lume mai mult observând-o. Când aţi intrat în această lume ca om de afaceri? Ca bişniţar…

Pe mine mă deranja atunci termenul de bişniţar. Dacă stai să te gândeşti, „bişniţar” vine de la *business*. Asta e. Erau văzuţi foarte urât de oamenii simpli. Când spuneai „ăsta-i bişniţar”, te vedeau ca pe duşmanul poporului, ca pe un ştiu ce balaur cu şapte capete. Asupritorul poporului… Dar, culmea, toţi voiau să cumpere de la tine! Asta era culmea! De fapt tu le procurai… Era cererea pieţei şi lipsa de marfă… pe care tu o procurai. Tu erai veriga lipsă din lanţ. Lumea voia şi tu făceai rost. Te făceau bişniţar şi totuşi cumpărau!

Am intrat simplu. Stăteam aici în centru, la cafea cu băieţii ăştia, şi ei mă trimiteau cum ţi-am zis: „Du-te şi ia un pachet de ţigări…!” Le făceam diverse servicii. „Du-te până acolo, fă-mi cutare, ia-mi şi mie asta!” Văzând că sunt descurcăreţ… tot căscam ochii la ei şi eram impresionat câţi bani

fac... la un moment dat, ăsta, Ion Chelie, m-a luat deoparte şi mi-a zis: „Băi.

George, uite care-i treaba... Văd că eşti băiat ca lumea, te învăţ ce să faci, nu treci pe partea mea, te duci unde te trimit eu şi o să te descurci dacă mă asculţi!” Şi asta am făcut. Practic rămăseseră cu centrul şi mă trimiteau ei în afara centrului... dacă îţi sună... îmi spuneau: „La ora şase vine un autocar din Polonia, la Hotel Opera”. Nu se băgau, astea erau de joasă speţă. „Dai pe perechea de blugi atât, sticla de whisky o cumperi cu atât, cafeaua cu atât”. Îmi făcuseră ei piaţa, cum ar veni.

Din ce bani cumpăraţi marfa?

Bani din salariu şi banii pe care îi strânsesem de la telefoane.

Era business-wZ dumneavoastră? Nu lucraţi pe banii lor...

Nu. Doar m-au învăţat ce să fac. Nu mi-au dat bani. M-au învăţat ce să fac...

Dar cumpăraţi puţin la început...

Cumpăram puţin. Luam două perechi de blugi, trei perechi de pantofi, două sticle... Când am văzut cât de mare era cererea şi cât de repede dădeam... şi cât de mare era profitul, mai mult decât dublu, m-am dus şi

am făcut un împrumut la CAR (Casa de Ajutor Reciproc – *n. n*), pentru că foarte uşor se putea atunci…

Vorbim de anii ’80, nu?

În 85 m-am angajat, discutăm de anul în 85, ţi-am zis, nu prea mă băgau în seamă, în 86 am început să muncesc şi să-i cunosc, în 87 am început chestia asta. Între timp, a mai fost altceva. Unii din colegii mei au fost arestaţi.

Care colegi?

De la telefoane… au fost prinşi că furau de la telefoane. Şi atunci mi-am spus: orice, dar nu furt, că mă bagă ăştia la puşcărie. Şi în paralel cu chestia asta de care îţi povestesc, cu faptul că cumpăram din hoteluri şi vindeam, am mai făcut ceva. Mergeam la Timişoara. Câţi bani să faci dacă te duci la Timişoara? Eu observam de fapt ce se cere pe piaţă. Nu erau ţigări străine.

Lumea se săturase. Adică, bun, fumau Carpaţi, Snagov, nu ştiu ce mai erau, Timiş, Unirea etc. Dar oricine ar fi vrut să fumeze o ţigară străină care mirosea mai bine, care era parfumată, nu ştiu ce. Între timp, îmi spune colegul ăsta al meu: „Băi, la

Timişoara există un târg (Ocikose numea), şi acolo poţi să cumperi…”

De la cine, de la sârbi?

De la sârbi, da. Veneau sârbii… Treceau sârbii graniţa, că era legal pentru sârbi a trece graniţa. Şi târgurile se ţineau sâmbăta şi duminica. Acum, toţi bişniţarii ăştia de pe Lipscani, Covaci, care vindeau ţigări şi supă şi gume… Ei se duceau duminica şi miliţia era grămadă mereu pe ei. Eu, ăsta m-a învăţat, mergeam joia. Plecam joia cu avionul la Timişoara, făceam 45 de minute. Ţin minte şi acum că era biletul 325 de lei. Dar cu trenul, indiferent că era rapid sau accelerat, ai fi făcut zece ore. Plecam. Şi de aici, din Bucureşti, plecam cu pantofi bulgăreşti, ăia cu fermoar într-o parte, erau foarte căutaţi… eu, lucrând la telefoane şi având intrarea în magazine, puteam să cumpăr câte perechi voiam. Şi îmi burduşeam geanta cu marfă. Apoi mai luam casete video de aici…

De unde?

Le cumpăram de la un tip a cărui soţie era stewardesă şi aia le aducea din Olanda. Şi casete, şi muzică nouă. Culmea, că vindeam şi casete cu muzică…

Fiind stewardesă, ea putea să vină cu…

Da, da. Mai luam şi blugi, ce-i drept, de aici din Bucureşti… de la polonezii cu autocarele. Polonezii la vremea respectivă puteau merge în Turcia. Deci ei mergeau în Turcia şi veneau cu blugi şi cu astea de le vindeau la noi. Ei, mă duceam în Timişoara cu astea şi cu bani. Mai era o chestie: lucrând în centru-centru, mă abordau străinii să mă întrebe unde să schimbe… aveau dolari… unde să schimbe dolarii. Bineînţeles că îi schimbau la mine. (*Râde*.) Mă duceau cu ei într-un gang şi luam dolarul undeva la 30 – 40 de lei. El la oficial era la 21 de lei, la vremea aia care îţi povestesc*, 87—88*. La Timişoara îl dădeam cu 100 de lei dolarul! Deci îi vindeam direct.

La ce le trebuiau dolari celor din Timişoara?

Nu ştiu. Senzaţia mea, când ajungeam în Timişoara era că ieşeam din ţară. În Bucureşti cârciumile se închideau pe la zece, în Timişoara la zece de-abia ieşeam în oraş. (*Zâmbeşte*.) înainte cu mult să cadă Ceauşescu. În Timişoara toată lumea era îmbrăcată bine…

Se folosea dolarul în Timişoara?

Valuta... Am aflat după ce făceau ei şi am făcut şi eu. Erau magazine de... nu mai ştiu exact cum se numeau... un fel de *shop*-uri, unde aveau dreptul să cumpere muncitorii ăştia care lucrau în străinătate, unde te duceai şi cumpărai cafea, covoare... era radio stereo-spaţialul, telecolorul şi aşa mai departe. Dar puteai să iei! Eu, de exemplu, luam cafea. Era cafeaua ieftină şi după aia o vindeam foarte scump. O luam cu dolari. Dar riscai, intrând să cumperi de acolo, ca cineva să pună ochii pe tine. Şi atunci preferam să vând dolarul. Vindeam tot la bişniţari din Timişoara care mă abordau. Şi eu le spuneam, am 100 de dolari, am 200 de dolari... că nu aveam sume foarte mari, nu-ţi imagina că aveam sacoşe.

Dar spuneaţi aşa... că luaţi din Bucureşti marfă din diverse surse: de la polonezi, de la stewardesă, Lipscani, hotelurile din centru... luaţi avionul... aveaţi şi bani, special pentru a cumpăra altceva din Timişoara, vindeaţi marfa acolo. În Timişoara ce făceaţi? spuneaţi că ajungeaţi acolo joi...

Ajungeam joi. Plecam dimineaţa. Era un

avion dimineaţa. Nu mai ştiu exact, pe la opt. Ajungeam în 45 de minute acolo. Aveam la dispoziţie toată joia şi toată vinerea ca să-mi vând produsele. Dar nu la târg. Le vindeam pe undeva prin centru. Când mai vedeam poliţia, mai fugeam. Era un magazin Bega, cred… lângă Hotel Continental, cam aşa… Stăteam şi la cel mai tare hotel din Timişoara, la Conti, aşa îi spuneam. În fine. Şi vindeam alea pe acolo, prin centru… între timp mai apăreau şi rătăciţi din ăştia cu maşinile. Şi când apăreau sârbii, nu era în cadrul târgului şi cumpăram la nişte preţuri foarte mici: ţigările, supa şi guma, asta era baza la ei, la sârbi. Asta aduceau. Asta se vindea foarte bine şi în Bucureşti. Şi dacă nu reuşeam să toc toţi banii, adică să cumpăr de toţi banii, sâmbătă mă duceam în târg. Sâmbătă, când toţi bişniţarii de pe Covaci veneau în Timişoara, poliţia intra în alertă. Noi sâmbăta plecam. Mai eram cu un prieten. Nu mă duceam singur. Închiriam un compartiment de tren din ăsta, de clasa I, toate şase locurile, la clasa I…

Voi le cumpăraţi pe toate…

Le cumpăram pe toate… locurile… noi

doi, eu cu prietenul meu. Venea „naşul”. Îi prezentam toate cele şase bilete, să vadă că toate locurile din compartiment simt ocupate de noi. Bagajele toate legate cu curele de piele, ni le legam de mână, le legam una de alta… şi dădeam şpagă controlorului să ne încuie uşa. Trăgeam perdelele. Nu ne verifica poliţia… asta era…

Cum v-a venit ideea asta să vă închideţi acolo şi să treacă poliţia de compartimentul vostru?

Nu, noi trăgeam alea să nu vadă lumea, să nu…

Cine v-a învăţat să faceţi asta?

Alţii care făceau chestia asta dinainte. Prieteni de-ai mei care m-au învăţat…

Din grupul ăsta al lui Ion Chelie?

Da, exact. Din grupul ăsta… Care făceau asta şi spuneau, îmi pare rău că trebuie să zic, era o ură faţă de ţigani. Faţă de ţiganii care dădeau ţeapă. Eu am fost avertizat de Chelie: „Nu te duci să-i vinzi lui ăla, pentru că îţi ia marfa şi nu îţi mai dă banii”. Ăia făceau tâlhărie, hoţie, nu bişniţă. Ei ştiau că nu vei merge la poliţie, pentru că tu la rândul tău încălcai legea. Şi pe ăştia îi ura Ion Chelie. Ei aveau un cod al onoarei,

totuşi. Nu se băgau peste teritoriul celuilalt, „eu vând acolo, tu vinzi acolo”. Pe când aceşti ţigani, e, nu facem ură de rasă… erau şi români care făceau chestia asta… de asta spun că îi urau.

Eu mergeam la cei pe care mi i-a recomandat Ion Chelie. Ne înţelegeam la preţ şi nu aveam probleme cu ei.

Dar şi ei, bişniţarii de pe Covaci, mergeau la Timişoara.

Da, dar ei mergeau sâmbăta, cum îţi spun. Ei probabil îşi ziceau să economisească. „Dar de ce să dau 325 pe avion? De ce să dau bani la hotel?” Ei se duceau sâmbăta, cumpărau ce cumpărau şi se urcau la tren şi veneau înapoi.

Înţeleg că şi voi vă întorceaţi cu trenul…

Da, dar era marfă multă şi… plus că la avion te controla, în fiecare avion exista cel puţin unul sau doi securişti.

Dar şi când vă duceaţi spre Timişoara erau…

Da, dar când te duceai, nu bătea la ochi. Aveam doar trei perechi de blugi, trei-patru perechi de pantofi… băgau bagajul şi nu stăteau neapărat să-l desfacă. O singură dată am avut emoţii, când mi-au desfăcut

borseta şi aveam dolarii puşi în mijlocul leilor. Am crezut atunci că o să-i vadă şi că o să mă ia. Spre norocul meu, n-a văzut. Că erau numai poliţişti... era poliţie de frontieră. Chiar dacă mergeai în interiorul ţării. Erau poliţiştii de la aeroport şi, în fiecare avion, securişti.

Şi de ce ţineaţi banii chiar aşa, la vedere?

Pentru că nu m-am gândit. 11.000 de lei erau bani. Şi în mijlocul lor am băgat vreo 80 de dolari.

Nu aveai voie la acea vreme cu niciunfel de valută?

Nu. Cu 25 de cenţi, cu *quarter*-ul ăla dacă te prindea, erau şase luni de puşcărie. Dar ei nu te băgau la puşcărie. Te luau frumos la Securitate, să spui tot... dar eu găseam un *quarter* din ăsta, 25 de cenţi, prin centru, în telefoane. Şi marca mai intra acolo, în telefon. Bine, erai obligat, dacă îi găseşti, să-i duci la sediu... Eram obligaţi să-i predăm la telefoane. Pedeapsa nu era foarte mare, şase luni... dar nimeni nu voia să stea. Şi atunci, te forţa să devii colaborator al Securităţii.

Am schimbat şi eu valută, dar mai mult

întâmplător. Mă întâlneau pe stradă, în centru. Pentru că, de exemplu, tipul respectiv care era turist nu ştia unde să schimbe, că nu erau… case de schimb, ca acum. Un dolar era 19 – 21 de lei… îl luai cu 30 de lei şi îl vindeai la Timişoara cu 100.

Şi, de exemplu, puteai să te duci să cumperi din magazinele astea, d *efree-shop*. Dar nu puteai să intri tu în magazine, pentru că nu aveai cum să justifici valuta. Şi exista riscul ca şi acolo să fie angajat un securist şi să te ia frumos de ureche… Din magazinele astea *free-shop* puteau cumpăra românii care lucrau la construcţii în străinătate. Doar acolo găseai radiocasetofoanele stereo-spaţiale, şi alea pe sub mână. Şi acestor muncitori nu le dădeau bani pe mână. Primeau nişte cecuri. Şi cu alea se duceau şi achitau în valută. Dar nu vedeai muncitorul care venea din Libia cu dolari în buzunar.

În hotelurile mari erau *shop-urde* unde intrau numai străinii. Ei cumpărau cu *cash*. Şi atunci dacă eu, de exemplu, procuram dolarii la modul la care ţi-am zis, că nu mă interesa în mod direct, pentru că îmi era foarte frică, riscai mult… Şi nu doar şase

luni de puşcărie. Problema era că în momentul ăla venea Securitatea şi te racola.

Norocul meu a fost că…

Nuv-au prins…

Nu m-au prins şi nici nu mi-au cerut vreodată să colaborez cu ei… Ştiu că, dacă te prindeau, îţi ofereau un contract de colaborare cu ei, ca să scapi de puşcărie. Oricum, valutiştii au apărut după 90 şi cei mai mulţi erau ţepari. În anii ’80, se fereau. Schimbau dolari doar turiştii străini. Nu schimbau românii, că nici nu aveau dolari. Turiştii erau într-un fel obligaţi să schimbe la recepţia hotelului. Dar nu o făceau, ca să obţină un preţ mai bun. La recepţie primea 21 de lei. Şi atunci i se recomanda chiar de către cei de la recepţie… ei aveau oamenii lor şi spuneau: „Uitaţi, puteţi să-i vindeţi acolo!” Băieţii aşteptau şi ăsta venea şi schimba la ei mai scump decât i-ar fi dat la recepţie.

Revenind la bişniţarii de pe Covaci…

Ce este şi mai interesant este că şi Ion Chelie, şi Florin Ţiganu’ aveau legitimaţii că munceau… erau mână în mână…

Cine era Florin Ţiganu’?

Florin Ţiganu’ era prietenul lui Ion

Chelie şi ăsta făcea treburile murdare…

Adică?

Dacă veneau alţii să se bage peste ei, se ducea… îi amenința şi aşa mai departe… Şi Ion Chelie, şi Florin Ţiganu', şi toţi ceilalţi aveau legitimaţii că munceau… Pentru că pe vremea lui Ceauşescu, dacă te oprea Miliţia pe stradă, te întrebau unde munceşti şi, dacă nu aveai de muncă, te duceau la secţie, te mai băteau, te tundeau la chelie… Şi atunci, ei…

Ei ce munceau?

Stai să vezi… Culmea ştii care era? Ei plăteau… Era o din asta din cadrul Cooperaţiei, chestii din astea, ateliere, unde se turnau plastice, capace din plastic, şi ei figurau ca angajaţi acolo… dar nu luau niciun ban. Ei se duceau acolo şi plăteau! Cooperaţia era un fel de stat în stat. Era un fel de Cooperativă de Stat. Era Paul Niculescu-Mizil, la vremea respectivă, preşedintele Cooperaţiei. Avea ceva libertate de la Ceauşescu, nu-i prea dădea socoteală.

Ei făceau schimburi de mărfuri, comerţ, dar mai aveau şi producţie proprie. Cooperaţia avea magazinele pe care le

vedeam pe la ţară: C-coop. Centrocoop. Ei se ocupau cu comerţul ăsta în toată ţara. Plus că aveau şi nişte ateliere. Lucrau şi persoane cu handicap în ele. Aveau tot felul de magazinaşe. Dar activitatea lor principală era comerţul.

La Centrocoop apăreau tot timpul produse. Tot din spaţiul estic, comunist. Pateurile din Cehoslovacia, ciocolata din Ungaria, RDG. Spre deosebire de Centrocoop, la magazinele Corpului Diplomatic găseai şi produse occidentale: Kent, produse din Germania Federală.

Şi Ion Chelie, ca să nu aibă probleme cu Miliţia, chiar el îmi povestea, toţi aveau legitimaţie la un centru din ăsta al Cooperaţiei, unde se turna plastic, chestii din cauciuc. Chelie îmi povestea că dădea 4 – 5.000 de lei pe lună, plătea la un şef de acolo, ca să îl ţină angajat. El îşi plătea locul de muncă. (*Râde*.) El nu mergea la muncă. Nu mergea la plastice să-şi umple plămânii de fum… Asta se practica. Şi atunci, nu aveau probleme cu Poliţia.

Şi culmea, o să-ţi povestesc mai încolo, că şi în cadrul Cooperaţiei am făcut afaceri, bişniţă, sau cum vrei tu să zic.

Să-mi povestiţi cum aţi ajuns acolo…

Stai puţin, că nu am terminat cu traseul Bucureşti-Tâmişoara… Aşa. Eu nu aveam atâta putere, odată întors în Bucureşti, să merg să vând eu… şi era şi cantitatea mare pe care o aduceam. Dacă încărcăm un compartiment întreg, îi dădeam lui naşu’ 50 de lei… Erau ăia cu Cuza, ţin minte. Ăia de 25 erau cu Tudor Vladimirescu. Şi suta albastră era cu Bălcescu… îi dădeam lui naşu’ 50 de lei, ca să aibă grijă de noi. Pentru că, dacă aveam bani, ne şi permiteam Havana Club, chestii… fumam în compartiment. (*Zâmbeşte.*) Adică… (*Râde.*)

Tratament special…

Da, la cei 50 de lei şi cu biletele plătite. Adică nici el nu avea nicio treabă. Dacă venea supracontrolul, prezentam biletele, nu era nicio problemă. Şi pe ăia nu îi interesa. Doar poliţie să nu fie… că ăştia mai făceau filtre. Şi acolo, în Timişoara, dar numai când veneau bişniţarii de pe Covaci, ţiganii, hai să le zic aşa… nu erau toţi ţigani, mai erau şi români care se ocupau cu bişniţă. Şi ăştia plecau… se făceau filtre şi acolo, plus că venea trenul de Timişoara duminica, în Gara de Nord, era peronul

respectiv înconjurat de poliţişti. (*Râde.*) Şi iar se dădeau şpăgi la poliţişti... Eu nu am făcut niciodată chestia asta, pentru că eu ajungeam cu o zi mai devreme. Când ăştia plecau către Timişoara, eu ajungeam în Bucureşti cu marfa în siguranţă: ţigările, supa şi guma.

Şi mai departe ce făceaţi cu ea?

Eu nu puteam să mă duc... pentru că era şi cantitatea mare... să vând acolo pe stradă. Când mă întorceam de la Timişoara, le-o vindeam lor. Mă duceam pe Lipscani la cei care vindeau. Mi-ar fi fost imposibil să mă bag peste ei, să vând eu direct acolo. Şi ei la rândul lor o dădeau mai departe. Unu îmi cumpăra... dar tot recomandat, ca să nu-mi iau ţeapă, să nu...

Cine cumpăra?

Din gaşca asta, Ion Chelie, Florin Ţiganu', ăştia care spuneau: „Băi, te duci la cutare şi îi spui că te-am trimis eu!" Şi atunci ăla nu-mi dădea ţeapă, că îşi lua nana de la băieţi. Şi mă duceam, le dădeam ţigările, ei cumpărau... îmi convenea, pentru că puteam să rulez repede. Îţi dau un exemplu: luam, aşa, de la sârbi, ca ţigări, Super Filter, Vikend, Best, undeva la 16 lei

pachetul, şi-l dădeam eu, cu 25 de lei, lor. Şi ei îl vindeau mai departe cu 40 – 50 de lei. Guma, tot pe Lipscani, nu mai ţin minte exact preţurile… Şi supa, renumita Vegeta, care era la 250 de grame, 500 de grame, un kilogram, unde crezi că vindeam? La Apaca! Erau 5.000 de angajate! Mă iubeau!

Şi cumpărau la salariu, se împrumutau… sau pe datorie?

Nu le dădeam pe datorie, că nu era cazul… Toată lumea avea bani!

Dar nu aveau ce să cumpere cu ei…

Exact! Intrai în Alimentară, vedeai nişte creveţi, nişte cârlige şi nimic…

Business-w/ mergea… Vindeaţi şi la Apaca… Dar ce vă gândeaţi că veţi face cu banii? Cu dolarii…

Nu cumpăram dolari decât întâmplător, că mă oprea ăla pe stradă… ţi-am spus. Cumpăram doar pentru un potenţial câştig, îl luam cu 30 lei şi îl vindeam cu 100. Nu avem ce să fac altceva cu dolarii. Adică, nu intenţionam să fug din ţară sau să…

Bun, dar care era motivul? Făceaţi bani ca să ce…? Să vă cumpăraţi o maşină, o casă?

La vremea respectivă, dacă îţi vine să

crezi, pentru că eram puşti… nu aveam nici 18 ani, îmi plăcea să merg în excursie! Deci, la mine, cel puţin de două ori pe lună, mergeam la Sinaia! Iniţial, ca turist dintr-ăsta care bătea munţii cu rucsacul în spate, ulterior, având bani, făceam traseul până în vale, aşa, jos şi mă opream în cârciumă. Stăteam la Palace, care era cel mai scump şi care era de fapt hotelul CE-ului… (Comitetul Central – *n*. *n*), dar, pentru că erau şpăguiţi toţi pe acolo, de la şeful recepţiei, la ultima femeie de serviciu, aveam cea mai bună cameră. Mesele erau întotdeauna rezervate. Puteam să le impresionez pe gagici. În afară de asta, îmi cumpăram hainele care îmi plăceau cel mai mult. Eu nu mă gândeam la viitor atunci. Nu era o chestie să mă gândesc peste ani de zile. Viaţa era atât de frumoasă, încât dacă într-o seară… eu făceam foarte mulţi bani… dacă într-o seară îi cheltuiam pe toţi, mă culcam liniştit pentru că ştiam că mâine voi face alţii. Nu mă gândeam în viitor, pentru că nu aveam familie…

Aţi devenit cunoscut în grupul ăsta al lui Ion Chelie…?

Da, eram cunoscut… tot Bibanu îmi

spuneau şi în cercul ăsta, ca şi la serviri. Le eram simpatic, pentru că nu eram pretenţios, pentru că nu le încălcăm teritoriul niciodată, nu mă băgăm peste ei. Nu mi-au cerut niciodată taxe, nu mi-au cerut niciodată şpagă. Au văzut că sunt liniştit. Că îmi văd de colţişorul meu... pentru că eu aveam o felie mică, eram copil totuşi. Nu reprezentam un pericol pentru ei.

Aţi putut să înţelegeţi, ca începător în această afacere, care era anvergura afacerilor lor?

Dar nu mă gândeam la asta foarte mult... observam doar la suprafaţă. Nu intrasem în intimitatea afacerilor lor. Nu eram copil de casă. Eram doar în cercul ăla, că ne beam cafeaua dimineaţa. Plus, ne mai vedeam ziua în oraş, fiecare alergând cu treburile lui. Ne salutam şi atât... dar ce mă impresiona era faptul că, îţi spusesem că acolo la Bulevard, se strângeau şi poliţiştii ăştia din Poliţia Capitalei, de la vârf, colonei, generali. Şi mă impresiona modul în care ăia îl stimau pe Ion Chelie şi pe ălălalt, pe Ţiganu'. Eu vedeam că aveau discuţii, dar nu asistam la discuţiile lor. Ce m-a uimit pe mine a fost faptul că, undeva

pe la începutul lui decembrie 89, acest Ion Chelie, fiind puţin ameţit, pentru că se bea numai whisky de calitate, totul era la superlativ, mesele, platourile, fetele care stăteau în jurul lui... acest Ion Chelie a avut curajul, eu am rămas surprins, că s-a ridicat şi a strigat în gura mare... cânta unul la pian şi altul la vioară... era o atmosferă foarte boemă... l-a oprit pe ăla şi a strigat în gura mare, cu poliţiştii de faţă, că „cine are curaj să facă pariu cu mine că Ceauşescu nu prinde Crăciunul?”

La începutul lui decembrie...

La începutul lui decembrie, da. Nu era 16. Nu începuse în Timişoara. Cred că avea informaţii, el fiind în relaţii foarte bune cu ăştia. Fiind beat, fiind ciupit acum, s-a spart, adică şi-a dat drumul la gură. Am rămas toţi aşa... Şi gândeşte-te că după s-a şi întâmplat... bănuiesc că relaţiile lor erau foarte strânse... Ce ştiu sigur este că avea prieteni la un nivel foarte înalt la Poliţia Capitalei, la nivel de generali. Ei îmi spuneau: „Uite, Ion Chelie e cu domn general cutare... colonelul cutare”.

Dar se ştie că Miliţia era un instrument al Securităţii.

Subordonată chiar… Miliţia se temea de Securitate. Iar Securitatea se temea de secretarul de partid. (*Zâmbeşte.*)

Dar de ce era Ion Chelie foarte admirat de toată lumea? El făcea asta de vreo 25 de ani, că era în vârstă… avea 50 – 60 de ani. Ion Chelie nu făcuse nicio lună de puşcărie. Asta era admiraţia tuturor bişniţarilor…

Alţii făcuseră…

Majoritatea, da. La un moment dat, cădeau şi făceau… că şase luni, că doi ani, că nu ştiu ce. Acest Ion Chelie, de care nu mai ştiu nimic, spre ruşinea mea… l-am mai întâlnit la doi-trei ard după Revoluţie. Îşi făcuse un hotel, nu ştiu ce garaj de maşini în centru etc. Nu făcuse niciun an de puşcărie!

Aceşti capi ai reţelelor de comerţ subteran, ca Ion Chelie, aceşti bişniţari de pe Covaci, Lipscani aveau întâlniri cu oameni care erau într-un fel reprezentanţi oficiali ai regimului… mă refer la miliţieni, la oameni cu funcţii… Luau masa, beau cafeaua, discutau… ceea ce poate fi surprinzător pentru unii… pentru alţii, dimpotrivă… şi mă refer la vocile care susţin că nu se putea întâmpla nimic fără

ştirea sistemului. Adică în decembrie 89, Ion Chelie, la restaurant, luându-l gura pe dinainte, spunea că…

…Ceauşescu nu prinde Crăciunul, da. Era plin de poliţişti, pentru că restaurantul Bulevard e lângă strada Eforie unde e Poliţia Capitalei. Şi acolo se întâlneau. Veneau capii, poliţiştii cu grad mare vreau să spun… Nu erau îmbrăcaţi în uniformă militară, erau în civil.

Dar, dacă erau în civil, de unde ştiţi că erau poliţişti…

Îi cunoşteam, pentru că…

Erausectorişti sau…

Nu, nu erau sectorişti… Că aveau grad mare, eu fiind puşti, cum ţi-am spus, ei mă trimiteau pe mine să le iau ţigări. Chiar aşa îmi spuneau, Bibanu. Ştiam tot de la ei care sunt poliţiştii, ei îmi spuneau. Dimineaţa, la întâlnirile astea, unii erau bişniţarii şi unii erau telefoniştii. Eu eram mic, nu-mi spuneau ei chiar tot. Nu mă lăsau să le tai din felie. Ei mi-au dat firimituri. Dar fiind acolo, tot auzeam discuţiile. Şi mie îmi era foarte clar că ăştia nu ar fi putut rezista acolo, să facă tot ce făceau, dacă nu erau protejaţi. Făceau cadouri către poliţiştii

respectivi, poate şi sume de bani... nu am văzut cu ochii mei să fi dat plicul cu sume de bani, dar cadouri i-am văzut făcând: ceasuri scumpe, diverse obiecte... dar cu siguranţă erau acoperiţi. Chiar şi eu, la nivelul ăsta mic, când ţineam marfa la o agenţie Loto pe Brezoianu, la un moment dat m-a surprins sectoristul. Şi automat îi dădeam şi lui.

Cam câţi bani aţi făcut înainte de 1989?

O să îţi spun ceva care o să te uimească rău de tot... Eu nu puteam să aduc bani acasă pentru că, ţi-am spus, aveam 17 ani, hai, făcusem 18 ani. Dar stăteam la părinţi şi mă feream de ei. Pe mine, Revoluţia m-a prins cu 524.000 de lei., ăia care erau... o sumă... era 60.000 o Dacie normală albă... se făcuse Dacie din asta cu rezervor dublu, asta de albastru de Canada, care avea şi radio-casetofon... era 5.000 doar ăla (*râde*) ... era 91.000, din câte îmi aduc aminte...

Aveaţi 524...

524.000... ţin minte că i-am avut ascunşi. I-am scos după Revoluţie şi mi-am cumpărat casă. Dar mama a leşinat când i-a văzut.

Imediat după Revoluţie v-aţi luat casă?

Nu, am stat un pic. Stai să vezi. Am stat, pentru că a venit Revoluţia, aveam prieteni ospătari foarte mulţi şi erau unii d-ăştia mai bătrâni care-mi spuneau „băi…”, ei nu ştiau că am atâţia bani, dar eu voiam deja… pe 11 ianuarie 1990, eram la Primărie pe Banu Manta, la Primăria sectorului 1, cu o cerere, aşa, făcută de mână, să-mi dea sediu să-mi fac un bar pentru tineri (*râde*)… dacă vezi ce scrisesem acolo… pentru tineretul muncitor care doreşte să se distreze şi n-are unde. În sector, acolo, în Pasajul Victoriei, chiar cum intri, era Mercurul, era o cârciumă, Mercur se numea, era o discotecă Mozaic puţin mai sus şi aici fusese o chestie de ochelari şi bijuterii care era abandonată de trei ani de zile într-un subsol.

Acolo doreaţi…

Acolo voiam eu. Şi ăia de la Primărie n-au… Era imediat după Revoluţie, încă se mai trăgea pe stradă… pe 11 ianuarie… şi ăia au rămas blocaţi aşa. Eram un copil cu o foaie… în 89 aveam 19 ani. Ăia: „Dar, nu există cadru legal!” Eu nu înţelegeam: „Aţi rămas comunişti, voi nu înţelegeţi că tinerii sunt dornici de distracţie după atâta chin? Daţi-mi aici, că o să amenajez cu banii mei

şi o să fac, şi o să dreg!” Dar ăia nu aveau cadrul legal să-mi dea. Dacă m-aş fi dus cu două luni mai târziu, cred că reuşeam. Făceau şi cadrul legal şi ilegal, dar m-am dus prea repede! (*Râde.*)

Am uitat să-ţi spun că în afară de autocare şi în afară de Timişoara, mai aveam o facilitate, tot datorită telefoanelor, că intram să le repar: aveam acces la magazinele de corp diplomatic. Erau două în Bucureşti: unul pe strada Dianei, undeva lângă Rosetti, şi altul pe Kiseleff… ăla era al ruşilor, dar tot de corp diplomatic. Şi acolo găseai tot ce voiai. Tot ce nu-şi permitea românul să ia, de la unt, ouă, came, Kentul era 18 – 20 de lei dacă nu mă înşel, Kentul lung. Absolut orice, ness, cafea, tot. Şi marfă din Occident. Ăştia nu aveau nevoie de nimic. Eu le reparam telefoanele, inclusiv doamnei directoare. Şi acasă, şi acolo. Mă chemau şi le reparam telefoanele acasă.

Mai făceam şi o altă şmecherie, ca să am intrare în aceste magazine: mă duceam undeva la stâlp, desfăceam un fir undeva acolo la stâlp şi nu le mai mergea telefonul şi treceam pe stradă. Şi ei mă strigau:

„George, George!” „Ce?” „Mi s-a stricat telefonul”. Dar eu îl desfăcusem de acolo. Nu mi-e ruşine să spun lucrul acesta, pentru că trebuia să fiu băgat în seamă şi să pot să am intrare.

Ţin minte că portarii ăia de la magazin, care erau cu halatele şi cu basca aia, erau amândoi colonei de Securitate, că asta mi-au spus ei... chiar am fost la ei acasă şi am văzut. De fapt, nu erau portari! Voiau cablu de şapte metri, voiau telefon roşu, apăruseră telefoane mai sofisticate de bucătărie care se prindeau pe perete...

Înţelegem că oamenii care lucrau la aceste magazine de corp diplomatic...

...erau oamenii Securităţii.

...şi totodată parte din această reţea... erau verigi din lanţul lung al afacerilor subterane... şi ei alimentau piaţa neagră...

La un nivel mai înalt, făceau probabil vânzări masive. Probabil că erau şi oameni care luau de la magazinul ăla ţigări cu baxul, nu două-trei cartuşe ca mine. Da! Colonelul de Securitate era paznic la magazin! Nu ştiu directoarea ce grad o fi avut. (*Râde.*) Pe mine nici nu mă interesa asta la vremea respectivă. Nu-i băgăm în

seamă. Pe mine mă interesau banii! Să cumpăr de acolo chestii. Părinţii erau super-fericiţi, pentru că frigiderul era plin.

Părinţii nu se mirau de câştigurile astea materiale? Aţi renunţat la un moment dat la munca de telefonist?

În 1990 am renunţat.

Aţi lucrat ca telefonist vreo patruani…

Din 1985 până în 1990.

Şi în timpul acesta, simultan făceaţi şi bişniţă…

Am făcut asta ca să nu fur de la telefoane…

Părinţii nu se mirau că făceaţi atât de mulţi bani?

Nu ştiau, nu. Nu ştiau câţi bani aveam. Niciodată nu au ştiut. Ai mei se bucurau… dar mă întrebau: „Mamă, de unde ai adus ouăle?”… Veneam cu câte patru cartoane, când nimeni nu avea ouă… era bătaie pe ouă…

Le puteaţi avea pentru că ştiaţi şi de unde să le luaţi… aveaţi relaţiile…

Erau magazinele de corp diplomatic, unde aveam intrare pentru că le reparam telefoanele şi acolo, la magazin… la birouri şi acasă la ei mă chemau. Undeva pe

Brezoianu era sediul Centrocoop-ului, unde exista un bufet alimentar. Centrocoop-ul, ţi-am mai spus, era stat în stat. Erau singurii la vremea respectivă care făceau comerţ din ăsta cu Cehoslovacia, cu Iugoslavia, cu Ungaria, cu ţările comuniste. Şi de acolo ei aduceau ciocolată, cafea, aveau caşcavalul cel mai bun… carnea cea mai bună. Şi acolo am intrat tot aşa, reparând telefoanele. Şi director aşii ăia de acolo mă chemau şi eu intram… şi la bufet, m-am împrietenit cu tipul care vindea la bufet… care era şeful de la bufet, care mi-a devenit ulterior naş de nuntă. (*Râde.*) Le venea maşina de aprovizionare şi descărcăm pe şestache. Băga maşina cu spatele, chiar în uşă, să nu vadă nimeni. Şi luam sacul de cafea… Era sacul de cafea de 30 de kile. Şi tipul de acolo râdea. Şi eu alergam să le depozităm acolo. Şi după aia se făcea împărţeala noaptea, când nu era nimeni. Şi el râdea: „Uite-l pe George, cum aleargă cu Dacia în spinare”. Sacul de cafea se numea Dacia. (*Râde.*)

Era undeva, tot pe Brezoianu, lângă sediul Ministerului de Interne, traversai Bd. 6 Martie, cum îi zicea atunci, o alimentară

unde era un telefon cu sonerie şi unde mă îndrăgise şefa de acolo foarte mult. Atât de mult, încât aveam şi ecuson, dar eu nu lucram acolo, şi aveam şi halat alb. Dar ea era fricoasă, încât atunci când venea marfă, îmi spunea: „George, ascunde-o tu în spate!” Săracii oameni stăteau afară, la coadă... dar se ascundea coniac, ulei... la alimentară, îţi dai seama! Dar era bun şi ăsta, pentru că eu puteam astfel să fac tranzacţii!

Şefa de la alimentara făcea apel la serviciile dumneavoastră când se descărca marfa?

Da. Marfa de obicei se băga prin spatele magazinului. În faţă era intrarea pentru clienţi, în spate era o uşă pentru aprovizionare. În spate, nici nu vedeau trecătorii. Trăgeau maşina acolo şi se descărca. Doamna era un pic temătoare...

Temătoare că...

Că se făceau controale. Dacă te găseau cu marfa dosită... riscai şi puşcărie şi... Şi atunci, ea stătea în faţă şi eu în spate, la descărcat. Îmi dădea ecuson, halat, ziceai că lucrez acolo. Şi o parte din marfă mergea la vânzare şi o parte o ascundeam în diverse

locuri, prin magazii, după navete de lemn stricate, ca să nu fie la îndemână sau la vedere. Bine, dacă venea cineva să cotrobăie…

Nu trebuiau să vadă în primul rând cumpărătorii…

Da, pentru că ei erau primii care făceau reclamaţie. În rest, controalele care se făceau… ştiu că era şi un control al oamenilor muncii. Se organizau din fabrici grupuri de muncitori care mergeau să controleze alimentarele. Dar ajunseseră că şi ăştia se duceau acolo şi nu veneau să facă scandal, ci să-şi umple şi ei sacoşa.

Dar această şefă de alimentară cum ajunsese să aibă încredere în dumneavoastră?

Aceeaşi chestie. Şi ea avea un telefon. (*Râde.*) Şi aşa socializam. Marfa pe care o doseam era, practic, a ei. Şi ea mă ştia de mult timp. În fiecare zi treceam pe acolo… meseria era foarte frumoasă, stăteai de vorbă cu oamenii. Te opreai şi povesteai. Şi ştiai şi situaţia familială: că soţul o bate, că are un copil bolnav, că nu ştiu ce… Oamenii stăteau de vorbă. Şi asta crea o legătură specială. Şi omul îşi dădea seama dacă

poate sau nu poate să aibă încredere. În afară de asta, chiar dacă ea lucra la alimentară, nu avea toate posibilităţile pe care le aveam eu. Chiar apela la mine să-i procur câte ceva, alte mărfuri decât avea ea în magazin. Şi atunci făceam o rocadă de mărfuri între trei puncte; era alimentara asta de pe Brezoianu. La Centrocoop era un bufet alimentar, tot pe Brezoianu, dar în capătul celălalt. Şi mai era magazinul de corp diplomatic: practic ăia nu aveau nevoie de nimic, lor doar le reparam telefoanele. De acolo luam ţigări Kent.

Şi în toate trei aţi intrat ca băiatul care repara telefoane?

Exact. Eu lucram la telefoane, asta era la Palatul Telefoanelor, pe Calea Victoriei. Magazinul de corp diplomatic era pe strada Dianei… era de la Rosetti puţin în stânga. Ăsta pe Brezoianu în stânga, asta pe Brezoianu în dreapta… şi eu îi spuneam… ăsta era Triunghiul Bermudelor. Acolo se pierdeau mărfurile şi apăreau banii! (*Râdecu poftă*.) Asta era una din glume!

Şi tot acolo aveam şi cârciuma mea de suflet, Turn îi ziceam… le evitam pe astea de lux. Mergeam dimineaţa, că aveam

întâlniri cu bişniţarii... care mă învăţau şi mă trimiteau... dar după-amiaza, când terminam cu munca la telefoane şi cu munca cealaltă cu vânzările, mergeam la Turn, pentru că acolo veneau mulţi studenţi şi era o atmosferă tinerească... se cânta, nu ştiu ce... îmi permiteam la zece, când închidea să stau cu şeful cârciumii şi cu toţi ospătarii... la uşă... rămâneam acolo cu lăutarii până dimineaţă... petreceri se făceau, chiar dacă Ceauşescu în ultimul an a fost drastic: perdelele scoase de la geamurile cârciumilor şi te vedeau ăia din stradă. Tu stăteai la cârciumă şi ăia te vedeau. Nu se serveau băuturi alcoolice până în zece. Şi veneau ospătarii şi ne aduceau vodcă sau bere, nu contează, în ceainic şi-n ceşti! mai băga Ceauşescu nu ştiu ce porcărie de la vreun doctor nutriţionist, că trebuie să mănânci nu ştiu ce garnituri din mazăre şi orez... tu ai fi vrut o ceafă cu cartofi, ei, nu! mazăre cu orez şi păstăi... inventaseră cocteilurile, vodcă cu cola, asta după zece. Punea ospătarul un deget de vodcă şi restul Quick-Cola... (*Surâde.*)

Ţin minte că de la restaurante luam

ţigări BT, erau bulgăreşti. Mai găseam, de exemplu, la Bulevard. Ei mai primeau. Erau aprovizionaţi oficial, dar nu le scoteau la vânzare.

Pare o practică destul de larg răspândită… să se dosească marfa şi să se dea pe sub mână…

Exact. De asta erau vitrinele goale. Se primea marfă: erau pantofi bulgăreşti, de piele… Otteri, erau făcuţi la Timişoara, erau pantofi cu talpă dreaptă, foarte căutaţi, din piele naturală… tricourile de marinar… tot ce era la modă era dosit. Şi imediat se vindea pe sub tejghea. Până şi berea ajunsese să se dea pe sub mână. La alimentară nu scoteau nici jumătate din ce primeau. Se omorau oamenii la cozi şi apoi veneau ăştia şi le luau. Chiar şi la restaurant, dacă ajungeai foarte târziu, berea ţi-o dădeau pe sub mână. Bragadiru era o bere foarte proastă. Şi toată lumea dorea Griviţa. Şi Bucegi era căutată. Era pasteurizată. (*Râde.*) Cel puţin în Turn, care era mai studenţesc, de oameni obişnuiţi, seara nu mai serveau decât vin, şi ăla cald. La ora şase seara, când se umplea terasa, cârciuma, ăia anunţau că nu mai au bere.

Şi, dacă aveai cunoştinţe şi dădeai şpagă, beai bere. Aşa mergeau lucrurile. Trebuia să te-ai bine cu ospătarul, ştia dacă eşti băiat cu mână largă, atunci aveai şi frapiera cu gheaţă şi cea mai bună friptură.

Practic cei de la care pornea bişniţa erau angajaţii şi lucrătorii acestor magazine…

Da. Avantajul lor era că ei nu se deplasau. Primeau marfa acolo şi în loc să o scoată să o vândă oamenilor normal, o dădeau la diverse persoane cu suprapreţ. Şi ăla, la rândul lui, lua şi dădea mai departe, punându-şi şi el un adaos.

Şi totul era cauzat tocmai de lipsa produselor şi a mărfurilor…

Da, era o lipsă. (*Oftează.*) Ce însemna bişniţă, de fapt, şi de ce existau bişniţari? Simplu: nu se găseau produse pe piaţă… cererea era foarte mare, oamenii aveau bani, majoritatea aveau bani în casă, şi muncitorii aveau bani, dar nu aveau ce să cumpere. Şi fiecare îşi dorea câte ceva. Şi era simplu să faci bişniţă! Vedeai tu cam ce lipseşte, ce şi-ar dori oamenii, găseai sursa de unde să faci rost de marfa respectivă şi o vindeai.

Erau două probleme aici: cum să faci rost de bani şi cum să găseşti sursa…

Foarte simplu!

Dar dacă nu dădeaţi de oamenii ăştia, de Ion Chelie, de bişniţarii de pe Covaci, ar fi fost mai greu…

Nu, tot aş fi făcut. Poate mi-ar fi fost mai greu, dar aş fi făcut-o, pentru că puteam să jonglez fără să mai merg la Timişoara, fără să mai merg la autocare. Într-adevăr, cumpăram marfă de la străini: blugi, whisky şi aşa mai departe… Ţigările de la Timişoara şi supa. Dar eu făceam bani şi din ce luam autohton.

Adică de la Centrocoop şi de la magazinele alimentare…

Exact! De la Centrocoop luam aşa: nişte cutii micuţe de pateu cu 11 lei şi le vindeam apoi cu 13 lei. Asta era învăţată tot de la domnii respectivi, Ion Chelie… Mă mai întrebase şi de bani. Era simplu: făceai un CAR. Adică de bani făceai repede rost. Banii nu erau o problemă atunci. Problema era într-adevăr să găseşti sursele. Că piaţă era, slavă Domnului! Nu făceai faţă. Era foarte uşor să faci bişniţă, doar trebuia să vrei lucrul ăsta.

Eu am plecat de la ipoteza că, dacă nu i-aţi fi întâlnit pe oamenii ăştia, pe Ion Chelie, nu aţi fi făcut bişniţă aşa uşor. Şi spuneţi că totuşi aţi fi făcut bişniţă, pentru că aveaţi prin natura meseriei, a serviciului, acces în diferite locuri, la diferite surse. Dar cum vă găseau oamenii cărora le vindeaţi? îi luaţi de pe stradă?

Nu, nu... Eu aveam locuri... Apaca era un loc. Palatul Telefoanelor, unde eu lucram. Erau şi acolo 3.000 de oameni. Gândeşte-te ce înseamnă 3.000 de oameni la Palatul Telefoanelor. Gândeşte-te ce înseamnă 5.000 de oameni la Apaca, că mergeam pe toate turele. Nu puteam eu să aduc atât de mult, câtă cerere era. Mă sunau acasă, se înscriau pe liste. „Să nu mă uiţi când aduci! Vreau cutare, vreau cutare... Pentru mine, nu mai era o problemă să găsesc sursa, ci să iau cantităţile respective.

Un lucru important care m-a învăţat acest Ion Chelie, îmi spune aşa: „Nu fi hapsân! Nu te calici!” Luam cutia de pateu cu 11 lei şi o dădeam cu 13. Câştigam doi lei. Dacă te duceai să o cumperi de la cârciumă, să zicem că o găseai, era vreo 16 lei. Gândeşte-te că eu nici nu loveam în

oameni. Adică, nu eram hapsân. Şi ei ştiau lucrul ăsta. Pe om, că tu îi luai doi lei în plus... că îi spuneam preţul, deci îi spuneam: „Am luat-o cu 11 lei, o dau cu 13 lei”, ca să ştie cu cât îi ard, în ghilimele, adică cât îi iau în plus. Erau atât de mulţumiţi! Dar ei nu-şi dădeau seama că diferenţa e mare! Dacă faci în procente, te duci undeva la 20%. Adaosul e cât iau în ziua de azi magazinele. Şi la un volum atât de mare, eu câştigam foarte mult. El se raporta doar la persoana lui. „Vreau zece cutii pentru mine, zece pentru vecina”. Un bax îl dădeam la câteva persoane. Mă şi certam cu ei: „Mai ai 20, de ce nu mi le dai?” „I-am promis şi lui Cutare!” îmi făceam şi relaţii prin chestia asta! Şefii mei cumpărau şi ei de la mine! Colegii... cărora le făceam şi discount, ca să mă apere, ca să ţină cu mine. Eram bine văzut, câştigând şi bani, şi distrându-mă! Acuma, că şi cheltuiam foarte mult, tinereţea... e al doilea aspect. Că, dacă ar fi fost să mă pun să fac bani, aş fi făcut foarte mulţi. Şi aşa am făcut!

Vine Revoluţia. Mă prinde cu banii ăştia. Pe 21 a început... a fost balamucul. Dar eu

am suferit un accident... am fost operat la genunchi. Şi nu prea puteam să merg. Era de vreo jumătate de an, cred. Nu mai puteam să car. Îţi vine să crezi că am luat un prieten care lucra la Trustul Carpaţi, unde era plătit cu 3.500 pe lună... un salariu foarte bun! Trustul Carpaţi plătea foarte bine. Şi i-am spus: „Nu vreau să te mai văd pe şantier!

— Mergi cu mine şi îţi dau 100 de lei pe zi, mâncare, băutură, taxi, plus restul”. Ca să îmi care gentile, că nu mai puteam că eram operat. Şi în ziua când s-a produs, după 21, când a fost adunarea la Sala Palatului... pe mine nu m-au trimis... Toată secţia trebuia să meargă acolo, la manifestaţie pro Ceauşescu, împotriva celor de la Timişoara. Auzisem deja Europa Liberă, se asculta. Ştiam ceva. Şi în aer plutea aşa o tensiune mare. Parcă toată lumea aştepta să se întâmple ceva, dar nimeni nu ştia ce şi chiar le era frică să meargă acolo. Eu am vrut să mă duc, dar „unde dracu’ mergi, şchiopule, stai aici!” Şi am rămas singurul care trebuia să am grijă de telefoane, dar nu m-au trimis la manifestaţie.

De obicei, înainte de Crăciun, eu îmi aprovizionam… ţineam marfa asta la un Loto Pronosport de pe Brezoianu… ca să fie în zonă. O luam de la Centrocoop şi o traversam dincoace. Aduceam de la Dianei aici, de la alimentară tot aici. Tipele, două, care lucrau la Loto-Pronosport, mă vedea Dumnezeu, pentru că ele beneficiau de tot şi de cadouri, numai să-mi ţină… era un fel de chirie tacită.

Deci, tot ceea ce procuraţi de la aceste trei magazine de unde spuneaţi că „dispărea marfa şi apăreau banii” – la un Loto-Prono?

De ce la Loto-Prono? Şi cum aţi ajuns să depozitaţi acolo marfa?

La Loto-Prono, pentru că era un punct strategic. Era la mijlocul distanţei dintre cele trei magazine… plus că acest Loto de pe Brezoianu avea o debara foarte mare. În afară de asta: ei nu aveau controale, ca la alimentara. Nimeni nu şi-ar fi imaginat că la Loto-Prono… Acolo îşi ţinea ţigările o tipă, Lili-Kent…

Cine era această Lili-Kent?

Era o ţigăncuşă frumuşică…

Tot o bişniţăreasă?

Da, da, da. Eu la vremea respectivă nu mă ocupam cu ţigări. Şi ea vindea ţigări în tot centrul şi ea – şi ţinea ţigările în debara, pe raftul de sus. Ştiu că nu aveam voie să… pentru că acolo erau ţigările ei. Iar eu îmi ţineam marfa pe rafturile de jos. Plus că jucam şi la Loto, ca orice român la vremea respectivă, cu gândul de îmbogăţire…

Aveam şi un telefon pe care îl îngrijeam acolo, cu sonerie… Şi le cunoşteam pe femeile respective. Era comod şi ca să nu car foarte mult. Le dădeam şi lor, bineînţeles, tot ce aveam din marfa respectivă…

Dar cum le-aţi contactat pe cele două doamne? Aţi bătut la uşa agenţiei Loto? Sau prin Lili Kent…?

Nu. Pur şi simplu, eu le reparam telefonul.

Ca de obicei…

Da. (*Zâmbeşte.*) Eu eram băiatul de la telefoane. Ele aveau acolo, în interiorul agenţiei Loto, un telefon public cu sonerie. Era o metodă de a avea telefon… pentru că abonaţii, pentru a avea un telefon aşteptau şi ani de zile. Atunci exista posibilitatea ca telefonul public să fie dotat cu sonerie. Şi

ele puteau fi aşa sunate de copii, de soţ... Pentru că le reparam telefonul, intram în contact zilnic cu ele. Văzând debaraua respectivă, mi-am dat seama că aş putea să depozitez acolo marfa. Şi le-am cerut voie, am întrebat dacă pot să-mi las marfa la ele. Şi nu puteau să se supere pe mine de întrebare, că eu le reparam telefonul.

Lucraţi în zona respectivă...

Da, era sectorul meu. Sector însemna că aveam de reparat telefoanele de pe anumite străzi... erau comasate telefoanele publice, ca să fie unul lângă altul, străzile una lângă alta. Şi era un sector bine definit, cu un anumit număr de telefoane: 50 – 60 de telefoane pe care le repara un singur mecanic. La un moment dat, ţi-am povestit, am avut chiar sectorul 1: eram mândru că l-am câştigat prin concurs. Erau 11 sectoare pe care centrala noastră le avea de reparat. Sectorul 1 ţinea de la Magazinul Muzica pe calea Victoriei până la Magazinul Victoria. Şi pe stânga, şi pe dreapta. Asta însemna şi instituţii. Pentru mine, era strategic să am sectorul 1, pentru că acolo mă întâlneam cu toţi oamenii de care ţi-am povestit. În afară de asta, aveam în sector frizerii, magazine

alimentare…

Şi aţi ales acest Loto-Prono de Brezoianu ca depozit pentru că era la mijlocul…

…celor trei puncte de unde eu mă aprovizionam cu marfă. Şi doamnelor de acolo le convenea. Le făceam rost de toate produsele… nu degeaba, îmi plăteau.

Dar nu plăteaţi şi dumneavoastră o chirie?

Nu. Era serviciu contra serviciu. Ele beneficiau fără să stea la nicio coadă de toate bunătăţile. (*Râde.*) Şi puteam să le dau la preţul la care cumpărasem eu. Era un mic avantaj pe care li-l făceam. Mă întrebau dacă pot să fac rost de ce nu se găsea: unt, ouă, caşcaval…

În 1989, când a venit Revoluţia, v-a prins cu marfa acolo, în agenţia Loto-Prono?

Da. Atunci am dat chix. Eu mă aprovizionam întotdeauna de Crăciun cu marfă multă, pentru că înainte de Crăciun se vindea cel mai bine: toată lumea voia cafea, ciocolată, toată lumea ţigări. Şi eram plin, burduşit. Am investit mulţi bani. Şi m-a prins Revoluţia cu debaraua plină… şi îţi jur: toate cutiile de pateu de ficat le-am dat la soldaţi. Le-am împărţit pe stradă. Ştii

cum era în zilele alea, toate lumea se ducea: „Săracii soldaţi…!” Mă duceam şi eu şi le dădeam cutiile de pateu gratis, de bucurie că a murit ăsta, că a fost ăsta alungat. Îmi făceam oarecare grijă, pentru că îmi ziceam: oare ce o să fac de acum, că, dacă o să fie libertate, nu mai pot să fac bişniţă, că o să fie de toate… Şi eu ce dracu’ mai fac??

Cafeaua care o luasem cu un preţ foarte mare, primul lucru care l-au făcut ăştia după Revoluţie, au băgat cafeaua cu 250 de lei kilu’! Şi eu o luasem cu 500! (*Râde.*) Eram pregătit să o vând cu 1.000 de lei. Am zis, băi, nu mai contează… pentru libertate! Pentru că eu fusesem un fel de disident în mine: scriam poezii anticeauşiste pe care le ţineam ascunse. Veneam acasă, blocuri cenuşii, plânsete de copii, lumina oprită, apă caldă nu era, mergeam înghesuiţi prin maxi-taxi şi puţea a transpiraţie şi a-i băteau toţi joc şi bancurile se spuneau în şoaptă. Bine, că în ultimul an, în 89 se cam spuneau aşa, nu prea mai ţinea Iun hm cont! Mirosea a ceva, ştii. În fine, am dat astea fără să mă iimi gândesc, bucuros că am scăpat de Tiran.

Am mers prima oară la telefoane… brusc

ni s-au mărit sala riile… şi veneau în plic. Îţi vine să crezi? De la cât aveam vii, vreo 2000 de lei, la 11.000! în 1990, eu aveam şase ani de lele foarte… Aveam salariu mai mare decât unul care avea 30 de am de telefoane! De ce? Pentru că îi ţinusem pe ăştia şi oricum, a mai mers după aia, a mai mers un pic. Doar a dat drumul la cafea, la câteva rahaturi… dar nu au avut de unde probabil şi încă a mers bişniţăreala asta… la început, după 90. Şi am stat eu şi m-am gândit: gata… se termină. Au început târgurile, au început să meargă târgurile… Tot de la Centrocoop luam săpun…

Încă funcţiona Centrocoop-ul?

Da, da, da. Centrocoop-ul funcţionează şi acum. Da, ăia aveau marfă şi mai multă. Acum aveau ăia marfă şi nu ave. În cui să o vândă. Şi erau tot felul de şmecherii. Era un săpun Super Lux. Era Luxul ăla original, italian, franţuzesc. Şi smseseră ăştia ai noştri, de la banalul Oana sau cum îi spunea, în i săpun care era 10 lei, Super Lux. Şi lumea făcea confuzie! îl vin deam cu 20 de lei, adică dublu, în târg. Ăia spuneau: „Luxul e o groază de bani şi ăştia vând Super Lux”. Omul nu făt în diferenţa că ăla

mirosea tot a săpun banal. Şi atunci am simţit gustul afacerilor, pentru că deja nu-mi mai era frică. Nu trebuia să mă mai ascund, nu mai suna nimeni la mama să-i spună e vt fac bişniţă, că o să ajung la puşcărie... Târgurile... Şi luam marfă de aici. Prima mea chestie de reclamă... nici nu ştiam ce e aia reclamă, că nu văzusem... Umflam nişte baloane cu gaz, de la aragaz, de pe conducta principală, ca să le fac să plutească. Şi scriam cu carioca pe ele. Dacă cumperi două, ai preţul Asia, dacă iei cinci, ai preţul ăla. Le legam de taraba unde vindeam, ca să le vadă lumea de când intra în târg... şi baloane umil.iM Aveam clienţi gârlă! Făceam bani! îmi ziceam: „Uite, se poate1

Am început să vindem, să vindem... iarăşi cu ţigările mergea foarte bine, tot de la Centrocoop luate. Şi la un moment dat, s-a rupt. Nu mai vindeam, nu mai era căutare. „Ce fac? Ce facem?

La un moment dat, vindeam ţigări Kent, un cartuş nu mai ştiu cât era... în târg veneau ţigani, ţigăncile alea cu fuste. Şi ne mai furau câte un cartuş-două şi fugeau! Nu-ţi lăsai marfa acolo, ca să alergi după

ăia. Când s-a terminat şi chestia asta, ce să facem? Acum îi spun asociatului, prietenului meu, Gâză îi era porecla… eu sunt şi naşul lui de nuntă: „Băi, Gâză, ce facem, frate, că nu mai merge?” Şi îmi vine o idee: „Băi, lumea în târg, multă lume vine să vândă câte ceva şi n-au ce să mănânce”. „Şi ce?” „Cartofi!” „Cum?” „Uite aşa!” Şi am luat o răzătoare. Cartofii polonezi care arătau bestial şi erau ca lumea, doi lei kilu’. În 90. Curăţaţi, îi dădeam prin râzătoare şi făceam un fel de chipsuri. Nu ieşeau chiar aşa de subţiri… un pic mai grăsuţi. Îi prăjeam în ulei, îi ambalam în pungi, luam pungi de la Apaca şi ştiu că iniţial le făceam punguţe cu fierul de călcat. Punguţa… şi o mânuţă de cartofi acolo. Vindeam cu zece lei punguţa. Era o afacere de familie, fraţii, mama… de joi ne apucam de curăţat, puneam în saci. Curăţăm, curăţăm, îi dădeam prin râzătoare, prietenul meu îi prăjea. Şi prietenul meu era, săracul, plin de băşici pe mână, că-i sărea ulei încins. Şi într-o cratiţă mare îi punea aşa… După o lună, prinsese o dexteritate, că îi punea în picioare. Nu se mai ardea!

Făcuse tata un fel de maşină din aia… nu

mai stăteai la râzătoare, băgai cartoful... şi ieşeau subţiri şi egali. Le puneam supă pe ei, Delikat... Am fost promotorii Ghipsurilor de azi. (*Zâmbeşte.*) îmi făcusem idei să fac o maşinărie din asta cu plasă, cu ulei, şi să-i bagi pe aici şi să iasă prăjiţi în partea cealaltă. Făceam asta, munceam de ne găseau dracii, dar câştigam! Câştigam enorm! Enorm! Gândeşte-te!

Lucraţi în casă, cu toţii?

În casă... Lucram în casă. Făceam întâi câţiva saci din ăştia plin cu punguţe. Şi mergeam în târg. Gândeşte-te că era 2 lei kg... dintr-un kg de cartofi făceam cel puţin 20 de pungi. La 10 lei, câştigam mai mult de 1.000%. Mult de tot! Ca procent era uriaş!

Ajungeam în târg şi vindeam acolo. Şi, la un moment dat, o ţigancă din asta cu fuste, fură o pungă din aia de cartofi, de 10 lei. Era un rahat. A fugit prietenul meu jumate din târg după ea. A prins-o, a luat-o de păr şi i-a smuls punga şi i-a dat şi o palmă, aşa! „Bă, eşti tâmpit? Ţi-a furat acum o lună, o altă ţigancă, un cartuş de Kent şi ai lăsat-o să plece şi acum...” „Da, dar pentru ăştia am muncit!” Şi mi-a plăcut!

Nu vă întreba nimeni ce e cu afacerea

asta cu cartofi?

Absolut nimeni nu venea. Plăteai o taxă de intrare în târg, care era minimă, şi nu se lua nimeni de tine… nici poliţia, nici… am vândut şi sandvişuri. Tot de la Centrocoop luam, cum este acum brânza asta Hochland, la plastic… şi eram cei mai igienici., brânza era în plastic. Pâinea o feliam şi o acopeream în şerveţel… şi le dădeam oamenilor aşa. Nu mâncau oamenii de pe mâna noastră!

Am mai vândut cărţi… imediat după Revoluţie. Cumpăram biblioteci. Lucrând la telefoane, la un moment dat, undeva pe Calea Plevnei, erau bătrâni, bătrânele din astea care nu aveau bani, vai de capul lor! amărâţi. Şi intram şi vedeam, de exemplu: colecţia Alexandre Dumas, aia de lux, 30 de volume cred, din alea aurite… Şi unele care erau imitaţii, dar culmea! imitaţiile erau mai scumpe decât originalele! Nu mai ştiu… ceva din cristal cu fier… Mobilă… mese, tot felul de obiecte vechi. Şi săracii le tot vindeau. Nici noi nu ştiam pe ce puneam mâna. Că, dacă am fi ştiut, le ţineam dracu', că erau valoroase. Dar le cumpăram ieftin, repede şi le vindeam.

Cărţile le vindeam la metrou, la metrou la Veteranilor. Am vândut şi prin centru. Era mişto că lumea venea, erai cu cărţile acolo, îţi luai o faţă din aia de om intelectual, de unde dracu' să ştiu despre ce sunt toate cărţile... înainte să plec la vânzare, citeam prefaţa – citeam prefaţa, ca să ştiu ce este acolo. Când venea omul, îi prezentam cartea, eu nu ştiam decât începutul ăla... Ştiam... mai îmi spunea unu: „Vezi, că aia se caută, aia e mai scumpă... pe aia o dai cu atât" îmi dăduse cineva informaţia... Asta era perioada de trecere cumva... când se dusese chestia cu bişniţa... şi trebuia să facem ceva. A fost faza cu cărţile, asta cu cartofii. Nu mai mergeau nici astea şi, practic, începuse să nu ne mai aducă beneficii foarte mari.

Şi într-o zi, asociatul meu îmi zice: „Băi, ăştia tot merg în Turcia, frate, şi aduc blugi, erau blugii Pyramid, sahariene, nu ştiu ce...!" (*Râde.*) Eu nu prea eram... toată lumea face... târgurile erau pline, ştii... I-am zis: „Băi, Gâză, noi trebuie să ne folosim de ăştia care vând". De aia făcusem faza cu cartofii. Bun, sunt o mie de inşi care vând blugi şi sahariene. Noi la o mie de inşi le

dăm cartofi sau send visuri. Ei câştigă pe partea lor şi noi să câştigăm de la ei, că e mult mai uşor. Până la urmă am renunţat şi am zis: „Hai, mă, să mergem şi noi în Turcia!”

Am cumpărat nişe chestii de aici, aşa o masă din asta din ghips... cum îi spune... o sticlă... un rahat de bani... nu mai ştiu ce am luat. Nişte maşinuţe chinezeşti, baterii chinezeşti, ce auzisem noi, că se... nişte rulmenţi... ne-am dus aşa, hai, de încercare. Norocul nostru că pe drum, în timp ce mergeam înspre Turcia, m-am împrietenit cu un tip, un turc. Vorbeam engleza. Culmea, nu mi-a plăcut engleza în şcoală şi am învăţat-o după aia... când îmi plăceau anumite melodii şi le căutam traducerea. Pentru că în oraş tot trăgeau ăştia de mine şi mă întrebau unde să schimbe dolari, aveam ghid din ăla de conversaţie! Ghid turistic... din astea banale... începusem să mă uit la filme, auzeam ce spun actorii şi vedeam traducerea. Şi engleza, da, puteam să comunic. Asta era important.

Mergând pe drum către Turcia, asta în 90, ce spun eu, către sfârşitul anului, m-am băgat cu ăla în seamă, cu tipul, cu turcul

respectiv. Şi era tot aşa, înainte de sărbători. Îmi spune el: „Păi, ce faceţi, că unde mergeţi?” El era din Ankara. Ar fi rămas o noapte în Istanbul, după care urma să plece mai departe. Normal, pe drum, îl întreb câţi ani are… Ăsta avea familie, copii. Avea 50 de ani, noi eram tineri… 20 – 21 de ani. Îmi zice că are doi copii: un băiat de nouă ani şi unul de 11 ani. În discuţie… nu ştiu ce mi-a venit mie în momentul ăla, scot aşa gentuţa şi îi fac cadou câte o maşinuţă pentru fiecare. Zic: „Uite, pentru ăia mici”. Băi, atât de mult l-a impresionat gestul… a rămas omul perplex. Şi ne-a luat sub aripa lui şi a zis: „Uite cum facem!

Mergeţi cu mine la Istanbul! Lăsaţi-i pe ăştia în pace. Nu vă luaţi după ei. Sunt români de-ai voştri, dar voi veniţi după mine, că vedeţi voi de ce”. Ne-am dus la un hotel, la un prieten de-al lui. Ne-a luat doar şapte dolari şi ne-a cazat şi ca lumea. Ţin minte şi acum numele hotelului: Kul 2, aşa se numea. Că era unul mai de lux… Ne-a prezentat acolo! Şi ne-a zis: „Mâine dimineaţa, la ora zece… vă treziţi, că sunteţi obosiţi… şi eu…” Şi am mai stat în seara aia, ne-a cinstit cu bere, cafele… „Dimineaţa

merg cu voi să vă vindeţi marfa, că voi nu ştiţi”. Ne-a dus în cel mai bun loc. Am vândut-o într-o oră. Şi a stat tipul lângă noi.

Şi ce aţi vândut acolo?

Maşinuţele alea cumpărate din ţară, din magazine. Maşinuţe, baterii, măsuţă din ghips, marfa cu care ne-am dus acolo. Dar aveam şi bani la noi. Aveam câteva sute de dolari. Ne-a chemat turcul la el şi ne-a zis: „Uite care-i treaba. Nu faceţi ca toţi ăştia, cu sahariene şi blugi! Vedeţi că în momentul de faţă în România e criză de pixuri”. „Ce? Lumea nu are pixuri… Habar n-aveam!” Ne gândeam: ne ia la mişto? „Băi, Gâză, ce facem? Toată lumea ia blugi, noi ne ducem cu pixuri”. „Poate ştie omul ăsta ceva”. Şi el ne-a citit şi ne-a zis: „Băi, mergeţi pe mâna mea!” Mergem mâine la fabrică, unde avea un prieten. Şi zice: „Eu car la Constanţa, Dobrogea, toată zona asta de sud. Nu mă interesează Bucureştiul… pentru că eu nu încarc ca voi. Eu mă duc cu tirul”. Înţelegi? (*Surâde.*) „Faceţi cum vă spun!” Am mers, am luat pixurile cu 7 lei, fac eu transformarea asta acum, şi ne-a zis: „Cu 20 de lei le vindeţi în Bucureşti”. Am luat două baxuri. Toată lumea era cu gentoaie cu

blugi *cu pofta*) şi noi cu două cutii de pixuri. Suntem cei mai proşti din autocar. În fine, le-am luat, dacă aşa ne-a zis omu'. Nu ne-am luat nimic altceva. Niciun tricou nu mi-am luat. Să vezi că nu-mi scot banii. Ce ne-a făcut turcul ăsta… Am ajuns în ţară, te rog să mă crezi: printre primele magazine care apăruseră în Bucureşti se numea Vărsător, era undeva exact de la Turn puţin mai sus, unde e acum centrul ăla de afaceri din faţa Palatului Telefoanelor. Se deschisese „Anda şi Gina", terasa, şi un prieten de-al meu deschisese un magazin aici. Consignaţia din asta, aşa îi spunea. Şi m-am dus aşa îndoit cu pixurile alea… la acest magazin Vărsător care funcţiona în regim de consignaţie.

A, la vamă, pe toţi îi luă lumea, îi controla. Când ne-a văzut pe noi cu pixuri, vameşu s-a închinat. Felicitări, ne daţi şi nouă câteva pixuri? Cu mare plăcere! I-am dat tremurând, o mânuţă de pixuri. Nu-mi venea să cred! Atlas se numeau pixurile. Sunt şi acum. Transparente, cu arculeţ şi cu un căpăcel albastru în cap. În fine, când am ajuns şi am văzut că ni le-a luat ăla cu 20 de lei pe toate, banii jos, m-am dus în Cişmigiu cu ăsta şi săream aşa în sus! Eram copii…

(*Râde.*) Am luat bani, uită-te! Şi bineînţeles că apoi un an am cărat pixuri. Am alimentat jumătate de România cu pixuri. M-am dus la un moment dat la ICL Tutun să fac un contract cu ei, dar n-aveam firmă. Nu puteam ca persoană fizică…

Dar când v-aţi înregistrat prima firmă?

În 91 am făcut-o, dar se făcea o firmă atât de greu… trebuia să te înscrii… erau nişte cozi la Registrul Comerţului. Nu ca acum. Am avocat, îi dau telefon, nici nu mă mişc de acasă. Atunci erau cozi, toată lumea îţi punea beţe-n roate. Eu mi-am făcut firmă la un moment dat. M-am dus iar şi iar să vorbesc… cu ăia de la librării, la fel, nu am avut acte. Am descoperit după ce am terminat cu pixurile şi am inundat jumate de ţară cu pixuri… la un moment dat, veneam cu 20.000,30.000 la un drum…

Culi le vindeaţi până la urmă?

La consignaţii. Dădeam buletinul, îmi făceau act că au intrat în consignaţii, îmi făceau plata şi treaba lor, le vindeau mai departe.

Ce profit aveaţi la aceste pixuri?

Era 300%. Şi spun 300% scăzând drumul… ajunsesem să fac vreo două-trei

drumuri pe lună. Chiar am râs la un moment dat că asociatul meu, prietenul meu, ajungea acasă şi nu mai putea să doarmă în pat! Nu-l lua somnul în pat. Pentru că noi am stat şi 36 de ore în vamă. Stăteai în autocar. Şi noi ne învăţasem să dormim aşa. Şi el, săracul, trebuia să se aşeze cumva acasă, că nu îl mai lua somnul în pat. *Poftă*.) în fine, era ca o excursie foarte mişto. Pe drum băutură, muzică şi aşa mai departe… şi făceam şi bani. După câteva drumuri deja, vameşul ne-a zis: „Gata, lăsaţi-o! O dată, de două ori…" Eram singurii, la început, la care nu ne puneau vamă, că erau şi ei impresionaţi, băi, uite unii care nu aduc blugi sau sahariene. După aia, când au văzut cantităţi… nu ştiu ce… Că era la seturi – 200 de pixuri. Şi începuseră să numere seturile şi ne puneau vamă. Acum îmi vine marea idee: „Băi, Gâză, uite care-i treaba! Rupem cutiile şi le vărsăm acolo. Că noi oricum le vindem vărsate. Nu o să stea ăla o juma de noapte să numere 20.000 de pixuri!" OK. Zis şi făcut. Venim… şi atunci vine vameşul, deschid geanta şi ăla face: „Câte aveţi?" „Vreo 2 – 3.000". Îmi dă ăla o palmă… „Băi,

bulangiule”, exact aşa mi-a zis, „păi, tu crezi că sunt idiot? E ultima oară… Vă las acum, vă las că mi-a plăcut încercarea. Dar eşti tâmpit? Tu nu crezi că pot să număr 100 de pixuri, să le cântăresc, şi apoi să cântăresc toată geanta să-ţi spun câte ai?” (*Râde cu poftă*.) Conta tinereţea noastră foarte mult… Eram copii… ce tinereţe… copil, copil. Lumea se uită altfel la tine când eşti copil. E chestie de subconştient… în care… parcă îşi spun „copilul ăsta vrea să facă ceva!”

Am făcut asta vreme de un an, după care apăruse magazinul Ştefanei, pe Calea Victoriei. Erau acele alea de cravată care au făcut furori. 5 dolari erau la Ştefanei. Când mă duc în Turcia, era vreo 30 de cenţi unul. (*Râde*.) Ce nesimţiţi! îl vindeau cu 5. M-am burduşit. Şi le vindeam la un dolar. 100 şi ceva de lei… Am mers la ICL Tutunul… Ne făcusem firmă… Cred că am fost printre primele 30 de firme pe Legea 31. Fusese înainte asta cu asociaţiile familiale. Legea 50… A venit apoi Legea 31 care e şi în ziua de azi valabilă. Şi noi exact atunci am prins şi ne-am făcut firma. Nu aveam trecut în obiectul de activitate gablonţul… dacă îţi

vine să crezi… Dar, de fapt, când ne-am dus acolo, la ICL Tutunul, care era încă de stat… Noi i-am mirosit imediat. Era tot înainte de sărbători şi oamenii s-au prins că e afacere. Scuze, calcule… le-am dat două cutii, de probă, le-au băgat la o tutungerie. Pe Calea Victoriei. S-au spulberat! Toto, întâlniri., noi, copii. Bandiţi, bătrâni, comunişti. Au găsit chichiţa, nu aveţi trecut gablonţul, nu putem face contract. Bineînţeles că s-au apucat ei… unul din ei. Atunci am fi dat lovitura. Ne-ar fi propulsat. Şi cu pixurile, cu librăriile, ar fi fost pe toată ţara, am fi rupt. Şi asta cu gablonţurile, cu acele, cu nişte sume mari, ne-ar fi permis probabil să dăm nişte cadouri, şpăgi la directoraşi şi să preluăm şi nişte centre din astea mari. Erau foarte bine poziţionate tutungeriile. În fine, am ratat-o şi p-asta. Se saturase piaţa. Când veneam, nu-i lăsam pe ceilalţi din autocar să vadă ce cărăm. Dar fără să vrei, când te duci acolo, la vamă, la vameş, atunci celălalt se uită. Acolo au văzut şi au început şi alţii să facă. Nouă ne-a mers bine, cred că jumătate de an, cu pixurile… am rupt.

Am uitat să-ţi spun ce am făcut cu banii

rămaşi de pe vremea lui Ceauşescu. Eu m-am căsătorit. Vorbeam cu o fată de vreo cinci-şase ani. Ideea mea a fost întotdeauna că trebuie să am copii cât simt tânăr, ca să pot comunica cu copiii mei. Părinţii mei, mama mea avea 16 ani când m-a făcut. Tata avea 19 ani. Eu eram deja mare când mama cu tata se jucau baba-oarba cu noi. Jucam fotbal în casă şi am spart geamuri împreună. Ping-pong pe masa de la dormitor. Scoteam uşa şi o puneam pe mese şi jucam. (*Zâmbeşte.*) Adică mi-a plăcut foarte mult chestia asta, ca părinte, să fii tânăr când copilul tău creşte. Când copilul tău are 18 – 20 de ani şi tu să ai, acolo, 40 de ani, să poţi să te joci cu el. Ţii la copilul tău, că orice părinte ţine... dar, dacă ai 60 de ani şi copilul 20... e o diferenţă mare între generaţii. Atunci, asta aveam eu în cap, fără să îmi zică cineva: eu trebuie să am copii de tânăr.

Şi, bineînţeles, din toată gaşca, primul care m-am însurat şi primul care am avut copil... şi asta m-a motivat şi mai mult. Având copil, am stat prima oară la socri. Nu scosesem banii de la saltea, de la ascunziş. Şi m-am gândit eu aşa: cum să stau cu copil

şi cu nevastă pe capul socrilor? Ia să-mi iau eu casă! Am găsit pe undeva prin spate pe la Coca-Cola… ca să vezi cum şi unde viaţa te aduce: m-a adus unde mi-am rupt piciorul, m-a adus unde mi-am luat casă. Merg, găsesc casă, discut, 200 şi ceva de mii. 600 de metri de teren, casă OK, nu ştiu ce… Vorbesc cu oamenii, bat palma, pentru a doua zi să ne întâlnim. Ajungem la notariat să facem actele.

Acum, părinţii spuneau că o să ajung un golan, că mă lăsasem de serviciu. Spuneam: „Mamă, am mulţi bani”. Dar nu le spuneam de unde… „Ţi-ai lăsat serviciul, m-am chinuit să te bag acolo…” Eu deja făceam afaceri. Şi într-o zi m-am enervat şi am scos banii. În dormitor aveam în spate la pat o noptieră. I-am aşezat. Erau încă hârtiile de 100. Nu apăruseră încă ăia de 500. Un teanc aşa mare. Nici nevastă-mea nu ştia. L-am învelit cu un cearşaf aşa, şi i-am invitat pe ai mei. Au venit ăştia… „Ce sărbătorim?” „Veniţi după mine. Mâine îmi cumpăr casă”. „Păi, cu ce?” „Păi, hai, să vă arăt!” Merg în dormitor… erau toţi: socrii cu mama şi tata şi nevastă-mea. Am tras cearşaful deoparte. Mama a leşinat.

Că poate aţi furat banii de undeva…

Exact la asta s-a gândit… Ştii cât a trebuit… după asta, să stau să le explic. Că tremurau toţi. Eu am zis că le fac o mare surpriză, o bucurie. Că o să mă pupe… De unde? Să mă ucidă!! „De unde ai banii??” M-am aşezat la masă şi încep să le spun, uite aşa, aşa… nu mă credeau. Nu mă credeau! Tremurau că de unde dracu’ am eu suma aia! Nu strânseseră toată viaţa atâţia bani. Am înţeles până la urmă reacţia lor. Şi m-am dus şi mi-am cumpărat casă. Am pierdut-o când m-am apucat de droguri, dar asta e o altă poveste… Dar asta am reuşit, la 21 de ani, fără un leu de la nimeni. Asta a fost marea mea mulţumire!

Ce s-a întâmplat apoi, după 1991, după ce v-aţi deschis afacerea?

Am făcut firma. Fiind copii, nu ne-am orientat foarte bine. Am fost şi influenţaţi de alţii mai mari. Îmi spuneau: vezi că o să vină comuniştii iar, o să vă bage la puşcărie cum s-a întâmplat în anii ’60… mă cam speriau aşa, dar… în fine, m-am luat după cineva şi prima mea afacere… asta nu mai era bişniţă, gata… Aveam un SRL, pe Legea 31, totul legal, contabil… a fost la Stolnici, în

Argeş.

Un prieten avea acolo o mătuşă care avea o casă pe drumul care ducea către gară. Fiind zonă de ceferişti şi de ăştia cu sonde, erau foarte bine plătiţi. Şi nu exista nimic acolo. Şi am mers şi am făcut magazin şi un băruleţ. Greşeală. N-aveam maşină la vremea aia, aduceam marfa cu trenul... şi eram şi patru asociaţi: eu cu tipul ăsta şi încă doi. Unul era un fost coleg de la telefoane care avea 36 – 37 de ani. Şi de câte ori voiam să luăm o decizie ăla o clipocea de zece ori. Eu cu tipul ăsta de 21 de ani, cât aveam şi eu, „facem cutare lucru!”, nu ne gândeam la consecinţe. Numai să iasă banul. Ăsta zicea: „Băi, staţi aşa! Dacă se întâmplă nu ştiu ce, dacă ne ia poliţia, dacă ne dă ăla ţeapă...” Şi atunci, renunţam. Înţelegi? La câteva luni, ne-am despărţit, tocmai din cauza lui ăsta.

Am deschis barul acolo, pe care, dacă îl deschideam în centrul capitalei, cred că eram super-şmecheri. Şi am luat mese, scaune... era Pavilionul H.

Era greu să deschideţi în Bucureşti?

Era foarte greu, da. Deja faza cu 11 ianuarie, când lumea încă era entuziasmată

şi mi-ar fi semnat dacă era cadrul legal, gata, trecuse. Nu găseai spaţii în Bucureşti pentru că lumea…

Rezolvaseră în 90 deja…

Începuseră, da. Trebuia să cunoşti, să ai pile, să dai şpăgi imense. Acolo, la o curte, primarul ne-a primit cu braţele deschise… Am investit foarte mult. Am luat televizor nou-nouţ, video… oamenilor de la ţară le iei şi video…

Nu aţi făcut afaceri cu video înainte de 89?

Nu, nu am făcut. Ştiam de afacerea respectivă. Ştiam cât costă. Erau şi casetele. Se făceau şi vizionări de filme. La un moment dat am vrut să fac, dar mi se părea foarte riscant.

Dar care era traseul? Cum se procurau aparatul video, casetele?

De obicei, cei care lucrau în construcţii, în afară, cum se numea… există şi acum firma… ăştia care plecau în Libia, în Egipt… Firma Arcom, se numea… probabil că era cea mai mare firmă românească… pe ăştia îi plătea firma şi ei aveau posibilitatea să cumpere de acolo, *din free-shop*, să vină şi să-l vândă la preţ dublu. Înainte să cadă

Ceauşescu, era un video recorder vreo 50 – 60.000. Un player, 35 – 40.000. Şi de acolo le luau cu un sfert de preţ. Asta n-am făcut.

Ei, am deschis barul şi magazinaşul. Noi nu puteam să stăm permanent acolo. Veneam în Bucureşti, făceam naveta. Chiar râdeam uneori, că erau doi-trei kilometri de la gară până la bar, pe strada principală, mergeam cu gentile în cârcă, ne lătrau câinii şi eu râdeam şi îi spuneam asociatului meu: „Te gândeşti cum ies ţărăncile astea tinere la poartă şi spun: Uite-i pe patroni!” (*Râdecu poftă*.) Şi noi plini de noroi, aşa. Trec patronii... După ce investisem atât, că au început să se bată ca... oamenii din zona asta sunt foarte răi. Umblau cu cuţitul la cizmă.

Se băteau în bar?

În bar! Luau scaunele... era ca-n filme. Şi ce puteam să fac? Mă băgăm într-un colţ. Se îmbătau foarte tare şi se luau la bătaie cu scaunele şi distrugeau, le spărgeau. Gazda, nea Florin, unchiul ăstuia care era unul din asociaţii noştri, se trezea pe la două noaptea să iasă la ei. Dar mie îmi distrugeau, îmi spărgeau pahare, vase, rupeau mese. N-am mai rezistat cu nervii. I-

am spus ăstuia... lui Gâză... că noi mai făceam afaceri separat şi în Bucureşti, dar trânteli din astea... prindeam... cumpăram ceva acum şi vindeam a doua zi, diverse mărfuri, trebuia doar să avem banii. Mă suna: „Vezi că a venit un tir de palincă din aia ungurească. Ţi-o dau la atâta!” îmi convenea, pentru că eu aveam imediat un angro unde să o vând. Dar când vorbeam cu ăsta de 37 de ani, el nu voia să se bage, că ne ia poliţia... Şi la un moment dat, i-am spus asociatului: „Gâză, ne despărţim, lăsăm tot ce mai e la Piteşti, un televizor zgâriat, mese, nu mă interesează. Nu vreau decât actele de la firmă. Venim şi facem afacerea la Bucureşti”. „Bine, dacă aşa zici”. Şi le-am propus. Ăia s-au bucurat, pentru că acolo erau o grămadă de bani băgaţi. Şi noi luam doar actele. Ei urmau să-şi facă altă firmă. Până vă faceţi altă firmă, suportăm noi impozitele, cu care ne mai încărcăm. Am bătut palma şi am scăpat...

Şi atunci am venit în Bucureşti şi am explodat. Aia a fost mişcarea cea mai bună. Am rămas doar eu cu el. Am mers la un tip care lucrase cu mine la telefoane şi îl luasem în Turcia, îl învăţasem să facă... Ăla

a avut noroc. Undeva la Veteranilor, se deschisese un bazar. Şi el şi-a luat acolo o gheretă. Vindea în draci. Se dezvoltase. Trecuse la a doua gheretă. Şi ne-am dus la el: „Petică, uite aşa-aşa…” Nu prea mai stăteam bine cu banii, pentru că băgasem mult acolo. Zice: „Dacă voi vă găsiţi un magazin în Bucureşti, mi-l arătaţi şi eu a doua zi vi-l umplu cu marfă. Vă iau banii pe care îi dau eu pe marfă când iau de la angro. Şi mi-i daţi în două-trei luni. Ca să vă ajut”. Ce ne trebuia mai mult? Acum, stai şi gândeşte-te: ce spaţiu să găseşti? Scară de bloc, cel mai simplu! Mă duc la o scară de bloc acolo, pe Valea Lungă. Lumina spartă, rahaţi pe acolo, mirosea. Mă duc la administrator: „Zugrăvesc scara, pun becuri şi-ţi dau şi chiria asta pe lună”. Ăla, când a auzit, să-mi pupe mâna, nu altceva. Asta se întâmpla undeva joi. Am mers şi l-am luat pe Petică şi i-am spus: „Sâmbătă trebuie să ne pregăteşti marfa”. „Unde?” „Hai să-ţi arătăm”. Nu era nimic făcut. I-am arătat scara aia aşa… întunecată… „Păi, ce e asta?” „Aici o să fie magazinul nostru”. (*Râde.*) „Pe mine să mă chemaţi când e magazin, nu-mi arătaţi boschetăreala asta”.

Te rog să mă crezi: de joi până sâmbătă la ora unu, magazinul făcut, scara închisă, zugrăvit, grilaj, cu abţibilduri puse aşa, cu firma sus, lumină din toate părţile, suporturi. A venit ăla, nu-i venea să creadă. „Ce aţi făcut?” „Nu ţi-am zis că aici e magazinul nostru?” Ni l-a burduşit! La unu am deschis şi până seara am vândut de vreo 200.000. Încă era hârtia de 100. În 1991. Nu apăruse cea de 500.

Erau mulţi cei care făceau afacerea asta… cu magazin deschis în scară de bloc?

Nu. Era bazarul ăsta în Veteranilor, în spate, şi în tot Militariul era unu la Gorjului şi încă unul la Autogară. Atât. Noi am sărit de Primărie, n-am mai avut nevoie de Primărie, n-am avut nevoie de nimic. Practic, am semnat cu ăia contract de închiriere. Ne-a dus mintea, că l-am făcut pe zece ani. (*Râde*.) Mi-am dat seama că cineva o să se deştepte ulterior şi o să ne bage beţe-n roate. Contract pe zece ani. Şi am luat şi ultima scară. Am luat-o aşa… pe aia am ţinut-o… Aici am deschis pe 1 martie şi în aprilie deja o deschideam pe a doua. Există şi un joc, nu al întâmplării, pentru mine cuvântul întâmplare nu există, cred în

destin şi zic că a fost un joc al destinului.

Ce aţi făcut după? Cum a mers afacerea?

A început să meargă. A explodat de când am deschis. În prima zi când am deschis toate magazinele din jurul nostru erau de stat. Şi noi deja vindeam Marlboro, Assos, Monte Carlo.

Nu îi spuneaţi butic? Parcă aşa se numeau…

Butic îi spunea. Dar noi am scris Diamond. De ce se numea aşa? De ce am pus numele firmei aşa? Ţi-am spus că la început am fost trei. Pe asociat îl chema Dima, pe mine Mocanu şi pe ăla Andruşco. Am făcut eu, aşa, un joc de cuvinte. Când prezint firma, o prezint Diamond. Iniţialele numelor noastre. Dima, Andruşco şi Mocanu. Am mers foarte bine. I-am dat banii tipului mai repede de o lună de zile. Atât de bine a putut să meargă. Am văzut cât de uşor se făceau banii, nu ne venea să credem. Vindeam câte două baxuri pe zi de fiecare fel de ţigări.

De unde vă alimentaţi cu marfă?

La vremea respectivă erau câteva firme de angro. Nu apăruse încă Expoziţia şi mai

ştiu eu ce. Undeva pe Popa Tatu erau firme care au ajuns foarte mari acum. Alka… de la ei cumpăram dulciurile, biscuiţii. Care nu erau pe atunci cu numele lor. Ei acum au Alka wafers… iar ţigările le cumpăram din *free-shop*. Schimbam dolari, că atunci încă nu se dăduse legea să poţi să cumperi dolari decât astea şi cum păram ţigări de acolo. Şi puneam adaos… acum ştii că ţi se impune un preţ… atunci aveai la liber. Plus că declarai un procent, dar tu puteai să jonglezi foarte mult. Şi ei ca stat şi-au dat seama încet-încet unde au greşit şi mai veneau cu o adăugire la lege. Mai strângeau şurubul puţin. Ce am făcut bine a fost că am zis: noi mergem legal. Am făcut ce am făcut pe timpuri, acum legal. Se înregistrează, se trece în contabilitate, şi am făcut bine.

Am deschis în aprilie şi pe cel de la ultima scară. Iar prietenului meu Petrică îi mergea foarte bine cu dozatorul. Abia apăruse. Dozator Cornelius, de la Firma TEC. Apărea la televizor: „Sunt Cornel şi mă bucur că am făcut afaceri bune împreună”. Era o grămadă de bani un dozator din ăla. Pentru că prietenului meu îi mergea atât de bine ne-a zis: „Băi, băgaţi-vă dozator, că

rupeţi!” El era la Veteranilor, deci nu îi făceam concurenţă la patru kilometri distanţă. Hai să mergem la bancă, facem un credit pentru acest dozator. Am mers la BRD. Nu erau francezi, era BRD-ul încă de stat. Asta prin 92. Ajungem noi acolo şi ne cheamă directorul de sucursală în birou. În birou era un tip la vreo 60 de ani. Stătea pe un fotoliu. „Băi, zice directorul, voi nu vedeţi, mă, că aveţi 22 – 23 de ani? De unde aveţi voi tupeul să luaţi atâţia bani?” „Staţi, că noi am venit să facem un credit”. „De ce?” „Păi, vrem să cumpărăm un dozator şi avem aici un calcul în cât timp îl scoatem. Vă dăm banii înapoi, garantăm cu casa – eu aveam casă, adică – vrem un credit...” Dobânda era 80% şi nu ne speria. În timp ce ăla ne ţinea o teorie despre ce dracu’ căutăm noi la 23 de ani să luăm un credit, ăla bătrânul zice: „Ce vreţi, mă?” „Să luăm un dozator”. Culmea, era un client al băncii care vindea dozatoare. Le aducea din America tipul şi le dădea la 30% din preţul pe care îl aveau astea canadiene. Cele canadiene erau din plastic şi nu aveau decât câteva elemente din inox. Astea care funcţionaseră în Arizona erau din inox cap-

coadă şi aveau motoarele de răcire pentru California, frate! Superb! Şi erau de la Cola şi de la Pepsi. Şi auzindu-ne ce vrem, bătrânul i-a făcut semn directorului: dă-le creditul, să cumpere de la mine. Şi ne-a dat creditul. Şi în loc de unul, am luat trei dozatoare cu aceiaşi bani. Şi am băgat aici la scară două dozatoare. Se vindea atât de bine, încât Orange-ul îl puneam pe două manete, încât atunci când puneai pâlnia şi sticla, să se umple mult mai repede. Pentru că am cumpărat de la el, ne-a dat şase luni garanţie, dar au ţinut mult mai mult. Şi oricum, el ne-a asigurat service-ul în continuare. Pentru că am luat de la el, ne-a dat şi concentrate aduse tot din America şi ne-a dat o reţetă în care foloseam zaharină şi mergea şi pentru diabetici. Dozajul normal la dozator era la cinci părţi de apă la o parte de suc. Dacă alţii băgau opt părţi de apă, normal că ieşea apă chioară.

Noi începusem să avem coadă până după colţ. Şi ne gândeam că, dacă mai ţinem aşa, vine Televiziunea. În timp ce toţi vindeau cu 20 de lei, noi vindeam cu 10. Şi am rupt gura târgului. La patru lei intrau şi chiria, şi salariile... Şi ne gândeam să

atragem mai întâi clienţii şi apoi să-l facem 15 lei. Şi i-am rupt.

După ce am deschis buticul la ultima scară, ne-am dorit şi o baracă. Am văzut că începuseră să apară bărăcuţele. Cum să facem rost de baracă? Şi am făcut o cerere la primărie.

Adică un chioşc?

Da, eu îi zic baracă.

Aşa, ca o consignaţie?

Exact. Consignaţie. Acum am stabilit noi un loc. M-am dus la primărie cu schiţă, cu cerere. Am nimerit de Sf. Ion la primărie. Primăria, închisă. Portarul zice: „N-aveţi voie să intraţi”. Eu nu mă gândeam că de sărbătorile astea primăria nu lucrează. Am avut inspiraţia, să zic aşa, dacă tot am venit, de ce să mă întorc acasă, cu coada între picioare. Am ocolit primăria, şi în spate am găsit un geam deschis de la toaletă. Am sărit geamul şi am intrat în primărie. Bineînţeles că erau toţi acolo la petrecere. Primarul, arhitecţii şi toată primăria. Şi eu, copilul de 22 de anişori, singur pe holurile alea, bat la uşă, acolo unde era muzică, am deschis şi am intrat. Au rămas toţi aşa. Eu cu foaia aşa în mână. Cu jalba în proţap.

(*Râde.*) Zice: „Bă, tu al cui eşti?” Zic: „Sunt orfan. Suntem înfiaţi”. Şi i-a pufnit râsul. „Cum dracu’ ai intrat?” „Pe geam!” „Cum?” „Am sărit geamul de la baie!” Au leşinat ăia de râs.

A fost un moment tare pentru mine, că nu le venea să creadă. Şi copil... am şi nimerit peste ei când se distrau. „Dar ce vrei, mă?” „Am o cerere. Vreau să-mi pun un chioşc aici pe...” Era acolo directorul de la Direcţia Construcţii, şeful arhitect de la urbanism... Zice: „Ne laşi acum să ne distrăm? Uite pe ăla îl cheamă Ion, pe ăla Ion. Lasă asta acolo şi îţi dau cuvântul meu de onoare, dacă eşti luni la opt aici, eu îţi semnez cererea asta, mă!” Nu-mi venea să cred. Şi mi-a semnat-o. Fără un leu şpagă. Ştiam că se dădeau nişte şpăgi mari de tot. Gestul ăsta de nebunie... e o copilărie... m-a ajutat. Am venit, mi-a semnat. Am râs, mi-a povestit ce au discutat ei acolo, cât au râs ei la petrecere: „Uite ce tâmpit e ăsta”. În fine, m-am luat în braţe cu amicul meu. Aveam semnătură. Oficial şi fără un leu şpagă.

Tot tavanul barăcii era din oglinzi. Am pus şi neoane. Mergând la turci am văzut lumina şi reclamele care la noi nu apăruseră

încă. Şi am fost impresionat. Mi se păreau extraordinare. Şi am zis să fac ceva să nu fie ca pe vremea lui Ceauşescu, din tablă… Am încercat să aduc ceva de acolo, din magazinele pe care le-am văzut acolo.

Aveam trei genuri de comerţ: aveam dozatorul, butic… unde vindeam ţigări, dulciuri, băuturi, şi o consignaţie… asta avea 12 metri pătraţi. Am aşezat-o strategic undeva la colţul unui complex comercial la Gorjului, pe unde treceau oamenii.

Apoi am mai închiriat un magazin, undeva la Apusului, la capătul lui 336. Acolo plăteam chirie proprietarului barăcii, dar desfăşuram tot o activitate comercială. Aveam 16 angajaţi: vânzători, contabilă, şofer… la un moment dat, nu mai făceam faţă ca să aprovizionăm… Mergea foarte bine, lumea era disperată să cumpere. Culmea e că magazine mai mari, de la parterul blocurilor, care dădeau faliment pe lângă noi… rezistau câte trei luni. Şi noi nu numai că rezistam, ci făceam bani.

Oamenii nu erau obişnuiţi să intre în magazin, să vadă lumina, să fie serviţi. Omul venise cu concepţia de pe vremea lui Ceauşescu, că vânzătorul te poate şi repezi,

dacă nu-i vorbeşti frumos. Şi preferau să stea afară, să ia de la ghişeu, să bage banii acolo, să nu-i vezi faţa. Parcă i-am fi dat degeaba. Aproape că îţi şi mulţumea. Lua marfa şi să fugă, ştii… Lucrurile s-au schimbat. Acum e invers. Am evoluat, ca să zic aşa.

De unde procuraţi marfa pentru aceste patru magazine?

La început a fost foarte greu, că nu erau angrouri ca acum. Luam numere de telefon: ăla cunoştea un arab care ţinea marfa nu ştiu unde, într-o casă. Încet-încet, au apărut la Expoziţie, s-a deschis…

Unde e astăzi Romexpo?

Da, la Romexpo. Se deschisese unul măricel. Şi de acolo mă aprovizionam. Şi de unde e acum Europa. Mai era unul pe la Herăstrău, pe la Hotel Park…

Cine erau angrosiştii? Erau străini?

Angrosiştii erau turci şi arabi, în general. Dacă eu aş fi riscat atunci, dar îmi era teamă, aş fi putut să fiu şi eu angrosist. Mergând în angro mă împrieteneam cu diverşi arabi. Şi stăteam de vorbă cu câte un arab sau un turc care era angajat la angro… Şi ăla îmi spunea: „Uite, pentru că

ai bani, ai putea să faci tu asta. Eu ştiu în Turcia fabrica cutare-cutare… Şi ne apucăm şi deschidem şi avem un stand al nostru. Şi facem export”. Import-export. Dar mi-a fost teamă, pentru că atunci controalele erau drastice… îţi confiscau marfa… aveai probleme. Trebuia să ai pe cineva mare în spate.

Ar mai fi fost şi şpăgile…

Oricum dădeai şpăgi. Şi la un nivel mai mic. Venea miliţianul. Era o lege… miliţianul avea dreptul să vină să îţi controleze actele de provenienţă a mărfii. Asta nu ar fi fost o problemă. Dar ei îţi găseau tot timpul ceva. Şi atunci, ca să le închizi gura, dădeai ceva acolo şi te lăsau în pace. Şi bani, şi produse. Ajunseseră unii din ei că intrau în magazine şi se serveau ca din debaraua lui mă-sa. Deschideau traista şi-şi luau nessul, cafeaua, vinul. Tu munceai, alergai toată ziua şi ăsta venea şi-şi încărca traista.

Făceau asta des?

Nu, miliţienii veneau de vreo două-trei ori pe lună. Ceilalţi, Sanepidul, sanitar-veterinarul şi inspectorii comerciali de la primărie, ăştia veneau mai rar. Şi acum e la fel. Înainte de Crăciun, de Paşte, înainte să

plece în concediu, că nu o să plece omul cu buzunarul gol (*râde*)… dar e suportabil aşa, de trei ori pe an.

Aveaţi deja trei magazine, încă unul închiriat. Cum vă imaginaţi afacerile mai departe? Ce vă doreaţi, de fapt?

Voiam să deschid foarte multe magazine, d-astea, mici. Pentru că am văzut că merg atât de bine. Nu am avut pe cineva să mă înveţe să gândesc cu un pas înainte. Eu mă orientam strict pe ceva ce vedeam că merge atunci. Bun, am deschis magazinul, al doilea, al treilea, al patrulea… ca timp, nu mai puteam face faţă. Şi nu aveam încredere să plătesc pe altcineva să se ocupe de marfă. Eram doar doi oameni, asociaţi. Noi trebuia să aprovizionăm, noi trebuia să facem seara casa. Noi trebuia să facem inventarele. Şi, când te apuci să faci un inventar, îţi ia o noapte.

Dar aveaţi contabilă…

Contabila se ocupa de acte. Inventarul era atât de mare, încât săraca, doamna contabil, stătea cu vraful de hârtii în dreapta ei. Făcea intrări, recepţii, deci foarte mult de muncă. Inventarul îl făceam noi cu vânzătorii. Trebuiau să fie şi ei de

faţă, că, dacă ieşea în minus… Oricum ieşeam în minus de fiecare dată. Dar suportam paguba, ca să nu-i dăm afară… Am dat oameni afară, că i-am prins că furau. Că fiecare om care se ocupă de comerţ are metodele lui de a-şi prinde… le dai momeală: mai laşi nişte bani într-un cotlon ascuns… Ieşeam în minus la sfârşitul lunii. Dar dacă minusul acela era suportabil… Oricum minusul era foarte mic în comparaţie cu câştigul. Ştiam care ar fi trebuit să fie profitul. Şi întotdeauna profitul era mai mic decât mă aşteptam.

Era un minus faţă de profitul estimat…

Da, exact. Îţi fura ori bani, ori marfă. La inventar, făceam calculul: intrări-ieşiri. Foarte simplu. Bagi marfa cu un preţ, îi pui adaos şi vezi vânzările. Vezi stocul de marfă, vezi banii pe care i-ai făcut din cât ai vândut. E simplu. Ca timp îţi lua mult, pentru că stăteai să numeri, gumiţe, nu ştiu ce… toată noaptea la un singur magazin. Şi nu poţi lăsa inventarul la trei luni de zile, că s-ar putea să ai surpriza să vezi că ai muncit pentru vânzători.

Afacerile au mers oricum foarte bine. Profitul era mare. Conta să ştii de unde să

iei marfa. Cu dozatorul ţi-am spus ce afaceri am făcut. Veneau oamenii de la autogară să cumpere. Cu bidoane de cinci kile. Mai ales sâmbăta şi duminica. Mă certam cu tipul care avea magazinul lângă mine, că oamenii care făceau coadă la mine blocau efectiv intrarea în magazinul lui. Eram mândru, pentru că nu-mi băteam joc. Lucram şi foarte curat. Respectam reţeta cu stricteţe şi mă gândeam aşa: „Paharul ăsta de suc trebuie să i-l dau lui fiu-miu să-l bea. Şi apoi să-l beau eu”. Ca să pot să fiu sigur că pot să-l vând mai departe şi oamenii vor fi mulţumiţi. Şi de aici venea succesul, şi din preţ, bineînţeles. Şi câştigul era de 500%.

Şi afacerea cu dozatoarele a durat până când?

Au mers trei ani. Până prin 1994.94 a fost perioada mea de cădere când m-am apucat de droguri.

Cum aţi ajuns să consumaţi droguri?

Pentru că aveam bani, intrasem într-un cerc de puşti cu bani, de bani gata. Părinţii lor aveau afaceri mari. Ei aveau bani de la părinţi, eu aveam banii făcuţi de mine... încercasem să dau lovitura cu nişte venin de viespe.

Venin de viespe pentru medicamente?

Da. Am fost la o fabrică de medicamente. Chiar tipul care îmi vânduse dozatoarele mi-a spus de firma din Hamburg, pentru că el era şi farmacist. Auzisem că veninul e foarte căutat şi că e foarte scump. Şi am găsit un tip care mi-a spus că îmi poate procura. Şi am ţinut legătura telefonic cu firma de medicamente din Hamburg, care avea filiale în 180 de ţări. Ei produceau substanţa activă şi pentru fabricile de medicamente din România. Ţin minte că îmi ofereau 50 de mărci pe gramul de venin de viespe...

Acum, eu l-am întâlnit pe ucraineanul ăsta printr-un prieten... Ucraineanul mi-a adus o probă. Cei din Germania m-au avertizat: „Vezi că piaţa e plină de marfă din Est de proastă calitate. Şi noi nu o luăm. Trebuie ca marfa pe care ne-o aduci să aibă un certificat de calitate”. Eu îi spun tipului: „Iuri, te rog frumos, adu-mi certificat de calitate, nu ştiu ce”. Şi el: „Nicio problemă” şi s-a dus la Apimondia... mierea, propolisul erau de la Apimondia... şi a venit cu un certificat care bănuiesc că l-a luat cu şpagă. Eu am trimis acest certificat prin fax, ăia au

spus că e OK, dar să fie marfa asta. Eu am luat de la Iuri marfa, m-am dus în Hamburg, ăia au testat-o şi mi-au spus că era din aia proastă, de care mi-au zis să nu le aduc… Probabil că ucraineanul obţinuse certificatul de calitate ducând la probă marfă bună, ştii… Şi mie mi-a vândut apoi o marfă proastă. Şi aşa am avut căderea. Că mă întrebai cum m-am apucat de droguri… Investisem 4.500 de dolari, că nu erau euro atunci. Plus drumul, cazarea la hotel, că am stat trei zile acolo… Când m-am întors, nu l-am mai găsit pe ucrainean.

Asta v-a demoralizat…

Asta şi nu numai… Tipii ar fi vrut să cumpere de la noi uree, cu vagoanele. Adică, urma, dacă afacerea asta cu ei îmi ieşea, urma să ne dezvoltăm şi ei îmi promiseră că o să vin să vorbesc la Iaşi, la Cluj… ceea ce m-ar fi săltat.

Aţi fi intrat în industria farmaceutică, în industria medicamentelor…

Ar fi fost comerţ la un nivel mare. Pe sume uriaşe, eu fiind foarte tânăr, aveam 24 de ani. Deja începusem să-mi fac planuri. Deja pentru mine magazinele nici nu mai contau. Şi apoi este şocul pe care l-am avut.

Înţelegi… era prima oară când nu reuşeam să fac ce mi-am propus. Şi am venit cu moralul căzut. Când am ajuns aici, eram foarte supărat şi prietenii mei de bani gata m-au întrebat de ce sunt supărat. Le-am povestit şi ei mi-au spus: „Lasă, uite, ia o ţigară”.

Ţigară de…

Ţigară de heroină. Nu era nici măcar de marijuana. Până atunci, nu fumasem decât ţigări normale. Nu ştiam ce efect are… nu exista informaţie la acea vreme. Eu ştiam aşa, că heroina e un praf alb care se topeşte şi se injectează. Şi m-am gândit: ce poate să-mi facă un praf băgat într-o ţigară. Exact aici era lipsa de informaţie… iar efectul a fost de liniştire, de calmare şi de transă… de dus în altă lume. Am continuat să fac asta… Starea de bine pe care mi-a dat-o m-a făcut să fumez şi mâine, şi poimâine.

Când v-aţi dat seama că aţi devenit dependent?

În două luni. Dar de ce? Dependenţa se instalează şi după o săptămână, poate şi de la prima ţigară. Eu mi-am dat seama atunci, pentru că două luni am consumat zi de zi, că mă întâlneam cu ei.

Să înţelegem că din 91 – 94 vă întâlneaţi în weekend sau seara cu aceşti băieţi de bani gata?

Exact. Ieşeam în cluburi de fiţe. Şi eu mă simţeam bine, că eram în grupul lor. Maşini scumpe, haine la modă…

Eraţi căsătorit…

Da, eram căsătorit, aveam doi copii.

Primul în 1991…

Şi al doilea în 1994. Era al doilea copil, care s-a născut în acel an înainte să mă apuc de droguri.

Aşadar în 94 aţi avut această neşansă de a-l cunoaşte pe luri şi de a aluneca în acest necaz… Şi după prima ţigară, la două luni, aţi realizat că sunteţi dependent…

Am plecat din Bucureşti, neştiind că sunt dependent. Nu am luat cu mine praful. Am plecat la pescuit cu Gâză, cu vechii prieteni, cei din copilărie. Undeva pe la Târgovişte… era perioada când eu oscilam între gaşca veche şi gaşca nouă a băieţilor de bani gata. Urma să stăm vreo trei zile acolo, cu cortul. În prima zi, după prânz, am constatat că începe: mă durea capul foarte tare, aveam frisoane… am crezut că am făcut insolaţie, că am stat în soare… dar nu

bătuse chiar aşa soarele. Şi aveam şi o stare de nervozitate accentuată. Nu mai aveam răbdare, dădeam cu undiţa în mal, am început să mă ciondănesc cu prietenii. Nu ştiam că de fapt alea erau simptomele sevrajului. Seara am spus: „Mi-e rău, merg acasă”, dar nu ştiam că mi-era rău pentru că nu fumam ţigara respectivă. „Mergem acasă, dacă ţi-e rău”. Acasă, mi-a trecut un gând… Mă duc la tipul ăsta cu care fumam şi îmi face o ţigară. O fumez, şi în zece minute am constatat că mă simţeam foarte bine, nu mai aveam nimic. Atunci, l-am rugat să-mi dea un pliculeţ, am plecat acasă, am plătit, că doar primele două ţigări au fost cadouri şi după aia am stat acasă intenţionat fără să fumez, să văd dacă ajung din nou la starea la care ajunsesem pe baltă. Şi s-a repetat. Şi mi-am dat seama că sunt dependent.

Aţi constatat că sunteţi dependent… dar aveaţi o afacere cu patru chioşcuri, aveaţi aproape 20 de angajaţi şi o soţie cu doi copii…

Nu realizam. Din momentul în care am început să consum cu regularitate, nu m-au mai interesat nici afacerile. L-am lăsat pe

asociatul meu să se ocupe. El nu aflase încă şi mă tot întreba ce-i cu mine. Până într-o zi, când i-am spus: „Uite ce se întâmplă, mă droghez”. Şi atunci ne-am şi despărţit. Între timp, şi soţia a băgat divorţ, când a aflat că sunt dependent.

Nuv-a acordat nicio şansă de reabilitare?

Ba da. A încercat. Aveam casă în spate la Coca-Cola, m-am încuiat în casă. Şi m-a găsit fratele meu leşinat... sevrajul se accentuase. Drogurile puseseră gheara pe mine. S-a speriat şi m-a dus la urgenţă. Pe atunci nu exista niciun centru de dezintoxicare...

După ce m-am drogat, am pierdut tot: familie, afacere, casa... Mi-am vândut casă, camionul de 14 tone pe care îl cumpărasem din Germania ca să-mi fac firmă de transporturi de marfă... căram apă minerală de la Biborţeni cu acest camion, iar asta era afacerea mea separată de asociatul meu. Dar deja mă apucasem de droguri. Şi stăteam aşa, cu punga de bani la cap şi cu punga de droguri. Şi nu am mai avut niciun contact cu oamenii... nu mă mai interesa nimic. Şi am pierdut tot. Soţia a divorţat şi a plecat cu copiii. Casa am vândut-o. Ea nu a

avut nicio pretenţie, că îmi cumpărasem casa înainte de căsătorie.

Bine, i-am dat tot ce era în ea, nu mă mai interesa. Am vândut casă, camionul şi am început să vând magazinele. Am renunţat mai întâi la cel cu chirie. Am vândut apoi baraca, cu tot cu dozator, cu vreo 12.000 de dolari. Asociatul meu Gâză a luat magazinul din una dintre cele două scări de bloc şi, când am văzut că totul se duce de râpă, am avut o discuţie cu părinţii şi le-am spus: „Luaţi voi magazinul din ultima scară şi aveţi grijă de copiii mei, să-i întreţineţi”. Şi ei erau, săracii, strungari, oameni veniţi de la ţară, şi au făcut comerţ. Nu numai că s-au ocupat, dar au recuperat încă un magazin pe care eu îl pierdusem, adică şi cealaltă scară. Şi asta a fost salvarea familiei…

Dar, într-un fel, dumneavoastră din punct de vedere material v-aţi întors la situaţia dramatică din copilărie.

Chiar mai rău. Am dormit pe stradă, vreo cinci luni. Am furat din casă de la ai mei: aurul, banii, tot. Tata m-a alungat afară din casă. Am avut în şapte ani peste 30 de încercări de a mă lăsa de droguri. Şi de şase

ori am fost internat la dezintoxicare. Doctorii consideră că eşti în pericol cinci ani după ce ai renunţat la droguri. Eu fac 12 ani anul ăsta de când m-am lăsat.

Până la urmă aţi reuşit să renunţaţi definitiv la droguri…

Da… Fraţii şi familia au deţinut în tot acest timp cele două magazine. Când m-am lăsat, ei m-au reprimit cu braţele deschise, ca pe fiul risipitor. Pentru că atunci când le-am lăsat magazinul, ei mi-au spus aşa: „Dacă vreodată te vei lăsa de droguri, afacerea îţi va reveni. Tu lasă-te de droguri şi noi ne retragem, iar tu vei prelua afacerea în continuare!” Lucru care s-a şi întâmplat. Nu din prima, că n-au avut ei încredere aşa. M-au supravegheat… Se temeau că oricând pot avea o recădere. Şi au fost precauţi. Dar eu i-am asigurat că am fost în iad, am revenit din iad şi nu vreau să mă mai întorc acolo. Dar nu puteau avea încredere totală. Şi m-au monitorizat vreo doi ani.

Între timp, ceva tensiuni apăreau, pentru că eu nu produceam nimic. Stăteam, la vârsta pe care o aveam, pe spinarea părinţilor, pentru că ei munceau. Nu mi-au

dat afacerea pe mână, chiar dacă îi mai ajutam la magazin. Şi fraţii mei erau acum implicaţi: unul la un magazin, celălalt la alt magazin. Şi nu puteam să-i exclud doar pentru că am venit eu. În afară de asta, ambiţia mea era să fac altceva. Asta a fost în 2000, după ce m-am lăsat de droguri. Între magazinele fraţilor mei, la mijloc mai era un magazin pe care l-am cumpărat eu.

Cu ce bani?

M-am împrumutat. De la un cămătar. (*Râde.*) Căruia i-am dat banii, bineînţeles. L-am luat oricum ieftin, cu vreo 1.200 de dolari. De fapt, nu l-am cumpărat propriu-zis, ci omul mi-a cedat contractul de închiriere. Magazinul fiind în mijloc nu puteam să le fac concurenţă lui mama şi fraţilor mei. Şi mi-a venit ideea: ce lipseşte pe stradă? Aprozar! Şi am deschis un aprozar. Şi era foarte mişto, că eram trei fraţi, fiecare cu scara lui. Seara la ora zece, ieşeam în stradă, pentru că scările sunt apropiate, şi care vedea primul că e zece, ieşea şi fluiera. Şi făceam semn: închiderea! Şi ne întâlneam toţi fraţii şi ciuguleam o bere şi lucrurile redeveniseră frumoase. Dar nu era ceea ce voiam eu. Ştii, când ai fost

aşa, undeva sus, pe cai mari, să te vezi aşa, la cărat saci de cartofi, pune-i pe cântar… e adevărat că era magazinul meu, dar parcă nu era ce voiam eu. Şi până la urmă, nu am rezistat cu aprozarul decât vreo doi ani. Şi l-am vândut, să pot da banii înapoi la cămătari, dar şi pentru că nu eram mulţumit cu ceea ce făceam.

Norocul meu a fost că într-o seară mă uitam la o emisiune. *Trenul vieţii*, aşa se numea. Cu Liana Stanciu. Şi cu procurorul general, cu cei de la Antidrog… Şi discutau ei acolo: ce facem noi pentru drogaţi, cum îi ajutăm să se integreze pe foştii drogaţi. Eu crăpăm de ciudă, pentru că, cât timp m-am drogat şi am bătut eu pe la uşile lor… Şi am prins linia telefonică liberă şi am intrat în direct cu ei. Şi eram supărat, şi când am început să le zic câteva, într-un limbaj decent, dar foarte acid… tipei îi convenea pentru audienţă şi mă întărâta, şi m-a ţinut şi mult la telefon, şi m-a lăsat să spun multe lucruri. Ăştia începuseră să se bâlbâie. Eu i-am întrebat de ce mă mai terorizează şi acum, că m-am lăsat. Şi în timp ce ăia se bâlbâiau şi spuneau: „veniţi mâine pe la noi să stăm de vorbă”, nu ştiu ce, o tipă care

era secretar general la un ziar de scandal se uita la emisiune. Şi i-a plăcut de mine. „Ăsta-i bun că e scandalagiu”. (*Râde.*) Plus că redactorul care se ocupa de pagina antidrog a lor plecase. Mă sună, la zece minute, producătorul de la Televiziune: „George, ai vrea să te angajezi la un ziar? M-a sunat cineva în emisie şi vrea numărul tău”. Mă gândeam că mă puneau să-mi scriu povestea vieţii… Pentru 100.000… „Lăsaţi-mă în pace!” Şi am închis telefonul. Mă sună înapoi: „Nu, nu, ai înţeles greşit! Vrea să te angajeze!” (*Râde.*) I-am dat telefonul şi m-a sunat. Şi m-a întrebat: „Poţi să scrii un material până mâine dimineaţă despre ce ai discutat în seara asta?” Floare la ureche: i-am scris două materiale, nu unul! Şi am mers la redacţie, l-a citit, l-a dat la patron şi m-au chemat în birou şi mi-au zis aşa: „Bine ai venit în colectiv! Faceţi-i legitimaţie domnului Mocanu şi faceţi-i cunoştinţă cu restul colegilor”.

Intrând în presă, ce aţi făcut cu afacerile?

Am intrat în presă pentru că a fost o mare plăcere de-a mea să mă apuc de ei, exact ce îmi convenea. Pentru că, după

atâţia ani, aveam posibilitatea să dau cu pixul în ei. Eu nu am făcut politică la ziar, mai scriam la pagina de Investigaţie când lipsea câte un coleg. Eu aveam pagina Antidrog. Culmea, era pagina 13! (*Râde.*) Ce făceam? Mergeam la centrele de dezintoxicare şi făceam anchete.

Între timp, devenisem şi secretar general la o asociaţie, Asociaţia Română Antidrog, ARA. M-au pus consilier la Federaţia Română Antidrog, unde erau mai multe ONG-uri implicate, şi am consiliat peste o sută de persoane, pe care le-am internat. Din păcate, numai patru s-au lăsat pe bune. Au familii acum, copii, locuri de muncă bine plătite. Apoi am intrat voluntar şi la Agenţia Naţională Antidrog, care este o agenţie a statului.

Aşa au început să mă cheme şi ca ziarist, şi ca membru ANA, şi ca secretar general ARA la emisiuni, la simpozioane... pentru a le împărtăşi din experienţa mea şi pentru a-i ajuta şi pe alţii. Am devenit prieten al generalului Pavel Abraham şi la toate evenimentele ANA eram invitat de onoare. Şi la emisiuni mă întrebau dacă să-mi pună bandă neagră pe ochi, pe faţă. Şi eu îi

întrebam: „De ce? Aş fi acceptat să nu fiu văzut dacă mă drogăm. Dar eu m-am lăsat acum. Eu vreau să apar aşa cum sunt. Nu mă feresc. Ce am făcut voi spune! Şi simt un exemplu bun în momentul ăsta. Lumea trebuie să mă vadă aşa cum sunt. Nu am făcut nimănui rău, decât mie şi familiei mele. Nu am dat în cap, nu am vândut nimănui droguri!”

Şi mi-am împărtăşit experienţa combinat şi cu aciditatea, de care îţi spuneam, faţă de anumite instituţii şi faţă de anumite persoane din instituţii, care nu-şi făceau treaba. Unii m-au îndrăgit, dar mi-am făcut şi duşmani. Mă ameninţau că mă dau în judecată. Dar eu nu spuneam prostii, mă informam întotdeauna din trei surse şi le trânteam în faţă dosarul: „Pe ce bază mă dai în judecată?” Şi aşa am devenit prieten cu directorii de la dezintoxicare… la început i-am atacat şi apoi mă invitau să-mi arate cum au modernizat şi au îmbunătăţit…

Am stat în presă cam un an şi jumătate. 2004 – 2005. Şi atâta vreme cât am fost lăsat să-mi scriu materialele şi n-am fost cenzurat… pentru că le-am spus, nu m-am angajat cu pile, nu m-am angajat pentru că

sunt vreun mare ziarist... dar am nişte principii. Pentru că, după ce m-am lăsat de droguri, mi-am spus că vreau să mă ţin de aceste principii: să nu-mi mai încalc cuvântul, să fiu cinstit şi corect cu toată lumea etc, etc. Şi printre altele nu vreau să vă băgaţi peste articolele mele sub nicio formă!

Înţeleg că aţi plecat de la ziar pentru că au început să se amestece în conţinutul articolelor... ce a urmat apoi?

Unuia dintre prietenii mei, un fost partener de afaceri, prieten cu Gâză, îi spusesem după ce m-am lăsat de droguri: „Ajută-mă şi pe mine să încep o afacere mai măricică. Nu vreau să rămân în aprozar, în magazin". Şi el, ca şi părinţii mei, nu avea încredere. Şi după şapte ani după ce m-am lăsat... că medical după cinci ani fără droguri ai scăpat de dependenţă... mă pomenesc că mă invită în oraş la o cârciumă să-mi spună: „Dacă ai avea 100.000 de euro ce ai face cu ei?" Şi m-am blocat. I-am spus: „Nu ştiu". „Ai două săptămâni să te gândeşti ce ai face, pentru că eu te-aş putea ajuta să faci rost de cei 100.000 de euro". Am plecat de acolo bulversat. Întâlnindu-mă

apoi cu prietenii pe stradă, îi întrebam ce ar face dacă ar avea 100.000 de euro. Ăia râdeau şi mă întrebau: „Ce ai făcut, ai dat în cap?” Şi-mi notam tot ce spuneau băieţii: ăla gogoşărie, ăla covrigărie… pentru că ăla mi-a spus: „Vii cu 30 de idei şi, dacă eu constat că una din ele e bună, pe aia ne axăm”. Tipul care a fost asociat cu mine la magazin îmi zice: „Îţi aduci aminte când mergeam în Turcia, pe malul Bosforului era plin de terenuri de fotbal, cu gazon sintetic, artificial?” Şi mi-am notat-o.

M-am întâlnit peste două săptămâni cu tipul. Şi i-am prezentat lista. Eu voiam să mă axez oricum pe asta cu fotbalul. Dar l-am lăsat pe el, să văd ce alege. Şi a arătat-o exact pe aia cu degetul: „Asta este!” „OK. Şi?” „Acum te duci şi faci un studiu de piaţă: vezi ce terenuri de fotbal sunt şi le urmăreşti la diverse ore, vezi tarife, vezi clienţi… e treaba ta”. Şi am început să alerg. „Da, am văzut, afacerea merge. Acum ce facem?” „Te duci să identifici terenul unde să faci gazonul de fotbal, nu?” Am încercat la Turbo Mecanica, am încercat şi-n alte părţi… şi am mers apoi în Militari, să fiu aproape de casă. Şi am găsit terenul

respectiv în curtea unui liceu… unde mi-am rupt piciorul şi acolo am avut şi casă, lângă Coca-Cola. Ca să vezi că nimic nu e întâmplător… Asta era prin 2008.

Dar între 2005, după ce aţi ieşit din presă, şi până în 2008 când aţi luat terenul, ce aţi făcut?

Înapoi la magazine şi cu Agenţia Antidrog, ce mai alergam!

Şi banii pentru terenuri de unde i-aţi luat? V-a ajutat prietenul cu 100.000 de euro?

El nu mi-a dat niciun ban atunci. Dar m-a ajutat cu birocraţia, să-mi fac împrumutul. El făcuse un credit şi m-a învăţat cum să fac împrumutul. Ulterior a investit şi el aproape 100.000 de euro în această afacere. Acum suntem asociaţi 50 – 50%.

Tipul avea vreo cinci saloane de înfrumuseţare. Avea bani. Şi mi-a făcut socoteala aşa: un singur teren te costa 40.000 de euro. Eu am făcut creditul exact când eraul imobiliar. Preţul terenului era foarte sus, materialele foarte scumpe. În 2007 – 2008, înainte de criză… Şi am vorbit cu directorul liceului care a fost imediat de acord, mai ales că îl cunoştea pe un amic

de-al meu, aşa că am intrat mult mai uşor în vorbă. Directorul şi-a dat seama că fac un lucru bun pentru liceu... Directorul nu mi-a cerut şpagă, doar m-a întrebat ce preţ ofer, pentru că mai avea o cerere. Şi aşa am închiriat terenul de la liceu şi am reamenajat fostul teren de fotbal al liceului. Cu un credit de la bancă...

Dar cum aţi fost creditat?

Am făcut creditul pe firma pe care aveam magazinele. Pe firma pe care părinţii mi-au dat-o înapoi prin 2006, după ce am terminat cu ziarul. În 2006 mi-au cedat înapoi firma pe numele meu. Atunci s-au convins şi ei că sunt OK, au văzut că nu m-am reapucat de droguri atâţia ani, că simt băgat în seamă de... atunci s-au retras, s-au mutat la ţară şi mi-au dat şi apartamentul lor.

Ce s-a întâmplat cu magazinele din scările de bloc?

Nu mi-a mai prelungit contractele de închiriere asociaţia de proprietari. De fapt, locatarii, peste 70% dintre ei, au fost de acord... dar aşa este legea, trebuie să ai acordul celor de deasupra, celor din stânga, celor din dreapta. Şi ei nu au mai vrut.

Oricum ar fi câştigat toţi locatarii de pe urma mea. Magazinaşul ajunsese un fel de afacere de familie în care aş fi putut să o las pe soţia mea.

Care soţie, că eraţi divorţat...

M-am recăsătorit cu o altă femeie. Şi am un copil cu ea. Un copil de zece ani. După ce m-am lăsat de droguri, am făcut copilul şi m-am mutat împreună cu ea. Sunt cu ea de peste zece ani, de când m-am lăsat de droguri. Ne-am căsătorit recent.

Până la urmă, cei 100.000 pentru terenuri i-aţi împrumutat de la bancă...

Exact. Şi nu mi-au ajuns să termin de amenajat terenurile şi am mai făcut şi un leasing. 80.000 de euro au fost băgaţi în pământ. Dar nu e atât de simplu. Lumea vede doar nişte garduri şi nişte stâlpi de nocturnă. Dar infrastructura te rupe la bani. Betonul era 25 de milioane o cifă şi am băgat 62 de cife de beton. Amenajarea terenului în sine, că am băgat buldozere, pentru că era o groapă de gunoi acolo... Am reuşit până la urmă să amenajez terenurile liceului. Acum le dau elevilor ore de sport gratis. Elevii pot să se joace pe aceste terenuri de fotbal, baschet şi tenis de

dimineaţă până în orele 16: 00. Mai iau şi bani de la mine pentru chirie şi cu banii respectivi şcoala mai poate face ceva. Acum toţi copiii din cartier fac sport şi se joacă gratis la mine pe terenuri... Ţin minte că eu în copilărie am fost foarte amărât şi când îmi sărea mingea la baba în grădină, îmi băga cuţitul în minge... la mine vreau să vină să joace toţi copiii, gratis.

Descurcăreţii z

CĂTĂLINA HOPÂRTEANU

„Dar nu pot să zic că am dus-o rău.

Dacă aveam câteva pachete sau mai ales de Kent, le luam de la bişniţari de la Piaţa Unirii, mă descurcam...”

Nume: Minei Chirilă Data naşterii: 1942

Locul naşterii: comuna Pietroşani, jud. Teleorman Stare civilă: căsătorit

Ocupaţii anterioare: muncitor pe şantier, şofer de transport marfă şi aprovizionare Statut actual: pensionar

M-am născut în comuna Pietroşani, judeţul Teleorman, da, Teleorman era atunci, în anul 1942. Părinţii îşi lucrau singuri pământul. Se muncea mult... într-adevăr munceau mult părinţii. Eu mergeam cu ei la câmp vara, când nu era şcoală, în

vacanţă. Dimineaţa, câteodată, mă duceam cu animalele la păscut, le dădeam să mănânce; părinţii săpau. Îmi vine şi acum în minte mămăliga moale pe care o făcea tata şi butoaiele cu apă clocită de soare. Veneam acasă seara, obosiţi, tăia mama repede o găină şi o pârlea la foc. Făcea mămăligă şi mujdei de usturoi şi întingeam toţi în strachina cea mare. Pentru că trăia bunicu', el alegea bucatele mai bune, iar nouă ne lăsa ce rămânea. Aşa era pe vremea aia, aveam respect pentru bătrâni. Când ne făcea mama orşag, moşu toca ardei iute şi punea în el. Întingeam cu toţii acolo, şi eu şi sora mea mai mică, în compotul ăla iute.

Bătrânul era tare zgârcit, când eram foarte mic o alunga pe mama de acasă, ca să-i mai dea ta-su pământ. Eu rămâneam singur în poartă şi plângeam, mama nu putea să mă ia acasă, nu o primeau cu un copil mic. Săraca mama ne făcea pe ascuns de el scoverzi şi alte dulciuri. Ne punea să stăm la colţ, să vedem dacă vine, să o anunţăm, că, dacă o prindea, ne bătea pe toţi.

Aşa era felul lui, mereu să strângă şi să tot strângă. Îmi amintesc că avea un cufăr

cu bani şi, când au anunţat că nu mai au valoare şi că să cumpărăm ceva pe ei cât mai repede, el nu a crezut şi i-a ţinut acolo. N-am mai avut ce face cu ei... Atât de zgârcit era, încât s-a îmbolnăvit şi a căzut definitiv la pat când tata i-a luat banii din cana în care îi ţinea mereu, şi de unde-i număra în fiecare zi, şi a cumpărat materiale ca să facă altă casă. Casa bătrânească era deja prea veche, dar el nu înţelegea sau poate nu-i păsa.

Rău a făcut şi tata că a demolat casa înainte să o termine pe cea nouă, căci s-a făcut colectivizarea şi n-au mai avut bani să o termine. Bine, pe atunci nu era ca acum. Casa te ajutau vecinii să o ridici, îţi trebuiau doar materiale, adică chirpici. Cum în stradă nu puteau să rămână, au economisit bani, au mâncat numai mămăligă cu ceapă şi aşa nu i-a apucat iama fără acoperiş. Au fost atât de săraci în perioada aia, încât de Paşte, pentru că nu au avut bani să-i cumpere rochiesor mi, mama şi-a tăiat rochia de mireasă şi a vopsit-o şi i-a făcut rochie, că aşa era tradiţia de Paşti, să iei haine noi la copii. Mergeam toţi, cu părinţii, cu vecinii la biserică de înviere şi stăm toată

slujba şi dimineaţa iar plecam la biserică. Mama cu toate femeile erau de mult duse la cimitir să împartă, până să răsară soarele, nici nu aveam voie să mâncăm până nu împărţeau. Şi după ce veneam acasă, ne spălam pe ochi cu apă în care pusese mămica un ou roşu şi un ban de argint, ca să fim sănătoşi şi roşii în obraji tot anul. Ouăle nu se făceau ca acum, ci doar roşii, se vopseau cu vopsea pentru lână, ştiu că mămica mai punea şi frunze de ceapă, ca să facă mai multe nuanţe. Eram simpli, dar fericiţi în felul nostru…

Greu cum era, dar era pământul nostru… A fost bine până a început să facă colectivizarea. Când a început colectivizarea, eu am plecat la Şcoala de Construcţii şi părinţii erau fugăriţi de securişti, de oamenii din sat, oamenii partidului comunist, ca să se înscrie în colectiv. Cine erau comuniştii? Erau oamenii din sat: primarul, poliţaiul, miliţianul, din ăştia care au fost secretari de partid, ăştia erau în sat atunci. Şi atuncea am zis: „Tată, decât să te bată, să te omoare, înscrie-te în colectiv”. Şi s-a înscris în colectiv, dar a fost un chin pentru ei, pentru că s-au înscris în

colectiv şi au fost nevoiţi să lucreze cot la cot cu cei care nu aveau bou, n-aveau car, n-aveau nimic, nişte derbedei erau. Au început să râdă de ei, uitaseră cât i-au ajutat, cât grâu şi mălai le-au dat când plângeau că nu au ce să dea de mâncare la copii. Tata se îmbolnăvise de oful pământului şi atuncea a trebuit să se mute la noi, la Constanţa. Şi-au vândut casa de la ţară şi şi-au luat în oraşul Constanţa o altă casă, cu curticică, şi au rămas să ne crească copiii mie şisor mi.

Revenind la copilăria mea, să-ţi zic când m-au dat la şcoală. La vârsta de şase ani, părinţii m-au dat la şcoală, tot în comuna Pietroşani. Am făcut şapte clase în comuna Pietroşani. Au fost şapte ani foarte frumoşi, într-adevăr foarte frumoşi… După primul an de şcoală, după clasa întâia, în perioada de vară, de vacanţă, care aveam trei luni de zile, aşa era atunci, se făceau tabere de pionieri. Mergeam cu profesorii la pădure, la pescuit, făceam foc de tabără, dar acolo în comună n-aveam posibilitate să plec mai departe. Trei luni de zile într-adevăr era o perioadă bună în taberele şcolare, dar pe plan local. Când nu mă duceam în tabără

sau când nu mergeam la adunările astea pionierești, mă duceam la pescuit. Dimineaţa luam undiţa şi mergeam împreună cu alţi băieţi la baltă, cu două undiţi mici prindeam trei-patru kilograme de peşte micuţ şi mă duceam acasă. Mama de bucurie făcea un borş de peşte şi saramură de peşte şi întingeam toţi acolo şi eu eram mândru de ce prinsesem. Deşi era peştele micuţ, într-adevăr era bun.

Şi sărbătorile erau altfel pe atunci, mergeam cu colindul de cu noaptea, de fapt ăia mai mari plecau primii, imediat după 12 noaptea, iar noi, prichindeii, când se mai lumina. De obicei ne însoţea un om mai mare, căruia h ziceam „măgarul”, da, când ne întreba gazda câţi suntem îi ziceam câţi eram, plus măgarul. Ştiu că odată am plecat eu cu un văr imediat după 12 noaptea, şi ne-a zis bunicul lui să mai aşteptăm că sunt sânziene pe uliţă, dar nu l-am crezut. Şi am mers noi vreo trei case, şi când am văzut pe gard la un alt unchi cum un om în alb se plimba, am fugit de am rupt pământul şi am urlat până a ieşit bunicul lu’ văr miu şi nu ne-a mai trebuit colindat în noaptea aia. Altă dată, am plecat cu băieţii la colindat şi

ne-am oprit şi la casa preotului satului, cu gândul că ne-o da popa multe nuci şi colaci. Şi ne-a dat preoteasa într-o traistă nişte felii de mămăligă prăjită şi ne-a zis că sunt biscuiţi populari. Am venit acasă şi m-am plâns la mămica, care credincioasă cum era, mi-a zis că fac păcate dacă vorbesc de rău pe preot. Aşa copilărie frumoasă am avut.

Iama, părinţii stăteau prin curte şi făceau treburi de-ale casei, răneau la porci, dădeau de mâncare la restul animalelor, femeile stăteau în casă şi ţeseau, de cu noaptea, la lampă... Erau nişte ierni geroase, cu zăpadă cât casa. Ne făcea tăticu' tunel prin zăpadă de acasă până la şcoală, el cu alţi oameni luau lopeţile şi dădeau zăpada din drumul nostru. Ne făcea în curte derdeluş, strângea toată zăpada într-un loc, făcea o grămadă de aproape doi metri şi pe o parte turna apă peste zăpada nivelată, iar pe aialaltă parte ne făcea ca nişte scăriţe, ne urcam cu sania pe acolo şi ne dădeam pe aialaltă parte îngheţată.

Vara, părinţii plecau la câmp şi ne lăsau singuri şi noi mai făceam câte o nebunie, mai spărgeam câte un geam, mai furam pere din pomul vecinilor, dacă eram

singuri… dacă eram copii… Şi când se întorceau seara de la câmp, obosiţi, munciţi, ne certau, dar nu aveau inimă să ne bată. Într-adevăr era viaţa de ţară, dar nu ne îmbolnăveam ca acuma, nu, boala nu se lipea de noi şi umblam prin praf, desculţi… şi mâneam fructe nespălate… păi, cine să ne facă nouă mâncare ziua?! Mâneam fructe nespălate şi nu ne îmbolnăveam, acuma cum mănânci numai mâncăruri speciale, şi faci o boală păcătoasă de vorbeşti singur. Atunci ne trezeam de la unu noaptea şi plecam la câmp cu părinţii şi mergeam cu carul cu boi o oră, două, până ajungeam la câmp, acolo, la locul respectiv. Spre ziuă, punea tata boii la raniţă şi brăzda printre porumb, rupea pământu'. Da… că la porumb aşa este, rupea pământul, îl afâna. După care venea tata şi zicea: „Gata?" „Gata!" „Hai, ia şi tu sapa în mână". Şi mă punea tata să sap şi luam un rând eu, unu mama, unu el… şi, când îl mai ajungeam din urmă, îmi zicea: „Hai, du-te mai-nainte, mai treci, că mai sunt două cuiburi încolo". La ora zece – unşpe, mergeam la masă, ne odihneam, mai munceam puţin după-amiază, mai săpam, mai mult ei, că eu eram

copil. Seara mergeam acasă obosiţi, în schimb eram mulţumiţi că nu ne bătea nimeni la cap. Era ogorul tău, era curtea ta… până a venit perioada colectivizării… atunci a venit greul, când a început să fugă după oameni ca să-i bage în colectiv. Atunci a fost greu, dar acolo eu nu prea am mai prins, am plecat la oraş şi nu prea mai aveam treabă cu ei.

Da, am plecat la Şcoala de Construcţii în judeţul Giurgiu. Dar înainte de a merge la şcoala profesională din Giurgiu, am avut dosar făcut pentru Uzinele Semănătoarea din Bucureşti. La uzinele astea nu se putea intra de la ţară decât prin intervenţii: cu cadouri, cu bani pe care să le dai la nişte oameni bine puşi sus. Ca să te poţi înscrie la Semănătoarea atunci, trebuia să dai un porc, să duci damigenele cu vin la Bucureşti lu' boieru, aşa-i ziceau lu' nenea ăla care îi înscria la Semănătoarea, maistru, ce era acolo, nu ştiu. În toamnă îi creşteau părinţii câte un porc, un viţel, damigene cu vin, curcanu… Bine, era, avea omul în curte, avea de toate, dar trebuia să ştii cui să-i dai şi cum să-i dai, dacă nu ştiai… Aşa… nu am putut intra acolo şi am rămas la Giurgiu, la

Şcoala de Construcţii.

Dar de ce nu aţi intrat până la urmă?

Păi, eram fiu de chiabur, da, părinţii mei aveau mult pământ pentru zona aia, cam 20 de pogoane în Câmpia Burnazului, unde era cel mai productiv pământ. Şi le-am dat dosarul cu un viţel tăiat de tăticu' şi cu trei damigene cu vin la nişte unchi din sat care îl cunoşteau pe maistrul de la uzine şi care îşi trimiteau şi ei copiii tot acolo. Când m-am dus acolo, nu m-am găsit pe nicio listă, m-am întors în sat şi i-am întrebat pe unchi ce au făcut cu dosarul meu. Mi-au zis că ei habar n-au, că pe copiii lor i-a primit la examen. De abia mult mai târziu am aflat adevărul: fiii de chiaburi nu erau acceptaţi de comunişti la şcoală.

Nu am vrut să mai plec nicăieri, am plâns o zi întreagă şi le-am spus lu' mămica şi lu' tăticu' că eu rămân la ţară. A încercat tăticu' să mă convingă să plec, să îmi fac un rost în viaţă, dar eu nu şi nu, plângeam şi îmi juram că nu o să mă mai încred în oameni cât oi trăi. Dacă a văzut el că nu înţeleg cu vorba bună, mi-a tras o mamă de bătaie şi mi-a pus valiza pe prispă şi m-a trimis la Giurgiu să învăţ. Pe săraca mămica

o înăbuşise plânsu, dar nu avea ce-mi face. Într-adevăr, avea dreptate tăticul…

M-am dus la şcoala profesională din Giurgiu. Am făcut doi ani de construcţii. Offf, a fost ca un chin pentru mine. Nu mi-a plăcut niciodată meseria asta, în schimb profesorii erau oameni disciplinaţi, oameni cu carte, care nu-ţi cereau bani, oameni care te educau, nu te băteau şi te făceau să înveţi carte. Pe când, în vremea de astăzi, am văzut şi la copiii mei că profesorii cam nu prea vin la ore, vor să faci meditaţii ca să-şi ia bani şi atunci nici elevului nu-i mai place şcoala. Exista respect pe atunci… era să mă bată mama odată, că a aflat ea din sat că mi-am bătut eu joc de o fată… fata aia era prietena mea, cum eram pe atunci tinerii, ne vizitam şi de-abia ne pupam uşor pe buze. Şi mama a venit acasă foc şi pară, că i-a zis ei o ţaţă pe uliţă că i-am desfeciorit fata lu' Chelu… şi i-am explicat… „Mă, mămică, cum să fac eu aşa ceva, să te fac pe mata de râsul satului". Şi am fost acasă la mama fetei şi i-a zis şi aia că sunt doar răutăţi, că eu sunt băiat cuminte şi respectuos. Dacă aş fi fost necuviincios, trebuia s-o iau de nevastă…

Aşa… păi, noi, când eram în primii şapte ani de şcoală, aveam uniformă, eram pionieri, aveam cravată la gât. În zilele de sărbătoare, de ziua naţională, ne făcea pionieri, eram mândri când ne dădeau insigne de fruntaşi. Chiar şi când am mers la şcoala profesională la Giurgiu, aveam uniforme de la şcoală, ne dădeau costume de la şcoală, nu ca acum. Nu aveam voie să venim îmbrăcaţi cum vrem. Vai de capul nostru dacă nu aveam matricola la mână. Fiecare şcoală avea uniforma ei pe vremea aia, scria pe mână aşa: „Construcţii”. Dacă făceam vreo prostie sau dacă chiuleam, ştiau unde să se ducă să ne pârască. Ne pedepseau aspru, chiar ne exmatriculau pe trei zile.

Făceam multă practică, nu ca acum. Mergeam pe şantiere în practică… După ce terminam anul şcolar, ne trimiteau pe şantier trei luni de zile, două luni, cât eram programaţi. Şi lucram la tâmplărie, la tencuieli, la lopată, cum era în ziua respectivă. Şi… după un an jumate, au început să ne şi plătească, dar nu salariu mare, că atunci aveai 7 – 800 de lei.

Am lucrat pe şantier la Urziceni, în parc.

La toate locuinţele din parc de acolo noi am lucrat, aşa… s-a lucrat la ele în perioada în care eram eu acolo, după care m-au trimis la un siloz şi am lucrat şi acolo o perioadă, după care am fost nevoit să mă înscriu la şcoala de şoferi din Bucureşti. Am fost nevoit să plec, pentru că nu mi-au plăcut construcţiile, era muncă grea, munceam în frig sau dogoriţi de soare, dormeam în barăci şi ne spălam pe unde apucam.

Am făcut şase luni de şcoală de şoferi la Bucureşti, în anul 1960 – 1961, că era jumate-jumate. În perioada aia am stat la un unchi din partea lu' mama, de fapt era verişoara lu' mama. Am stat la ei patru luni, poate cinci, cam aşa ceva am stat şi am dus o viaţă foarte chinuită la ei. El era un om rău, banii îi bea, nu-i aducea acasă. Eu cu ei eram cinci persoane şi se chinuia mătuşa cu mâncărica să ne facă săraca ce putea, se descurca greu… Până la urmă, în ultima lună, am zis: „Mătuşă, eu plec, nu mai stau". Şi ultima lună am dormit la un alt unchi, dormeam la centrala termică, într-un pat acolo, mâneam din borcan mâncare trimisă de-acasă de la mama. Şi umblam toată ziua prin Bucureşti, mă uitam la

semnele de circulaţie... da, ziua umblam prin Bucureşti ca să văd semnele de circulaţie, ca să pot să ştiu la examen. Câteodată, pe unde colindam eu, mă mai striga câte o femeie: „Băiatu', vino să mă ajuţi să bat şi eu covorul!" Şi băteam covorul femeii şi îmi da... cât îmi da ea atuncea... Şi aşa umblam toată ziua prin Bucureşti şi veneam seara şi dormeam acolo la centrala termică unde lucra unchi miu ăsta. Şi atuncea, ca şi acuma, care zicea că e om de oraş nu dădea doi bani pe tine. Unchi miu avea trei camere sus în bloc şi pe mine mă punea să dorm la centrală, că zicea că simt de la ţară. Dar, ca să faci o treabă, trebuie să faci sacrificii.

După alea şase luni, m-am angajat la Institutul de Geofizică de la Mihăileşti, ca şofer. Eram tânăr şi munceam mult ca să-mi câştig pâinea. Pe acasă, de-abia apucam să trec în concediu. Uneori, când aveam drumuri prin apropiere, mergeam în sat să-mi văd părinţii şi sora. Nu era ca acum, munceam mult, dar nu era unu care să nu aibă de muncă. Ne obliga Ceauşescu pe toţi să muncim, ne lua de pe stradă cu forţa. Aveai un loc de muncă, dacă nu aveai, îţi

găseau ei, îţi dădea sindicatul, partidul şi te obliga să te duci să munceşti. După calificarea pe care o aveai, primeai un salariu... eu aveam 806 lei în anul 1961 şi am ajuns la 2.200 de lei în anul 2000.

De acolo am plecat militar. Am venit militar în Constanţa, unde am rămas pentru totdeauna. Şi... în armată am stat trei ani de zile, dintre care un an l-am făcut la o unitate de artilerie din Constanţa, iar doi ani de zile i-am făcut la grăniceri în portul Cernavodă. Acolo eram şofer la comandantul unităţii de acolo de la Cernavodă. A fost o armată uşoară, frumoasă, într-adevăr o militărie blândă. Mă descurcam bine, aveam mâncare, mă respectau, mă aveam bine cu comandantul şi atunci nimeni nu îndrăznea să se ia de mine. Îi dădea lui o bucată de carne, îmi dădea şi mie cât de-o friptură. Câteodată avea prea multe şi nu putea să refuze când primea, şi atunci mi le lăsa mie. Mai ales vara, când toţi îi aduceau lăzi de fructe, el mi le lăsa mie şi eu le împărţeam cu colegii, că ce să fac cu ele în armată, cât să poţi mânca... Tot în armată, în zona aia, am cunoscut-o pe soţia mea. Ea era mai mică decât mine, avea vreo 18 ani, era din

satul Dunărea de pe lângă Cernavodă. Am dus-o la părinţi şi, cum le-a plăcut şi lor, ne-am luat şi am plecat amândoi în Constanţa, după ce am făcut nunta la ţară, la mine, aşa cum era tradiţia pe atunci.

Prima dată după ce m-am însurat, am stat într-o cameră, aveam 23 de ani, într-o cameră şase pe şase. Aia era bucătăria, era dormitorul, aia era sufrageria, era tot, singura cameră. Am stat acolo o perioadă de trei-patru ani, nu numai eu cu soţia, ci şi cu sora mea, pe care o adusesem de la ţară să facă liceul. Am stat trei inşi într-o cameră. Bucătăria era tot în camera aia, după un şifonier, acolo. În bucătărie aveam o lampă de gaz... făceam mâncare la lampa aia de gaz, că aşa se făcea atunci. Trei inşi în camera aia acolo... da, aşa am dus-o... După aceea au demolat blocul şi ne-au dat un apartament confort III redus, fără balcoane, erau nişte blocuri muncitoreşti, friguroase, cu izolaţia foarte proastă, aveam igrasie iarna, stăm numai cu cloramină să curăţăm pereţii. Acolo am stat zece ani, după care, cu intervenţii mari, în 1986 mi-a dat un apartament cu trei camere cu un confort foarte bun, pentru că se mărise

familia de acuma: fata se măritase şi avea un copil, iar eu cu soţia mai făcusem un băiat. Îl puteam plăti, pentru că banii aveau valoare atunci. A fost bine, dar mai târziu, când am intrat în democraţie, ne-a fost foarte greu să îl întreţinem, să ne plătim datoriile.

După armată, m-am angajat, printre alte întreprinderi cum era atunci, la IHR (întreprinderea de Hoteluri şi Restaurante – *n. n.*) Mangalia. Am lucrat cinci ani la IHR Mangalia prin noroaie şi prin bălţi, prin şantier, că atunci se înfiinţase şantierul, se înfiinţa staţiunea. Am stat cinci ani acolo, tot ca şofer.

Când s-a ridicat după cinci ani staţiunea, am fost nevoit să plec şi am venit la IHR Mamaia. Şi am lucrat până la Revoluţie la depozitul de aprovizionare a staţiunii Mamaia, cu alimente. Atunci era tot ca acum, care era mai tare, care putea, ăla câştiga mai mult. Dacă scoteai capul puţin şi vreai să faci un ban în plus, o sută de lei, chiar să munceşti cinstit să-i iei, venea poliţia, miliţia, şi-ţi dădea peste mână, te aresta, te bătea... ne alerga miliţia toată ziua. Ne controla, ne oprea cu maşinile prin

Mamaia, ne controla la marfă, la acte, a fost greu până la Revoluţie…

Ca să facem rost de alimente pentru mâncare, eram nevoiţi să stăm la cozi foarte mari, ca să cumpărăm un pachet de pui, de fapt nişte oase de pui, pui din ăia mici de la gospodăriile de stat, de la crescătorii; chinuiţi eram… Dacă prindeam un pui, bine, dacă nu, aşteptam a doua zi; dacă voiam o bucată de carne bună, trebuia să intervenim la relaţii, ca să ne mai facem rost de un kilogram de muşchi de porc, de vită, că pe piaţă nu găseam, se dădea la export, foarte multe mărfuri se dădeau la export, mergeau pentru datoriile externe. Din marfa de la muncă nu puteai mereu să iei, decât dacă îl serveai pe vreunul şi îţi dădea.

Altfel nu puteai, decât dacă aranjai dinainte cu şeful de depozit, că te duceai cu marfa în depozit şi ăla şi-o cântărea. Când voia să te păcălească, te păcălea, te vrăjea la cântar, că era nevoie să îşi facă el sacoşa mare. Nu puteai să fi zici şefului de depozit: „Dom’le, dar mi-ai luat din marfă, eu ţi-am adus bine”, că te dădea afară, aşa era atunci… ba punea miliţia pe urmele tale când te duceai cu marfă. Şi te controla, te

lua miliţianul, te ducea la miliţie, dădeai declaraţie…

Într-una din zile, am fost la peşte pe la Jurilovca, să iau nişte peşte pentru restaurant, şi aveam un pachet de ţigări Kent şi le-am dat la pescarii ăia acolo, ca să îmi dea şi mie o ştiucă pe lângă marfă. Când am ajuns la doişpe noaptea cu maşina în staţiune să descarc peştele, acolo era miliţia. Offf… m-a controlat toată maşina să vadă ce peşte am furat. „N-am furat nimic, dom’le, uite, am un peşte pe care am dat un pachet de ţigări”. A doua zi m-a chemat iar la Miliţia Constanţa şi declaraţii, şi înjurături, şi te bătea, te bătea… off… Te lăsa singur în birou şi pleca şi da drumul la telefoane să te înnebunească, aşa mult sunau. Şi venea după un sfert de oră: „Ia mai spune, mă, ce ai făcut”. „N-am făcut dom’le, nimic”. „Ia scrie acolo…” Şi dădeam altă declaraţie, ca să vadă dacă coincide, dacă spui adevărul, dacă minţi.

Mă mai descurcam şi eu cum puteam, dacă găseam câte un măcelar de treabă, aranjam împreună, el îmi dădea zece kile de came pe factură. De fapt, erau doar vreo şapte, unul şi-l oprea el, unul eu, şi unul i-l

dădeam la bucătar, ca să nu spună că i-am adus carnea îngheţată şi plină de apă. Aşa ne mai descurcam şi noi... cântăream apa aia mai mult şi ne rămânea came să punem pe masă la copii. Riscul cel mai mare mi-l asumam eu... vai de capul meu când mă urmărea Securitatea şi goneam prin tot oraşul ca să scap de ei. Dacă ar fi găsit carnea cu atâta gheaţă, mă păştea închisoarea.

Îţi trebuia mult curaj pe atunci. Norocul meu era că lucram în alimentaţie, da... lucram cu oameni de la tot felul de restaurante din Mamaia. Cum eu îmi vedeam de treaba mea şi nu supăram pe nimeni, atunci toţi mă serveau şi eu îi serveam pe ei. Şi cu directorul IHR-ului mă aveam bine, de fapt cu toţi care au fost directori acolo...

Aşa am reuşit să o angajez şi pesor mea la IHR, la birouri. Ea făcuse Liceul Economic Agricol şi ar fi trebuit să se ducă în agricultură, dar cu intervenţii a ajuns în alimentaţie publică. Tot cu intervenţii am băgat-o şi la liceu... da, mergeau şi atunci intervenţiile, doar că nu era lumea aşa coruptă şi nu făcea atâtea măgării.

Revenind, da… cunoşteam un poliţai, un miliţian la circulaţie şi am vorbit cu el să mă ajute. Am aflat cine era şefa comisiei la admitere, i-am spus şi el a stat la circulaţie câteva zile pe drumul unde ştia că vine ea. Până la urmă, a prins-o că nu mai ştiu ce regulă a încălcat şi a oprit-o să o amendeze… Cum doamna nu voia amendă, el i-a propus târgul ăsta… da, i-a zis să o treacă pesor mea pe lista de admişi. Nici în ziua de azi nu ştiu dacă sor-mea o fi luat cinciul sau dacă şefa comisiei s-a ţinut de cuvânt.

Uite aşa ne mai descurcam noi… dar era greu… dacă te prindea miliţia, te interoga şi te bătea şi punea furtunul cu apă rece pe tine să spui tot, fie că ai făcut, fie că nu. Îmi amintesc că odată eram în holul la un hotel din Mamaia şi beam o cafea cu cineva… şi cum am obiceiul să mă joc cu mâinile prin găurile dintre fotoliu şi spătar, aşa am făcut şi atunci… şi am găsit ceva, eram tânăr şi am scos să văd ce e… off… erau câteva hârtii, dolari, rulaţi şi legaţi cu elastic… ce m-am speriat atunci, i-am băgat repede la loc şi am plecat… trei zile, dacă nu şi mai bine am stat cu spaima în sân că vin

miliţienii după mine…

Dar nu pot să zic că am dus-o rău… dacă aveam câteva pachete de BT sau mai ales de Kent, le luam de la bişniţari de la Piaţa Unirii, mă descurcam… îi dădeam la bucătar, şi h dădeam şi bani, şi el îmi dădea came bună sau salam de Sibiu, da, era mare bătaie pe salamul de Sibiu… îi mai dădeam şi la şeful de depozit şi mai luam noaptea, pe ascuns, băgăm în maşină, câte o navetă de Pepsi… şi o duceam sus, în casă, pe ascuns, acoperită, să nu mă vadă vecinii şi să mă pârască… vai de capul nostru era…

Şi altfel nu mai puteaţi lua nimic?

Păi, vezi tu, era greu… tare greu… mai luai dacă îţi dădea unu şi altul… de exemplu, erau urile pentru străini, unde veneau străinii să cumpere în dolari… şi dacă le ştiam pe vânzătoare, îmi dădeau pe ascuns… şi ciocolată, a mâncat fata mea ciocolată Merçi cât nu a mâncat jumate de Constanţa… acum aş pofti şi eu… dar din pensia de opt milioane… de unde să dau pe ciocolată… off… asta e viaţa…

Da, şi luam de la *shop* şi Havana Club şi batoane de Toblerone şi câteodată, mai rar, reuşeam să iau şi haine… mai ales la sfârşit

de sezon, când se închideau sZzop-urile peste iarnă... îmi era frică de fiecare dată când mi se oferea ceva, îmi era frică să iau, ştiam că ne opresc maşinile şi ne verifică... îmi amintesc că odată era miezul nopţii şi am plecat cu familia de la *un* văr de al soţiei, un văr care era navigator, şi luasem de la el nişte banane şi două perechi de blugi... şi, când am coborât, era miliţia în faţa blocului. Cum pe atunci nu aveai voie şi nici de ce să umbli noaptea, miliţia ne lua la întrebări... şi am trimis fata şi soţia în maşină şi am rămas eu să vorbesc cu ei... noroc că le-am dat lor lucrurile, că pe mine m-au controlat... şi când să controleze şi în maşină, a trecut unul cam pilit pe stradă şi s-au luat de ăla... am avut mare noroc, că la vremea aia nu exista să umble noaptea oamenii pe stradă, mai ales beţi şi fără rost... Nici nu aveam cum să umblăm noaptea, că la ora zece se oprea curentul şi, dacă aveam treburi de făcut, umblam cu felinarul după noi... era mare nenorocire.

Acum, că ţi-am spus despre asta, mi-am amintit cum şi-a găsit sfârşitul o vecină din bloc: a venit săraca de la serviri, la zece fără cinci şi s-a urcat în lift, că stătea la

zece şi îi era greu să urce pe scări; curentul s-a oprit imediat după ce ea s-a urcat în lift şi atunci ea a deschis uşa de la butonul de urgenţă şi, pentru că era întuneric, a pus piciorul afară din lift şi nu a văzut că liftul era mai sus de sol… şi atunci a căzut sub lift, în gol, de la etajul şase, unde rămăsese blocat liftul. Miliţia a zis că a fost doar vina ei…

Totul era controlat de Securitate şi de Miliţie. Când mi-am luat şi eu maşină, Dacia 1300, că doar alea erau atunci, nu aveam voie să umblu decât un weekend, când mergeau maşinile cu număr par, când nu, şi aveam mare urgenţă, mă rugam de director să-mi dea maşina de la servirii şi îmi rezolvam repede treaba cu ea şi o duceam înapoi în fugă… era greu… oricum era ceva să ai maşină la vremea aia. Când mergeam la ţară la mămica şi la tăticu', tot satul vuia şi ei erau mândri că a venit băiatul lor de la oraş şi că are maşină.

M-au ajutat şi ei, n-am ce zice, aveam porcu' de Crăciun, mielu de Paşti, găini, raţe şi ouă de fiecare dată când mergeam la ei, da… mă întorceam cu portbagajul plin, că doar pentru noi munceau, săracii… mai

luam şi de la socri, ei erau mai aproape, la Dunărea, dar aveau mulţi copii şi unde să se împartă mai repede... Că, dacă nu primeam ajutor de la părinţi, ar fi trebuit să stăm la coadă, să aşteptăm ore în şir şi, când ajungeam în faţă, să ne spună că nu mai au.

Ştiu că odată aşteptam musafiri şi m-am dus la Gostat, am stat o oră la coadă la came şi, când am ajuns în faţă, l-am rugat frumos pe măcelar să-mi dea o bucată din dreapta, că era mai mare şi mai fără grăsime... Şi el mi-a zis: „Nu-ţi ajunge, mă, că îţi dau, mai ai şi pretenţii, hai, următorul!” Şi cum oamenii din spate se grăbeau, a trebuit să plec fără să mai iau nimic... De atunci, m-am jurat că nu mai stau la coadă, m-am dus la un restaurant unde făceam aprovizionarea şi i-am dat şefului de depozit un Kent, i-am povestit ce am păţit şi că diseară am musafiri şi mi-a dat omul o bucată de ceafă, bineînţeles, i-am şi plătit-o... că altfel mă făceam de râs, deşi toată lumea ştia care este situaţia...

După Revoluţie a venit alt greu, am fost nevoiţi să ne angajăm la patron, să ne dea un salariu de mizerie. Am lucrat la o fabrică de pâine, cam vreo trei ani de zile.

Munceam de la ora unu jumate-două noaptea, când mergeam să iau personalul de acasă, până la zece – unşpe noaptea. Au fost seri în care patronul îmi impunea să duc muncitorii noaptea acasă. Din cauza asta, eram nevoit să dorm în maşină, nu mai ajungeam acasă. Patronii erau tare zgârciţi, camera în care depozitau făina era plină de igrasie şi de şobolani şi a zis şefa, înainte să plece în vacanţă în străinătate, că să angajeze fratele ei, celălalt asociat, o echipă de zugravi să dea cu var magazia şi să o cureţe şi după aia să punem otravă de şoareci. Cum fra su era şi mai zgârcit, a tot căutat o echipă care să-i ceară puţini bani. În timpul ăsta, noi ţineam făina în brutărie şi ne împiedicam de sacii ăia, aşa că, într-o noapte, dacă tot nu mai aveam timp să ajung acasă, am dat toată mizeria afară şi am dat cu bidineaua cu var ca să terminăm cu îmbulzeala. De dimineaţă, când a venit patronul, m-a luat la rost că de ce mi-am băgat nasul, eu i-am explicat: „Mă omule, nu-ţi cer niciun ban, doar că am zis să terminăm odată treaba”. El, supărat foc, când a vorbit cu şefa la telefon, i-a povestit ce am făcut, cu gândul că poate mă dă

afară. Când s-a întors şefa, chiar înainte de Crăciun, şi ne-a dat primele, mie mi-a dat o mie, adică foarte mult la vremea aia, asta drept mulţumire că îi ajutasem. A fost bine, să nu zic foarte bine, şi după vreo trei ani de zile am fost nevoit să plec la Mamaia, la hotel Rex. La hotel Rex, am lucrat tot restul anilor până am ieşit la pensie în anul 2006. Acolo a fost mai rău, adică în primii ani, cât am fost şofer la aprovizionare, mi-a mers treaba bine. Îmi rămânea şi mie cât pentru o masă-două, iar dacă vreun produs se apropia de expirare, ni-l împărţeam între noi, angajaţii, că era hotel de lux şi nu putea să servească clienţii cu orice. După o perioadă, nu m-au mai acceptat şofer, a venit nu ştiu ce cunoştinţă de-a patronilor şi l-au pus în locul meu, iar pe mine, pe mine m-au lăsat să am grijă de curtea din spate şi de plajă, să fie curat, să nu fie câini, să nu aibă probleme clienţii. În perioada asta am avut salariu mic, plus că toţi mă şicanau ca să ies la pensie, parcă nu mai aveau loc de mine…

Şi acum sunt la pensie, cu o pensie de opt milioane, pensie cu care mă descurc foarte greu. Nu pot să-i laud pe ăştia, că,

dacă îi laud, nici că ne mai cresc pensiile. (*Râde.*)

Acuma e mai greu, doi pensionari în casă, băiatul student la Bucureşti, e foarte greu la opt milioane pe lună amândoi, e foarte greu ca să poţi să îţi plăteşti datoriile. Dar omul se roagă de sănătate, că dacă ai sănătate le poţi duce pe toate, aşa, nu cu maşini mici, nu cu mulţi bani.

MONICA RUXANDRA LUPŞA

„Am fost cam de vreo şi ori în care de vreo opt ori în URSS, de vreo, tot aşa, şase-şapte ori în Cehoslovacia, da, am fost de vreo zece ori în Ungaria, de vreo trei-patru ori în Polonia”.

Nume: Dumitru Lucian Stan

Locul naşterii: satul Bogata, jud. Braşov

Stare civilă: căsătorit

Ocupaţii anterioare: inginer stagiar, poliţist la circulaţie

Statut actual: pensionar

Am să încep cu o problemă care o am în amintiri de mult şi o ţin minte toată viaţa, e copilăria care oricine ştie că e ceva deosebit. M-am născut în satul Bogata, din judeţul Braşov, un sat de circa 100 – 120 de case, aşezat pe malul Oltului, în Ţara Oltului

care e situată între Ţara Bârsei şi Ţara Făgăraşului. La marginea unor păduri foarte, foarte mari, pădurile munţilor Persani, cam de circa 20 de kilometri lăţime şi 200 – 250 de kilometri lungime, adică din munţii Făgăraş până aproape de Odorhei. Satul e tăiat în două de un râuleţ, Valea Bogăţii, care pe timp de vară, pe timp secetos, e mic de tot, un pârâiaş. Însă când plouă abundent, devine… năprasnic… inundând în dreapta şi în stânga şi prin sat şi intrând pe uliţele satului, însă neafectând casele care, aşa cum se ştie, în Ardeal sunt construite din piatră, nu din paiantă, şi nu simt probleme acum şi nici atunci.

Acest mic râuleţ se varsă în Olt cam la 200 – 300 de metri de sat. Asta ca să dau ambianţa şi să fac geografia locului unde m-am născut. Încă din copilărie, alături de fratele meu şi vărul meu cu care am crescut, fiind mai mici ca mine, eu fiind cel mai mare, pasiune deosebită era cutreierarea codrilor, a fâneţelor, a luncilor de pe văi şi de pe malul Oltului şi îndeosebi pescuitul pe Valea Bogăţii. Dar nu pescuit cu undiţele sau alte scule, ci cu mâna, desculţi pe sub pietre, unde prindeam peşti

mai mari sau mai mici, chiar şi păstrăvi, eleni. Mai târziu, când am mai crescut, pescuiam în Olt crapi, somni, deci o pasiune care mi-a rămas şi în momentul de faţă, la fel ca şi vânătoarea. Multe întâmplări şi peripeţii am avut în copilărie şi cred că simt unele deosebit de interesante şi am să încep să amintesc de cele mai semnificative şi mai hazlii, ca să spun aşa... Prima care mi-o amintesc este întâmplarea cu urzicile. Adică, una din pasiunile noastre din copilărie, a copiilor din sat, mai ales a băieţilor, era căutarea cuiburilor păsărilor, să vedem câte ouă, cât au crescut puii, când zboară puii, când le aduce de mâncare. Zile întregi, ore întregi stăteam şi ne uitam la cuib să vină păsări.

Ce păsări?

Vrăbii, cinteze, sturzi, capîntortora, o pasăre de pe mal, aşa îi zice la noi, capîntortora, o pasăre splendidă, albastră, care zboară deasupra apii foarte frumos, şi era o pasăre cu totul deosebită. Asta era... avea o prestanţă cel care găsea cuibul de capîntortora şi ştia unde e... cu toate că pasărea îşi construia cuibul în locuri cu totul şi cu totul deosebite şi foarte greu

accesibile, cum ar fi sălcii găunoase, cu gaură înăuntru, mărăcinişuri extraordinar de mari şi aşa mai departe... Aşa cum am spus, am descoperit un cuib de această pasăre, capîntortora, într-o salcie aşezată în cimitirul de vite al satului, o suprafaţă de circa 50 de metri în diametru pe malul Oltului, unde oamenii din sat îşi îngropau vitele şi păsările, animalele care mureau. Deci, era un cimitir separat. Cimitirul acesta era năpădit, aşa, ca o pădure, ca o junglă, de urzici, între un metru, un metru şi jumătate-n lungime, şi salcia respectivă era chiar în mijlocul acestor urzici. Şi atunci, cum să facem noi, care umblam mai toată vara aproape dezbrăcaţi, în chiloţi sau chiar şi fără chiloţi pe malul Oltului. Am apucat şi am făcut rost de nişte beţe, am tăiat nişte beţe aşa serioase...

Asta pe la câţi ani?

Eu aveam cred că cinci-şase ani şi frate-miu şi vără-miu, normal, erau mai mici, frate-miu mai mic cu doi ani, vără-miu cu patru ani, deci îţi dai seama că de-abia umbla după noi. Şi ne-am apucat şi bineînţeles nu numai eu şi frate-miu, ci şi ceilalţi băieţi din sat cu care am copilărit,

cu care am crescut, şi care unii dintre ei au început să moară la ora actuală şi au îmbătrânit foarte tare, şi ne-am apucat şi-am bătut cu beţele urzicile şi am făcut o potecă până la salcie. Şi cine a descoperit cuibul, eu l-am descoperit, trebuia să mă duc să mă urc în salcie şi să văd ce ouă are, dacă are pui, să dau raportul la toată lumea. Şi după ce am făcut poteca respectivă, ne-am strecurat printre urzici, şi dacă nu mă înşel, frate-miu sau alt băiat, nu mai ţin minte, dar numai doi inşi, până la salcie şi m-am suit în salcie şi am găsit cuibul. Am băgat mâna în scorbură şi am găsit patru ouă, ţin minte şi acum, parcă. Patru ouă, da. Şi în timp ce mă străduiam să scot ouăle, să le vedem cum arată, ouăle de capîntortoră, că nu mai văzusem, salcia găunoasă s-a rupt (*râde*) şi am căzut în mijlocul urzicilor, aşa dezbrăcat, în chiloţi. Şi m-am şi lovit şi cred că urlând de durere am rupt-o la fugă pe potecă, am rupt-o la fugă prin mijlocul urzicilor şi nu m-am oprit până acasă. Când am ajuns acasă, bunicul meu, căruia îi ziceam şi o să-i zic de acum înainte „moşu”, bunica, care îi voi zice „mama Saftă”, că aşa îi ziceam, când m-a văzut: „Ce-ai făcut, măi,

hudalăule?” (*Râde.*) „Aaa, am căzut în urzici pe malul Oltului”. „Bravo!” Deja începuseră să-mi iasă bube, adică băşici peste tot şi pe faţă, fiindcă urzicile fiind de un metru, un metru jumătate, na, am trecut prin ele. Burticu a luat un ciubăr, ciubărul este un fel de cazan de lemn, mare aşa, l-a umplut cu apă din vale, vă daţi seama că a cărat apă de la vale că era mai caldă, apa de fântâna era foarte rece şi n-avea timp să încălzească apa, că eu urlam ca din gură de şarpe, şi m-a băgat în butoiul cu apă, tot! (*Râde.*) Şi aşa mi-am petrecut o noapte întreagă…

În butoi?

În butoiul cu apă, din când în când scoteam capul şi mă băgăm la fund iară… şi toată lumea era adunată în jurul butoiului, râdeau de se prăpădeau şi eu când râdeam, când plângeam. (*Râde.*) Asta a fost întâmplarea cu urzicile şi cu cuiburile de păsări de care îmi amintesc. Ajunsesem la 16 – 17 ani, eram elev la Braşov în clasa a şasea sau a şaptea la Liceul Şaguna şi, aşa cum am spus, îmi petreceam toate vacanţele la bunici în Bogata, nici nu aşteptam să se termine ora, nu mă mai duceam pe acasă, de la oră fugeam direct la

gară şi direct în Bogata. Îmi amintesc o întâmplare hazlie, dar care pentru mine a fost cu mari dureri de cap şi spaime... Toamna, spre toamnă, mergeam la vânătoare de mistreţi. La pândă, în pădurile pe care le-am amintit, deci aşteptam mistreţii care se întorceau din câmp, din lanurile de porumb şi cartofi, şi se retrăgeau în pădure dimineaţa. Plecaserăm cam pe la ora unu jumătate-două din sat, că aveam de mers cam două ore bune până la locurile de pândă din pădure, nişte treceri pe care le cunoşteau bătrânii nemaipomenit de bine, bătrânii fiind unchi-miu şi taică-miu, şi m-au aşezat pe mine, fiind novice în ale vânătorii, şi dacă nu mă înşel era prima dată când m-am dus la vânat cu arma proprie, adică cu să trag în mistreţ. Da, da, era prima dată. Şi m-au aşezat lângă un fag gros, la întretăierea a doua pâraie, care niciunul nici altul nu aveau apă, erau numai nişte pâraie seci, probabil atunci când ploua se umpleau de apă şi pe unde probabil trebuiau să se retragă mistreţii. Ori pe la mine, ori pe la taică-miu, ori pe la unchi-miu, multe trecători. Şi era noapte, nu se vedea absolut nimica în pădure. Nu-ţi

vedeai degetele, aşa întuneric era în pădure. Dacă voiai să vezi ceva, te uitai în sus printre frunzele stejarilor, printre coroanele stejarilor şi fagilor, dacă aveai norocul să vezi o bucăţică de cer, mai vedeai stelele şi îţi mai vedeai mâna. Da… şi stând acolo liniştit, la un moment dat aud aşa ceva care făcea „huhuhuhuhuuu”, vă închipuiţi că mi s-a ridicat părul în cap cu puşca în mână! (*Râde.*) Nu ştiam ce este. Au mai trecut câteva minute şi iar „huuhuuuhuuu”. E, atuncea am băgat-o pe mânecă rău de tot. Am crezut că e vreo stafie, aşa un sunet de… Era o pasăre ce se numeşte huhurez şi care e din neamul bufniţelor, care însă, ca şi bufniţa, numai în pădure stă şi pe care eu nu-l auzisem încă niciodată. Şi care are un cântec aşa, ca un râs batjocoritor, strident, aşa, ca de cimitir. Vă daţi seama că la cimitir m-am gândit întâi, la o stafie. Pe urmă, taică-miu şi unchi-miu ziceau că, dacă aveam şi norocul să mai vină atunci şi mistreţii, zic, eu precis făceam pe mine de frică. Dar nu s-a terminat calvarul că, la un moment dat, am auzit pe fagul lângă care stăteam nişte zgârieturi. Mamăă, o fi vreun hoţ, se dă jos din fag acuma când se face

ziuă. Acestei presiuni n-am mai rezistat (*râde*) şi am tras un foc de armă. Am uitat să vă spun că aveam o puşcă Mancher, era imediat după război şi se găseau puşti peste tot, era o puşcă de război cu un glonţ de 12 – 13 mm, aşa de mare, foarte puternică, cu care însă eram învăţat să trag, că doar mi-o aranjase unchi-miu, îi tăiase o parte, o făcuse carabină. Dar avea un recul formidabil, că de vreo trei ori m-a dat jos. Şi făcea un zgomot extraordinar. Aşa au răsunat pădurile, de am auzit ecoul împuşcăturii pe vreo patru, cinci dealuri. Vă închipuiţi că s-a terminat vânătoarea, s-a terminat tot după focul ăla de armă, s-au dus dracului şi mistreţii, şi tot ce era în zonă. Şi apare taică-miu: „Ce-i, în ce-ai tras, ce-ai lovit, ai dat ceva jos?” Io… tăceam din gură, că nu ştiam cum mă cheamă. Şi până la urmă m-au liniştit şi mi-au povestit. Nu vă spun că am plecat spre casă, că s-a terminat vânătoarea, nu se mai putea. Pe tot drumul mi-a povestit şi îşi ziceau ei: „Uite, asta a fost greşeala noastră, că nu ţi-am spus de huhurez”. De unde să ştiu eu că ăsta era o pasăre nevinovată, de mărimea unui porumbel. (*Râde.*)

Prin clasa a şaptea, am fost selecţionat în echipa de schi CFR Braşov. Erau trei echipe de schi la vremea respectivă în Braşov: una aparţinea de Dinamo, una de Armată şi una de Sindicate, CFR Braşov. Şi taică-miu, fiind ceferist, zice: „Nu te duci nici la Dinamo, nici la Armată, te duci la ceferiştii noştri”. Şi m-am dus la ceferiştii noştri. E cazul să amintesc că am învăţat încă de mic, la şapte ani, să schiez în Braşov şi mergeam pe schiuri foarte bine. Deci, cum am spus, am intrat în echipa de schi a CFR-ului, echipa în care mai erau încă doi colegi de-ai mei din aceeaşi clasă cu mine, iar alţi doi colegi din aceeaşi clasă erau la Armată şi unul la Dinamo. Şi era o întrecere extraordinară. Eram, ca să zic aşa, mândria liceului. O perioadă extraordinar de plăcută, şi de frumoasă şi de liniştită, începând din 20 – 22 decembrie, da… 20 decembrie, intram în cantonament în Postăvaru, Poiana Braşov, Postăvaru şi cutreieram toate pârtiile şi toţi munţii şi ne întorceam la şcoală în preajma lui 5 – 6 mai. Deci îţi dai seama cât stăteam în cantonamente, în concursuri. Aveam concursuri în Poiană şi pe Postăvaru foarte multe, aveam

concursuri în Bucegi, pe Valea lui Carp, aveam un concurs extraordinar în prima, în a doua zi de Paşti, pe Valea Cerbului, plecare de la Omu şi sosire jos, unde am nişte amintiri cu totul şi cu totul deosebite, ca natură vreau să spun. Plecam de sus de la Omu, pe viscol şi pe zăpadă mare, şi când ajungeam jos la poalele Bucegiului, înfloreau pomii. Ooo, ceva cu totul deosebit. Ultimul concurs care-l aveam, în fiecare iarnă, era Cupa Negoiu, de 1 Mai, după care ne retrăgeam. Aşa mi-am petrecut nişte ani... ultimii ani de liceu, primii ani de facultate.

Am terminat Facultatea de Automobile şi Tractoare a Institutului Politehnic din Braşov, cinci ani de facultate, aşa cum era pe vremurile noastre, şi am fost repartizat la Bucureşti, la atelierele de reparaţii auto ale Ministerului de Interne, lângă Apaca, în spate la Apaca, unde am lucrat ca inginer auto, întâi stagiar şi pe urmă am avansat ca şef de secţie până în 1962. În 1962, un prieten şi coleg de la o altă secţie îmi zice să mergem, să ne mutăm la Miliţie. Neam de neamu' meu nu făcuse armată (*râde*), nu fusese în armată angajat, şi am întrebat

despre ce e vorba. „E vorba despre o chestiune deosebită, circulaţia de la Miliţie vrea să se dezvolte şi are nevoie de oameni tineri şi pregătiţi”. „Aoleu, zic, da la mine în Bogata nimeni n-a ştiut circulaţie şi n-aveam de unde dracu’ să ştim”. „Lasă, că o să înveţi, hai să mergem să vorbim cu şefu’ de acolo”. Mi-am luat inima-n dinţi, ne-am dus împreună acolo şi am vorbit cu… era un colonel foarte-foarte simpatic care mai târziu a fost mentorul meu, colonelul Vlăsceanu, care ne-a convins să ne angajăm la Miliţie.

Şi aşa în 1962, spre toamnă, am intrat în Miliţie cu gradul direct de locotenent-major, având în vedere că eram cu facultatea…

Terminată…

Terminată… şi îmi pare rău dacă spun, nu se prea auzise de oameni cu facultate în Miliţia noastră de pe vremea aia. Şi mai ales oameni care au făcut facultatea în mod normal.

Şi era un grad mare locotenent-major?

Locotenent-major da, pentru că primul grad de ofiţer era sublocotenent, al doilea era locotenent şi de-abia al treilea era locotenent-major. Mai urmau pe urmă

căpitan şi apoi gradele superioare. Şi m-am angajat la circulaţie. Vreau să vă spun că, de la început, să nu mint, am vrut să plec de vreo 20 de ori. Să-mi dau demisia, mi-am şi scris-o, că nu mă acomodam deloc cu locul, nici cu colegii, nici cu sistemul, nici cu nimica, eram… crescut în pădurile Bogăţii şi mai puţin învăţat.

Şi ce trebuia să faceţi?

Păăi, era să fiu militar, trebuia să zic „să trăiţi”, să stau în poziţie de drepţi, să fiu la timp la serviciu, să plec când îmi dă ordin, să vin când mă cheamă, asta este miliţia, ca şi poliţia de astăzi de altfel. Şi n-am reuşit să plec, că de fiecare dată Vlăsceanu mă chema şi îmi zicea: „Bă, băiatule, nu fi prost, mă, de ce să pleci tu de aicea, când noi ne bucurăm şi vedem că avansezi, că îţi place, că.”. Mie chiar că nu-mi plăcea, dar ce să fac, mă arătam şi eu că îmi mai place, nu puteam să… „De ce să laşi să vină în locul tău unul mai prost, să ia banii ăştia”, că luam bani frumoşi la vremea aia…

Cam cât?

Păăi, când am terminat facultatea, am luat ca inginer stagiar cam 800 de lei salariul pe lună şi când am terminat la

ateliere, primeam cam 2000, până în 2.500 ca şef de secţie. Şi la Miliţie luam deja cam 3.500 – 4.000, aaa, unde am pus şi haine, am uitat să-ţi spun, cizme, pantofi, ghete, ciorapi, izmene, cămăşi, maiouri, manta, costume de gală, costume obişnuite, Ordinul 50 care era ăla cu alimente, cu nu ştiu ce, ohoo... erau nişte avantaje mari. Şi într-adevăr, de fiecare dată, mi-am dat seama şi m-a convins să-mi retrag cererea de demisie. Şi-aşa de bine mi-am retras-o, că am ieşit la pensie de la circulaţie, după 38 de ani de serviciu! Şi... să... între alte probleme obişnuite, vreau să amintesc că de-abia începuse să se dezvolte circulaţia, să încerce ca oamenii de la circulaţie să înveţe din documentare, din cărţi... Care şi alea nu prea erau, de ce să spun minciuni, că toate erau numai ruseşti, toate erau numai de la ruşi, şi ruşii din circulaţie erau cei mai slabi, mai slabi ca noi chiar, dar mă rog... nu m-am lăsat şi m-am zbătut şi am cerut să ni se pună la dispoziţie documentare, cu atât mai mult cu cât, în perioada respectivă, ţara noastră aderase la Consiliul Europei pentru circulaţie, era un comitet special al circulaţiei pe Europa, cu

sediul la Geneva. Ca să nu-ţi mai spun că l-am şi văzut personal, am stat mult pe acolo, aşa, să ne aducă documente, să ne aboneze la reviste străine, că nu se putea pune problema de reviste în afară de reviste ruseşti, nici nu se putea pune problema de reviste…

Asta era pe vremea lui Ceauşescu?

Pe vremea lui Ceauşescu, dacă era 1962,62,65,66, aşa, şi chiar dacă nu era pe vremea lui Ceauşescu, era chiar înaintea lui, pe vremea lui Gheorghiu-Dej…

Da, da, da…

Dar era cam… cam acelaşi regim. Regim, vreau să spun, acelaşi sistem de lucru. Am avut multe probleme cu colegii, pentru că nu erau aşa de bine pregătiţi, eram la început singurul inginer care se descoperise, nu în circulaţie, ci în Miliţie, şi am uitat să precizez că am fost angajat la Inspectoratul General al Miliţiei, pe Ştefan cel Mare acolo, la Direcţia Circulaţie. Dar pe vremea când m-am angajat eu, era un Serviciu Inspecţia Auto Circulaţie, care a devenit Direcţia Circulaţie. Şi colegii mei, îmi pare rău, oameni muncitori, dar niciunul dintre ei pe vremea respectivă nu aveau nici

liceul, nu vreau să amintesc că, împreună şi cu un alt coleg care a venit mai târziu, tot inginer venit de la armată, ne-am străduit şi i-am ajutat să îşi ia bacalaureatul, că altfel îi dădea afară. Dar nu asta e important, important este că am rămas la circulaţie… în perioada de care vreau să amintesc, Direcţia Circulaţie se dezvoltase bine, eram şef de serviciu, şeful Serviciului Sistematizare şi Organizare a Circulaţiei – Drumuri şi Străzi, cu corespondenţă în fiecare judeţ. În fiecare judeţ aveam unu-doi ofiţeri care răspundeau de această linie de muncă, şi fusesem în Elveţia, unde stătusem nişte luni la specializare, nu ştiu, nici astăzi nu-mi vine să cred cum am putut pe vremea lui Ceauşescu să ajungem să învăţăm de la Poliţia de Circulaţie elveţiană, şi s-a cunoscut că de acolo am învăţat tot ce ştiu, însă, din păcate, începuseră nişte timpuri de dictatură, nu pot să-i zic dictatură, dar nişte reguli, cu totul deosebite, nişte mofturi făcute de familia conducătoare…

Ceauşescu?

Ceauşescu, bineînţeles, şi îndeosebi… marea savantă, fosta laborantă, şi după doi ani, academician. Începuseră deja aceste

frecuşuri, şi bineînţeles că şi eu eram direct în mijlocul lor, răspunzând de o linie de muncă destul de delicată a drumurilor şi a străzilor, şi a organizării circulaţiei. Vreau să amintesc numai o… fază de genul ăsta. Se mutaseră în Primăverii, era toată zona, Ceauşescu şi Ceauşeasca, la vila aia în Primăverii, toată zona aia era super-păzită şi înconjurată de toate armatele posibile şi imposibile, şi la un moment mă cheamă generalul Vlăsceanu, că ajunsese general, şi-mi zice: „Uite, ce dracu’ facem, că…” Şi vă spun autentică chestiunea, aşa… „ce dracu’ facem, că uite, Tovarăşii, în ghilimele, s-au plâns nemaipomenit şi cei de la Securitate ne-au dat telefoane, că nu pot să se odihnească noaptea că se aude pe lacuri, se aud zgomote, fluierături, şuierături de… lovituri de… ce facem?”

Am stat, m-am gândit, m-am dus şi m-am consultat cu alţi prieteni, că aveam prieteni foarte buni, la Direcţia de Drumuri, la Institutul de Construcţii, la Facultatea de Drumuri, am discutat cu ei, uite, şi mi-au zis simplu: „Facem rost de un sonometru – sonometrul e un aparat care măsoară sunetele – şi te duci matale frumuşel şi te

postezi în faţa vilei lui Tovarăşu’ şi stai noaptea acolo şi înregistrezi zgomotele”. Bineînţeles că s-a aprobat imediat şi împreună cu un coleg foarte bun care, Dumnezeu să-l odihnească, a murit, colonelul Viaşu, corespondentul meu de la Capitală, de la Străzi şi Drumuri, m-am dus şi m-am postat în mijlocul aleii respective, în faţa casei, am instalat sonometrul pe un trepied, bineînţeles, nu vă spun că eram înconjuraţi de securiştii de la Pază şi Protecţie, care, fără să vă spun minciuni, pe unii chiar îi cunoşteam după atâtea, atâţia ani de întâmplări, că fusesem şi cu Ceauşescu la vânătoare, multe întâlniri…

Cum aşa?

Păi, mergeam înaintea lui cu trei zile, cinci zile, am fost şi, de exemplu, când a fost o întâlnire, îmi cer scuze că trec de la una la alta, a fost întâlnirea dintre Ceauşescu şi lito la Turnu-Severin şi m-am dus cu o lună înainte în Turnu-Severin şi am marcat drumurile, am aranjat indicatoarele, am organizat circulaţia, am făcut devierile necesare şi când a venit Ceauşescu, cu câteva zile înainte de a veni cu toată suita şi trupa, eu m-am retras, bineînţeles. Şi am

mai fost şi în alte părţi… După ce termin cu sonometrul ăsta, o să vă povestesc, să-ţi povestesc o chestiune cu totul şi cu totul deosebită. Şi, revin, am stabilit că nu era mare minime. Se auzeau într-adevăr cam vreo, cam aşa, vara, din juma în juma de oră două-trei fluierături şi cam din oră în oră, un huruit, aşa pe apă nemaipomenit, care am stabilit că cine crezi că era? Era tramvaiul 5 care trecea podul Floreasca. Noaptea circula mai rar, de aia era din oră în oră. Şi ce să-ţi mai spun, că e şi de comă, aşa am scăpat de tramvaiul de pe Floreasca. Am scos tramvaiul de pe Floreasca şi am dat, şi am dat, greşesc, s-a dat, s-a scos tramvaiul, s-a dat dispoziţie la trenuri, care vara erau foarte multe, că e linia Constanţa la Gara Băneasa, şi când ajungeau la semnalul de distanţă, trenurile fluierau. Şi să nu mai fluiere nici ăia. Şi i-am lăsat pe Tovarăşi într-o linişte nemaipomenită.

Revin acuma să-ţi spun treaba pe care am amintit-o: simt trimis la zona Moineşti, Comăneşti, în zona Bacăului, acolo, pentru că Tovarăşul face o vizită. Era o vizită de primăvară, o vizită cred că prin martie. La zonele petroliere şi la o gospodărie agricolă

colectivă care, între noi fie vorba, nu numai că scârţâia, chiar îi căzuseră şi roatele, că ce-am văzut acolo, am rămas cu gura căscată. Tovarăşul trebuia să viziteze un grajd de vite, de vaci, că ziceau că vacile dau mult lapte şi aoleu… şi când am intrat eu în grajdul respectiv, aşa erau de slabe vacile, de erau agăţate de grindă, de sus de la grinda grajdului, cu nişte chingi ca să nu cadă, să le ţină în picioare. Şi le-am zis ălora de acolo: „Bă, astea vreţi să le-arătaţi lu' Ceauşescu, vă nenorociţi!" Şi atunci ce crezi că s-au gândit savanţii noştri din zonă: să treacă munţii repede şi să împrumute vreo 20 de vaci din judeţul Harghita (*râde*) care erau rotofeie şi să le aducă pentru orele cât vizitează Ceauşescu, să le aducă în grajdul respectiv, să le vadă Tovarăşul cât sunt de grozave, şi ce grozavi sunt ei. Şi într-adevăr aşa au făcut, le-au adus cu vreo patru, asta a fost greşeala lor extraordinară, cu vreo patru-cind zile înainte le-au adus şi…

Au slăbit între timp…

Ce să slăbească, să-ţi spun, că nici nu-ţi vine să crezi! După două zile, doctorul veterinar să moară pe acolo, pe lângă vaci.

Vacile nu mai beau apă şi nu mai mâncau. S-au străduit, ce s-a întâmplat, au fost deocheate (*râde*), dar toţi eram înnebuniţi. Zic aşa, între ghilimele înnebuniţi, că io n-aveam nicio treabă cu ei. Şi ca să aflăm până la urmă realitatea: vacile erau din judeţul Harghita şi erau învăţate să bea apă minerală, şi ăştia n-aveau tone de apă minerală, şi a trebuit repede să le urce la maşini şi să le care înapoi la Harghita, că mureau vacile la Moineşti, şi i-a tăiat de pe listă lu' Tovarăşu' vizita la grajdul respectiv care era gol. (*Râde.*) Ce părere ai?

Da…

Cred că e bine să scot în relief… Uite, mi s-a mi se aglomerează amintirile şi mai plăcute şi mai neplăcute, vreau să amintesc una mai puţin plăcută. Aşa cum se ştie, marile noastre sărbători erau 1 Mai şi 23 August, nu exista Crăciun, Paşti sau aşa ceva, nu se descoperiseră sau, chiar dacă le descoperiseră, şi le ţineau ţăranii noştri şi oamenii din pătura de mai jos, nu tovarăşii… Mi-aduc aminte că de un 1 Mai eram în control în zona pieţei Charles de Gaulle, se făcea defilarea… Defilarea nu era la Arcul de Triumf, ci la Charles de Gaulle,

acolo la bulevardul Aviatorilor. Nu eram prin faţă, că în faţă erau ofiţerii şi subofiţerii de circulaţie de la Capitală, eu, fiind de la Direcţie, eram mai de supervizor, mai deasupra. Şi eram în zona magazinului de pe Dorobanţi, la ieşirea Dorobanţilor la piaţa Charles de Gaulle, pe stânga după Televiziune, unde sunt nişte magazine. Şi la magazinele respective, din greşeală – că pe urmă responsabilul magazinului şi nu mai ştiu cine din conducere au fost daţi, schimbaţi rapid de tot – aduseseră portocale şi banane. Şi mămicile şi tăticii care fuseseră la defilare, că defilarea era pe terminate, făcuseră o coadă…

Lungă…

…de sute de persoane la coadă la portocale şi banane. Şi din nenorocirea lor pe acolo s-a repliat Tovarăşa cu maşina, tovarăşa Ceauşescu, şi când a ajuns şi a văzut coada aia uriaşă, a oprit maşina, s-a dat jos şi a întrebat: „Ce se-ntâmplă aicea, ce, ce-i manifestaţia asta?” Şi nu ştiu cine, i-a spus cineva că se dau portocale şi banane… Şi s-a uitat aşa şi a zis: „Din clipa asta, nu mai se dă nimica şi nu mai le daţi portocale şi banane, că ăştia sunt obişnuiţi

cu mere şi cu pere, cu prune, nu cu banane şi portocale. Ce-i aici, nu se mai vând banane şi portocale aici!” Şi vă închipuiţi că nu mi-a căzut nici mie extraordinar de…

Şi nu s-au mai dat banane?

Nu, s-a închis magazinul, absolut, nu ţi-am spus că i-a schimbat pe responsabili şi pe toţi. Asta era una din extraordinarele indicaţii preţioase, care le dădeau Tovarăşii noştri. Ca să nu-ţi mai spun, mi-aduc aşa, pe rând, aminte că pe vremea respectivă aveam un ministru de interne, Bobu. Da, Bobu, aşa-l chema, absolut, Bobu[11]. Şi, Bobu-i venea şi bine că era un bob, un bob cam mare, că era umflat şi gras… (*Râde.*) Degeaba râzi, că aşa era. Şi mi-aduc aminte că venea la control, la control la noi la

Direcţie şi prima oară am luat plasă, a doua oară n-am mai luat plasă. Venea şi, cu un băţ sau cu mâna, deci nu controla altceva decât punea mâna sau băţul pe fişete, pe fişetele noastre în care ţineam hârtie, şi vedea dacă sunt hârtii sau praf. Ăsta era controlul făcut de ministrul nostru. Aşa… şi prima dată a găsit într-adevăr şi

11 Emil Bobu, n. 1927, înalt demnitar comunist şi om de aparat, a fost ministru de Interne din martie 1973 până în 1975. red.)

hârtii, şi puţin praf, pe urmă a doua oară n-a mai găsit. Şi vreau să-ţi spun, da nu ştiu cum să-ţi spun, între noi mergea. Mergea vorba, zice când, dacă ştiam că vine Bobu, punem un rahat să dea în el când controlează, să-i cadă rahatul (*râde*) de pe fişet. E de râs, da' e şi de plâns, să ştii. Este şi de plâns, da... Uite, mă gândesc la o altă chestiune, tot mai tristă. Lucrând la circulaţie, la Direcţia Circulaţie, aveam extraordinar de multe deplasări în ţară. Pot să spun că din 365 de zile, cât are un an, eu 265 – 270 eram plecat. Şi vă închipuiţi că familia mea, compusă din soţie şi o fetiţă, care e maaare de tot acum şi deşteaptă (*râde*) ca mama ei, nu prea se descurcau totdeauna extraordinar că începuseră deja lipsurile foarte mari. Nu mai găseam came, nu mai găseam zarzavaturi, nu mai găseam ulei, nu mai găseam pââinee (*ridică vocea*), pâinea era problema, şi pâinea, ca să nu mai spun de ouă, nici nu vreau să-mi amintesc. Cât a fost fetiţa mea mică, vai cum m-am chinuit ca să găsesc cutiile alea de lapte praf, dacă-mi amintesc bine, Milupa... aşa, cu nişte pile extraordinare pe la (*ridică vocea*) pe la Spitalul de Urgenţă,

pe la Centrul de Sânge de pe Doctor Felix, pe la Spitalul Militar. Mă descurcam până la urmă, cu bunul meu prieten şi coleg, Dumnezeu să-l odihnească, că a murit, fostul şef de circulaţie din judeţul Harghita… unde era singura fabrică la vremea respectivă de lapte praf, Rarău, parcă, dacă mi-amintesc şi, care Câmpeanu Şoni, că era ungur, el era şeful circulaţiei, îmi făcea rost de la fabrică, bineînţeles că pe bani, nu pe gratis, îmi făcea rost de cinci, şase, zece cutii de lapte praf, pe care mi le trimitea sau mă duceam, treceam eu când veneam din ţară pe la el şi le luam şi aduceam lapte praf la fetiţa mea.

Asta în fiecare lună?

Păi, cât îmi trebuia, bineînţeles, când n-aveam, îi dădeam telefon şi-i spuneam: „Soni, n-am lapte, e clar?” „E clare, e clare!”

(*Imităaccentul maghiar*.) Deci cam aşa ne descurcam, destul de greu, cu multe relaţii şi cu multe aranjamente, la început mai greu, pentru că ardelenii sunt mai înceţi aşa, mai… mai, hai să zic mai cinstiţi, n-am făcut nicio ilegalitate prea mare, decât numai de genu’ ăsta, mai târziu m-am

învăţat şi eu cum să pun problemele, aşa, şi le-am pus bine…

Şi…?

De exemplu, într-o primăvară, da, într-o primăvară, era o criză de came în Bucureşti, dacă n-aveam relaţii pe la măcelării… mă rog, şi mă duc într-o misiune la Timişoara şi vorbesc cu cei de pe acolo, zic: „Măi, oamenii lui Dumnezeu, cum cumpăr şi eu de la voi nişte carne de porc bună”… A, nu, nu, nu era primăvară, era la începutul lui decembrie, exact, că venea Crăciunul, perfect, veneau sărbătorile de Crăciun care erau absolut necunoscute, că la noi mai-nimeni nu-l ţinea, adică teoretic nu-l ţinea nimeni, dar practic îl ţineau 99 la sută din români şi ăia de…

Era interzis?

…nu era interzis, mă, dar nu se vedea cu ochi buni. Deci, dacă tovarăşul, nu Ceauşescu, tovarăşul secretar de partid X afla că te-ai dus la biserică… La noi nu se punea problema. Noi, la Miliţie, nici nu discutam de asta. Să prindă miliţianul să meargă la biserică, nu se poate. Sau miliţianul să facă Crăciun, să aibă brad.

Nici brad nu?

Nici brad nu, şi io mai făceam rost de brad de la Poiana Braşov, aveam nişte cunoştinţe foarte bune şi prieteni, care-mi mai dădeau câte un brădişor, îl mai băgăm în portbagajul maşinii, că nu se prea vedea, şi îl duceam acasă la fetiţa mea, că îi plăcea.

Şi nu v-a prins niciodată?

Nu m-a prins niciodată, nimeni nu îndrăznea să mă oprească, nu mă opreau decât cei de la circulaţie care mă cunoşteau, de atâţia ani de zile, că deja de acuma începuse să… Ce mai, 10 ani, 15 ani, 20 de ani aproape aveam de circulaţie…

Şi aţi avansat în grad…

Şi am avansat în grad, bineînţeles, de la locotenent-major, după vreo zece ani eram maior, după vreo 15 ani eram locotenent-colonel şi pe urmă după vreo 17 ani, colonel plin. Şi aşa am ieşit la pensie, colonel plin, colonel făcut cu mult înainte de a ieşi la pensie. A, (*râde*) şi acolo am peripeţii foarte multe. Dar vreau să-ţi spun cu Timişoara. Şi zice: „Cum să nu, mergem la Contim”, că pe la vremea respectivă Contimul Timişoara era în floarea dezvoltării, ca să spunem aşa, era o unitate, o crescătorie de porci cu peste 100.000 de porci. Uriaşă… şi

bineînţeles că în fiecare zi ăia tăiau porcii, vindeau, şi eu m-am dus acolo. De ce să mint... Hop şi eu cu ei pe acolo, cu un gemăntănoi de vreo 15 – 20 de kile şi am cumpărat cel puţin 20 de kilograme de carne, am plătit cu bani, cu bon, că ştiam că nu se poate să nu fim urmăriţi, nu zicea nimeni dacă mă duceam şi cumpăram şi aveam bon. Acum n-am de ce să mint, că am plătit o carne aşa, mai modestă, şi am luat o carne mai bună mai cu puţine oase decât era aia normală. Şi cum s-o aduc? Băieţii de acolo zic: „Ahaa, lasă că vorbim noi, ne punem de acord cu băieţii noştri de la aeroport şi o bag în avion până la Bucureşti”.

Cu avionul mergeaţi?

Cu avionul mergeam, Bucureşti-Timişoara, cu avionul mergeam, încă, la vremea respectivă, nu mergeam cu maşina. După aia de ce să mint, că după aia am avut maşină în permanenţă şi mă duceam oriunde. Şi m-am urcat în avion, am urcat şi gemăntănoiu şi când am ajuns la Băneasa, că la Băneasa aterizau cursele interne, m-am dat frumos jos, mi-am aşteptat geamantanul, căram de mi-a venit rău, nici

nu mai ţin minte, şi nici nu mai are importanţă de altfel cu ce am ajuns acasă, nu stăteam departe.

Dar la vamă nu v-au controlat?

Păi aicea nu, aici nu era vamă…

Numai Otopeniul, când vii din străinătate, e cu vamă. Aaa, mai erau privitori cu ochi mari, dar eu eram îmbrăcat miliţian, eram ditai maiorul sau lent-colonel, cine se băga pe mine? Hai că mi-am amintit de vamă. Am avut şansa extraordinară, extraordinară zic, că ăsta este cuvântul, prin şefii mei pe care i-am stimat, şi i-am iubit, şi i-am şi ajutat, cu ajutorul meu au făcut liceul, şi unii dintre ei şi facultatea, aşa… dar oameni au fost. Am avut şansa să plec, să prindem prin Ministerul de Interne, nu cu ministrul Bobu, cu rahatul, ci alt ministru mai la locul lui, în 1970, uite mi-aduc aminte extraordinar, am avut şansa să prindem nişte burse, îi spunea „Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare”. Burse de care am beneficiat şi eu de una, nişte luni bune în Elveţia, şi practică zilnică cu poliţia de circulaţie elveţiană, unde am stat aşa cum am spus, nici nu mai ţin minte exact, vreo patru sau şase luni, cam aşa.

Foarte mult am stat, adică mult, având şi norocul, mă rog, bafta că de bine, de rău, mi-a plăcut şi am învăţat în liceu limba franceză. Şi am fost în zona de limbă franceză a Elveţiei, la Geneva şi Lausanne. Ţin minte şi acum. Oo, ceva… tovarăşii de la contrainformaţii ne-au zis cum să ne comportăm, să nu fugim, că ne omoară familia, toate minunile, să nu ne cumpărăm maşină, că aveam bursă mare, să nu… n-aveam voie nimic. Nu ştiu, îmi pare rău, nici nu ştiu dacă aveam voie să facem pipi în Geneva. Trebuia să-l punem într-o sticlă, să-l aducem încoace. (*Râd.*) Nu râde, că nu e de glumă, eu spun ca formă de glumă dar astea sunt lucruri trăite. Din 1970 circulaţia a început să se dezvolte foarte, foarte mult. S-au făcut drumuri, a apărut la noi semnalizarea, a apărut la noi marcajul, că nu aveam marcaje şi aşa mai departe, dar nu asta e important. Important este că aveam foarte mulţi bani. Aveam o bursă mare. Dacă nu mă înşel, 1200 de franci elveţieni pe lună, şi la vremea respectivă un Renault 16 la mâna a doua, la Geneva, era 2000 de franci. Deci îţi dai seama, că eu bursa de pe două luni, eu îmi cumpăram un

Renault 16, care era minunea de pe lume, ohhooo, dar atâta mi-ar fi trebuit! Şi atunci, ce să mai spun, am cumpărat fel de fel de lucruri.

Vreau să spun că la noi, la vremea respectivă, nu se descoperise la categoria noastră, chiar dacă era o categorie un pic de miliţian mai răsărit, nu se descoperiseră blugii, nu găseai parfumuri, nu găseai rujuri. Da, aveam două fete în casă şi-o fetiţă, şi-o nevastă, care erau înnebunite de ăstea, ca toate fetele şi femeile. Şi ce să-ţi spun că din banii adunaţi, mulţi, am cumpărat fel de fel de nimicuri, dar printre care am cumpărat la toţi din familie câte un ceas elveţian, am cumpărat parfumuri, pentru care am dat nişte sume colosale (*vocea*), ca să-ţi spun aşa. De exemplu, ce parfum să-ţi zic… *Chat noir*, de exemplu, o sticluţă mai răsărită, am dat vreo 300 de franci pe ea, sau 400. Deci nişte bani serioşi. Aşa… şi am cumpărat blugi pentru fetiţă, am cumpărat haine de piele extraordinare, am cumpărat tricouri… la noi, la vremea aceea, nu se descoperiseră încă tricourile cu palmieri, cu scrisuri, erau numai de-ăstea, maiouri ordinare din pânză

şi din celuloză şi aşa mai departe. Şi aşa am reuşit şi am cumpărat de toate, şi când m-am întors… ştiu ce vrei să mă întrebi, nu mă mai întreba, cum le-am băgat în ţară… Le-am băgat cu mare atenţie, că ştiau colegii mei de la direcţie şi de la IGB că ne întoarcem cu toţii şi s-au dus pe la tovarăşii de la vamă şi ne-au făcut trecuţi. Adică nu au mai deschis geamantanele, că la vremea respectivă, la modul sincer, nu se descoperiseră la noi în ţară drogurile. Deci n-aveau ce controla, dar ei tot controlau, dar na, să n-aduci nu ştiu ce, aur n-aveam, cu toate că, de ce să mint, că mai aveam, că luasem pentru fetiţă şi pentru soţie inele şi lănţişoare şi d-ăstea, şi d-ălelalte, care ţi le-am spus acum, aveam vreo două geamantane şi o sacoşă pline… îmi dau seama că, dacă mergea cu mine şi nevastă-mea, era cu totul altceva. Eu, cum m-am priceput, hahaha, nu-ţi spun că mi-am cumpărat şi, pasiunea veche, scule de pescuit elveţiene (*râdem amândoi*), care la noi nu se descoperiseră la vremea aia, scule, în afară de undiţa clasică, din alun. Aşa deci, asta ar fi problema că m-ai întrebat mai devreme, mai înainte, cum am

reuşit să trec peste vamă. Uite aşa, tot prin aranjamente şi prin pile.

Revin la viaţa de zi cu zi, că asta e cea mai importantă, zic eu, şi mă refer mai mult la familie şi subliniez, nu ştiu pentru a câta oară, că era deosebit de grea viaţa, chiar şi pentru mine, care deja eram destul de bine situat şi de bine plătit, ca să zic aşa. Şi vreau să spun că am avut posibilitatea să fac foarte multe deplasări şi în străinătate, am fost cam de vreo şase-şapte ori în RDG, cam de vreo opt ori în URSS, de vreo, tot aşa, şase-şapte ori în Cehoslovacia, da, am fost de vreo zece ori în Ungaria, de vreo trei-patru ori în Polonia. Deci, toate ţările noastre de aicea, din Europa comunistă, le-am străbătut şi pe linie profesională. Că şi la Geneva am fost de mai mult ori, am uitat să spun că m-am dus la Consiliul Europei acolo, de câte ori au fost şedinţe mai importante, am fost şi eu. Nu întotdeauna m-am dus eu, s-au dus şi alţii. Aşadar am fost la anumite congrese sau şedinţe de stat mari, pe linie de circulaţie, la cehi, la nemţi, parcă şi la unguri am fost o dată. Dar vreau să-ţi spun că spre norocul meu, norocul familiei mele, cam toate lucrurile

importante le aduceam din aceste deplasări, că la noi nu se găsea mai nimic. N-ai cum să-ţi aminteşti, că se stătea la cozi de seara până dimineaţa, pentru cinci sau zece ouă, se stătea la cozi de seara până dimineaţa pentru nişte tacâmuri de pui, că ajunseseră proverbiale chestiunile ăstea şi pentru ulei, şi pentru făină, şi pentru macaroane, şi vreau să spun că într-o ţară aşa de bogată şi care avusese tot ce vrei, nu mai avea nimic pentru populaţie. În schimb, tovarăşii trăiau extraordinar de bine, aveau magazinele lor speciale, şi magazinele speciale erau într-adevăr pentru corpul diplomatic şi le amintesc pentru că şi eu prin aranjamentele mele mai aveam acces din când în când şi la tovarăşa responsabilă de la magazinul diplomaţilor, de unde noi cumpăram ba câte un serviciu de cafea, ba câte un serviciu de farfurii de bucătărie, fel de fel de minuni de genul acesta, care într-adevăr nu se găseau nicăieri, şi vreau să-ţi spun că mi-aduc aminte aşa... la grămadă, ca să zic aşa, că din URSS în mod deosebit aduceam, cumpăram şi le puteam trece graniţa, că nu erau interzise, că aveam bani de deplasare şi justificam banii, şi nu la noi era problema

ci era la ei, să treci graniţa lor întâi…

Aşa am adus televizor mic, portabil, care la noi nu se descoperise, televizor portabil, nu s-a mai auzit aşa ceva, era încă pe vremea televizorului alb-negru, dar portabil? Aoleuuu…

Deci aveai voie să intri cu…

Aveai voie, dar să justific că am avut bani, cu ce am cumpărat. De exemplu din Cehoslovacia mi-am adus costume de vânătoare, cizme de cauciuc, tot de vânătoare… Nu-ţi mai spun că de fiecare dată aduceam tricouri de-astea femeieşti, nici nu mai ştiu, ciorapi, mai puţin pantofi, că nu mă pricepeam la pantofi şi nici nu erau ceva deosebit la vremea respectivă. Erau în Vest, dar în Est nu… De la nemţi tacâmuri, seturi de tacâmuri foarte bune, nu pentru comerţ, pentru casă, pentru casa mea, pentru părinţii mei, pentru fratele meu, aşa, unelte de pescuit. Haaa, mi-aduc aminte că, fiind şi schior, că am fost schior cum am amintit, am ajuns în zonele de la Garmisch-Partenkirchen, unde era zona de schiuri extraordinară de munte a RDG-ului. Şi de acolo am găsit la un magazin de ăsta universal, la vremea respectivă nu se

descoperise la noi magazinul universal, am găsit un robot de bucătărie care, dacă nu mă înşel, ne-a ţinut 30 de ani, dacă nu 40. Care noi nici nu auzisem că există în lumea asta roboturi de bucătărie, sau chestiuni de genul ăsta. Da… şi aşa cum ţi-am spus, n-a fost niciodată problema trecerii prin vamă, pentru că am avut întotdeauna bani, deci am justificat, toată treaba era să justifici şi să nu exagerezi.

Da, dar un om care nu avea poziţia dumneavoastră…

Aaa, un om care nu era în situaţia mea avea probleme. Da… poate că în final scăpa şi el, dar îl înnebuneau, până justifica leu cu leu tot ce a cumpărat.

Dar nici nu aveai voie să ieşi din ţară, nu-i aşa?

Nooo, nici discuţie… deja eu de atâtea ori ieşisem, că mă cunoşteau: şi la graniţă, era graniţa de la Borş, care mă cunoşteau ăia de la ieşire, ca să nu-ţi mai spun că iarăşi ieşeam numai însoţit de tovarăşul şef de circulaţie de la Oradea, prieten foarte bun, care îmi mai dădea câte o damigeană de vin, două, trei damigenuţe de palincă, să avem şi noi cu ce să-i cinstim pe ăia de

acolo, aşa, pe la Albita, ieşeam din URSS pe la Albita… A, probleme deosebite la Albita. Mi-aduc aminte că am ieşit odată la Albiţa cu un autobuz cu motociclişti, că, mă rog, sportul mi-a plăcut şi mi-a plăcut şi sportul cu motocicletele, alergarea pe motociclete, şi eram în Federaţia Română de Motociclism, şi i-am însoţit, bineînţeles, cu aprobare, para-aprobare de la ministru, aoleu, aşa… am însoţit o echipă de motociclişti cu care m-am dus la nişte concursuri. Era un concurs în URSS, unul în Polonia, unul în RDG, unul în Cehoslovacia şi unul în Ungaria. Deci cinci concursuri, îi zicea Cupa Ţărilor Socialiste, care ţinea câte o etapă în fiecare ţară.

Dar n-aţi concurat…

Nu, că eu eram conducător de delegaţie, alţii concurau, dar eu i-am însoţit, că ne-am dus cu un autobuz, am reuşit să mergem cu un autobuz. Şi uite că, bineînţeles, şeful circulaţiei de la Vaslui m-a ajutat cu nişte vin bun, cu nişte ţuică, să avem să le dăm la ruşi, că le place. Şi mi-aduc aminte că am ieşit din vamă, bineînţeles că ai noştri ştiau, eu m-am dus şi am rezolvat, fiind conducătorul delegaţiei, eu, cu numai doi

inşi, nu erau concurenţi, conducătorul de delegaţie, care eram eu şi antrenorul. Şi, când am trecut graniţa, nici n-am trecut bine graniţa, că dintr-o parcare a ieşit o Volgă. Şi am zis…

Era poliţia…

Nu, nu era poliţia, era civilă, da rusească. Că trecusem graniţa, trecusem Prutul la Albiţa. Ceasna-Huş-Albiţa. Şi i-am zis antrenorului, zic: „Bă, fii atent că ăştia simt securişti”. Şi am mers în imensitatea măreţiei Uniunii Sovietice, nu-ţi mai spun că chiar ne-a venit şi să plângem, dacă este important acest lucru, am trecut prin Basarabia. Şi de câte ori ne-am oprit, veneau la noi românii şi plângeau şi cerşeau pâine. Şi le-am dat toată mâncarea noastră care am avut-o, uite că îmi vin lacrimile şi acuma. Aşa erau de… necăjiţi (*roagă să oprim puţin* reportofonul).

Îmi cer scuze, sunt mai sentimental, m-a întors pe dos, şi acuma mă întoarce pe dos. Şi am trecut Nistrul pe la Hotin, ţin minte extraordinar, şi ne-am dus, în acest drum foarte lung, pe care nu-l puteam face într-o zi, două zile am mers pe drum, noaptea nu aveam bani de hotel, dormeam în autobuz.

Aveam nişte condiţii minime şi dormeam în autobuz. Şi ne-am învăţat, că tovarăşii noştri cu Volga mergeau după noi liniştiţi.

Dar nu v-au oprit niciodată?

Nu ne-au oprit niciodată, se ţineau după noi. Când opream, opreau şi ei. Şi când am intrat în Kiev, am trecut, la ieşirea din Kiev, într-o parcare mare, ne-am oprit să ne culcăm. Şi înainte să ne aşezăm să ne culcăm, îi zic antrenorului, zic: „Hai, dă-mi şi mie o sticlă sau două sticle, câţi sunt ăia?” Doi erau, da, uite, mi-aduc aminte. Zic: „Dă şi mie o sticlă de vin”. Zice: „Nu le ducem sticle de vin, le ducem rachiu, ţuică, că lor le place ţuica”. Şi ce noroc am avut că am avut amândoi inspiraţia asta. Am luat sticla de ţuică şi m-am dus numai eu, să nu creadă că-i atacăm. Şi le-am bătut la geam, dormeau şi ei. Le-am bătut la geam, au deschis geamu, s-au uitat şi le-am împins sticla pe geam, în cea mai frumoasă limbă română, că rusă eu nu ştiam deloc, şi le-am dat sticla, au luat-o. Ce să-ţi spun, de comă. După vreo jumate de oră bună, cine bate la uşa autobuzului: unul din ruşi, cu sticla goală, ca să le mai dăm… Le-am mai dat! (*Râde.*) Le-am mai dat o sticlă şi cred că

praştie s-au făcut, că a doua zi am plecat şi cel puţin 100 – 200 de km n-am văzut Volga după noi, şi pe urmă ne-au ajuns din urmă, deci au dormit până la amiază. Dar am avut extraordinar de mare noroc, că aproape de... că noi am fost pe undeva aproape de Leningrad, deci îţi dai seama, 1.000 de km. Şi aproape la trei sferturi din drum, că n-am socotit bine, n-am ştiut că sunt atât de mulţi kilometri, aproape să rămânem fără benzină la autobuz. Aveam autobuz Škoda de-ăla vechi şi ne-am oprit la o pompă de-asta, să cumpărăm motorină. Şi era o coadă, de cel puţin 40 – 50 de camioane uriaşe la motorină. Zic: „Băi, nici la vară n-ajungem, nici la concursul din Polonia, dacă stăm aici la coadă”. Şi hop că apar cei doi rusnaci ai mei, zice (*sebate în piept*) şi spune ceva în rusă: „Staţi liniştiţi, că rezolvăm noi”. S-au dus ăştia şi au venit cu o mână de bonuri, ne-a băgat autobuzul prin faţă, am umplut tot ce am avut noi, că ne-a ajuns pe urmă până prin Ungaria sau, dacă nu mă înşel, până în România. Am avut motorină pe toată deplasarea asta. Pe urmă, când am ajuns la destinaţie, când să ne despărţim, m-am dus să le mulţumesc. Şi m-am dus şi

cu antrenorul care vorbea, se putea înţelege cu ei ruseşte. Şi-mi zice: „Băi, ştii ce-mi zic ăştia? Că ştiu că eşti ofiţer de miliţie la circulaţie, de când am intrat în ţară”.

Păi, de unde?

Eee, de unde… păi, nu ştii, n-ai auzit vorba că dacă ploua la Moscova, bulgarii îşi deschideau umbrela la Sofia? Aşa era şi la noi: când am ieşit din ţară la ei, cine-a ieşit? Stan Lucian ăsta e ofiţer de circulaţie. Aşa, ştia despre tot.

Dar cu Ceauşescu v-aţi întâlnit aşa, fa

Da, da. M-am întâlnit şi chiar am dat mâna de câteva ori, a dat el mâna cu mine, nu eu cu el, eu i-am răspuns numai, de mai multe ori, pentru că, într-o perioadă de ani de zile, după ce devenise mare amator de vânătoare, îl însoţeam la vânători, însoţeam e cu ghilimele. Mă duceam, de exemplu dacă se ducea în zona Braşovului, plecam cu două, trei, patru zile înainte şi vedeam zona pe care se duce şi vedeam cum e circulaţia, cum să fac devierile, toate treburile astea, pentru că nu se discuta să circule el sau coana Leana cu maşina în trafic. Traficul era departe, era interzis, cel mai bun lucru pentru toată lumea, ca să stai

liniştit, era să nu se circule: nici pietonul, nici maşina, nici… Şi am mers foarte mult la vânătoare şi uneori am obţinut nişte autorizaţii de vânătoare.

De la cine?

De la Ministerul Silviculturii, în zonele, nu în rezervaţiile lui Ceauşescu, că acolo mai rar am intrat, de ce să mint, după ce pleca Ceauşescu, dar în zonele adiacente, că săracele animale sălbatice, după o vânătoare cum era… de exemplu în Lipovani sau în Valea Bogăţii şi împuşcau 120 de mistreţi şi făceau o gălăgie trei zile, trei zile stătea la vânătoare, sau două, îţi dai seama că toate animalele fugeau în pădurile dimprejur şi alea erau păduri imense… Aşa şi noi, pac, repede după ce pleca el şi era linişte, mergeam să împuşcăm şi noi câte ceva, cu autorizaţie, că asta era pasiunea mea din copilărie… Am fost în cel puţin 30 – 35 de cabane de vânătoare, de vile… A, nu, nu, greşesc, dacă pun la socoteală şi observatoarele de urşi, de cerbi, sau de mistreţi.

Ale lui Ceauşescu?

Ale lui Ceauşescu… făcute special pentru el, că n-avea voie altcineva, aşa, cred

că ajung la 60 – 70, cu toate astea. Am fost în extraordinar de multe, în toate judeţele ţării, mai puţin în judeţul Olt, Dolj, deci în judeţele de la Dunăre, dar am fost şi pe Dunăre: în Giurgiu şi în Călăraşi, am fost şi acolo, la case de vânătoare ale lui Ceauşescu şi la observatoare. Deci la extraordinar de multe vile în care stătea Ceauşescu, adică stătea când se ducea acolo, o dată pe an, dar aia era îngrijită, aoleeeu, n-aveam voie nici să intrăm, ne descălţam…

Cu cine mergeaţi?

Păi, cu şeful Silviculuii… mai mult şi mai mult ne duceam cu responsabilii. Era cel care îngrijea casa… un pădurar, care ne cunoştea… bineînţeles că ne cunoştea lumea. Îmi cer iar scuze că trec de la una la alta, dar aşa-i la bătrâneţe. Mi-am adus aminte de o chestiune, din prima mea tinereţe, prima mea viaţă de familie, la miliţie când, mă rog, mă descurcam destul de binişor, îmi luasem şi maşină, deci… m-am descurcat, îmi cumpărasem maşină, aveam un Renault 10… şi primesc aprobare să fac o excursie cu nevasta mea.

De la cine?

De la şef, de la ministru, că eu fiind şef de serviciu, ministrul trebuia să-mi dea aprobare ca să ies în străinătate. Şi e adevărat că mai fusesem cum am spus, în mai multe, n-a fost o problemă aşa deosebită, dar asta era. Şi am făcut o excursie, zic: hai să vedem Ungaria, Cehoslovacia şi Polonia... eu şi cu soţia. Şi, pentru că de aprobare am primit aprobare, dar bani nu ne dădea nimeni, că nu aveam voie să schimbăm decât o sumă extraordinar de mică, care practic nu ne ajungea decât de benzină. Şi atunci am umplut maşina, Renaultul 10, de mâncare, de conserve, de tot felul...

Pe care de unde le cumpăraţi?

Păi, de unde... de la magazinul corpului diplomatic, de la un ştiu unde...

Şi haine?

Ei, acuma, haine mai aveam, că le adusesem din alte părţi. Dar altceva vreau să-ţi spun... Nu mai spun, cred că am cumpărat, aveam în maşină vreo 20 – 30 de sticle de coniac. Era coniacul românesc făcut de Zarea, un coniac hooohooo, care se căuta în străinătate şi la noi se găsea. Băuturi s-au găsit, slavă Domnului, mâncare

nu se găsea, dar băuturi găseai… şi tutun. Ceea ce era mai interesant e că am făcut rost, tot aşa, de la magazinul ăsta, şi se mai şi găseau, aşa, de cum îi spune… combinezoane, chiloţi de damă din… cum dracu' îi zice…

Bumbac?

Nu bumbac, se căutau, aoooleuuu, în Ungaria…

Şi de unde le luaţi? Tot de la…

Tot de acolo le-am cumpărat… erau din plastic, dar nu ştiu cum se numeau… mă rog… şi astea se căutau extraordinar în Ungaria, şi în Polonia în mod deosebit… şi ca să nu-ţi mai spun că astea se căutau cel mai tare în Rusia, în URSS. Ruşii căutau d-ăstea cu disperare, dădeau nişte bani pe un sutien, îţi plăteau ruşii, că iar fac o divagaţie, îţi plăteau ruşii costul, de exemplu, a trei-patru zile de hotel. Un sutien… aşa se căutau de extraordinar. Şi am plecat în excursia asta, nu-ţi spun că la vamă, iar, cu pile deosebite am putut trece cu toate ăstea, că n-aveam voie să luăm decât două sticle de coniac, nu ştiu ce, mâncare puţină. Şi nu ne-a mai controlat, am intrat aşa, cu ajutorul funcţiei şi… da…

Şi ne-am dus în Ungaria, nu ne-am oprit în Ungaria, am oprit în Cehoslovacia. Parcă acuma văd... la Banska Bystrica... şi ne-am oprit acolo la o parcare să ne culcăm şi am scos nişte coniac d-ăla, şi într-adevăr au venit nişte cehi şi am vândut şi acolo, pe coroane ceheşti...

Deci aţi vândut şi sutiene, şi chiloţi, şi tot.

Numai astea: sutiene şi chiloţi. Aaa, nu, iartă-mă... combinezoane şi chiloţi, nu sutiene. Şi le-am vândut acolo, am vândut şi combinezoane, şi chiloţi, că ne-am făcut bani să ne ducem să ne cumpărăm şi noi ceva. De unde n-aveam nimic... de la un magazin din Cehoslovacia, din Fraga. De la Bystrica am trecut la Praga şi după am intrat în Polonia. Şi... o chestiune interesantă, pe când ne oprea poliţia, că, na, ne mai oprea, mai greşeam şi noi, că nu ştiam pe o stradă, am mai intrat pe sens interzis, îi spuneam în cea mai frumoasă limbă română, că în franceză nu ştiau ei (*râde*), ştiam eu, dar ei... în engleză nu ştiam eu, poate ştiau ei, în nemţeşte nu ştiam amândoi sau cehii ştiau nemţeşte, dar eu habar n-aveam. Şi le spuneam că şi eu

simt poliţist de la circulaţie, şi ne înţelegeam şi ne lăsau. Şi ne-am dus la Praga să căutăm un magazin, un magazin mare, parcă acum ţin minte: Lebăda Albă, Bila Labut. Exact, uite că mi-aduc aminte... aoleeeu, nici nu credeam că-mi aduc aminte. Şi ăsta era aşezat pe o stradă cu sens unic şi nu ştiu cum mă tot învârteam şi mă tot duceam pe contrasens. Şi chiar în capătul străzii era un poliţist. Şi iar treceam mai departe şi nu intram, că mi-era frică de poliţist, că altfel intram, că magazinul era la vreo 15 metri de intersecţie. Şi am trecut de vreo trei ori aşa, şi până la urmă ne-a oprit poliţistul că ce tot ne plimbăm pe acolo, că doar ne-a văzut că eram cu număr de Bucureşti. Şi i-am explicat eu în cea mai curată limbă cehă pe care n-o ştiam, i-am explicat că caut magazinul Bila Labut... aaa, Bila Labut (*îl imită pe poliţist*) şi mi-arată... şi zic: „Ştiu, ştiu, dar cum intru?” Pac, a făcut de două ori din mână, a oprit circulaţia şi m-a băgat la Bila Labut pe contrasens Deci asta e una din întâmplările noastre. În Polonia, la fel, am trecut pe la Zakopane şi... cred că trebuie să-ţi spun că am fost foarte impresionat, în primul rând a

fost printre primele mele treceri pe acolo, am fost impresionat de Cehoslovacia. Era o ţară foarte bine organizată, am observat, am făcut şi fotografii cu indicatoare şi drumuri, că asta era meseria mea, mă pasiona şi această meserie, că de asta am şi rămas atâţia ani. Dar când am trecut din Cehoslovacia în Polonia, cum e reclama cu lama Gillette, „am trecut de la civilizaţie la barbarie”. Un haos la fel ca la noi… Polonia, la pământ, la pământ… Ca să nu-ţi spun că singura chestiune care mi-a plăcut în Polonia, şi am admirat acest lucru… nu pe Hitler, ci autostrăzile poloneze făcute de Hitler. Extraordinar, şi chiar m-am întristat, dacă nu am zis mai rău, că n-am avut norocul ca tovarăşului nostru Ceauşescu să-i placă şi lui să circule cu maşina, să vadă… că a fost prin atâtea ţări şi a văzut atâtea autostrăzi şi circulaţie organizată şi tot, tot ce trebuie… Nu l-a pasionat maşina, l-a pasionat elicopterul, că poate că, dacă îl pasiona maşina, aveam şi noi mai multe autostrăzi acuma, că am ajuns de ruşinea Europei cu… cu străzile noastre nenorocite şi cu drumurile…

MARIA CARMEN ANDRONACHE

„Oricine se putea descurca, dacă avea puţin curaj şi spirit în

Nume: Dumitru Stoica

Data naşterii: 16 noiembrie 1935

Locul naşterii: Ploieşti

Ocupaţii anterioare: inginer la o întreprindere de medicamente, apoi la o întreprindere de automatizări şi telecomunicaţii

Care este perspectiva dumneavoastră în momentul de faţă asupra perioadei comunismului?

E totuşi destul de împărţită treaba, dacă ar fi să spun, pe mine mă îngrozeşte ce-a fost; dar pe de altă parte, eu ştiu… poate că liniştea altora este importantă. Multora le-a fost călduţ. Mediul de atunci, pentru persoanele medii şi poate chiar şi puţin peste mediu, era un mediu călduţ, bun. Pentru cei din vârf sau care puteau să facă performanţă era un mediu dur.

Ce înţelegeţi prin mediu călduţ?

Păi, îţi asigurai nevoile de bază fără nicio problemă, nu aveai stresuri, puteai oricând să arunci vina pe altcineva. Era clar, bun: ITP-ul, RATB-ul, Niculaie (Nicolae Ceauşescu – pe oricine, pe partid, pe oricine

vrei tu, nu erai de vină, ca să zic aşa, erai relaxat. Şi totodată aveai linişte, ştiai că lucrurile merg, nu te lasă societatea să nu ai, ca să zic aşa, ca să devii periculos. Dacă tu nu aveai serviciu, venea poliţia să te ia şi să te bage la un serviciu, la ceva acolo, mai puţin bănos, mai nu ştiu ce… aşa cum se întâmpla la mineri; când eram eu stagiar pe la mineri.

Asta chiar că e o chestie interesantă. Eu am plecat de la mineri în plină campanie de recrutare. Trimiteau delegaţi de acolo în toată ţara, lucrau împreună cu miliţia şi aduceau oameni. Aveau foi de drum, nu ştiu ce… şi aduceau oameni. Plecau pe tren cu ei, un delegat cu cinci, zece oameni, cu câţi putea să aducă. Dintre ei doi, trei, patru, reuşeau să scape, dom'le… fugeau. Eu am plecat în perioada în care săracii delegaţi aveau probleme, că ei vizau foile de drum, dar nu mai ajungeau cu acelaşi număr de oameni la destinaţie.

În perioada aia am reuşit, nu cred că a mai fost vreunul, fără nicio exagerare, să-mi fac transferul de la mineri în partea asta, la Electrotehnică. Era extrem de dură chestia. Ce s-a întâmplat, ce conjunctură a fost, nu

pot să-ţi spun O, nişte chestii foarte ciudate, aşa, unele care au ţinut şi de dibăcenie, dar şi de noroc chior.

În ce perioadă se întâmpla asta?

Eram încă în stagiatură, că dacă aş fi fost în afara stagiaturii, nu era nicio problemă, îmi dădeam demisia, dispăream şi la revedere, dar dacă nu terminam stagiatura acolo, nu puteam profesa în altă parte. Fără stagiatură, nu puteai profesa în altă parte, iar statutul era destul de nasol. Ştii, pe vremea aia, dacă aveai vreo facultate, nu făceai mari isprăvi, dacă nu voiai. Deci foarte mulţi nu făceau pentru că nu-i pregătea şcoala ca să facă isprăvi, dar stăteau la loc călduţ. Câştigau cu: „Să trăiţi, domn inginer”, „Doamna ingineră, la la la”, mai mişcau şi o hârtiuţă şi treaba mergea ca pe roate. N-avea nimeni ce să-ţi facă.

Cum reuşeaţi să vă descurcaţi în perioada comunismului?

Să vă spun cum reuşeam să mă descurc în perioada stagiaturii. Trei ani de zile, obligatoriu, făceai stagiatura. Foarte interesant era că nimeni nu cunoştea statutul stagiarului. Statutul stagiarului era un fel de nebuloasă. Se zicea că are nişte

drepturi, că are nişte obligaţii pe care eu nu le-am văzut niciodată scrise, cred că nimeni nu le-a văzut niciodată scrise. Era mai mult o fabulaţie, iar eu pe treaba asta am avut de câştigat acolo la mineri. Dacă eu, care mă străduisem să văd aşa ceva, nu văzusem, mi-am zis, nene, că nici ăştia nu ştiu şi am încercat cu ei chestia respectivă. Mă duceam şi spuneam: „Dom'le, statutul stagiarului prevede că la trei luni de zile trebuie să-mi schimb locul de muncă", spre exemplu, una din chestii, asta pentru că nu-mi convenea unde mă dăduseră ei acolo. Au luat-o de bună! Deci multe chestii. O treabă foarte interesantă; pe vremea aia era greu să recunoşti că nu ştii, că ţi se dădea peste mână şi profitam exact de chestia asta. Unde scrie, păi aveau curajul să mă întrebe? N-aveau curajul! încă o dată spun că exista, după câte ştiu o lege scrisă pentru stagiari care prevedea că trebuia să-ţi dea un salariu sau o jumătate de salariu, o primă de instalare, atât, restul nu ştiu nimic oficial. Eu mă duceam: „Avem dreptul să ne mobilaţi locuinţele, să ne daţi butelie", şi tot felul de chestii de genul acesta, pentru că prinsesem chestia respectivă. Era

interesant că nu ştia omul ce să-ţi facă ca stagiar. Nu putea nici să te dea afară, pentru că nu aveai unde să te duci ca stagiar, adică nu te primea nimeni. Păi, cum să mă dea pe mine de la Ministerul Minelor, unde să mă trimită? N-aveau niciun drept. Tu, ca stagiar, puteai să lipseşti de acolo cât voia muşchiul tău. Era o nebuloasă statutul de stagiar. Ei, avea şi stagiatura partea ei frumoasă, că nu te făcea să te simţi stresat. Dar, într-adevăr, puteai să intri în pâine, doar că nu aveau instrumentul să te oblige. Dacă erai un inginer plin, te putea da afară, erau chestii… îţi puteau da peste mână, dar ca stagiar nu ştiau ce au dreptul şi ce nu au dreptul să-ţi facă. Pentru că nu te puteau da afară, nu puteau să-ţi dea nici negaţie, era aşa-numita negaţie ca să poţi să te duci în altă parte.

Câţi oameni aveaţi în subordine şi cam cum vă priveau ei?

Ei, aici e partea interesantă. Pe mine, şefii nu ştiu cum mă puteau suporta, pentru că nu mă puteau butona deloc. Eu mai lucrasem înainte pe la medicamente, lucrasem de noapte, vacanţele le lucram şi mă copsesem un pic. Nu mă speriam de ce

spunea acela, mai ales că mă prinsesem că nu are ce-mi face ca stagiar, şi până la urmă ce puteau să-mi facă? Plecam acasă, veneam în Bucureşti şi trăiam fără nicio problemă. Nu aveau cu ce să pună presiune pe mine în chestia asta şi atunci încercau prin tot felul de metode de-ale lor, „băi, îi dăm de muncă, să greşească”, să nu ştiu ce. Făcuseră echipe, în mod normal o echipă era pe la 10 – 15 oameni. Aveai dreptul să fii şef direct doar pentru 10 – 15 oameni. Ca să ai mai mulţi, păi trebuie să mai fie şi un maistru şi altcineva. Atunci ei îmi făcuseră o echipă şi îmi dăduseră un fel de muncă de nimic, îi ziceau ei de intervenţie, dar de fapt însemna să strâng fiarele vechi de prin haldele alea, halde le zicea la platformele de lucru pentru excavatoarele alea gigant. Trebuia să strâng fiarele vechi, să intervenim unde era nevoie: de tras ceva, de mutat. În mintea mea intervenţiile… eu care făcusem service deja, stai, nene, că eu am făcut electrotehnică, pe mine nu mă duci la fiare vechi. Eu mi-am făcut imediat trupă de electricieni, i-am pregătit repede şi interveneam cu adevărat. Atunci ei, pentru că nu-mi puteau da peste mână, îmi tot

măreau trupa şi îmi dădeau alte şi alte chestii de făcut. Ajunsesem la un moment dat, ca şef direct, să am peste 60 de oameni în subordine. Era enorm, te speriai! Doar că treaba era uşor de contracarat. Nu mă oprea nimeni să-mi numesc şefi de echipă, nicio problemă. Făcusem o aşa-numită trupă de balauri. Îl aveam ca balaur-şef pe Petrică. Ăstuia i se zicea balaur dintr-o anumită poveste, ce făcuse el pe-acolo. Deci ăsta era balaurul-şef, aveam bălăuraşi şi ăilalţii erau balauri. Eu nu mă băgăm, eu ziceam că sunt şeful de balauri (*amuzat*). Făcându-mi trupa asta foarte mare, îmi puteam permite o groază de treburi. Oamenii erau dintr-o grămadă de locuri, din Moldova, aduşi cu arcanul, detaşaţi câte trei luni, şase luni, de la întreprinderi, de peste tot; aduşi sub sloganul „Să-i ajutăm pe mineri” şi îţi dai seama, omu’, până ajungea el în Moldova, îi luă o zi numai să se ducă, încă una să se întoarcă, ce să facă cu două zile libere, trei pe care i le dădeau ăştia?

Eu profitam de chestia asta, că erau foarte mulţi şi puteam să jonglez cu ei. Locurile de muncă erau pe dealuri, unde se făcea exploatarea, şi atunci îi acopeream,

nu era nicio problemă. Mă duceam, îmi luam setul de lucru pe care îl aveam de făcut şi îi distribuiam de aşa manieră, încât să nu se simtă lipsa. În felul ăsta le dădeam la oameni şi câte o săptămână şi mai mult.

Veneau de acasă cu vin, o parte îl beau cu băieţii, o altă parte o primeam şi eu. Fiecare se simţea… Era şi o vorbă între ei: „Ia zi, moşule, ţi-a dat şefu' drumul acasă? Şi cum vii?" „Păi, cum să vin?" „Vii cu trenul?" „Da". „Bravo, măi, şi când vii cu trenul, cum baţi la uşă?" „Păi, cum să bat?" „Păi, cum, mă, cu mâna? Dă-i cu picioru'! Poţi? N-ai mâinile ocupate, nu te doare?" Se şi practica, pe de altă parte, să se plătească o zi de muncă cu un pachet de Kent.

Dar dumneavoastră cam ce le pre pentru favorurile făcute, pentru zilele libere?

La mine veneau de obicei cu două sticle de vin. Eu la un moment dat, pentru că la mineri era un mediu extrem de dur, îţi spun, n-am pomenit aşa ceva, eu când plecam de la muncă, nici nu mă opream de vorbă cu tine două minute pe stradă. Îţi ziceam: „Mă găseşti la bere!" Efortul fizic şi îmbâcseala, umblatul ăla pe dealuri, praful când era uscat sau noroiul groaznic când ploua, deci

mediul era atât de dur, încât nu rezistai fără să bei o bere sau două. De la berea asta, eu plecam la fotbal. Ăsta era avantajul, având trupa mare, îmi făceam imediat o echipă. Băieţii nu mă puteau refuza. „A zis şefu' să mergem la fotbal". Acolo este interesant, într-adevăr, că şefu' de mineri e şef, tată! Nu era ca pe aici, să-i răspunzi şefului... Cozma, de exemplu, păi d-aia a fost el un tip dur, la ei nu discutai în chestia asta. „Dacă ăsta mi-e şef, mi-e şef la toate, de la femei până la ultima chestie", gândeau minerii despre statutul şefului, el era tare. Dacă te simţea minerul că nu eşti şef cu adevărat, că ţi-e frică de el, ăla erai. Mai bine plecai de acolo, trebuia să pleci de acolo. Am văzut cazuri. Nu se mai putea face nimic, îţi făceau viaţa un iad şi trebuia să pleci. Ei trebuiau să simtă, nu neapărat că eşti mai tare decât ei la bătaie, trebuia să simtă că nu te dai la o parte. Pentru că, oricum, dacă s-ar fi iscat conflictul, imediat ar fi sărit ăilalţii, dar trebuia să nu te dai tu la o parte, să nu le arăţi că ţi-e frică de ei. Erau câte unii munţi de oameni, ei trebuiau să simtă că eşti un tip tare, drept, şi că nu te dai în lături de la nimic şi că doar tu eşti şefu'.

Jucam fotbal în neştire, în fiecare zi cel puţin două ore.

Undelocuiaţi acolo?

Stagiarii, în general, primeau apartamente. Cariera se afla în judeţul Gorj, la „gorjopiteci” cum le spuneam noi, Mătăsari, şi se numea Mătăsari Jilţ.

Ce se exploata în zonă?

Se exploata lignit, cum se zicea: 20 milioane de ligniţi[12]; un cărbune prost, şi se distrugeau dealurile alea acolo, se mânca din ele cu excavatoare gigant, mai era şi mineritul subteran, dar mai slab.

Cum vă descurcaţi cu mâncarea?

Ştii ce se întâmpla? Acolo, fiind un mediu foarte dur, aveai deci nevoie de un pic de alcool. Eu, când mă întorceam de la fotbal, ceilalţi treceau la tărie, mediul ăsta era de la bere la tărie… aşa o ţineau mai tot timpul. Hrana, pentru că mediul era aşa dur, trebuia să conţină multă grăsime, să aibă multe proteine şi de aceea se aducea ceva; găseai poate mai mult decât în alte părţi: grăsimi, slănină, mai ştiu eu ce fel de chestii. Cam asta mâneai, că nu aveai

12 Aluzie la o anecdotă politică foarte cunoscută care spunea că populaţia României numără 20 de milioane de lihniţi, (n.

altceva! Era o masă dată la intrarea în şut, pentru că altfel risca să ajungă minerul leşinat în subteran sau în carieră, iar accidentele erau extraordinar de frecvente.

Eu cred că era în medie cam un accident mortal pe lună, şi pentru că nu lucrau meseriaşi de fapt, oameni cu reflexe formate. Aduceau oameni pentru trei luni, şase luni, care nu ştiau să se ferească de chestii de-astea. Cu mâncarea se descurca lumea, îţi mai dădea şi acea grăsinică… Minerii oricum învăţaseră să se descurce.

Mi-aduc aminte că a venit odată unul cu ceapă. Îl întreb: „De unde ai luat, mă, asta?” El îmi răspunde: „Am fost la bunicu’, nu era acasă, dar nu se supără, că a zis că să trecem când vrem noi”. Bunicu’ era vecinul, adică aşa-i ziceau ei. Era o chestie interesantă că nici ăla nu făcea scandal, pentru că ăştia nu se duceau să distrugă, dar aveau nevoie, că mureau de foame şi atunci trebuiau să facă ceva. Decât să-i distrugă toată tarlaua, că dacă ar fi intrat o trupă întreagă de mineri trotilaţi, la revedere, nu-i mai rămânea nimic, nu mai zicea nimic „bunicul”. Se mai ducea la unul, se mai ducea la altul şi ăştia mai

descurcăreţi erau din trupa mea. Şantierul era foarte mare, iar IAMBAT-ul lucra lângă.

Ce înseamnă IAMBAT?

O întreprindere de automatizări. Ăştia la care am lucrat eu ulterior, cea mai mare întreprindere de profil, cea mai tare întreprindere din ţară, pe vremea lui Odi (prescurtare de la „Odiosul”, fostul dictator, Nicolae Ceauşescu – *n*), singura de cinci stele. Şi ce făceau ăştia de la IAMBAT? Aveau o organizare de şantiere frumoasă şi creşteau şi găinuşe, să aibă ei acolo găini pe şantier. Unul dintre balaurii-şefi de la mine ce crezi că a făcut? Fiind iarnă, găinile se aflau într-un ţarc cu plasă de sârmă şi, ca să nu se cunoască, să nu taie sârma şi să se iste complicaţii cu poliţia, a săpat un şănţuleţ aşa (*prin gesturi modul în care a săpat şănţuleţul*), un tunel mic, au băgat mâna pe acolo, au aruncat grăunţele pe dinafară şi au stat cu mâna până au prins găina. Deci recurgeam la tot felul de chestii de-astea. Toate astea erau în timpul serviciului, nicio problemă.

Dar ştiaţi de toate acestea?

Îmi povesteau şi vedeam, la urma urmei, că doar aveam la masă găinuşă. Nu poţi să

le zici că erau furturi, făcea ce putea omul, chiar nu mă supăram pe ei. Era poate lucrul care te susţinea psihologic mai mult, luptai, făceai ceva. Erai un pic împotrivă, nu te identificai cu nenorocirea care era. Poate că ştiau şi ceilalţi şi permiteau aşa ceva.

Puteţi spune că frustrările oamenilor se materializau întotdeauna prin aceste mici şiretlicuri?

Nu, erau pur şi simplu nebuni! Aveai alte chestii apropo de refulări: în artă, te bucurai la un spectacol, alea în schimb erau, pur şi simplu, nişte chestii ca să faci ceva.

Cum altfel mai profitaţi de faptul că aveaţi o funcţie mai înaltă şi dispuneaţi de un anumit număr de subordonaţi?

Dă-mi voie să-ţi povestesc o întâmplare. Balaurul-şef, un personaj la 45 de ani, cu barbă ca a mea, foarte glumeţ, foarte tare omul, mergea în peşteri. Era omul cu care mergeam eu în peşteri, de fapt. Era şi cam nebun, pentru că în peşteri nu mergi singur. Eram aproape singurul cu care accepta să meargă în peşteri sau pe munte... deci avea tot felul de fixuri. Balaurul îi spuneam pentru că tipul era tot cam aşa, un Gică-

contra, nu-i păsa lui, fusese el membru de partid, dar nu mai plătea cotizaţie şi a venit la un moment dat unul de la partid care era şi un fel de şef, de nu ştiu ce, şi ăsta s-a supărat pe el şi i-a zis: „Băi, balaure, dacă îţi dau un şut te trimit pe Bourelul”. Bourelul era dealul. „Aterizezi pe Bourul! Că n-aţi făcut voi partidul!” – că ăia îl ameninţaseră că îl dă afară din partid. „Eu nu recunosc partidul ăsta, eu nu în ăsta m-am înscris”.

Un tip mai zăpăcit, şi pe care eu bineînţeles că l-am luat şi l-am făcut balaurul-şef. El era Piotr, Piotr îi ziceam, ca să-l oftic un pic, pentru că el era dinspre unguri şi avea oftică pe ruşi. Pe el îl chema Petre, Jughea Petre, dar eu îi ziceam Piotr. El era şeful trupei de pescuit. Crescuse pe Crişuri, în Bihor, şi se băga pe dedesubt în apă, pe lângă pietre, şi îmi spusese: „Moşule, mă tragi de picioare, dacă nu ies după un minut, că asta înseamnă că s-a întâmplat ceva” şi ieşea omul meu cu peşti în slip, cu peşti în dinţi, că nu-i convenea să intre de zece ori. A ieşit odată cu un peşte măricel, n-a putut să-l prindă şi i-a băgat degetul în ochi, aşa a ieşit cu el. Interesant

era că toate astea se întâmplau în timpul serviciului. Mai mult decât atât, treaba se întâmpla la vreo 15 km de locul de muncă, şi-l trimiteam cu o maşină. Asta chiar că era o nebunie curată, să reuşeşti să scoţi o maşină, o basculantă d-aia, să poţi s-o trimiţi la distanţa aia…

Nu trebuia să vă justificaţi într-un fel că maşina aceea pleacă de acolo?

Păi cum să nu? Nu numai, dar dimineaţa luam lucrări şi în ziua aceea trebuia să te descurci fără.

Cum îi trataţi pe subalternii dumneavoastră?

Chiar nu făceam deosebirea. Eu aşa am făcut cu oamenii şi mai târziu, n-am făcut niciodată deosebirea. Eram împreună, nu discutam. Am dormit cu ei împreună în barăcile lor de lemn. Jucam tot timpul fotbal împreună, ne distram, făceam tot felul de tâmpenii, nopţi albe etc. Reuşisem să-i scot din chestia cu băutul, pentru că nu puteau să bea, şi să mai joace şi fotbal, şi să mai fie buni şi de muncă. Până atunci chiar nu jucau fotbal, deşi aveau un teren foarte bun. Ceilalţi stagiari păstrau distanţa. În momentul în care nu erai îndeajuns de

stăpân pe tine, trebuia să pleci.

Ce alte avantaje puteaţi găsi în mediul acela, pentru faptul că aveaţi o şcoală şi o funcţie mai înaltă?

Natura postului de conducere pe care îl aveam îmi permitea să plec oricând pe munte o săptămână, două. Lăsam unu, doi responsabili, subalterni de-ai mei, şi plecam fără nicio grijă. Pe de altă parte, erai şi privit altfel. Ca avantaj material, primeam un pachet de Kent pentru fiecare zi de muncă. Eu eram fumător, dar alţii vindeau pachetele primite, care în final ajungeau, prin rotaţie, tot la ei. Practic acele pachete erau vândute, cumpărate, primite şi iar vândute de mai multe ori. De fapt, ăştia primeau bani sub formă de bun material. Un pachet costa 100 de lei, ceea ce însemna echivalentul unei zile de muncă. Un salariu mediu era cam la vreo 3.000 de lei.

Ce altfel de afaceri se mai făceau acolo, având în vedere că vă aflaţi într-o zonă în care se exploata cărbune?

Sincer să fiu, nu se făceau afaceri prea importante. Un lucru care se mai practica de ăştia mai mari era că, atunci când vreunul dintre ei îşi construia vreo casă prin

apropiere, îşi luau băieţi la lucru. Dar şi mişcările astea erau destul de reduse, pentru că nu prea aveai voie să construieşti chiar aşa, oricum, nu aveai voie să ai două case pe vremea respectivă. Din zilele astea de muncă se câştiga cel mai mult, mai ales dacă era vorba de vreun localnic care avea nevoie de zile libere pentru agricultură, dacă era de afară, avea nevoie de timp ca să ajungă acasă. Pe lângă aceste pachete de ţigări pe care nu le pretindeam întotdeauna, în funcţie de cum se descurcau şi ei, îi mai înţelegeam, dar când veneau de acasă era ştiut că aduceau câteva sticle de vin sau de palincă. E adevărat că de multe ori le consumam cu toţii acolo, deşi aş fi putut să le păstrez sau să le consum cu cealaltă trupă de stagiari, pentru că totuşi trupele erau diferite.

Interesant e cum am ajuns să mă împrietenesc mai mult cu unii dintre ei. Eu m-am dus şi am preluat o linie de producţie, ceea ce însemna: benzi transportoare imense, excavatoare imense, o linie tehnologică, iar eu nu ştiam mai nimic despre toate astea. Nu ştiam nici măcar ce să le cer oamenilor şi atuncea, când mi s-a

dat prima sarcină să repar rolele de la un ştiu ce bandă, nu puteam să mă fac de râs, mai ales faţă de oameni. Şi am întrebat şi eu: cine a mai reparat role? Pentru că era trupa nouă şi acela care avea curajul să spună că se pricepe avea, după mine, şi ceva calităţi de lider. În felul ăsta oamenii s-au ales de la sine. Îi spuneam: „Ia câţi oameni îţi trebuie şi mergi să repari ce era de reparat”. Şi în felul ăsta nici nu afla nimeni că eu nu mă pricepeam şi cel care forma echipa lua aţâţi oameni câţi avea nevoie. A doua oară ştiam şi eu cum se face treaba. Totuşi, faptul că aveai cultură tehnică te ajuta să te adaptezi repede, n-aveai de ce să-ţi fie teamă.

Cum altfel vă mai descurcaţi în perioada de stagiatură?

În mediul acela, după cum ţi-am mai povestit, nu prea puteai face mare ispravă… îţi pot spune, în schimb, dacă vrei, cum m-am descurcat la medicamente.

Când aţi lucrat şi la medicamente?

Asta se întâmpla pe la 17 ani, când eram la seral. Eu mai întâi am făcut şcoala profesională, apoi am dat o diferenţă şi m-am înscris la seral şi în timpul ăsta mai şi

lucram.

Acolo, la medicamente, cel mai uşor te puteai descurca cu „bobiţele”, bobiţele însemnau ampicilină, deci antibioticele, pentru că pe vremea lui Odiosul era interzis avortul şi avorturile implicau automat şi antibiotice. Erau extrem de importante, pentru că nu puteai să faci o chestie de genul ăsta fără să ai antibiotice. Ele, atunci, deveneau extrem de importante. Nu numai astea, ci şi PP-urile erau de asemenea la mare căutare, care aveau, la fel, efecte de ordin anticoncepţional, n-aş putea să-ţi spun exact care erau efectele, şi o grămadă de alte medicamente. Îţi luai foarte uşor din fabrică pastiluţele şi te puteai duce, de exemplu, la mare. Păi, la mare te puteai duce la bucătărie să ceri o friptură mai bună, o porţie mai mare sau chiar mâncare în schimbul acestor „bobiţe”. Dădeai bobiţe, luai cărnica, erai tratat altfel.

Dar oamenii erau în general familiarizaţi cu ideea de a da pastile pentru anumite facilităţi?

Cum să nu? Dacă el ştia că eu vin de la medicamente şi nu-i duc şi lui nişte bobiţe, se uita urât la mine. De exemplu, aveam o

delegaţie; ca întreprindere, trebuia să mă duc să cumpăr mai ştiu eu ce materiale pentru instituţie, de la Electrotehnică limitatori, contractori. Omul ăla: „De unde sunteţi?” Păi, de la întreprinderea de Medicamente, automat te întreba: „Nişte bobiţe, ceva, nu aveţi?” Imediat îţi puteai face intrarea cu nişte bobiţe.

Fiind la seral, aveam fete, băieţi la 30 – 40 de ani, oameni care aveau şi copii care aveau nevoie de diverse medicamente. Îmi spuneau şi eu le aduceam pentru nişte sume de bani, e adevărat, simbolice. Ţin minte că mi-a căzut odată un tub de calciu pe care îl băgasem la cizmă. Aveam cizmă cu fermoar şi mi-a căzut chiar cu cinci metri în faţa postului de control şi am trecut cu el în mână.

Cum luaţi medicamentele din întreprindere?

Păi, nu era deloc greu. Toată lumea care lucra la IMB, întreprinderea de Medicamente Bucureşti, avea acces la medicamente.

De ce ajunseseră, totuşi, aşa la mare preţ medicamentele?

În primul rând nu aveai acces la ele

decât pe bază de reţetă şi, ca să ai reţeta, trebuia să ai diagnosticul respectiv.

Era chiar aşa o problemă să procuri o reţetă pentru calciu în vremea aceea?

Unele aveau preţul destul de mare, aşa cum se întâmpla cu calciul efervescent, şi pentru copii era necesar, în felul ăsta aveam şi eu destule comenzi. În orice caz, antibioticele intrau într-o clasă ceva mai specială, pentru că erau cam interzise, nu aveai acces la ele, nu mai conta practic preţul, iar altele aveau preţul chiar mare. Bani luam, e drept, destul de rar; de cele mai multe ori, le dădeam pe alte produse sau favoruri. Existau totuşi şi riscuri. Eu, de exemplu, aveam un caz în secţia de perfuzabile cu o femeie la vreo 40 de ani, care făcea aşa-zisa puşcărie la locul de muncă. Practic, ajunsese de-şi cumpărase o maşină pe baza medicamentelor vândute. Îşi făcuse un fel de reţea de distribuţie cu farmacişti, cu doctori, iar când a picat, a picat…

Nu exista totuşi niciun sistem de control?

Se ajunsese să se fure inclusiv din loturi de export gata ambalate practic, şi de aici a

pornit un întreg scandal. Nu mai exista ruşine, nu-i mai speria aproape nimic. Totuşi, se făceau nişte controale de rutină la poartă.

Trăiaţi cu o anumită teamă că aţi putea fi prins?

Sincer să fiu, nu prea, pentru că eu luam nimica toată şi pentru faptul că şi pedepsele şi modurile în care se judecau erau în funcţie de valori. Până la o anumită sumă, te judecau la întreprindere; de la o anumită sumă, treceai la penal. Chestie care ştiu că s-a păstrat mult timp. Or, la cât luam eu, un flacon, două de medicamente... Nu luam niciodată mai mult, pentru că nu aveam cui să le dau, nu mi se cerea decât aşa, în cantităţi mici. Totuşi, eu nu pot spune că am făcut comerţ cu aşa ceva, mă ajutam de „bobiţe” în anumite situaţii.

Nu le vindeam pe bani, pentru că eu mă ocupam mai mult cu altfel de lucruri pentru bani, pe care le făceam cu mâna mea. Mă refer la aparate electronice, precum orga de lumini, staţii audio care se căutau extraordinar. Totuşi, nici din asta nu făcusem o adevărată afacere; era mai mult un venit ocazional.

Spiritul întreprinzător pe vremea aia era destul de redus, pentru că nu aveai chiar aşa nevoie, dacă eu mă puteam duce liniştit la munte, liniştit la mare…

Având în vedere faptul că terminaserăţi o facultate şi făceaţi parte dintr-o altfel de pătură socială, cam cum simţeaţi represiunile sistemului?

Eu n-am simţit neapărat nişte represiuni; pur şi simplu, dacă mergeai cu toată lumea, făceai ce ţi se spune, nu era nicio problemă, îţi era chiar bine, dar câteodată voiai să mai mergi şi pe lângă. De exemplu, eu n-am fost niciodată la o manifestare de-a lui Nicolae Ceauşescu. Nu mă prindea pe mine nimeni, nimeni la o astfel de manifestare. Atunci trebuia ori să fii foarte tare, că te bătea la cap, că nu ştiu ce şi nu ştiu cum, să nu-ţi fie frică; deşi, dacă tot nu mi s-a întâmplat nimic, e clar că nu prea avea ce să ţi se întâmple. Dar lumea trăia cu frica respectivă. De exemplu, eu nefiind membru de partid, n-aveam nimic împotrivă în totalitate. Eu spuneam că eu nu pot să fiu membru de partid: „Pentru că voi veniţi să mă întrebaţi şi eu o să vă spun de ce vreau să intru şi o să iasă scandal”. Când

voiai să intri în partid erai întrebat: „De ce vrei să intri în partid?”, iar eu le-aş fi răspuns că vreau să intru pentru că vreau să plec pe mare. Şi ca să evit orice problemă, m-am ţinut departe de acest partid şi de întrebările la care trebuia să dau un răspuns. Îi cam blamam totuşi pe ăştia, pentru că ei aveau, aşa, o organizaţie destul de bună, deci făceau un fel de şedinţe unde puteau să discute orice fel de problemă, dar ei nu le discutau, pentru că le era teamă. De ce nu merge una şi alta, ce ar trebui făcut ca să meargă etc. Nu discutau nici chestii de morală sau de altceva. Practic, şedinţele alea deveniseră o chestie stereotipă. Venea activistul de partid, citea ceva, semna condica şi la revedere. Pe mine nu mă puteau prinde la aşa ceva, eu, când voiam să pierd timpul sau altceva, mergeam la tenis.

S-a întâmplat vreodată să simţiţi prezenţa vie a Securităţii?

Pe ici, pe colo a mişunat, dar eu n-am prea simţit-o şi să-ţi spun ceva, fără nicio exagerare, poate chiar se ştia că eu vorbesc cum vorbesc. Şi atunci când ziceam pe vremea lui Odi, prin 88, aveam o lucrare

tare de tot la Turnu-Severin la fabrica de apă grea şi m-aş fi mirat, dacă se monitorizau într-adevăr oamenii, n-aveam cum să scap nemonitorizat măcar la telefon sau la hotel.

Una din ideile şi chestiile mele de bază erau: cum scăpăm de el, ce facem? Că de împuşcat nu merge! Trebuie găsită soluţia. Discutam chestia asta la liber, fără nicio reţinere, şi nu mi s-a atras atenţia niciodată. O fi fost, n-o fi fost scris undeva… N-am avut nicio problemă şi chiar eram liber la vorbă şi la cum mă comportam.

Am avut totuşi nişte probleme, dar în cu totul alte conjuncturi. Eram deja la IAMBAT şi am avut o lucrare la Academia Militară. Niculaie trebuia să vină să ţină acolo o cuvântare, şi trebuia să facem instalaţia de climatizare şi mai era o lucrare importantă cu interfoanele. Interfoanele astea erau importante, pentru că pe atunci, neexistând telefoanele mobile, ele reprezentau comunicarea între posturile de pază, şi eu m-am dus la lucrarea respectivă, m-am băgat în lucrare aşa, mai pe lângă, adică nu era responsabilitatea mea. La un moment dat, din cauza unei greşeli care chiar nu mi-

a aparţinut, nu mergeau alea cu niciun chip practic în ultima zi. Nu mergeau interfoanele, deja începuse să se discute destul de nasol că nu le mergea la pază comunicarea. Se bănuia ceva... Eu mai avusesem un antecedent odată. Ăştia mă trimiseseră cu o pancartă la un miting, iar eu am plantat pancarta şi am plecat şi nu s-a mai găsit aia şi a ieşit un scandal monstru. Frica cea mai mare era că o să găsească pancarta aia cu Niculaie vopsită şi desenată. Asta era problema lor şi se ştia de unde e, că era pancarta cea mai ţapănă şi mai frumoasă. Eu m-am dus cu ea pe umăr până acolo, am plantat-o şi am plecat, deci nu am stat, nu nimic, nici că mă prindea. Am dus-o până acolo, că mi-era ruşine de im moşulică care trebuia, săracu', s-o care. Că eu am tot refuzat, că eu nu duc nimic, pe mine nu mă interesează, eu plec; trebuia s-o ducă el şi mie mi-a fost milă de el, bun, lasă că o duc eu, dar ar fi trebuit să şi stau în continuare.

Avusesem chestia asta, discuţii destul de dure cu partidul pe tema asta, la care ei mi-au zis: „Păi, dacă erai membru, practic nici nu ştii ce ţi se întâmpla, ai avut noroc că nu

eşti membru de partid”, iar eu le-am spus că nu a fost noroc, că e de fapt meritul meu. În momentul ăla s-a terminat... Şi venea la nicio lună de zile chestia asta cu interfoanele, şi-atunci deja Securitatea într-adevăr trebuia să apară, pentru că ei se ocupau direct de chestiunea asta. S-a dovedit până la urmă că eu n-aveam nicio vină, din contră, eu am făcut să meargă treaba. Atunci, într-adevăr, am simţit că e foarte posibil, având în vedere legătura de mai înainte, să am probleme ţapene. Am scăpat ca prin urechile acului. Nici măcar nu-mi dau seama cum am găsit defectul. Adică îmi dau seama, dar vreau să zic aşa, am fost aproape de noroc cu chestia aia.

Cu ce se ocupa efectiv IAMBAT-ul?

IAMBAT-ul era o întreprindere de montaj-service, automatizări şi telecomunicaţii. Tot ce ţinea de automatizare în industria grea. Chestia cea mai importantă era că noi puneam în funcţiune instalaţiile. Mai era trustul TLAB care făcea montaj, suda ţevile, făcea instalaţii, dar nu aveau punerea în funcţiune. Noi eram în schimb ultima frontieră în meserie.

Aici cefei de şiretlicuri puteaţi face ca să vă fie mai bine? Cum vă puteaţi descurca efectiv?

Se mai putea ciunti de prin materiale. Aveam pe unul care îşi spunea Meşterul Vasile Hoţu, când dădea mâna. Era meşter la Ploieşti şi ăsta nu pleca de la întreprindere absolut niciodată fără ceva: o bucăţică de cablu, şuruburi ş.a. A fost un caz concret când noi am plecat la bere şi meşterul Vasile Hoţu a zis: „Aoleu, am uitat ceva! Staţi aşa!”, şi atunci s-a întors cu un buzunar de piuliţe, „N-am găsit decât piuliţe!” Erau şi specimene de genul ăsta.

În rest, nu se făceau aşa multe chestii. Nu ciupeau chiar atât de mult. În rest, marea majoritate nu făcea nimic. Cine ştie, îşi lua dacă avea nevoie acasă de chestii de nimic.

Având un post de conducere, aveaţi posibilitatea să faceţi mai multe lucruri de genul ăsta?

Da, de exemplu, la un moment dat am avut nevoie de un cadru pe care îl proiectasem, dar pentru care îmi trebuia o sudură, pe care n-o puteam face în niciun caz acasă. Vorbeam cu băieţii din altă secţie

şi ei îmi făceau treaba. Eu la rândul meu, dacă puteam să-i ajut cu ceva, îi ajutam. Practic, era un schimb de favoruri.

Altă treabă care se mai practica era cu benzina. Asta era chiar la ordinea zilei. Cine lucra la rafinărie avea şi benzină. Se fura benzină în film. Film îi zicea la sacul de plastic care era pe rolă. Rupea din rola respectivă, tăia cam cât era un sac de plastic, o înnoda, băga benzinică în ea, o lua în cârcă şi dispărea. Au fost cazuri în care au scos prin ţevi.

De exemplu, la Teleajăn aveam mereu probleme, pentru că ăştia ziceau că măsurătorile noastre nu erau bune. Noi eram cu automatizările şi s-a descoperit că ăştia reuşiseră să tragă ţeavă pe sub poartă şi aveau direct acces la rezervor. Am asistat la o treabă legată de benzinică. Veneam cu un şef de lucrare de la IAMBAT prin curtea rafinăriei şi la distanţă ni s-a părut o chestie ciudată la unii. Aveau o dubă şi au închis cam brusc şi a părut că le-a scăpat ceva. Colegul meu a zis: „Fii atent, că ăia fură benzină şi le-a scăpat benzina pe jos!” Aşa a şi fost! Ăia s-au speriat de noi, ne-au văzut de la distanţă, au recunoscut uniformele şi

au fugit în cea mai mare grabă. N-au mers nicio sută de metri şi le-a luat maşina foc. Culmea culmilor a fost că le-a luat foc maşina sub nişte conducte, la vreo patru, cinci metri. Ne-a fost teamă că se poate întâmpla ceva foarte grav. Cum s-a stins focul, nu pot să spun, dar am şi acum convingerea că ei au păţit chestia asta din cauza noastră. Erau chestii de genul ăsta, unii picau, alţii nu. Se practicau tot felul de chestiuni de felul ăsta la Teleajăn. Astea erau avantajele pentru cei care lucrau acolo.

Avantajul la IAMBAT era că lucra cu 13 întreprinderi în toată ţara şi în felul ăsta, dacă aveam nevoie de ceva, dădeam telefon la Cluj, de exemplu, şi ne rezolvam problema. Legăturile erau deja făcute, pentru că şi altul putea apela la mine să-l rezolv cu ceva, deci nu era o problemă. IAMBAT-ul îţi oferea şi alt avantaj. Era printre puţinele întreprinderi care îţi ofereau posibilitatea, în perioada aceea, să pleci să lucrezi în afară fie la arabi, fie la nemţi, la democraţi, unde câştigai mult mai bine. Foarte mulţi veneau aici doar pentru acest motiv. Pe mine nu m-a tentat

chestiunea asta.

În concluzie, consideraţi că v-aţi putut descurca pe timpul comunismului?

Da, oricine se putea descurca, dacă avea puţin curaj şi spirit întreprinzător. Pentru cine voia să facă o ispravă, să se informeze în ceva, era o nenorocire, dar din punct de vedere material te mai puteai descurca.

LOREDANA MODORAN

„Ziceanevastă-mea: h mă mergem şi noi să facem bişniţă. Nu, nu sunt născut să fac bişniţă, eu m-am născut să fac

Nume: Constantin Muscă

Data naşterii: 1942

Locul naşterii: Frătăuţii Vechi, jud. Suceava

Stare civilă: căsătorit

Ocupaţii anterioare: strungar, comerciant, şef de unitate magazin

Statut actual: pensionar

Unde v-aţi născut?

M-am născut în judeţul Suceava, la Frătăuţii Vechi, este o localitate mai puţin cunoscută, pentru că este tocmai la graniţa de nord a ţării. Am fost refugiaţi de război. Sunt născut în timpul războiului, în 42. Am fost refugiaţi de război, tata a rămas pe

front şi mama cu cei doi copii, eu şi cu o soră, ne-am retras spre Bucureşti, am stat în Bucureşti.

Cât timp aţi stat în Bucureşti?

Eu nu am stat prea mult, familia mea a rămas în Bucureşti, a stat în Bucureşti, sora mea e şi acum în Bucureşti, şi ea, şi copiii ei. Eu, datorită greutăţilor familiei, am avut o viaţă mai zbuciumată. Am fost dat la internat şi am urmat cele şapte clase plus şcoala profesională la internat, la cămin de copii, aşa le zicea la internatele astea înainte – cămin de copii. Între timp situaţia în ţară se stabilizase, veniseră comuniştii la putere. Dar eu, şi acum, dacă-mi aduc aminte de viaţa care am dus-o în copilărie, nu am nimic să reproşez regimului de atunci, pentru că m-a purtat prin şcoli, m-a şcolit, m-a îmbrăcat, mi-a dat cazare, deci am primit o educaţie conformă cu regimul în care trăiam.

Din punctul de vedere al educaţiei nu aveţi nimic de reproşat regimului…

Nu, absolut nimic.

…dar din alte puncte de vedere?

După aceea, după ce m-am copt şi am devenit matur, normal că au fost lucruri

care nu ne-au convenit, desigur. Prea multă severitate în libertatea omului, în libertatea de exprimare, în libertatea de circulaţie şi aşa mai departe, lucruri arhicunoscute şi arhidiscutate. Vreau să spun că, datorită acestui regim, eu am fost educat în aşa fel, încât să am respect faţă de muncă şi pentru propria-mi viaţă şi viaţa de familie.

Povestiţi-mi despre Suceava, despre locurile natale, despre tatăl dumneavoastră.

Prea puţine lucruri ştiu de acolo, pentru că am plecat la vârsta de patru ani, deci m-am născut… nu, de doi ani. M-am născut în 42 şi în 44 au intrat ruşii, frontul rusesc peste noi şi atunci fiind primul sat de la graniţa cu ei, de la Prut, ne-au îndepărtat de acolo şi fiecare a apucat încotro a putut.

Şi tatăl dumneavoastră a rămas pe front?

Tatăl meu, da, era pe front. Mama fiind la Bucureşti, după ce s-a terminat războiul, tata n-a mai vrut să vină la Bucureşti după mama, iar mama n – a mai vrut să vină înapoi la ţară şi au rămas… un fel de despărţiţi, n-au divorţat, dar nici n-au mai stat împreună. Deci mama a stat cu noi la Bucureşti şi tata a rămas, cât a mai avut de

trăit, vreo şapte-opt ani, în sat.

Câţi ani aţi stat în Bucureşti?

Eu am stat de la doi ani până la zece ani. Tot datorită acestei situaţii, acestor frământări din timpul războiului, nesiguranţei, până au luat comuniştii puterea şi s-au dat nişte legi; s-au făcut nişte legi, pentru că era un haos, ca după război. Am fost dat foarte târziu la şcoală, am fost dat la zece ani la şcoală. Eram, aveam colegi şi mai în vârstă ca mine, deci eram copii din timpul războiului, chiar aşa eram socotiţi.

Şi cum aţi ajuns din Bucureşti în oraşul Motru?

Nu, din Bucureşti, după ce am terminat şcoala profesională, care am făcut-o lângă Bucureşti, la Alexandria, doi ani de strungărie, am fost strungar în fier, am fost repartizat cum erau atunci regulile, repartizat, tocmai la Bâlteni, aici lângă Târgu-Jiu, unde era o schelă petrolieră, în oraşul Bâlteni. Şi am fost repartizat ca strungar acolo, la schela aceea petrolieră. Am lucrat doi ani, doi ani şi ceva, până am făcut vârsta de armată. M-a încorporat în armată şi m-a dus înapoi în Bucureşti în

armată. Armata am făcut-o tot în Bucureşti. După armată, am venit înapoi aici la locul de muncă, dar se produseseră nişte schimbări, începuse construcţia combinatului chimic de la Craiova, de la Işalniţa. Toată secţia mea de strungari fusese transferată acolo, cine voia. Eu eram prea slab şi prea pipernicit ca să mă duc la o asemenea întreprindere de chimice, pentru că asta este, un combinat chimic. Şi atunci m-am interesat şi mi-a zis că se va construi un combinat chimic. Zic eu: nu, nu mă duc în chimie, pentru că nu am eu îizicul de… şi am plecat înapoi. Mi-am luat cartea de muncă şi am plecat înapoi în Bucureşti. În Bucureşti am mai stat o lună, timp în care mama şi cu sora îmi căutau serviri, dar n-am rămas în Bucureşti. Ca să fiu sincer cu mine, mie nu mi-a plăcut Bucureştiul niciodată, ca oraş de locuit în el. A făcut întâmplarea ca să mă întâlnesc în gară cu un prieten, cu care terminasem clasa a VII-a, pentru că, eu fiind internat în cămin de copii, căminul te triimitea după vârstă în alte localităţi. Deci eu am făcut trei ani de internat la Buşteni, clasa I şi a II-a le-am dat într-un singur an; şi-a III-a, şi-a IV-a le-am

făcut la Buşteni. Deci până în clasa a V-a inclusiv. După aceea, am depăşit vârsta care se încadra la căminul din Buşteni şi m-a trimis în clasa a VI-a… am făcut-o la Miercurea Ciuc. Şi de acolo probabil că depăşisem vârsta, sau au fost alte chestii care nu pot să le discut, eram între maghiari acolo, eram izolaţi şi ne-a transferat. Pe mine m-a trimis la Botoşani, unde am terminat clasa a VII-a. Şi am ajuns înapoi în Moldova, deci…

…la locurile natale…

Haha… am fost foarte… circulatul, aşa, în timpul vieţii mele. Viaţa, eu vi-o spun în mare, am avut mai multe perioade. Şi în Botoşani… deci, revin înapoi în Bucureşti, după ce am terminat armata. Mama şi cu sora mea vor să-mi găsească serviciu în Bucureşti, mie nu-mi prea convenea şi întâmplarea face ca să mă întâlnesc cu un prieten de la Botoşani, care făcusem clasa a VII-a cu el, el fiind extern, nu intern, dar eram prieteni. Şi îmi spune să mă duc la Botoşani, că vrea să facă o echipă de fotbal. Eu eram şi mare sportiv la vârsta aceea. Zis şi făcut. Mi-a promis că mă angajează imediat la întreprinderea unde lucra el;

formăm o echipă de fotbal… M-am dus acasă, mi-am făcut valiza şi-am plecat la Botoşani. La Botoşani, asta era în anul 1964, am fost într-adevăr imediat angajat, prietenul ăsta al meu s-a ocupat de mine şi am stat o perioadă la el în gazdă. După aceea, mi-a găsit o gazdă. M-am angajat, am început să joc fotbal cu el. Formasem o echipă acolo. „Textila Botoşani” îi spunea, şi am stat în Botoşani din 64 până în 68, perioadă în care am cunoscut-o pe soţia şi ne-am căsătorit în 65. Dar eu, aici la Bâlteni, cât am lucrat doi ani şi ceva, începusem liceul la seral. Deci aveam şapte clase plus două de profesională şi ambiţia mea a fost să fac şi liceul, indiferent în ce situaţie. Şi m-am apucat aicea. Dar m-au luat în armată. După aceea, mai târziu, peste ani, nu se mai lua în armată dacă făceai liceul, te amâna şi te lua în armată după ce terminai liceul, atunci, în anii aceia când eu eram la vârsta de 19 – 20 de ani şi începusem liceul, nu m-au iertat şi m-au luat din clasa a IX-a. Terminasem clasa a IX-a şi treceam într-a X-a. Era liceul cu 11 ani atuncea. Şi am plecat, m-am dus înapoi la Botoşani, am cunoscut-o pe soţie, să ne

căsătorim. Eu am avut condiţia asta: nu mă căsătoresc până nu termin liceul. Eu aveam în continuare ambiţia să fac liceul. Şi soţia a zis: păi, şi ce, căsătorit nu poţi să-l faci? Bine, ne-am căsătorit. Într-adevăr, am continuat liceul. Bineînţeles că era foarte greu, şi cu serviciu, şi cu liceu. Amândoi am fost săraci, nici eu, nici ea n-am avut. Am avut dorinţa de a avea amândoi şi atunci am început să muncim amândoi. Şi serviri, şi seral, o perioadă de doi ani mi-a fost foarte greu, trei ani.

Ce lucraţi?

Strungar, eram strungar.

Şi soţia dumneavoastră?

Textilistă. Deci amândoi lucram în schimburi. Prin rotaţie, deci. Şi noaptea. Aşa se lucra atunci. Eu nu lucram după-masa, pentru că eram la şcoală, şi-mi acorda această şansă uzina la care lucram. Lucram numai schimbul unu şi trei. Şi, ca să fac rost de bani, lucram şi schimbul unu, şi schimbul trei, şi după-masa eram la şcoală şi aveam foarte puţin timp de odihnă. Dar am trecut aceste greutăţi, am terminat şi liceul, a venit şi primul copil, am două fete. Amândouă sunt în Bucureşti. A venit şi

primul copil şi situaţia s-a agravat. N-avea cine să stea cu copilul. L-am dat la soţie la creşă. Erau creşe din astea pe lângă uzină, săptămânale. Îl duceai lunea dimineaţă şi-l luai sâmbătă seară. Când m-am dus prima săptămână să-mi iau copilul de la această creşă, vreo oră nu am putut s-o îmbrac. S-a prins de gâtul meu şi ţipa şi plângea şi atunci m-am hotărât să n-o mai las la cămin, eu cunoscând viaţa fără părinţi şi crescut de străini. M-a şocat comportamentul copilului, ori fusese bătută… mă rog. M-am hotărât să nu o mai las la internat, i-am spus soţiei: te laşi de serviri, muncesc numai eu, dar copilul eu nu-l mai dau la internat. Părinţii soţiei erau aici, în Motru, socrul meu a fost miner. Şi-atunci, în iarna lui spre 68, am adus copilul aici, la socri. Dar nici departe de copil nu puteam să stau, voiam să am familia închegată. Şi-atunci, în vara lui 68 am venit aici în Motru, pentru copil, ca să fim împreună. Şi de-atunci am rămas în Motru.

V-aţi angajat aici?

M-am angajat imediat, am fost imediat angajat în comerţ, pentru că aveam un avantaj faţă de ceilalţi comercianţi, aveam

liceul. Foarte puţini, nu foarte puţini, atunci unul singur din 500 de angajaţi la comerţ mai avea liceul. Şi eu eram al doilea.

Vorbesc de cei care lucrau productiv, la comerţ, la vânzare, nu de birouri, de contabilitate, acolo erau. Dar vorbesc de cei care lucrau la magazine. Unul singur mai avea liceul. Popescu îl chema. Şi eu eram al doilea. Şi, bineînţeles, directorul care era pe atunci m-a angajat fără nicio condiţie, ba m-a şi sprijinit o perioadă, pentru că nu voiau să-mi dea drumul nici ăia de acolo, de la Botoşani. Eu am fost un copil ascultător, un copil crescut pentru muncă, că de aia nu am nimic de reproşat regimului care m-a educat, pentru că am fost crescut în spiritul muncii şi al disciplinei. Şi eu am fost un om disciplinat şi cuminte la locul meu de muncă. Şi acolo voiau să mă ţină, îmi făcuseră dosarul să mă trimită la şcoala de maiştri. Şi eu am plecat şi nu voiau să-mi dea drumul. Şi a trebuit să plec de aici, acolo eram angajat, aici eram angajat. Aici nu mai voia să mă lase ăsta, acolo nu voiau ăia să-mi dea drumul. M-am înţeles cu directorul de aici şi mi-a zis: „Du-te!” Pentru că mă chemaseră ăia de acolo, conform nu

ştiu cărei legi de atunci, să lucrez o perioadă de cinşpe zile, cu preaviz, să mai lucrez o perioadă la ei, altfel îmi desface contractul de muncă cu nu ştiu ce alineat care-mi dăuna mie în decursul vieţii. M-am dus înapoi la Botoşani şi am mai lucrat acolo şi abia atunci am putut să-mi iau cartea de muncă de acolo şi să mă angajez definitiv aici. Aici am stat cam vreo două luni pe un post de primitor-distribuitor marfă şi imediat s-a ivit un post de şef de imitate. M-a pus şef de unitate, de unde am ieşit la pensie. Timp de 30 de ani am fost şef de unitate la magazinul ăsta din centru.

În timpul comunismului aţi reuşit să ieşiţi din ţară? Aţi vrut?

Da, am vrut, am ieşit în ţări socialiste, în Bulgaria şi Cehoslovacia. Puteam să ies şi mai departe. A fost odată o excursie prin ţările scandinave, unde au plecat persoane de aici din Motru, şi am fost rugat ca să mă duc, dar era prea scump pentru mine. În Bulgaria am fost, cu AER.

Erau excursii organizate?

Da, da, cu AER, cu maşinile noastre personale, pentru că aici, după ce am intrat în comerţ, mi-am luat propria maşină.

Dacia, maşina românului. Am ieşit cu AER cu maşinile în Bulgaria, nu mai ţin minte, şapte-opt zile. Şi după aia, în august am făcut concediul în Cehoslovacia, chiar înainte de revoluţie. Se putea, dacă aveai bani şi erai hotărât să te duci undeva, se mai ieşea, mai greu, dar se ieşea.

Şi nu v-a tentat să rămâneţi afară?

Nu, n-aş fi rămas afară niciodată, nici dacă aş fi ieşit săptămânal sau lunar din ţară. Îmi iubesc prea mult, nu vreau să-mi dau aere de patriot, îmi iubesc ţara şi prietenii. În altă parte, acuma ştiu, e greu, am rude afară… e greu să fii străin.

Aveţi rude care au plecat în străinătate în timpul comunismului?

Da, am o nepoată, fata lu' sora mea, care e… (*soţie*): unde e, dragă, Liliana, în Elveţia, în Canada, pe unde e? Şi, bine, ne mai întâlnim când vine şi ea în ţară, la doi-trei ani o dată şi ne povesteşte: de atâţia ani, de 20 de ani încă nu este acomodată complet. A plecat de aici din Motru, fata cuiva a câştigat la biletele astea care se trag şi se câştigă şi a plecat afară şi nu se poate acomoda. De un an de zile, cu soţ, au plecat amândoi şi au servicii bune. (*Către soţie*:)

Verginica, ia vino puţin! Cum a câştigat a lu' domnul profesor Drulă, cum a plecat în America?

Soţia: Loteria vizelor.

Constantin Muscă: Da, şi a plecat cu soţul ei în America.

Soţia: Nu, stătea cu prietenul ei de doi ani şi el a făcut pentru amândoi. Şi a câştigat ea, şi nici n-o ştiut că joacă la loteria vizelor, şi s-au căsătorit la urgenţă, că le trebuiau minim şase luni de căsătorie. I-o cununat fata noastră a mică. Dar au nimerit foarte bine.

Constantin Muscă: Da, dar vreau să spun că nu se acomodează. Despre asta vorbeam acum.

Soţia: Da, aşa e. În cinci ani, vrea să vină înapoi.

Constantin Muscă: Da, asta ziceam, nu se acomodează.

Soţia: Da, de la aer până la ce vrei…

Constantin Muscă: Noi, poporul nostru e un popor vesel, primitor…

Soţia: Şi fratele lu' ginerele meu face studii în Canada, dar tot la anul vine înapoi, nu se poate…

Constantin Muscă: Da, da…

Soţia: După şapte luni… deci l-o primit la un ştiu câte facultăţi, şi după şase luni a vrut să abandoneze, o ales una din ele, îşi dă doctoratul în matematică financiară… şi deja o depus pe aici, prin Bucureşti, pe la diverse… nu se poate acomoda.

Constantin Muscă: Noi suntem un popor de oameni calzi…

Soţia: Mai avem o prietenă foarte bună… şi s-o îmbolnăvit foarte rău, foarte rău, o făcut gută, mă rog, acum s-a făcut bine, e acomodată, dar acum şi-a cumpărat o casă în Timişoara şi vrea să-şi facă un cabinet, că ea o terminat stomatologia. Şi câştigă foarte bine, simt zile când câştigă cât ar câştiga în România într-un an şi nu-i trebuie să rămână! Vine înapoi. Şi-o luat la Timişoara să-şi facă cabinet. Nu se poate acomoda. Ştii cine se acomodează? Cine n-o trăit bine deloc acasă.

Constantin Muscă: Probabil…

Soţia: Dar care au vrut…

Constantin Muscă: Nu, niciodată nu mi-a trecut prin cap această idee şi nici n-aş fi pus-o în aplicare niciodată. Nu mi-aş fi părăsit ţara, familia, prietenii, niciodată, pentru nimic în lume!

Aţi fost membru de partid? în PCR?

Da, am fost. Altfel nu puteam să-mi ocup funcţia de şef de unitate.

Povestiţi-mi despre activitate… de câte ori mergeaţi la partid?

La şedinţe, şedinţele erau lunare şi era metodologie. Nu cred că acuma este altfel. Erau doi, trei mai răsăriţi, dintre care eram şi eu, că făcusem liceul, şi ne înscriam la cuvânt din oficiu. Nu mai trebuia să ridici mâna că ai ceva de spus. Şi trebuia să spui exact ceea ce voiau să audă şefii, conducătorii: că o să-mi îndeplinesc sarcinile de plan, că o să fie ordine şi disciplină la locul de muncă… deci asta erau şedinţele. Eram 80 de inşi în sală, vorbeau 3 şi 77 dormeau. Aşa erau şedinţele. Credeţi că acuma sunt altfel? Nu, acum sunt tot la fel. Am scăpat de PCR… am spus: nu mai fac politică pentru nimic în lume!

N-aţi mai intrat în niciun partid?

Nu, nimic, nici să nu aud. Mă săturasem de… de… cum să spun… pologhie, minciuni din timpul comunismului şi n-am mai vrut să aud despre politică.

Despre cultul Conducătorului, aţi fost învăţat de mic…?

Nu, nu. Prin 65 Ceauşescu a fost ales. După aia a mai durat vreo doi, trei ani până când Ceauşescu a văzut tot ce se întâmplă în jurul lui... abia prin 68,69 a început el să ia frâiele în mână. Eu aşa am văzut această perioadă. El până în 75 a avut o perioadă de acomodare, mai schimba pe ici, pe colo pe cineva care nu era fidel lui sau... Şi după aceea a început cultul personalităţii. Dar nu ştiu dacă e bine s-o zic, dar o zic, chiar dacă lucrezi în domeniu, vei lucra în domeniu. Acest cult al personalităţii, dumneavoastră, presa îl faceţi. Toate ziarele, tot programul de televiziune... uitaţi-vă şi acuma: cine l-a făcut pe Hagi rege? Presa! Cine l-a făcut pe Mutu briliant? Presa! Cine îl face pe Becali, nu ştiu cum îi zice... cel mai iubit, sau mare mahăr? Şi televiziunea, şi radioul! Nu noi, oamenii ăştia, scoatem nişte... eu ştiu... că până la urmă sunt nişte reziduuri, aşa le consider.

Nu noi scoatem, ci presa. Întotdeauna m-am gândit la aspectul ăsta şi nu cred că n-am dreptate. Pentru că văd şi-acuma prin ziare titluri de-o şchioapă, cu rozuri, negru cu verde, când vrea să-l preamărească pe unu. Şi imediat o ia ziar după ziar, după aia

dau la televizor, apare la radio. Lu Hagi acuma nu-i mai ajunge nimeni la nas, că el e Regele! Cel mai bun jucător al tuturor timpurilor! Tot presa l-a făcut. Acum muri Dobrin, aţi auzit, tot aşa un mare fotbalist. Acum majoritatea îl văd pe Dobrin cel mai mare fotbalist. Atunci cine este? Care este? Tot din presă! Ce iau de la presă? Care-i cel mai bun? Nu sunt lămurit deloc. Deci până când nu-l peria pe Ceauşescu cei din jurul lui, nu s-a auzit aşa de el, când au început să-l perie, să-l dea cu titluri de-o şchioapă prin ziare, atunci a început să se creadă şi Ceauşescu cel mai tare din parcare. Acesta este adevărul! Foarte simplu. Nici de ea nu s-a auzit până prin 75. După aia a început: doctor docent... tot în presă citeam că ea şi-a luat doctoratul, eu n-aveam de unde să ştiu că ea e *doctor honoris causa* în Elveţia, sau pe unde se plimbau ei. Ziarele scriau de-o şchioapă. *Scânteia*. Că ăsta era ziarul, citeai în *Scânteia*... o jumătate de pagină era titlul: Tovarăşa Doctor Inginer Honoris Causa şi aşa mai departe. Deci astea presa le făcea. Şi ei aşa credeau. Pentru că cultul ăsta al personalităţii, dacă nu este întreţinut, nici n-ar exista, dar el este

întreţinut, întreţinut de cei din jur…

La Revoluţie eraţi aici, în Motru?

La Revoluţie eram aici, în Motru. Eram la serviri. Aveam un aparat de radio, micuţ aşa, pe un raft acolo. Şi au început să vorbească. Prima şi prima dată l-am auzit pe Dinescu. Dar eu am crezut că-i o piesă de teatru. (*Râde.*) în timpul ăsta, soţia lucra peste drum, a fugit soţia la mine: „Ai auzit, ai auzit?” „Ce să aud?” „L-au dat jos pe Ceauşescu!” Şi eu: „Nu l-au dat jos, e piesă de teatru!” (*Râde.*) Pentru că nu-mi venea să cred, atât de convins eram că Ceauşescu nu va cădea niciodată, cu toate că-n ultimul timp mai prindeam şi noi Europa Liberă, mai prindeam sârbii, bulgarii, mai auzeam nişte zvonuri, aşa, dar credeam… eram atât de sătui, încât nu mai credeam într-o minune. Eram în privinţa asta bătuţi în cap de tot, nu mai credeam că se putea întâmpla o minune. Şi, ceea ce este frumos, în Cehoslovacia, revoluţia a fost înainte de revoluţia din România, şi când am fost în Cehoslovacia, ce-am văzut în Cehoslovacia…

În ce an aţi fost în Cehoslovacia?

În *89*, exact în anul Revoluţiei. Şi ce-am văzut în Cehoslovacia, cum trăiau oamenii

aceia şi ce aveau oamenii aceia în magazine... Păi, la ei erau magazinele pline cu came, rafturi întregi de came, pe sortimente, atâtea oase, atâta macră, atâtea pulpe, atâtea... sortată... şi te uitai la ea, că nu-ţi venea să crezi. La noi se băteau pe doi porci la alimentară, în jumătate de oră nu mai rămânea nici oscior din ei. Şi acolo stătea expusă în vitrină. Peste tot curăţenie, linişte, găseai ce voiai, cumpăr ai, schimbai bani în orice valută, în Cehoslovacia comunistă, în 89. Şi când am venit acasă şi am auzit că Cehoslovacia a făcut revoluţie, nu mi-a venit să cred. Ce-or fi vrut, mă, ăştia? Noi de ce nu facem revoluţie, dacă ăştia au făcut revoluţie, cum am văzut noi că trăiesc, la noi oare de ce nu se mişcă nimic? Noi eram atât de convinşi că nu se va mişca nimic la noi, încât nici nu am crezut când am auzit la radio. A trebuit să fug acasă, să deschid televizorul...

Povestiţi-mi despre ultimii ani ai lui Ceauşescu. Ştiu că toată lumea trăia greu, erau cozile infernale...

Domnişoară, lumea exagerează. Eu nu pot să spun, aş fi subiectiv să-i analizez pe alţii cum au trăit. De ce spun asta? Pentru

că noi în comerţ, am trăit bine. În sensul că eram toţi colegi: şi cel care vindea paltoane, şi cel care vindea pâine, şi cel care vindea came, eu care vindeam oale şi soţia care vindea stofe, toţi eram colegi. Şi ne serveam unul pe altul. Deci eu nu pot să spun că m-am dus într-o alimentară şi am cerut două kilograme de carne şi măcelarul nu mi-a dat. Că eu eram Muscă, de la magazinul celălalt, care avea şi el nevoie să vină la mine, să cumpere un cadou, la o onomastică. Sau trebuia să se ducă la un şef, la o intervenţie, şi trebuia să se ducă cu ceva, nu putea să se ducă cu mâna goală. Şi atunci noi între noi ne serveam. Deci eu nu mă pot plânge că am trăit rău. M-ar bate Dumnezeu. Eu am trăit bine şi înainte de Revoluţie.

Singurul lucru care era pentru noi foarte stresant era această politică de îngrădire a libertăţilor, nu puteai să zici nimic. Îţi mai sărea câteodată muştarul, mă luam în colţi cu primul-secretar şi eram imediat sancţionat şi pus în şedinţă. Eram imediat pus în şedinţă. Am fost de vreo trei ori pus în plenul... Deci nu puteai să-ţi spui o părere, să ai alta în afară de cea a prim-

secretarului de partid, chiar dacă era bună, nu ţi-o puteai exprima, nu ţi-o puteai pune în aplicare, pentru că nu erai lăsat. Numai ce spunea primul-secretar, numai ce vedea de sus în jos, aia era bun. De multe ori mie nu-mi conveneau anumite chestii şi încercam să le spun pe faţă. Şi, de fapt, le chiar spuneam, eram şi recunoscut pentru acest curaj al meu de a spune lucrurilor pe nume. Dar nu realizam nimic. Îmi dădeam seama că degeaba mă frământam, că nu realizam nimic.

În rest, v-am spus, eu nu mă pot plânge că am trăit rău. Asta era cel mai rău, educaţia asta de partid, erai în permanenţă supravegheat şi controlat. Se ştia în permanenţă ce faci. În rest, cu organele de stat eu n-am avut niciodată probleme. Nici cu miliţia economică, cum era atunci, că toată lumea era speriată, nici cu... absolut cu nimeni, pentru că eu, în general... v-am spus de la început, am fost educat să-mi văd de treabă şi să-mi fac meseria bine.

Şi dacă am fost 35 de ani şef de unitate, înseamnă că mi-am făcut meseria bine, pentru că cred că am fost o excepţie pe tot judeţul. La acelaşi loc de muncă 35 de ani

nu cunosc pe cineva care să fi rezistat, pentru că nu rezistai, pentru cea mai mică abatere te schimba. Eu am reuşit să mă comport de aşa natură încât să-i mulţumesc. Şi pentru asta... să le zic, cum să le zic... avantaje?... eram mereu cooptat: în Comitetul Oamenilor Muncii, nu lipseam, în Biroul Organizaţiei de Partid, nu lipseam, eram pus preşedintele Comisiei de Judecată pe întreprindere. Aveam, eram legist, toată lumea mă ştia că sunt drept şi eram pus să fac judecată, să-i judec pe alţii. Deci în permanenţă eram cooptat în treburi din astea. Eu veneam foarte rar acasă, pentru că noi aveam program de la 7: 00 la 12: 00 în prima parte şi după-masă de la 4: 00 la 8: 00, a doua parte. În timpul ăsta, de la 12: 00 la 4: 00, era pauza de masă. Eu veneam foarte rar acasă în timpul pauzei de masă. În timpul ăsta mereu aveam câte o şedinţă, ba la partid, ori la Comitetul Oamenilor Muncii, ori în partea ailaltă unde eram preşedinte, la Comisia de Judecată. În permanenţă eram ocupat şi foarte rar veneam acasă în pauza de masă.

Şi, deci, n-aţi avut nevoie să dezvoltaţi o altă afacere, particulară?

Înainte de Revoluţie?

Da.

Nu, dar după, da. Şi acum am afacerea mea. După Revoluţie, la vreo trei, patru ani, eu totuşi nu am plecat din comerţ, cu toate că era liber. Ce se întâmplă? Noi în timpul acesta, cât am făcut această meserie, comerţ, înainte de Revoluţie, am trăit mereu cu spaimă, pentru că, vă spun, legile erau atunci foarte severe. Şi se aplicau. Pentru 25 de bani, cât era atunci, te băga la puşcărie în 24 de ore. Te judeca şi în 24 de ore erai şi arestat. Pentru 25 de bani suprapreţ. 25 de bani suprapreţ însemna, înainte de Revoluţie, cei 10 bani pe care-i aveţi acuma, la moneda asta, pentru că nu aţi apucat monezile de 25 de bani, nu?

Nu.

Aşa… Deci noi în permanenţă eram stresaţi de această frică, să nu greşim şi să ne ia de lângă familie. Asta pentru comercianţi a fost un stres formidabil, care peste ani la mine s-a şi cunoscut, s-a manifestat. După Revoluţie, vreo trei, patru ani, nu am vrut să plec, să-mi dezvolt o afacere sigură, personală, eram deja prea în vârstă, trecusem de 50 de ani. 50 de ani

aveam. Mulţi s-au apucat de bişniţă, cu sârbii, când au ieşit, au ieşit buluc. Mie nu mi-a plăcut bişniţa. Eu am lucrat în comerţ, dar n-am făcut bişniţă, nu mi-a plăcut bişniţa, eu am făcut comerţ, meserie, eu nu m-am dus la bişniţă niciodată. Nevastă-mea s-a dus de două ori în Iugoslavia, apoi nu s-a mai dus nici ea. Zicea nevastă-mea: hai, mă, mergem şi noi să facem bişniţă. Nu, eu nu simt născut să fac bişniţă, eu m-am născut să fac comerţ.

Soţia când a fost în Iugoslavia? După Revoluţie?

Da, după. Atunci toată lumea făcea bişniţă. Şi după-aia pe soţie au restructurat-o, după doi, trei ani au dat-o afară şi atunci soţia, s-a apucat ea, ca să nu stea degeaba, s-a apucat de o afacere cu ginerele meu cel mare. Îi mai ajutam şi eu. Că, după Revoluţie, eu am fost tot omul funcţiilor după Revoluţie m-au ales preşedinte de sindicat la întreprindere. Fiind preşedinte de sindicat, am intrat în contradicţie cu conducerea, că asta îmi era menirea, să ţin cu oamenii muncii, nu cu directorii. Am intrat în contradicţie cu ei, şi după vreo trei ani, patru, m-au dat şi pe mine afară.

Şi-atuncea, când am fost pus şi eu pe liber, am deschis şi eu afacerea mea. Şi a mers, cam până în 2002, când m-am îmbolnăvit de inimă, m-am operat... Soţia mai aleargă, cât mai poate şi ea. Dar pentru mine, acuma este mult mai mare linişte. Chiar dacă fac aceeaşi meserie, nu mai este stresul care era înainte de Revoluţie. Pentru că acuma totul este la vedere. Clientului nu-i convine să cumpere de la mine, că-i vorbeşte vânzătorul urât sau că-i marfa mai scumpă, se duce la alt magazin şi găseşte aceleaşi lucruri. Pe când înainte, un magazin era unicat, eu eram unicat în Motru. Cine voia o farfurie sau un pahar din ăsta, numai de la mine le lua. Sau o stofă să-şi facă o pereche de pantaloni, nu găsea în altă parte decât la soţia mea. Pe când acuma, intri din uşă în uşă şi găseşti aceleaşi lucruri. Cu toate că eu nu sunt de acord, ochiului meu nu-i place acest amalgam de... pentru că în ultimii ani, când începuse şi la noi să se facă un comerţ cât de cât mai civilizat, magazinele se profilaseră, adică nu mai erau bazare. Pentru că dacă intri într-un magazin, de unde cumperi pâine, came, ulei, cremă de

ghete, pantofi, ăla nu e magazin, ăla e bazar. Şi la noi începuse pe timpul ăla să se facă magazine de profil. Şi la mine, la început, când luasem magazinul, era un bazar, aveam chimicale, electrice, motociclete, televizoare, frigidere, aragaze, în afară de farfurii, şi oale, şi detergenţi şi tot... era un bazar. Pe parcurs, nu am rămas decât cu menaj, cu partea de menaj. Şi deci începuse şi la noi să se facă lucruri frumoase. Acum e iar un amalgam de mărfuri prin toate magazinele. Nu ştii unde să te duci să găseşti ceva. Unde intri, găseşti aceleaşi lucruri. Ochiului meu nu-i place... dacă suntem în domeniu, lucrăm în domeniu.

Există vreun lucru pe care aţi fi vrut să-l faceţi în timpul comunismului şi nu l-aţi putut face?

Da, eu am fost, v-am spus de la început, un copil cuminte... aş fi vrut să fac o facultate. Şi nu am putut s-o fac. Nu mi s-a asigurat după ce am terminat liceul... Dacă mi se asigurau condiţii să fac, poate făceam şi o facultate la seral, am avut foarte multă ambiţie să învăţ. Şi după aceea, după ce am trecut de 30 de ani, bineînţeles că nu mai...

Am putut să fac după Revoluţie. Dar pentru mine astea, care s-au făcut după Revoluţie n-au fost facultăţi. Eu, dacă mă duceam la o facultate, mă duceam să învăţ ceva, nu să mă duc cu portbagajul să-mi dea diploma, că eu n-aveam nevoie de diplomă, eu întotdeauna am vrut să învăţ ceva. Şi pentru mine facultatea asta însemna, să învăţ ceva, ce nu ştiu. Nu ca să mă duc să iau o diplomă, să o am în buzunar şi să mă laud cu ea, că am o diplomă.

Oricum, nu avem ce face numai cu diploma.

Bineînţeles, eu aşa am văzut-o de la început. Pe timpul când eram copil, se vorbea foarte mult de şcoala sovietică a lui Makarenko[13]. Nu aveţi dumneavoastră cum să ştiţi, nici n-aţi mai citit nimic de ruşi. A fost o şcoală care presupunea autoeducaţia, adică să devii autodidact. Şi noi am crezut mult în această treabă, în această şcoală. Şi m-am autoeducat, prin foarte multe cărţi citite. Eu şi cu soţia mea am citit... Ne

13 Anton Semionovici Makarenko (1888-1939), exponentul cel mai notoriu al pedagogiei sovietice, iniţiator al coloniilor de reeducare a copiilor străzii în URSS, după război şi autor al faimosului Poem pedagogic, a cărui idee principală era crearea „omului nou" prin influenţa/presiunea colectivului. (n.red.)

certam pe cărţi seara. În loc să dormim, că mai aveam şi noi câteva ore libere seara, ne certam pe cărţi. Aveam în Botoşani un librar, de la anticariat, care, cum ne vedea pe stradă, ne făcea semn: „Am o carte pentru voi”. „Da, dar noi nu avem bani”. „Nu-i nimic, lasă că-mi aduceţi banii”. Şi, de multe ori, aveam cinci lei în buzunar şi în loc să ne ducem să luăm o pâine, cumpăram o carte. Şi-am citit foarte mult, eu cu soţia. Ne-a plăcut. Şi, în afară de asta, acuma când stau să mă gândesc că voi, generaţia asta, nu mai citiţi, nu vă mai duceţi într-o bibliotecă... internetul e acum, îşi fac temele pe internet copiii; pentru noi este ceva în neregulă... poate om fi noi mai conservatori? Nu ştiu...

RALUCA-ELENA CIOBANU

„La fiecare zi când venea să îşi ia raţia, trebuia să fi bagi un peşte omului. Ce era să fac cu peştele ăla? Să îl mănânc eu tot?”

Nume: Elena Nicolae

Data naşterii: 23 martie 1938

Locul naşterii: comuna Dârmăneşti, jud. Argeş

Stare civilă: văduvă, are o fiică

Ocupaţii anterioare: contabilă,

gestionară

Statut actual: pensionară, proprietara unui mini-magazin mixt

Care au fost primii paşi în activitatea dumneavoastră profesională?

Am început activitatea la 18 ani, când mi-am început studiile. Primele studii superioare au fost Şcoala de Zootehnie Veterinară şi nu am putut să lucrez în domeniul ăsta pentru că mă repartizase într-un judeţ îndepărtat, la Drăgăneşti de Olt. Am făcut un an de zile practică didactică şi m-am înapoiat în judeţul Argeş. Aflând că este un post vacant la contabilitate în comuna Leiceşti, în Argeş şi având anumite cunoştinţe de contabilitate, am încercat să mă încadrez la Cooperaţie.

Ca să vă angajaţi acolo, aţi avut nevoie de intervenţie, cunoştinţe?

Nu, nu exista. De exemplu, una dintre candidate venise cu intervenţie de la un instructor de partid şi întâmplarea a fost ca eu să fac toate subiectele şi ea, dacă nu a făcut nimica, cu toate intervenţiile, normal că am reuşit eu.

Şi aţi început să lucraţi…

Am început să lucrez, în primul an de

lucru m-au trimis la şcoală la Slatina, unde am făcut şase luni de zile pentru specializare.

Ce făceaţi la început?

La început am intrat planificatoare, nişte chestiuni mai uşoare decât evidenţa contabilă.

După aceea am luat post de contabilă de gestiuni, în care ţineam evidenţa contabilă la toate gestiunile din comuna respectivă. De exemplu, aveam comuna Coşeşti care avea un număr de 16 pană la 20 de magazine. Eu ţineam evidenţa la toate magazinele astea.

Să înţeleg că aţi fost un caz norocos, nu aţi avut nevoie de intervenţii, însă totul a mers rectiliniu, cel puţin la început?

Am avut şi ghinioane. Că nu au vrut să mă încadreze până nu aduc cererea de intrare în colectiv a tatălui meu.

Ce înseamnă asta?

Se înfiinţase CAP-urile, adică Cooperativele Agricole de Producţie, unde se lucra în masă.

Şi nu a vrut să mă încadreze, mi-a băgat motivul ăsta. Că tata nu este înscris în CAP şi nu şi-a predat toate atelajele, animalele,

ce are omul în gospodărie, ca să intre la CAP.

Şi ce aţi făcut?

M-am dus foarte frumos acasă, nici nu i-am spus lui taică-meu, că normal n-ar fi fost de acord să-şi dea atelajele şi vitele. Şi eu am făcut cererea din propria iniţiativă, fără să ştie părinţii mei, şi i-am înscris la CAP. Când am început serviciul, au venit să fi ia animalele, plug, căruţă, ce avea. Normal că tata nu s-a opus, că era pentru binele copilului.

Dar de ce aţi început să munciţi de la 18 ani?

Părinţii mei n-aveau serviri niciunul, am început încă de la gimnaziu să mă ocup cu munca, de la 12 – 13 ani. Nu era greu, pentru că eram copil, tânără, fără alte griji, sănătoasă.

Cum era comerţul pe timpul comunismului? Ştiu că existau raţii, că oamenii sufereau. Dacă eraţi gestionară, o duceaţi mai bine?

Aşa se spunea, că toţi care lucrează în comerţ simt fericiţi, că ei, vezi Doamne, au posibilităţi mai bune, raţii mai mari.

Dar cum a stat situaţia?

Într-un fel era şi adevărat. Adică cu dacă voiam să îmi iau o pâine întreagă şi nu 200 de grame, aveam posibilitatea, că îi dădeam un bacşiş la şoferul care-mi aducea pâinea de la panificaţie, şi-mi aducea două-trei pâini în plus. Fie că o dădeam la o femeie amărâtă, bătrână şi bolnavă, fie că luam şi eu o pâine în plus, mă descurcam eu, ca vânzător. Dar aveam, pe de altă parte, multe lucruri pentru care mă stresau.

Ce anume?

Adică aveam nişte cifre de plan, să facem planul la vânzare, mă rog, să facem planul la cartofi, la came de pasăre, de iepure, la ouă, la toate astea.

Şi vă ieşea întotdeauna?

La toate astea trebuia să îngrădim omul, când venea omul să îşi ia raţia, îl obligam. Ei spuneau să nu îl obligăm, pe de altă parte ne pretindea nouă.

Cum să îl obligaţi?

Adică, dacă nu ne aduci 10 ouă astăzi, nu mai vii să iei pâinea sau nu mai vii să iei zahărul sau restul de alimente. Fiecare cetăţean avea un plan: 70 de ouă, 5 kile de came de pasăre, 5 de iepure, mă rog, şi pentru asta îi spuneam când venea la raţie:

nu pot să vă dau raţia, dacă nu mi-aţi adus achiziţii.

Şi dacă nu aducea, chiar nu dădeaţi?

Ba dădeam din propria iniţiativă, dar nu aveam voie.

Şi dumneavoastră cum scăpaţi?

Ce făceam: când luam salariul, mă duceam în alimentară şi cumpăram cofraje de ouă.

Dar cum le cumpăraţi?

Pe furiş, dădeam ceva la vânzătoare.

O cunoşteaţi pe vânzătoare?

Nu o cunoşteam, dar îi ofeream şi ei un bacşiş, că şi atuncea predomina mita ca şi în toate timpurile, îi ofeream ceva şi mă mai organizam cu mai mulţi oameni care erau în magazine, că şi alea se dădeau pe raţie. Nu îmi dădeau mie 1.000 de ouă că voiam eu.

Nu se dădeau decât câteva ouă şi găseam mulţi oameni, de acolo din magazine, le ofeream banii, le dădeam şi lor un bacşiş ca să se bage la coadă ca să îmi ia ouă şi luam o anumită cantitate de ouă. Prima zi. Eu planul îl aveam mult mai mare, mă duceam la o săptămână şi îmi luam alte ouă.

Şi dacă veneau şi la dumneavoastră

oameni să vă ofere bani pentru a lua, în loc de 200 de grame de pâine, 10 pâini, le dădeaţi?

La asta, nu. Nu era o obligaţie, nu aveam voie să obligăm omul, dar de la sine recurgeam la treaba asta, pentru că ne punea să dăm declaraţia la sfârşitul lunii că vom face planul, dacă nu, să ne scriem demisia, şi atunci noi eram îngrădiţi total. Şi omul venea şi îmi spunea: „Doamnă, nu am de unde să dau ouă, să dau cantitatea asta de pasăre, ajutaţi-mă dumneavoastră şi, uite, contribuim şi noi cu bani. Şi eu îl îmborderam cu banii pe care mi i-a dat şi îi dădeam ouă în valoarea banilor, omul figura că le-a adus el, dar în realitate erau cumpărate de mine de la alimentară.

Şefii de comună, primarul şi ceilalţi tot câte 50 de grame de orez luau?

Ei, da… de unde! Veneau în toate magazinele şi luau o jumătate de kilogram, un kilogram…

Cum puteaţi să daţi câte un kilogram, vă aduceau achiziţii?

Ştiau ei că ar trebui să aducă, fără să le mai spun eu.

Le dădeam, că ne era frică de ei, ne

dădea afară. Nu se spunea, dar se manifesta. La prima şedinţă eram sculaţi în picioare, criticaţi.

Vi s-a întâmplat să vă prindă vreodată cu ceva?

De exemplu, odată m-a prins cu nişte ouă un instructor de partid, era unul Zamfir.

Şi mă aflam tocmai în incinta magazinului respectiv. A trebuit să fugim peste luncă, pe nişte câmpuri, pe jos. Nu a apucat să ne identifice, că am rupt-o la fugă. Era în ziua aia să înnebunesc. Zic: dacă ne prinde acum, e sfârşitul!

Ce se întâmpla dacă vă prindea?

Ne dădea afară din serviri şi ne făcea şi dosar penal. Asta era o infracţiune gravă-gravă.

Cât câştigaţi pe vremea aceea?

Câştigam foarte bine, că munceam foarte mult. Pe vremea aceea ajungeam şi la 5.000 de lei pe lună, care erau salariu pentru trei-patru luni pentru alte categorii… Foarte bine câştigam, că eram şi la un magazin de centru şi aveam o vânzare foarte bună. Aveam un procent. Dacă aveam vânzarea foarte mare, ieşeam triplu poate la salariu.

De ce vă loveaţi cel mai des?

Întâmpinai greutăţi peste tot. Inclusiv la o fabrică de ciment dacă mergeai, trebuia să dai bani la oamenii care te încărcau, să dai o ciocolată sau un pachet de cafea la doamna care îţi făcea factura, ca să nu ne bage pe gât toate porcăriile care stăteau în stoc ani şi ani.

Era tot ca şi acuma, poate şi mai rău.

Ce vă spuneau ceilalţi oameni?

De exemplu, când îi condiţionam la raţie să ia un peşte, ajungea în prag şi îmi dădea din prag cu peştele ăla.

De ce?

Pentru că îi băgăm pe gât peştele ăla. La fiecare zi când venea să îşi ia raţia trebuia să fi bagi un peşte omului. Ce era să fac cu peştele ăla? Să îl mănânc eu tot? Ne dădea trei-patru cartoane de peşte, adică 100 şi ceva de kilograme pe care trebuia să îl vinzi în două zile, era o marfă perisabilă.

Aţi suferit vreodată pentru mâncare?

În privinţa asta, nu. Pentru că mă duceam în alte zone ale ţării, de exemplu, unde era Nicu Ceauşescu.

Ce funcţie avea Nicu Ceauşescu?

Era prim-secretar în Sibiu, era foarte

bine văzut, foarte apreciat, dar el nu a raţionalizat nimic, la el toate era la liber. Şi mergeam acolo în Sibiu, ne uneam mai mulţi salariaţi, mergeam cu o maşină, băgăm benzină toţi şi acolo ne aprovizionam cu pâine, cu ulei, cu de toate, cu de toate care nu era nimica pe raţie. Veneam cu de toate bunătăţile de la Sibiu.

Şi cum erau preţurile? Erau ridicate?

Nu, nu! Vai, cu 100 de lei făceai aprovizionarea pentru o săptămână. Ne mai duceam la Slatina, de unde era Ceauşescu, unde, la fel, era o zonă foarte bună.

Să înţeleg că regretaţi vremea lui Ceauşescu?

Într-un fel, da!

De ce într-un fel, da… într-un fel nu?

Într-un fel, da, pentru că nu exista om să doarmă în stradă cum există astăzi cazuri nenumărate. Nu exista om fără serviri, numai puturoşii atunci erau oameni care dormeau prin şanţuri beţi sau mai ştiu eu cum.

Aveau serviciu, aveau bani, dar nu aveau mâncare, cum aşa?

Asta este! Că eu am avut posibilitatea să merg în anumite excursii în fosta Uniune

Sovietică, spre exemplu. Şi acolo ne uitam cu cea mai mare milă, că vedeam toate bunătăţile şi nu aveam şi noi posibilitatea să ne înfruptăm şi noi din toate.

De ce, nu aveaţi bani?

Aveam, dar la vamă nu aveam voie să trecem cu mâncăruri. Nu puteam să îmi cumpăr de acolo, când vedeam eu acolo curcanii ăia în vitrină, şi mezeluri, de toate, de toate, citricele astea se vindeau în cantităţi enorme la liber pe stradă. Pe câtă vreme la noi vedeai numai tacâmuri, numai peşte.

Deci mâncarea nu era bună?!

Mâncarea era lipsă! Când venea Ceauşescu în vizită, toate alimentările şi toate pieţele erau arhipline. După ce trecea el, Ceauşescu cu primii secretari şi toate astea vedeai ceapă, roşii, peşte, astea.

Cum era cu politica? Aţi fost în vreun partid?

Am fost doar pionieră şi UTC-istă.

Ce înseamnă?

Adică, după o vârstă, dacă erai un elev bun, muncitor, te făcea automat UTC-istă – Uniunea Tineretului Comunist. După aceea trebuia să mă fac membră de partid şi asta

nu am făcut-o, că trebuia să dai o cotizaţie şi nu îmi plăcea.

Ce trebuia să faci ca posibil membru de partid?

Şedinţe foarte dese cu propagandă, de-astea care nu îmi plăceau deloc, trebuia să spui numai minciuni, că ai făcut, că ai dres, numai dezinformări trebuia să prezinţi ca membru de partid. Am făcut şcoala de propagandişti, cursuri de propagandişti.

Ce erau acestea? Unde le-aţi făcut?

Tot politică. Am făcut la Piteşti, am făcut propagandă politică. Trebuia să susţinem Partidul Comunist, că totul merge ca pe roate, lucru care era numai minciună.

Aţi întâmpinat vreodată greutăţi că nu sunteţi membru de partid?

Când fata mea a terminat liceul, am înscris-o la un institut al Armatei la Sibiu şi întâi m-a întrebat dacă sunt membră de partid. Eu am zis că sunt membră de partid, gândind că între timp voi deveni membru de partid. Dar nu am mai reuşit, că asta care era la noi secretară de partid a bănuit de ce vreau eu neapărat, ca să îmi bag copilul la şcoală în armată, şi n-a mai vrut să mă mai facă. M-a amânat mereu: „Lasă, mai stai, de

ce nu ai vrut să te faci până acuma?”

La vremea aceea credeaţi că era bună situaţia în România?

Nu, nu credeam, mai ales noi care lucram în domeniul acesta, care eram duşmăniţi şi de populaţie, eram stresaţi şi fricoşi, aşteptam de la o clipă la alta să ne aresteze, să ne dea afară din serviri. Nu prevedeam decât răul. Numai somnul de noapte era o perioadă când şi atuncea visam. Toată lumea spunea că ăştia simt bandiţi, ăştia au de toate.

Cum se comporta primarul comunei faţă de această situaţie?

Era mai rău ca oricare. Pretindea să fi faci toate favorurile. De exemplu, aveam un primar care avea o nuntă în familie. Mi-a luat covorul din magazin, covor persan, l-a folosit la nunta fiicei lui şi după nuntă mi l-a strâns frumos şi mi l-a scuturat şi mi l-a adus înapoi în magazin.

Şi nu l-aţi reclamat?

Vai, dacă îl reclamam pe el, trebuia să îmi dau demisia. Nu mai spun că s-a răzbunat după aceea. M-a ţinut numai în reclamaţii, numai în şuturi, numai în controale, mi-a făcut o reclamaţie să îmi

facă un control cu poliţia, cu cel mai bun revizor contabil, pentru că eu trebuie să am cel puţin 150.000 delapidare. Nu ştiu de unde i-a venit lui trăsnaia asta, să mă compromită probabil. Mi-a pus sigiliu pe magazin, de exemplu când a murit tata nu m-a crezut, a zis: „Morţii cu morţii, viii cu viii”.

Am intervenit. Am plâns la preşedintele Cooperaţiei, că era tot aşa, comunist înfocat şi să îşi menţină scaunul ne exploata pe noi la maxim, să facem toate planurile ca să figureze el acolo ca cel mai bun primar, preşedinte de Cooperaţie cu activitate intensă şi realizabilă.

La vremea aceea spuneaţi că nu este o perioadă fericită comunismul. Cum vedeţi acum situaţia?

Acuma este dezastru. Acuma numai cine are, mă rog, posibilitatea, nu ştiu cum, prin ce metode, dar prin privatizările astea în masă mulţi oameni au rămas fără serviciu, încadrările se fac până la o anumită vârstă.

Dacă aţi mai avea şi acum 18 ani, în perioada capitalistă, aţi mai putea face aceleaşi lucruri?

Nu ştiu.

De ce?

Că văd lumea foarte decepţionată, foarte supărată, foarte amărâtă. Ca să ai bani, un capital, trebuie să te împrumuţi la o bancă, unde-i foarte mare dobândă, şi nu ştii cum porneşti cu afacerea. Dacă este rentabilă, nu e rentabilă, nu toată lumea are bafta asta. Depinde de ce zonă este, depinde afacerea de ce stil este, mă rog…

Cum aţi pornit cu propriul magazin?

După Revoluţie, m-am privatizat şi eu.

Nu puteaţi să vă privatizaţi şi înainte de 89?

Nu. Atuncea, pentru cei care dispuneau de bani, exista un fel de mandatare. Un patron adică, care avea magazinul lui, marfa lui cu banii lui, dar care se numea mandatar. Era şi el verificat tot ca un salariat de rând, dar trebuia să aibă obligatoriu un profit, ca să dea un impozit la stat. Nu realizai cât îţi spunea statul, te desfiinţa.

Dumneavoastră când aţi început?

După Revoluţie, nu am înţeles ce înseamnă economia de piaţă, nu am avut curaj să mă privatizez imediat, nu înţelegeam ce înseamnă legea concurenţei.

Şi aveam capital.

Ca în final să apară jocurile astea, Caritas-ul şi Philadelphia, şi în loc să mă privatizez, să îmi fac o afacere, am mers din rău în mai rău. Deci am muncit o viaţă şi am sărăcit într-o zi. Am rămas lefteră, am dat ultimul ban. Asta gândire am avut-o la momentul respectiv.

Şi ce aţi făcut?

M-am îmbolnăvit, m-am supărat, că am muncit o viaţă, numai eu ştiu cât degeram acolo, fără foc, stresată, bârfită de toată lumea, că cereai să aducă achiziţii. Mi-am luat inima în dinţi şi întâi am luat magazinul în gestiune cu statul. Marfa era tot a mea, plăteam la stat impozite exact cum erau mandatarii pe timpul lui Ceauşescu.

Aţi întâmpinat greutăţi în obţinerea actelor?

Nu, acum am înţeles că este mai greu. Am făcut din nou cursuri la Sanepid.

Cumv-aţi simţit pentru prima oară în propriul magazin?

Am rămas mult timp cu acelaşi stres şi nici în ziua de astăzi nu mă pot obişnui cu gândul că o să vină oricând un control, actele tot timpul la zi, tot, tot, tot… Stresul

a rămas acelaşi.

Şi oamenii?

Acum e foarte, foarte greu. Trebuie să dai pe datorie, dacă mai recuperezi banii, bine, plângi, te consumi, te îmbolnăveşti, trăieşti cu sedative şi chestii de-astea care normal nu simt sănătoase. Normal ar trebui să îmi întrerup eu activitatea, dar având numai pensia mea, nu mă pot descurca în familie şi trebuie să merg în continuare.

După 50 de ani de activitate, ce sfat aţi da unui tânăr care vrea să se realizeze cinstit?

Cinstit nu poate, nu poate să realizeze nimic material. Oricât ar spune cineva în lumea asta că realizează prin muncă cinstită ceva, nu există! Uite, eu muncesc cinstit şi nu pot realiza o avere.

De ce are nevoie?

De pile peste tot şi de puţin noroc, că, dacă ai o pilă şi nu ai şi puţin noroc, e în zadar!

ALEXANDRU-MIHAI DAVID

„Eram îngăduitor, adică toată lumea să ia ce cade printre degete…”

Nume: S.V.

Data naşterii: 5 iulie 1937

Locul naşterii: Bucureşti

Stare civilă: văduv, un copil

Ocupaţii anterioare: specialist în importuri de produse alimentare

Statut actual: pensionar

Vă rog să-mi spuneţi cum vă numiţi, ce vârstă aveţi şi locul în care v-aţi născut?

S.V., 70 de ani, în Bucureşti născut.

Vorbiţi-mi, vă rog, puţin despre familia dumneavoastră. Despre părinţi. Ce ocupaţie aveau ei? Cum se numeau? Despre fraţi, dacă este cazul.

Înainte, să spun aşa, de 44, părinţii mei au muncit de le-a sărit capacele şi ochii. Au plecat de acasă de săraci, de la 11 ani. Tata a lucrat la o fabrică de mezeluri, cu trei clase primare. Mama, ucenică la un unchi care era venit mai vechi, că aşa se aduceau unii pe alţii. Tata a fost un om mai isteţ, aşa, cum să spun, şi patronului i-a plăcut de el, şi-a cumpărat o casă pân Mărţişor, pe lângă Arghezi, pe acolo. Şi-a cumpărat casa asta, o ducea bine. Acuma muncea bine, începuse să fie un fel de distribuitor la fabrica asta de mezeluri. Patronul l-a văzut aşa isteţ, i-a deschis, i-a luat o firmă, o prăvălie pe Lânăriei. Şi în 40, în 39, ei, a venit războiul.

Tatăl meu trăieşte şi acuma, are 96 de ani.

Mama s-a dus. M-a crescut pe mine şi avea o ambiţie să fac comerţul. Patronul i-a luat în 39 o fabrică, o prăvălie şi prăvălia asta a fost pentru tatăl meu un dezastru, că el a plecat concentrat, a rămas mama şi, când a venit după front, după astea, era considerat liber profesionist exploatator. Săracu', n-a disperat, a intrat paznic la o întreprindere. Era greu. Mergea cu… cumpărai cu cartele, pâine pe cartelă, ulei, zahăr, gaz, c-aveam maşină de gaz, că stăteam la curte acolo. Dom'le, pe urmă până am crescut eu, şi el a avut o ambiţie eu să fac comerţul, iar eu am făcut comerţul. Doi ani la liceul fost Carol, c-aşa se făcea înainte, şi s-a transformat în patru, şi m-am dus şi am terminat la Kreţulescu, secţia de merceologie. Am avut şi am moştenit de la el, că el a fost cu trei clase şi a făcut-o şi pe a patra şi a luat-o cu… n-avea voie să deschidă firmă, cu relaţii, cum era şi atunci, şi el a avut o ambiţie să termin eu comerţul şi am terminat secţia de merceologie, şi-am terminat-o la Kreţulescu.

Ce meserie aţi practicat? Cu ce vă ocupaţi exact în perioada aceea şi dacă

puteţi să-mi relataţi din ce însemna activitatea întreprinsă de dumneavoastră?

Domnule, am fost repartizat, am intrat în alimentaţia publică. Am muncit şi mi-a plăcut să muncesc. Şi mi-a plăcut meseria, c-am avut nişte profesori de la ASE, de la Academia Comercială, care aceşti oameni erau foarte dotaţi, foşti profesori de acolo, da erau într-o stare proastă, adică erau din partide, liberali, dar erau nişte oameni minunaţi. Dacă învăţai bine, dar măcar să simţi, şi intrai de la şcoală la TAPL-ul (Trustul de Alimentaţie Publică Locală – *n.n.*) ăsta. Pe urmă s-a cam desfiinţat TAPL-ul ăsta, iar TAPL-ul ăsta s-a făcut IAPL (întreprinderea de Alimentaţie Publică Locală – *n*). Pe mine m-a preluat

ICRA (întreprinderea de Comerţ cu Ridicata pentru Produse Alimentare – *n. n*). Şi la depozitul de la Obor am devenit merceologul principal cu ICRA, toate produsele care erau atunci: brânzeturi, peşte. Şi am ajuns şeful desfacerii. Şi am dus-o bine după aia, că aveam tot ce-mi trebuie. Aveam în mână toată distribuţia. Serveam restaurante, serveam pe toată lumea. Dacă te duceai la restaurant, îţi

dădea câte o masă. Eram aşa un negustor.

Datorită acestui lucru am început să fiu, începusem să iau nişte produse alimentare din afară. Şi în 63, la 23 de ani, am fost trimis în Albania. Şi am încărcat 100 de tone de brânză telemea, feta. Am ieşit bine cu ea, că trebuia să fie cu calitate, să se încadreze în normele care erau. Dacă am făcut treaba bună acolo, s-a transformat ICRA, tot importul s-a făcut o agenţie de import. Aşa s-a chemat prima dată. Uşor am ajuns şeful depozitului. M-am bucurat de foarte multe facilităţi. Eram şi puţin dur, adică exigent, lăsam oamenii să trăiască, dar nu exagerat, erau urmăriţi ca dracu'. Şi am mai fost şeful complexului ăla din Timişoara. Am plecat în China de şapte ori, în Coreea, în Algeria, în Maroc, în Turcia… Produse. Şi la pensie a fost bine până la un moment dat. A venit un director ungur. Nu m-am avut bine cu el, pentru că a dat întreprinderea la greci. Eu eram vechi, eram în Comitetul Oamenilor Muncii şi eram considerat salariat, aveam acum peste 200 de oameni în subordinea mea. Preambalare, produse din import. Şi s-a întâmplat că după asta directorul m-a prins

că eu am propus ca să se dea întreprinderea la salariaţi şi a ieşit un scandal cu nişte nemernici şi am plecat. Atenţie, că m-au şi scos la pensie, dom'le, şi am ieşit la pensie.

Asta a fost după 90, după Revoluţie. Pe mine mă interesează foarte tare cum se desfăşurau lucrurile înainte. Ce însemna activitatea asta pe vremea comunismului?

Dom'le, până în 90, am fost şef la Halele Obor, acolo aveam peşte proaspăt, la brânzeturi, la astea, mă descurcam destul de bine. Da, i-au arestat pe mulţi colegi gestionari că făceau afaceri.

Cefei de afaceri?

Afaceri, că luau bani. Se ocupau cu afaceri. Sau vindeau produse cu surplusul. Pe urmă ăştia de la magazine se certau şi-i arestau că au luat de colo-acolo, şi n-am luat bani niciodată. Dar, în schimb, aveam tot ce-mi trebuia acasă.

Am înţeles…

Aveam tot şi pe urmă am găsit o soţie minunată.

Vorbiţi-mi despre familia pe care aţi întemeiat-o.

Şi în 74 m-am căsătorit cu soţia asta a mea care mi-a murit acum. O bunătate, un

cadru medical, şi am făcut o familie, ne-am făcut un apartament, un copil minunat. I-am făcut şi lui rostul. Am avut şi eu o ambiţie la rândul meu. Am intrat, dacă am plecat de la serviciu, am lucrat la Regia apei, la RGAB, la ape, numai ca să pot să-i fac facultatea, că am avut şi eu o ambiţie, cum a avut tata cu mine. Şi acuma a venit necazul ăsta cu soţia, restul minunat.

Am să vă rog să-mi mai vorbiţi despre familie. Fraţi aveţi?

Am un frate, da. Frate care m-am ocupat foarte mult de el. Fratele ăsta al meu a fost mic şi mama era o habotnică, foarte credincioasă, şi mi-a plăcut să am grijă de el, că atunci aveam posibilităţi, eram salariat. Io am avut un necaz, am avut o gripă asiatică şi am fost operat la ureche şi eu nu prea mai aud bine, port aparat, dacă observaţi. Ei, mama a mai făcut un copil la 12 ani diferenţă. Ei, io având serviciu, aveam grijă de fratele meu. Fratele meu e foarte bine, e director general acuma la un magazin din Bucureşti. A făcut facultatea. Am avut grijă de el să facă şi facultatea. Iar acuma fratele meu e un boier mare. Cum am făcut eu pentru el, aşa m-ajută şi el

acum în suferinţa mea. E bine şi e drăguţ. Are soţie minunată, tot directoare, are o fată avocată, totul e bine, copiii noştri sunt bine. Ce să vă spun?

Spuneţi-mi cum vedeaţi dumneavoastră lucrurile pe vremea comunismului? Lăsând cumva la o parte cum vă descurcaţi dumneavoastră, ce însemna, cum vedeaţi viaţa celorlalţi…

Erau întâmplări. Cum era atunci… Eram încă acolo la depozit unde eram eu şef, nu puteam să fiu secretar de partid, dar eram în birou, cu probleme d-astea economice, şi eram şi în Comitetul Oamenilor Muncii pe întreprindere. Şi am avut doi directori minunaţi, generali. Dacă munceai, dar munceam de-mi sărea capacele. Munceam sâmbetele şi duminicile până la orele două. Sâmbăta mai mult. Duminica la toţi le spuneam. Veneau vagoane, 50 – 60 – 70 de vagoane. Cine să le descarce? Dacă nu le descărcai, plăteai locaţie, îţi imputa, te chema la partid că erai neglijent, că nu o faci, că o aduce cu greutăţi, că-ţi baţi joc de bani. Viaţa nu-ţi oferea condiţii, n-aveai mijloace de cărat. Munceau băieţii, oamenii, de le sărea capacele. Dar trebuia să fii

cumsecade cu oamenii. Eram îngăduitor, adică toată lumea să ia ce cade printre degete. Cum băga mai mult mâna, îşi prindeau degetele. Îi prindea, îi chema… Adică eram şi io puţin… faptul ăsta, să trăiască fiecare, să-şi mai completeze ceva. Că aveam de toate. Aprovizionam toată ţara. Produsele astea de import erau căutate: ness, măsline etc. Şi veneau şi ei cu câte ceva de acolo: câte un salam, câte-o bucată de carne. Adică asta era, era… A fost bine! Acum pentru familie…

A fost bine în sensul că aveaţi produse…

Staţi puţin. Produse nu se găseau. Casele de comenzi erau aprovizionate de mine. Şi erai bucuros să cumperi, numai să găseşti. Ei mă ruga: „Nea Vasile, te rog frumos, dă-mi şi mie două-trei cartoane de ness în plus, că avem şi noi obligaţii cu Miliţia, cu astea”. Şi erau şi ei drăguţi şi îmi dădea contra-costul. Era 30 de lei kilu’ de carne. Eram bucuros dacă mie îmi rămânea salariul, restul aveam. Era bine, atât vă spun, a fost bine. Eu am dus-o bine, eu am ieşit acum la pensie pentru copil, pensia sunt mulţumit de ea deocamdată. Îmi pare rău că mi-a murit soţia. Că noi acuma ne

descurcam. Era nemaipomenit de bine. Asta e.

Acum, după ce au trecut 18 ani de la Revoluţie, cum priviţi situaţia? Atunci v-a fost bine. Acum?

Domnule, a fost bine şi după aia, că eu mi-am, dorit schimbarea. Că dacă am fost plecat prin lume aşa, io am zis: „Dom'le, o să fie bine!", dar nu mă aşteptam să fie diferenţele astea de clasă. E ceva groaznic, că s-au făcut bogaţii şi ăştia nu mai au limita măsurii. N-au limita măsurii. Aşa se vede. Tot felul de averi. Mie nu mi-a trebuit nimic. Nu m-am băgat în niciun fel de afaceri, am stat în banca mea. Mi-am văzut de treabă, v-am spus – am intrat şi la RGAB încă un an jumătate, ca să pot să-l ţiu pe băiat în facultate. Am dus-o bine, pe urmă cu pensia, na, uşor-uşor, am ajuns şi cu pensia bună, dar acuma, că a mărit-o, trebuie să-i ofer copilului să rămână el în apartament, să mă mut eu în garsonieră, că el are o garsonieră. Şi asta e!

Povestiţi-mi de deplasările acestea pe care le făceaţi în străinătate. Ce se întâmpla în timpul acestor călătorii? spuneaţi că aţi mers în Coreea, în China…

Plecările astea ale mele afară au fost o apreciere a statului. Eram unul dintre cei mai mari specialişti în produse de import. M-am dus în China – am încărcat peşte, în Coreea de Nord de cinci-şase ori după cafea, în Algeria şi în Maroc după măsline, în Turcia, în Albania de vreo două-trei ori, în Rusia am încărcat carne de mânzat şi astea, adică eram bun. Plecările astea, ca pentru munca pe care o făceam io, erau ca o relaxare. Era acest director general, fost colonel de securitate, şeful Contrainformaţiilor, îmi spunea aşa: „Dacă tu eşti corect şi treburile merg bine aici, să fiu şi io la ministru lăudat – că eram o persoană atunci – îţi dau şi ţie o plecare”. O plecare d-asta era o aerisire, 30 de zile. Am văzut Roma, am văzut Parisul, am văzut şi eu astea, am trecut prin ele, pe acolo, câteva zile. La nivelul meu, pentru mine a fost ceva extraordinar. Asta a fost. Acuma, trăim din amintiri. (*Oftează*.)

Vorbeaţi de beneficii. Povestiţi-mi mai multe. Povestiţi-mi cum era cu Securitatea. Au încercat să vă abordeze în vreun fel?

Ce se întâmpla: nu m-au trimis niciodată afară singur. Cel care a răspuns de

Ministerul Comerţului Interior, Cozmanciuc îl chema, era un om rar. Eu n – am întâlnit… Ne-am întâlnit şi la înmormântarea unui fost director, după Revoluţie încoace. Era un om aşa şi pentru că au existat probleme cu mărfurile, şi cu recepţiile, şi cu astea, d-asta m-au trimis pe mine, făcuseră alţii. Mă trimitea alături de cineva. Ăla de lângă mine a fost totdeauna un securist. Şi trebuia să fii atent, să nu faci acolo şmecherii, că te pedepsea. Şi dacă eu luptam pentru marfă, să fie bună, să ducem ţării bun totul, n-am avut reclamaţie, şi pentru asta m-am simţit bine. Şi ţinea omul ăsta la mine mult. A fost un om rar, rar! (*Oftează*.) Nu a trebuit să-i spun nimic. Ştia… M-a trimis şi cu aghiotantul lui Petru Groza[14] de vreo două ori. Ăştia au fost oamenii care au lucrat în Securitate. (*Abătut*:) Eu n-am lucrat, n-am avut treabă cu Securitatea. N-am fost informator. Trebuia să ştii să te comporţi cu ăştia. Cu comandanţii, de la secţiile astea două. Eram aşa amabil cu ei. De ziua lor, de aniversări eram atent, că aveam cafea din

14 Petru Groza (1884-1958), om politic comunist, prim-ministru între 1945-1953 şi preşedinte al prezidiului Marii Adunări Naţionale din 1953 până la moarte, (n. red.)

import, vă daţi seama, şi le trimiteam şi lor cu ocaziile astea, dar treaba era să fii corect, că nu te ierta. Erai prieten cu ei până la proba contrarie, când punea şi te urmărea, dar mi-am văzut de treaba mea. Vă spun, mi-am văzut de viaţa mea corect.

Spuneţi că n-aţi vrut să colaboraţi cu Securitatea. Aţi simţit cumva presiuni din partea lor, au încercat să vă...?

Coopteze? Pe vremea aia, zicea aşa: ca şeful unităţii, trebuie să fii... să nu fii informator, dar să sesizezi din proprie convingere, spuneau ei, prin sarcinile astea pe care le ai. Şi ce se întâmpla? Când prindeau oamenii furând – şi furau, că se fura –, nu ştiu ce nu făceam ca să nu iasă necaz. Că, dacă aveai evenimente, nu era bine, şi mă descurcam cu ei.

Detaliaţi-mi, vă rog. Eventual, dacă vă amintiţi vreo întâmplare de genul ăsta...

— Au prins odată pe unul cu cinci kile de cafea şi m-a chemat comandantul: „Băi, tovarăşu' Sima, ce s-a întâmplat aici? Păi, dacă fiecare ia câte cinci kile aşa, îţi dai seama unde ajungem?" „Daţi-mi şi mie voie să mă uit la marfă!" O luam şi o făceam cu gunoaie. O făceam cu gunoaie. (*Zâmbeşte.*)

Luam la mine o punguliţă, cu talaj şi cu din astea, puneam în ea şi-i ziceam: „Păi, da, dom’le, e murdară”, că ştiam că sunt oameni de treabă. Îmi zice: „Uite cum facem noi: ca să nu iasă probleme, o dăm la analiză”. (*Râde.*) Şi eu: „Bine, dom’le!” Şi când o ducea la analize cu alea găsite prin ea, ieşea că a fost resturi. Am făcut aşa, ca să se rezolve. N-am băgat pe nimeni în belea. Şi acum, când mă întâlnesc pe stradă cu colegi, mă pupă şi îmi spun: „Băi, şefule, ce-ai fost dumneata pentru noi! Am mâncat toţi o pâine lângă mata”. (*Zâmbeşte mulţumit.*) Adică, omul să ia puţin, să nu bage degetele, să se lingă pe ele. Atât!!! Aşa a fost. Iete, acuma ce să-mi mai facă?

Vă rog, dacă mai aveţi astfel de amintiri, istorisiţi-le cu încredere.

Ce să-ţi mai spun? N-am avut probleme aşa, deosebite. De exemplu, înainte să mă cheme pe mine în Algeria, s-au îngropat vreo 60 de tone de măsline stricate şi a trebuit să fiu atent acolo. Munceam de-mi săreau capacele. V-am spus, era plăcut. (*Oftează.*) Adică nu munceam ca aici, de dimineaţa până seara şi duminica. Şi vedeai lumea! Aşa am ajuns şi eu în Maroc, la

Marrakesh. Era frumos, era plăcut. Mă duceam şi eu seara la hotel, la restaurant, la o bere. Era bine aşa cum era. Asta a fost. (*Oftează.*) Nu mă trimitea niciodată singur-doi inşi. Numai în Coreea de Nord m-a trimis singur.

Şi cum a fost să mergeţi singur în Coreea?

E… Pe vremea aia era în Coreea, Doamne, Doamne! Acolo toată lumea mânca la cantină. N-aveau salarii, decât nişte indemnizaţii. Mă duceam de aici, plecam cu caşcaval afumat, cu o sticlă de palincă şi veneau şi ei doi, că doi îmi dădea cu mine, când mergeam acolo în ţară la ei. Mă transportau numai noaptea, să nu văd pe unde mergem. N-au încredere în nimeni. Erau în stare de război cu SUA. Eee, asta e! A fost bine! La ei, acolo, n-aveam niciun avantaj, decât să iau marfă bună. Se cam supărau că le lăsam multă marfă, da ce să fac? Eu eram reprezentantul ţării şi venea la mine marfa asta pe care o luam înapoi în ţară. N-aveai voie să faci nimic, că ieşeau probleme şi apoi se punea întrebarea: „Cine a fost acolo?” – şi îţi imputau nişte valori, de făceai şi puşcărie. (*Oftează.*) Trebuia să fii

atent. Aşa a fost, a fost bine. Gata!!!

Cum era pe vremea aceea cu beneficiile de care aminteaţi mai devreme?

Ce se întâmpla, dom'le? Era treaba că, dacă întreprinderea era bine organizată şi cum făceam parte din Comitetul Oamenilor Muncii şi eram toţi imiţi, nu ne bârfeam, nu ne bălăcăream, directorul era bun, o duceam şi eu bine. Asta a fost. A fost, adică munceai, să fii corect, şi dacă nu creai probleme de ordine şi la partid, vă daţi seama, atunci era, aveam din comerţ. Te chema ăştia la ordine, la partid, dacă aveai locaţii. Dacă n-aveai, dacă se fura, că aveai, cum să vă spun, răspundea – de mine, de noi întreprinderea – Direcţia Generală a Poliţiei, cea din Ştefan cel Mare, că eram pe toată ţara, cu tot importul. Aveam depozite la Timişoara, la Arad, la Constanţa, portul, puncte de frontieră şi răspundea ăia de noi. Şi ăla era un miliţian afurisit. Te verifica pe teren, dacă-s bani. Te urmărea şi aici, acasă. Venea aici, acasă, să vadă dacă miroase a friptură.

Asta mă interesează foarte tare.

A venit aici, dar eu ce să spun? întrucât lucram aici, unde lucram, nu puteai să fii

sincer cu vecinii, că ăştia te mânca de fund. Şi când plecam afară, venea Securitatea şi făcea verificări. Şi aveam un şef de scară nemaipomenit de cumsecade, unul care a lucrat la Semănătoarea. Şi venea pe la mine: „Iar pleci afară? A venit Securitatea să te verifice”. „Şi ce i-ai spus? Că sunt nasol?” Eee… şi aveam o sticlă tot timpul cu ceva bun şi beam cu el aici şi eram adică bine cu vecinii. Nu mi-am făcut de cap, nu mi-am făcut să ies din anonimat şi… Să zică că aici e chefuri… Nu!

N-aţi vrut să ieşiţi în evidenţă cu nimic…

Nu. Şi aşa munceam, de-mi sărea capacele. Aveam şi nevasta cumsecade, bună. Asta a fost!

Ce preferaţi: ce a fost înainte de 89 sau perioada de după?

Io n-am fost de acord cu ce-a fost înainte.

Ce vreţi să spuneţi?

N-am fost de acord, adică era prea rău, adică cum să spun… Mie nu-mi plăcea. Cu toate că, vă spun, toată lumea avea de lucru, te obliga să munceşti. Dar eu care plecasem afară, în alte părţi, unde lucrurile mergeau mai bine, nu ştiu cum să spun, mai

libertate. Dar n-am crezut că după Revoluţie la noi să se facă o aşa diferenţă. Unii să tragă şi alţii... Dom'le, nu-mi place! Deocamdată se luptă, deocamdată Guvernul ăsta luptă cu Preşedintele, auzi tot felul de indivizi care s-au îmbogăţit de nu mai ştiu de ei. Eu îi mulţumesc lui Dumnezeu să am sănătate şi copilul meu să-şi facă un copilaş cu nor mea şi să le dea Dumnezeu şi lor noroc, să fie sănătoşi. Asta e viaţa!

Dacă ar fi s-o luaţi de la început ce aţi prefera?

N-aş mai vrea ce-a fost! Adică, eu am făcut diferenţa asta, nu trăia toată lumea bine. Acuma care munceşte şi pleacă şi afară şi aduce, are posibilităţi. Dacă munceşti, dacă ai iniţiative, dacă îţi merge mintea şi se ocupă să facă treabă, dom'le, şi cu agricultura asta, dar şi cu tot, tot, tot, să iasă lucrurile bune. Normal că aş vrea, dacă ar fi fost acum, să fi fost şi eu mai tânăr, în regimul ăsta de acum, există mai multe posibilităţi. Îţi merge mintea, munceşti. Înainte, trebuia să ai relaţii şi trebuia să te ţii de ele.

Cine erau oamenii aceştia care aveau relaţii şi ce însemnau de fapt aceste relaţii?

Da cine nu era? Toată lumea era cu partidul, toată lumea era.

Totul se învârtea în jurul partidului…

Eee… secretarii de partid, ăştia, ăştia, cu clase puţine, cu pregătire proastă şi erau în funcţii importante. Trebuia să taci, să fii şmecher, să te descurci, trebuia să fii abil. Asta e! Asta a fost!

MARIA CRISTINA IORDACHE

„Ai mei n-aveau avere şi eu, în general, am fost un om corect…”

Nume: Aurel Bădescu Data naşterii: 1930 Locul naşterii: Bucureşti

Stare civilă: văduv, are o fiică în vârstă de 40 de ani Ocupaţii anterioare: comerciant, exportator de lemn şi cherestea Statut actual: pensionar

Aurel Bădescu locuieşte într-un apartament, pe Bulevardul Ferdinand, plin cu obiecte vechi: monede, cărţi, albume de fotografii şi foarte multe discuri. L-am cunoscut pe domnul Bădescu la un târg de vechituri, unde îşi scosese la vânzare câteva dintre lucrurile strânse de-a lungul vieţii. Spune că aşa reuşeşte să mai facă nişte bani, să pună în circulaţie achiziţiile pe care le păstrează acasă de atâta vreme – căci nu

are cui să le lase – şi să cunoască tot felul de oameni.

Domnul Bădescu ţine să menţioneze, în chip de introducere: „Să ştiţi că ce vă povestesc eu s-a mai estompat între timp, dar simt unele lucruri pe care mi le amintesc precis. Am avut în tinereţe, însă, o memorie foarte bună... îmi amintesc că venea la liceul nostru, un liceu militar, mareşalul Ion Antonescu. Trebuia să pregătim ceva, un fel de serbare... eu eram mereu ales să recit, pentru că rosteam tare şi învăţam foarte repede poeziile – pe vremea aia, era la modă un poet, Vasile Militaru. Directorul îmi dădea poezia, mi-o citea o dată, şi a doua zi o recitam perfect. Liceul ăsta militar la care am fost se chema Liceul Mareşal Ion Antonescu, era un liceu *first class*. Era pentru copiii ai căror taţi muriseră pe front. Şi venea mareşalul, câteodată venea şi regele Mihai, şi-mi plăcea să le privesc reacţiile. Eu recitam întotdeauna printre primii şi reuşeam să fac impresie bună”.

Care a fost ocupaţia dumneavoastră pe vremea socialismului?

Eu am lucrat din 1954 până în 1990 la o

întreprindere de comerţ exterior. Deci... aveam 24 de ani pe atunci şi am ieşit la pensie de acolo. Obiectul întreprinderii de care vorbesc era exportul de produse lemnoase, iar serviciul unde am lucrat eu se ocupa cu exportul de cherestea. În cadrul acestui serviciu, eu mă ocupam de exportul de cherestea de fag în Anglia.

Cum aţi ajuns să lucraţi în această întreprindere?

Eu n-am studii superioare... am făcut o şcoală din aceasta, de specialitate, cu lemnul, la Curtea de Argeş. Ei, şcoala asta s-a potrivit foarte bine pe ce trebuia să fac eu aici. Nu ştiam eu limba engleză, dar am învăţat-o. Pe vremea aia se făceau nişte cursuri de patru ani. La sfârşitul fiecărui an se dădea examen, era foarte serios, şi când terminai, îţi dădeau o patalama la mână şi erai om! Te ajuta şi la salariu, că îţi dădea un supliment de 15%, şi te puteai descurca în viaţă. Dar eu am venit în Bucureşti pentru că am fost repartizat şi am lucrat la o fabrică până m-au chemat în armată. Când am terminat armata, fabrica unde lucrasem se desfiinţase şi am rămas şomer. Am întrebat în stânga, în dreapta, până

când, într-o zi, văd în piaţa Rosetti o firmă unde scria „Export lemn – întreprindere de stat”. Şi mi-am zis atunci: „Dom’le, asta cu lemnul e cam ce-am învăţat eu...” Şi m-am dus acolo să mă angajeze. De-acum, eram cu armata făcută, eram tânăr, arătam destul de bine, şi pe vremea aia, poate aţi auzit, în 1948, a fost reforma, cam tot ce-a fost vechi se dădea la o parte, se căutau cadre noi... Eu eram tânăr şi aş fi avut şanse, dar era greu de intrat. Aşa că... m-am dus azi, m-am dus mâine, m-am dus poimâine, până prin vară... şi în vară abia am pătruns, pe postul unuia care era bolnav. Şi apoi acolo... am făcut treabă. Eu verificam facturile şi avizele de expediţie, şi pentru asta erau vreo 10 – 11 oameni. Acolo am stat un timp, până când şefa noastră s-a pensionat şi m-au făcut pe mine şef, în două-trei luni. Lucrările, facturile, erau unele mai grele, altele mai uşoare... Sistemul era de aşa natură, că fiecare îşi alegea de pe o masă ce voia. Unii îşi luau ce era mai uşor, greul le rămânea altora, şi aşa aveau motiv de ceartă. Până când, într-o zi, m-am dus la magazie şi am luat 12 mape, le-am scris numele la fiecare şi le-am împărţit. La

început, nu le-a convenit, mă întrebau ce sistem era ăla. Dar după un timp, veneau la mine să-mi mai ceară de lucru, pentru că la sfârşit de lună calculam la fiecare ce-a lucrat, şi ieşeau decalaje mari…

La serviciul unde am lucrat ulterior, erau creşteri de plan foarte mari şi serviciul avea nevoie tot mai mare de angajaţi. Şeful de serviciu căuta oameni şi, stând de vorbă cu directorul, acesta m-a recomandat. A venit la mine din curiozitate şi, după ce am discutat vreun sfert de oră, mi-a zis: „Vrei să lucrezi la mine?” Şi am rămas la el în serviciu. Aici era serviciul operativ, unde se făceau comerţul şi exportul. Întâi m-am ocupat de partea internă şi apoi am trecut la extern. S-a ivit o situaţie din asta… şi am devenit comercialist. Pe munca asta erau numai economişti şi ingineri. Nu ştiu sigur, dar s-ar putea să fi fost singurul din serviciu fără studii superioare. Eram vreo 30 acolo, vreo cinci-şase se ocupau de comerţul intern, restul de pieţele externe. Lemnul se vindea în Anglia, în Germania, în Austria, în Italia, în Grecia, în Ţările de Jos, în Orientul Mijlociu. Şi am călătorit aproape peste tot, dar Anglia am cunoscut-o mai bine şi m-a

impresionat din punct de vedere comercial. Cine are fericirea să lucreze acolo un timp e un norocos. Am avut contacte şi cu alte tipuri de societăţi, unde regulile erau diferite. Spre exemplu, la arabi nu era recomandat să trimiţi delegaţi femei. Ei, şi s-a întâmplat ca pe Iran să lucreze chiar o femeie – făcuse comerţ exterior, de... S-a dus directorul nostru şi a încheiat nişte contracte, şi au stat vreun an aici, nu s-a livrat niciun metru cub. O deplasare frumoasă a fost în Grecia. Oamenii, foarte primitori. Grecii ăştia ştiu să trăiască! Ei se ocupă de turişti în timpul zilei şi seara, după şase, ies afară, la o masă, şi mănâncă bine, beau un vin şi cântă până la miezul nopţii. Sunt oameni foarte simpatici.

Aţi fost membru de partid?

Nu! Mi s-a propus de mai multe ori, dar... m-am fofilat. Era o bătălie crâncenă pe posturile astea, înghesuială mare, pentru că acest carnet îţi folosea fie să avansezi, fie să pleci în străinătate. Era mai ales miza străinătăţii. Şi când era vorba de o mărire de salariu, de o avansare, se ţinea cont... Eu, neavând studii superioare, nu puteam să aspir la un post de şef de serviciu, de

director… şi pe vremuri se cerea ca într-o întreprindere, când se fac membri de partid, numai 10% să fie din cei administrativi, restul să fie cei care muncesc. Păi… la noi era vorba mai mult de funcţionari, deci, în situaţia mea, m-am putut strecura. Ei, că a mai fost câteodată câte unul, că mi s-au mai făcut reproşuri, da, dar m-am putut fofila până când am ieşit la pensie şi n-am avut de-a face cu „ăştia”. Dar vă spun că 90% din cei care intrau în partid o făceau din interes, nu din convingere. Îşi dădeau seama oamenii că în felul ăsta pot să se realizeze oarecum. Trebuia să fii prea prost să o faci din convingere. Păi dacă tot sistemul ăsta venea din Est… şi noi ştiam cum era acolo… atunci de ce-ar fi mers mai bine la noi?

Dar, revenind, mai era o chestie: eu nu eram însurat. Nu-ţi dădeau voie să pleci în străinătate, dacă nu erai îndurat – prezenta o garanţie lucrul ăsta. În fine, aveam de acum 32 de ani. Aproape că mă exaspera directorul: „Măi, în fond, tu de ce nu te însori? Că eu am nevoie de om care să facă treabă şi aici, şi acolo (în Anglia – *n. n*), şi nu vreau să trimit pe altul, că tu eşti omul

meu!” Ce era să-i spun? „Dom’le, eu m-oi însura, când m-oi însura!” – că se mai făceau şi combinaţii din astea – pentru un interes, se mai căsătoreau oamenii. S-a mai întâmplat – aveau amândoi dosar bun –, că se cerea dosar bun pe vremea aia, să nu fi avut părinţi cu avere, în mare, cam asta era... Eu, ce să zic, dosar bun aveam: veneam de la Curtea de Argeş, din părinţi ţărani, tata a luptat pe front, a murit în Est, dar de asta nu s-au luat niciodată... Că unii au avut şi pe chestia asta necazuri. Ai mei n-aveau avere şi eu, în general, am fost un om corect. Oricum, tot ce făceai, pe vremea aia, ţi se consemna la dosar.

Şi totuşi, aţi reuşit să mergeţi în deplasări în străinătate, chiar şi fără carnet de partid? Eraţi un om de încredere?

Chiar şi fără să fiu în partid sau fără să fiu securist. Se putea, dar eram o excepţie. Le era teamă să nu rămâi cumva pe-acolo, dar, în cazul meu, nu se punea problema asta. Mă cunoşteau de atâţia ani... şi eram bun. Vedeţi, pe vremea aia pilele chiar funcţionau. Erau mulţi care, mai ales într-o astfel de întreprindere, îmi râvneau postul. Şefii, cei cu influenţă îşi trimiteau preferaţii

unde doreau. Dar să vă spun un lucru: unii munceau şi alţii nu prea munceau. Or, ca o instituţie de genul acesta să funcţioneze, cineva trebuia să şi muncească. Şi eu munceam serios, era o muncă obositoare... noi încărcăm mărfurile în Galaţi, aveam trei-patru vase pe lună. Eu mă duceam la Galaţi de trei ori pe săptămână: aveam trenul dimineaţa la 6: 00 şi mai ajungeam în Gara de Nord seara, la 11: 00. Dimineaţa, trebuia să fiu bun de muncă. Să faci toate aceste drumuri într-o săptămână, nu era deloc uşor.

Care a fost prima deplasare în străinătate?

Pe la 32 de ani, s-a întâmplat... m-am şi însurat... şi în fine, prin octombrie îmi spune şeful meu: „Vezi că pe 1 martie e târg la Tripoli. Te-am înscris, vezi să nu cumva să mă încurci...” Şi prima mea deplasare a fost pe 4 decembrie 1965. Am stat 41 de zile. Iniţial trebuia să terminăm pe la sfârşitul anului, dar nu mergea treaba prea bine, aşa că s-a hotărât că e mai bine să mai rămânem. A fost o experienţă frumoasă, am făcut prima oprire la Viena, apoi la Milano, unde s-a întâmplat să călătorim în avion cu

corpul de balet de la Scala din Milano. Şi apoi am ajuns în Libia. Acolo trebuia să fac şi ceva treabă, adică aveam un plan de contractat. Eu tot încercam, tot încercam, dar nu se lega nimic. Până când a sosit un delegat de la Roma – îl cunoşteam, mi-era prieten. La libienii ăştia, care erau „sub italieni”, chiar şi economic, practica era să aştepte mereu să vină delegaţii de la Roma ca să încheie contractele. Şi aşa am reuşit, în scurt timp, să contractăm întreaga cantitate. Altfel, a fost ceva deosebit pentru mine. În martie, acolo se coc citricele. Erau atât de multe citrice, că în piaţă se făceau grămezi mai mari decât cele de pepeni, de la noi. Cu diurna pe-o zi, luai atâtea portocale, încât nu puteai să le cari în sacoşe. Le vindeau aproape pe nimic.

Reuşeaţi să aduceţi şi în ţară produse din străinătate?

Da, se puteau aduce lucruri. Dar aveam o diurnă de 9 – 13 dolari pe zi, pentru mâncare şi alte cheltuieli. Deci, sume prea mari nu aveam la dispoziţie… şi să ştiţi că nu se puteau face pe vremea aia afaceri mari de genul acesta… Puteai să iei nişte ţigări, o sticlă de băutură, dar nu se punea

problema de cantităţi sau de sume mari. Eu, unul, n-am auzit să fi făcut cineva… şi când ajungeai în ţară, tot ce-ţi rămânea, până la un cent, trebuia să depui la bancă. Într-un cont al tău, dar pentru ăia trei dolari şi câţiva cenţi, figurai cu cont în bancă. Şi asta nu dădea bine… ştiţi cum e cu invidia… câteodată, nici nu se mai ţinea cont ce sumă ai, dacă aveai bani în bancă…

Vă amintiţi câteva întâmplări interesante din timpul serviciului?

Cum să nu… sunt câteva întâmplări pe care le ţin minte şi acum. Prin 1957, când am intrat eu în postul ăsta, era în plan să se exporte vreo 8.000 de metri cubi. În 1982, ajunsese la 80.000 de metri cubi. Creşterhe astea se datorau creşterii planului pe cinci ani, pe care trebuia să-l îndeplineşti. Pe Anglia lucram cu doi agenţi. Înţelegeţi cam ce e un agent? Un intermediar. În ultimă instanţă, când derulam 80.000 de metri cubi, ei aveau fiecare câte jumătate. Ei se ocupau de partea externă, de problemele care apăreau acolo, pentru că noi nu aveam acolo un birou. Eram în termeni foarte buni, iar ei ne făceau acest serviciu în baza unui comision. La un moment dat, primim un

telex din Anglia de la unul din agenţi, care ne transmitea că peste o lună firma lor nu va mai comercializa cherestea de fag. Deci, urma să ne găsim un alt agent. Acuma, un astfel de agent îţi plătea marfa din momentul în care ai expediat-o, până când ajungea în Anglia şi clienţu plăteau. Prin urmare, depindeam foarte mult de aceşti agenţi. Eu mă ocupam de exportul acesta spre Anglia, de la contractarea mărfii la furnizor, transport şi plata în afară. Telexul acesta era neaşteptat şi trebuia luată o decizie urgent, pentru că puteam rămâne cu marfa care era deja în porturi. M-am gândit, m-am răsucit şi, până la urmă, i-am spus directorului că ne putem descurca şi cu un singur agent, cu toate că era un volum foarte mare de marfă. Se punea problema dacă agentul cu care rămâneam ar fi vrut să preia şi cantitatea de marfă rămasă de la celălalt – dacă n-o prelua, nu făceam planul – şi dacă acei clienţi de care se ocupa primul agent vor vrea să lucreze cu celălalt. Eu, însă, mergeam pe principiul că englezii n-ar vrea să rateze o afacere bună, mai ales că agenţii erau mereu în concurenţă şi încercau să-şi „fure” unii altora clienţii. Prin

urmare, directorul mă trimite peste două zile în Anglia, să rezolv acolo treburile. Îmi dădea o mare răspundere. Am ajuns la Londra şi, împreună cu reprezentantul nostru de acolo, am hotărât să mergem a doua zi la agentul cu care urma să continuăm să lucrăm. Aici, i-am făcut directorului o propunere foarte îndrăzneaţă: ca omul cu care lucram la cealaltă agenţie, un domn Every, să treacă la agenţia aceasta cu tot cu clienţii, documentele etc. Dacă am văzut că directorul nu ne dă un răspuns, l-am întrebat dacă putem să discutăm şi cu preşedintele agenţiei, lordul Peter Morgan. N-au trecut nici zece minute până când ne-a primit. Peter Morgan era un englez la 1,95 metri şi vreo sută de kilograme, rozaliu, isteţ şi foarte bogat. Până atunci, eu îl mai văzusem, ba chiar cred că am şi dat mâna cu el, dar nu se prea uita la noi. De data asta, a venit la mine şi mi-a zis zâmbitor: „*Hello*, *my friend*, *welcome*... Sunt de acord cu tot ce aţi propus, ba chiar şi cu altele, dacă n-aţi apucat să le spuneţi pe toate...” După ce am modificat contractele şi ne-am ocupat de hârţogărie, am mers la un restaurant să mâncăm. În timpul prânzului,

i-am spus preşedintelui de agenţie: „Să ştiţi că Every – salariatul de la cealaltă firmă, pe care acceptase să-l angajeze – este un tip foarte bun în ceea ce face, o să vă ajute foarte mult. Vă va fi de mare folos ca director-adjunct – poate şi cu o mărire de salariu”-am mai îndrăznit eu să zic. El, după ce se uită lung la mine, îmi zice…” Aveţi dreptate, de ce nu? Poate ar trebui şi o mărire de salariu”. Acum, acest Every, care avea 54 de ani şi căruia i se desfiinţase postul, trecea printr-o mare încercare, fiindcă se gândea că fiind aproape de vârsta pensionării, nu-l va mai angaja nimeni. După ce am aranjat toată povestea la firmă, l-am anunţat pe Every că rezolvasem problema: „Domnule Every, felicitări, nu v-aţi pierdut serviciul, ba chiar aveţi un salariu mai mare cu 500 de lire”. Deci, am rezolvat onorabil şi problema întreprinderii, pentru care fusesem trimis la Londra, şi problema lui Every, care mi-a spus după aceea că nici nu se gândea el, în nopţile lui de insomnii, cine o să-l ajute atât de mult.

Altă dată, trebuia să plec în Anglia, în Irlanda şi în Islanda. Mi-au dat bani englezeşti, irlandezi şi islandezi. Ştiţi cum

se întâmplă… Banca are, aşa, un obicei, că vrea să se descotorosească de tot mărunţişul. Mi-au dat aproape un kilogram de mărunţiş şi eu, ce era să fac, l-am luat, decât să am discuţii cu ei. În aeroport, după ce mi-au cântărit bagajele, m-au dus într-o cabină. Acolo, mi-au cerut să declar ce bani am şi au verificat după foaia de bancă dacă e totul în regulă, dacă am atâţia bani câţi mi s-au dat. Acuma, ce făcusem eu acasă, tot râzând cu nevastă-mea de mărunţişul acela care-mi rupea mie buzunarele, am oprit nişte penny englezeşti care erau vechi şi interesanţi pentru mine, care sunt colecţionar. Dar ăia erau ceva fără valoare… Dom'le, mi-a cerut socoteală pentru ăia trei penny. Adică, puteam să-i cheltuiesc în Anglia, dar nu să-i las acasă. Ca să vedeţi până unde mergeau uneori cu controalele! Ei, dacă te prindea cu ceva, o încurcai cu ăştia.

S-a mai întâmplat odată să am şi o altfel de problemă. Eu am fost în Irak şi am vândut vreo 20 de metri cubi de cherestea. Statul irakian impune ca o astfel de marfă, şi nu numai, să fie tratată, în ţara de origine, împotriva dăunătorilor. Asta se face

prin fumigare. Vasul respectiv este golit, pleacă echipajul şi vine o echipă de-a noastră specializată, care face această operaţie ce durează cam patru zile. În perioada asta de patru zile, pe banii noştri, echipajul stă la hotel. Apoi se obţine un certificat de fumigare şi, în felul ăsta, marfa poate fi exportată. Trebuie ştiut că întreprinderile astea de comerţ exterior aveau fiecare câte un securist. Într-o zi, sunt chemat de omul acesta, de la noi din întreprindere, să mă ia la întrebări în legătură cu clauza aceea de fumigare. Eu i-am explicat pe îndelete că majoritatea statelor din lume impun o astfel de clauză la încheierea unui contract, pentru a-şi proteja pădurile şi culturile. Mie mi se dăduse în scris, din ţară, acordul ca să închei acest contract cu Irakul, cu clauza aceasta de fumigare. Cineva din Galaţi, de la o sucursală de-a noastră, reclamase la Securitate că unul de la întreprinderea noastră s-a deplasat acolo şi a încheiat contracte care ne costă o grămadă de bani. Lucru neadevărat, pentru că preţul pe care-l primisem noi pe cheresteaua aceasta era cu vreo 30 – 40 de dolari mai mare pe metru

cub faţă de ţările din jur. Or, la 20.000 de metri cubi, erau 400.000 de dolari, şi operaţia aceasta de fumigare ne costa 10 – 12.000. Dar uite cum erau oamenii de rău intenţionaţi... Noroc că băiatul ăsta, după ce i-am explicat eu toată treaba, m-a lăsat în pace, şi-a dat el seama despre ce e vorba.

Consideraţi că aţi avut anumite privilegii datorită funcţiei pe care o ocupaţi?

Da, unul. Am văzut lumea. Şi asta face cât o şcoală. Dar materiale... mai nimic. Cu toate că, dacă le strângi pe toate, poţi să spui că am fost mai norocos decât alţii, dar, din diurna pe care o aveam noi în deplasări, se trăia greu. N-aveai cum să te pricopseşti din banii ăia. Ca să-ţi dau un exemplu – eram în Anglia într-o iarnă, cu o colegă de serviciu. Fiind în perioada sărbătorilor, ce puteam să facem? Ne-am plimbat prin Londra, pe la muzee, prin magazine, am văzut schimbarea gărzii, când deodată colega mea îmi spune: „Măi, Auricã, tu ştii că mie mi s-au tocit pantofii, de-am rămas pe ştaifuri?” Deci, cam aşa o duceam noi prin străinătate. Am mai fost în străinătate şi după Revoluţie, la fiica mea, în Olanda. Am o fiică de 40 de ani, singurul copil,

măritată în Olanda.

Ce nemulţumiri aveaţi dumneavoastră pe vremea aceea?

Domnişoară, pe vremea aia se lucra aiurea… noi lucram şi sâmbăta, şi duminica uneori, dar nu se vedea. Prostia era de „sus”. Lucram mai mult degeaba şi se lucra cantitativ, nu calitativ. Deşi am crezut că, dacă dispărea sistemul care era atunci, nouă nu ne va trebui decât foarte puţin ca s-o ducem bine. Şi pentru asta e de vină clasa politică… au ieşit la suprafaţă numai oameni care nu urmăresc să se producă ceva. Nu s-a făcut mai nimica. Tot ce avem noi acuma – casele astea, uzinele, hidrocentralele, simt făcute dinainte. Că nu sunt ele super-performante, asta aşa e, dar pentru realizarea lor s-au depus eforturi. Mă rog, şi cu Ceauşescu ăsta… ăsta nu trebuia primit în Bucureşti! Şi-am fi scăpat de toată povestea asta… El, probabil, o fi avut şi calităţi, dar nu de conducător. Să nu credeţi că tot ce s-a construit s-a făcut pentru că s-a produs mult şi bine în ţara românească. Ceauşescu a prins o conjunctură şi a împrumutat bani, iar pe urmă ne-a pus pe noi să plătim pentru tot ce-a construit.

Şi acum, cu ce vă ocupaţi?

Uite, îmi fac de lucru cu antichităţi, cu lucruri din astea... Merg cu ele la târguri, le mai vând şi cunoscuţilor... a trebuit să-mi găsesc de lucru... păi, aş fi avut alternativă să o duc cum o duc majoritatea pensionarilor. Dar am pasiunea asta de când mă ştiu. Eu, când am venit în Bucureşti prima dată, în 1951, aveam salariul 400 de lei, şi o chenzină era de 200 de lei. Ei, din chenzina asta, în prima duminică, m-am dus în târg şi mi-am cumpărat un tablou. Mergeam prin târguri şi prin străinătate, pe acolo mai umblam, că în rest teatrele erau scumpe, restaurantele erau scumpe... La Londra se ţinea în fiecare duminică, la Liverpool Station, un târg mare... poate cel mai mare din partea aceea a Europei. Veneau din Belgia, din Franţa, din Olanda, plus ai lor, englezii. Găseai lucruri foarte interesante, de exemplu, mie îmi plăceau porţelanurile. Englezii au porţelanuri foarte bune şi bine lucrate, şi cu teme. Erau magazine de porţelanuri care în timpul săptămânii vindeau şi duminica scoteau marfa la târg. Eu căutam piese din cele dezasortate. Aveau acolo piese vechi, de

zeci de ani, erau şi de dinainte de război, cu decoraţii foarte frumoase. Asta cumpăram din târguri, în general porţelanuri, că erau şi destul de ieftine.

Nuv-aţi gândit niciodată să rămâneţi prin ţările pe unde aţi călătorit?

Nu! Sub nicio formă! Chiar eram în relaţii aşa de bune cu clienţii, încât unii mi-au propus să mă ajute. Dar nu... eu sunt român. Şi n-am simţit că m-aş fi putut adapta în vreun alt loc. Uite, fiică-mea s-a dus foarte repede, eu n-aş fi făcut-o sub nicio formă! Generaţia ei a fost una de sacrificiu... Uite, eu am fost în ţările nordice de cinci ori. E foarte greu să intri în mediul lor, să-i faci să te accepte. Eram odată în Olanda, într-o sâmbătă, ieşisem la o plimbare, când văd, în faţa unui magazin, pe unul care purta cu el o pancartă. Scria că făcea greva foamei. La un moment dat, pe la prânz, cât m-am învârtit eu pe acolo, văd că se duce să mănânce. Cum n-aveam ce face în ziua aia, mă apuc să-l urmăresc. El se uită la mine şi-mi zice: „Dom’le, dumneata eşti român”. „Păi, după ce mă cunoşti?” „După pantofi”, îmi zice el. Am aflat că fusese într-un ansamblu de dans şi

rămăsese de vreo doi ani acolo, dar făcea foamea, era vai de el… deci, dacă nu ai o calificare, poţi să mori de foame şi acolo, la fel ca în România.

Aţi aşteptat Revoluţia, vă gândeaţi că o să se întâmple?

Aaa, nu… a fost greu de prevăzut aşa ceva… doar atunci, în ultimele zile. Ei, când a început în Germania, în Polonia, ne gândeam că valul va veni şi peste noi. Or, trebuia să fii şi la curent cu problemele astea. Iar eu, cum nu eram în partid…

Unde eraţi când a început Revoluţia?

Eram în Bucureşti, la întreprindere, chiar în Piaţa Rosetti. Am văzut chiar un incident serios aici… Era sâmbăta, mi se pare, şi veneau manifestanţii şi foarte mulţi, tineri. Pe trotuare era plin de armată şi poliţie. La un moment dat, două tanchete se întorc să meargă spre Piaţa Galaţi. Atunci s-au urcat pe ele nişte indivizi care au început să se agite foarte tare, mai să-i ia la bătaie pe tanchişti. Ăştia, când au văzut aşa, au tras capacul acela în jos şi au vrut să iasă. Dar fiind atât de grăbiţi, n-au mai nimerit bine, că şi drumul era îngust, şi au lovit una, două, trei, patru maşini, una peste alta, le

făceau sandvici. Când au ajuns în faţa unui institut de proiectare, iar s-au împotmolit. Şi au apărut din nou ăştia, cu benzină, cu nişte cabluri, să le dea foc. Dar, când au început să tragă câteva rafale, s-a făcut linişte şi tancurile şi-au continuat drumul, tot peste maşini. Noi eram la întreprindere şi ne uitam din spatele porţii, pe un geam cu zăbrele. Ni s-a spus să ieşim cu toţii pe poarta din spate, unul câte unul. Veneau valuri-valuri de manifestanţi dinspre uzinele de la marginea Bucureştiului. Am mai ieşit din casă luni şi am ajuns în faţa Casei Centrale a Armatei, unde erau tanchete cu militarii care deserveau. Lângă o tanchetă, erau cartuşe goale, cam preţ de două-trei găleţi. Am cerut şi eu un cartuş din ăla, de amintire. Mi s-a spus că pot lua câte vreau. Când am ajuns aici la intrare, la întreprindere, se făceau controale. Şi m-am gândit atunci: uite cum mă bagă în belea obiceiul ăsta al meu de-a strânge tot felul de nimicuri! Şi după ce-am aruncat cartuşul cât colo, am ridicat mâinile şi i-am lăsat să mă percheziţioneze. (*Râde*.) Dacă n-aş fi fost bolnav cu inima, aş fi participat. Dar să vă spun un lucru comic: din cât era

întreprinderea noastră de mare, unul singur a participat la Revoluţie, o femeie de serviciu. Nu ştia nici carte, nu ştia nimica. „Păi, ce-ai făcut, Mario, acolo?” „Dom’le, mi-a plăcut să mă uit şi eu…” Şi-a stat toată noaptea acolo şi dimineaţa ne povestea ce-a văzut ea la Revoluţie. Şi încă o chestie: vizavi de sediul întreprinderii era sediul ţărăniştilor. Prin iunie, după Revoluţie, a fost scandal mare aici: veniseră la un moment dat zeci de oameni care manifestau acolo în faţă. M-am dus şi eu să văd despre ce era vorba. Dom’le, ăştia îşi cereau nişte bani! Ţărăniştii îi angajaseră să facă scandal la Revoluţie şi le promiseseră câte o sută de lei. E şi ăsta un aspect aparte al Revoluţiei… Ce regret eu e că, dacă venea Revoluţia asta cu vreo 20 de ani mai devreme, aş fi intrat şi eu în sectorul privat, mi-aş fi deschis o firmă care să aibă legătură, cumva, cu lemnul.

NICOLETA CRISTINA IOSIFIDIS

„Trebuia să ne descurcăm singuri ca să supravieţuim. Că, dacă trebuia să trăim cu banii din salariu, muream de foame…

Nume: Iosifidis Fotache Data naşterii: 12 noiembrie 1928

Locul naşterii: comuna Eschibaba, sat Neatârnarea, jud. Tulcea Stare civilă: căsătorit, trei copii

Ocupaţii anterioare: vânzător, gestionar, şef de depozit

Statut actual: pensionar

Relaţie de rudenie cu autoarea: bunic-nepoată

Tataie, cum a fost viaţa dumitale de când te-ai născut şi până în ziua de azi? Care au fost cele mai frumoase amintiri, dar şi cele mai neplăcute momente de care îţi aduci aminte? Povesteşte-mi viaţa dumitale aşa cum îţi aduci aminte.

M-am născut în 1928, luna noiembrie, pe data de 12. Am fost 14 fraţi la părinţi. Eu am fost al şaselea copil, dar când m-am născut, patru erau morţi. Am fost zece fraţi până mai acum câţiva ani, când au murit Mihai, Victor, Iancu, Ion, Aniţa şi Maria. Din cinci băieţi, eu simt singurul care mâi trăieşte şi, din cinci fete, două au murit şi trei trăiesc.

M-am născut în comuna Eschibaba, sat Neatârnarea. Până la vârsta de şapte ani, am stat acasă cu mama, tata şi ceilalţi fraţi şi surori. Acasă la părinţi eram zece. Cinci

mai mari şi cinci mai mici. Când stăteam la masă, nici nu aveam loc cu toţii. Cei mai mici aveam masă rotundă şi mâneam fără să stăm pe scaune, mâneam în genunchi lângă masă. Fraţii mai mari mâncau cu tata şi cu mama la masă. Pe urmă, din moment ce pleca unul, când se însura, trecea unul de la masa mică la masa mare şi aşa s-a întâmplat până s-au însurat fiecare în parte şi au plecat la casa lor.

La şapte ani, am intrat în clasa I, iar la şcoală am mers doar şapte ani, că pe vremea mea şcoala nu era atât de importantă. Nu se punea aşa accent pe şcoală cum se pune acum. La şcoală nu eram printre primii, dar am învăţat cât am putut eu de bine ca să trec clasa şi să termin alea şapte clase care se făceau atunci. Nu pot să spun că nu mi-a plăcut la şcoală, dar pe vremea mea puteai să te angajezi şi fără prea multă carte. Şi ca să câştigi bani, trebuia să munceşti. Nu îmi mai aduc atât de bine aminte anii de şcoală. La şcoală nu am avut prea multe întâmplări, poate, dar ştiu că am avut colegi buni, cu care mă înţelegeam foarte bine şi erau şi cei mai buni prieteni ai mei. Tot cu colegii mei

îmi aduc aminte că mergeam la colindat în fiecare iarnă. Mergeam şi cu flăcăii din sat cu pluguşorul, cu capra, cu ursul... Eram doi băieţi, eu şi cu un vecin din sat, tot aşa, mai cu carte, unul contabil, unul casier, care adunam banii şi pe urmă plăteam muzicanţii de Crăciun şi de Anul Nou, când în sat se făcea ziua horă şi seara serată, cum era pe atunci. Cu toţii ne adunam la local, fete şi flăcăi, şi dansam în horă şi cântam. Aşa ne distram noi pe vremea mea, nu ca acum, când se iese în cluburi şi discoteci. Nu ieşeam în oraş să ne distrăm cum faceţi voi acum, noi ne întâlneam la poarta casei şi stăteam pe o bancă şi povesteam, erau alte vremuri.

În anul 1950, m-au luat în armată, în Turnu Măgurele, la infanterie. După două luni de zile, au făcut un careu acolo în regiment şi nu ştiam de ce. Eram cu un băiat şi el mi-a spus că pe ăştia, care îi alege, îi trimite în altă parte. Şi, într-adevăr, i-a luat pe toţi străinii, grecii, turcii, nemţii, sârbii şi noi credeam că o să ne trimită în altă parte. Şi cum eu acolo pe fişă eram trecut grec, m-au ales şi pe mine. Dar nu ne-au trimis în altă parte, ci ne-au trimis

acasă, pentru că eram de naţionalitate străină. După aceea, după doi ani de zile cât am stat acasă, m-au luat din nou în armată şi m-a dat la Bucureşti, la popota ofiţerească. Acolo la popotă eram mai mulţi băieţi. Unii dintre ei lucrau la dormitoare, alţii la bucătărie, iar pe mine m-au luat ca ajutor al plutonierului la magazie. Eu mă duceam în oraş să fac cumpărăturile pentru ofiţeri la îmbunătăţiri, adică de mâncare, dar aşa îi spunea atunci. Şi şcoala asta de ofiţeri ne-a luat şi ne-a dus la Lunca Bradului, la o fabrică de cherestea, unde am stat o iarnă. Ţin minte că odată aduceam lemne cu braţele de la fabrica de cherestea, unde munceam noi acolo, şi când ne-am întors, ne-a chemat ofiţerul afară pe mine şi pe alţi băieţi care împliniseră 26 de ani şi ne-a dat drumul acasă. Pe noi nu ne-a ţinut un an în armată, ci cât au ţinut ordinele astea. Prima dată am stat două luni la Turnu Măgurele şi acum am mai stat şi aici aproape opt luni. Eu şi cu alţi colegi am plecat acasă că am împlinit 26 de ani, dar ceilalţi, care erau mai mici, au rămas acolo.

Care a fost primul dumitale loc de muncă? Şi cum a fost, îţi mai aduci aminte?

În ceea ce priveşte locul de muncă, la 17 ani m-am angajat băiat de prăvălie la Dumitru Chiriac, la Hamangia. Acum îi spune Baia, Baia de Dobrogea, dar atunci îi zicea Hamangia. La Baia am lucrat, ţi-am zis, băiat la patron, la prăvălie, şi mi-a mers bine câţiva ani. Avea depozite mari patronul ăsta, depozit de cherestea, de ţiglă, de lemne, de cereale, de sare. Era prăvălie mare şi eu eram în prăvălie, dar afară la depozite mai erau şi alţii care lucrau. Băiat de prăvălie înseamnă că eram vânzător. Dar tot eu vindeam şi la depozitul de sare, de cereale, şi la depozitul de ţiglă, mai primeam şi lemne când veneau căruţele cu lemne de la Panduri. Atunci închideam prăvălia, trăgeam zăvorul şi mă duceam să primesc marfă. Mă duceam în curte acolo şi cântăream lemnele, ca să nu iasă lipsă apoi. De depozitul de cherestea se ocupa un moş, un pensionar, moş Georgescu, cu care eu mă înţelegeam bine. Eram băiat ascultător şi îmi plăcea să învăţ mereu câte ceva. Patronul avea multă încredere în mine, de aia când pleca la Bucureşti sau pe unde pleca el după marfă, ne lăsa mie şi încă unei doamne cheia, să avem grijă de depozite.

Mai mult eu eram omul de bază, că doamna aia nu ştia mai nimic, era o bulgăroaică care abia dacă înţelegea româneşte. Şi uite aşa, eu mă ocupam de tot, făceam banii, mă ocupam de vânzări, de aprovizionări, de tot ce ţinea de prăvălie. Mai aveam şi două fete, amândouă erau la şcoală, şi cu ele făceam banii în fiecare seară.

Şi uite-aşa am lucrat eu la prăvălie în Hamangia, până în 1949, când m-a chemat acasă tata. Motivul a fost faptul că eu aveam cunoştinţe de comerţ, şi cum la noi în sat era cooperativă sătească şi câţiva inşi, care lucrau acolo, au dat de mai multe ori lipsă în gestiune, preşedintele cooperativei i-a spus tatii să mă cheme acasă, ca să mă angajez la cooperativă şi să ţin gestiunea.

Cooperativa am luat-o în primire când aveam aproximativ 22 de ani, că la 23 de ani m-am căsătorit. Am dus-o bine şi cu cooperativa o perioadă de câţiva ani. Lucram ca gestionar aici, primeam marfă, număram banii, mă ocupam de tot. Păi, când primeam marfa, veneau atunci căruţe întregi, că aşa se aducea marfă pe vremea aia, cu căruţa. Eu mă ocupam de vânzări, banii care îi făceam îi număram şi îi duceam

jos la casierie, şi uite aşa am mers cu cooperativa până în anul 1960. A fost o perioadă bună. Noi aveam cooperativa în sat, acolo la Neatârnarea, dar biroul cooperativei era la Eschibaba, acum îi spune Stejarul, şi atunci contabilul şi preşedintele aparţineau de biroul din Eschibaba. M-am descurcat bine şi cu gestiunea cooperativei, până când a fost preluată de biroul de la Beidaut. Aici, la Beidaut, era un machidon contabil-şef, un escroc care, ori de câte ori venea marfă, el îşi alegea pentru copiii lui o pereche de pantofi, una de săndăluţe, pentru copiii lui. Problema nu este că îşi alegea ce voia, ci că niciodată nu plătea. Nu voia să plătească, pentru că el era contabil-şef şi trebuia să scot eu ciubucul ca să acopăr cheltuielile şi pentru copiii lui. Şi uite aşa, o dată, de două ori, până când m-am enervat şi m-am certat cu el din cauza asta şi am plecat. M-am supărat şi m-am dus la Babadag, la preşedintele Uniunii. Atunci era Uniunea Raională Babadag. M-am dus la Bădişteanu, am intrat, i-am povestit tot şi i-am zis că nu pot să mai stau, vreau să dau în primire. Şi preşedintele Bădişteanu mi-a dat aprobarea,

am chemat pe cineva de la birou ca să dau în primire gestiunea şi toată cooperativa şi apoi m-am întors în Tulcea, în anul 1960. Aici am stat la Marin Garoiu şi în tot acest timp am încercat să îmi caut ceva de lucru, să intru undeva. Şi am căutat până am dat de un machidon care era la Forţele de Muncă, cum era atunci, şi i-am dat toate datele şi a plecat la Constanţa, că noi din Tulcea nu aveam judeţ, aparţineam de regiunea Dobrogea pe timpul acela, şi mi-a făcut el dosarul cu toate actele. Au trecut câteva luni şi el nu mai dăduse niciun semn de viaţă, îi dădusem şi nişte bani lui. Când am văzut că nu mai vine, am plecat de la Marinică şi m-am dus cu chirie la o consăteancă, Mariţa, la care am stat câtva timp, şi pe urmă am venit acasă la Neatârnarea, am luat-o pe mamaia ta Sanda şi copiii şi ne-am mutat la Tulcea cu toţii.

Dar nu mi-ai povestit cum ai cunoscut-o pe mamaia Sanda…

Pe bunica ta am cunoscut-o tot în sat, la Neatârnarea, la sărbătoarea de Crăciun, în anul 1950, când eu aveam 23 de ani şi ea avea 17 ani. Sanda era fiică de chiabur şi ţin minte că seara la unul din balurile care se

ţineau de Crăciun, când am dus-o acasă, porţile mari erau încuiate. Eram atunci eu cu ea şi cu mama ei, şi acum soacra mea nu ştia ce să facă, să deschidă poarta pe de o parte, dar nici cu mine nu voia să o lase singură. Şi numai bine, când s-a dus mama ei să deschidă poarta, eu atunci am fluierat şi a mai venit încă un flăcău, un prieten de-al meu şi am luat-o de braţe şi am fugit cu ea cu tot. După o săptămână ne-am dus acasă la părinţii ei la iertăciune. Ne-a dat socrul meu câte o palmă la amândoi şi până la urmă ne-a iertat. Şi eu atunci eram bine văzut în sat, pentru că eram gestionar, eu conduceam balul şi serata. Eu mă ocupam de plata muzicanţilor şi a tot ceea ce ţinea de organizarea balului. Faptul că eram bine văzut în sat conta foarte mult pentru părinţii Sandei, că atunci, ca şi acum, nu aveai voie de la părinţi să te întâlneşti cu oricine. Trebuia să fii im băiat înstărit, cu situaţie bună, ca să te placă părinţii fetei, în cazul meu.

Eu cu Sanda m-am căsătorit în anul 1951 şi ţin minte că am avut de suferit din cauza nunţii mele cu ea. Era atunci, în perioada comunismului, şi după ce am furat-

o pe Sanda şi m-am însurat, secretarul de partid era un comunist rău şi din cauza faptului că Sanda era fiică de chiabur mi-a pus multe piedici în ceea ce priveşte locul de muncă. Dar împreună am trecut şi peste asta şi în 1952 s-a născut şi primul nostru copil, unchiul tău, Ilie, apoi s-a născut mătuşa ta, Nina şi ultimul a fost tatăl tău, Ion. Am făcut casă acolo, la Neatârnarea. Ne-a ajutat socrul meu, Dumnezeu să îl ierte, el ne-a făcut casă, că el era tâmplar, zidar, era meseriaş într-un cuvânt şi ne-a ajutat foarte mult. Dar nu am rămas la Neatârnarea, că am plecat de acolo şi am vândut-o. Am vândut casa şi, cu banii pe care i-am mai strâns şi noi, ne-am mutat la Tulcea. Atunci era bine că puteai să faci rate şi noi am făcut şi pentru geamuri, şi pentru uşi, pentru tot. Casa am ridicat-o noi. Cumnatul meu, Cică, fratele bunicii tale, a ridicat-o până sus. Noi am făcut chirpicii, am făcut tot şi pe urmă tot în rate am plătit de mi-a tencuit-o, mi-a făcut-o toată. Numai în rate am plătit tot. Altfel nu aveai cum, pentru că nu erau bani grămadă ca să faci totul odată.

În tot acest timp, cât am lucrat la casă,

eu, bunica ta şi copiii am stat cu chirie pe strada Podgoriilor, la nişte lipoveni acolo, în acelaşi timp, încercam să îmi găsesc ceva de lucru, pentru că, ţi-am zis, machidonul ăla de la Forţele de Muncă, care mi-a făcut dosarul, a plecat la Constanţa şi nu a mai dat niciun semn. Între timp, am terminat casa şi m-am mutat acolo cu Sanda şi cu copiii, Ilie, Nina şi Ion.

Până la urmă am găsit un loc de muncă la fabrica de pâine, care aparţinea de Constanţa, regiunea Dobrogea, şi intrasem la aprovizionare, ca achizitor. Eu eram responsabil de descărcarea vagoanelor de făină, de sare, eu le primeam, semnam de primirea lor şi apoi anunţam muncitorii, să vină să le descarce. Mă duceam la gară, unde veneau vagoanele cu marfă, şi supravegheam descărcarea... Aveam la dispoziţie un anumit timp de câteva ore pentru a descărca vagonul, în funcţie de mărimea lui, şi, dacă nu îl respectai, atunci intrau vagoanele în locaţii şi în cazul ăsta mă găseau pe mine vinovat de asta, că nu descărcasem la timp. Dar nu mi s-a întâmplat asta, pentru că aveam o echipă de muncitori buni. Eu mă duceam, îi anunţam

că au venit vagoanele şi ei veneau şi descărnau, apoi eu mă întorceam la gară, spuneam că le-am terminat de descărcat, mă ştergea de pe foaie şi terminam treaba.

Ţin minte că odată, după ce am terminat vagonul de descărcat şi am semnat de primire, m-am întâlnit cu fostul meu director comercial de la Babadag, de când lucram eu în cooperaţie, domnul Ivanov, şi mi-a spus că se desfiinţase Uniunea Raională de la Babadag, unde el era director comercial, şi aici în Tulcea era director plin la „Alimentara" şi la „Industrial". Şi, când mă vede, mă întreabă: „Măi, Iosifidis, tu eşti?" Şi eu zic: „Da". L-am recunoscut imediat şi am vorbit cu el. M-a întrebat unde lucrez şi i-am povestit că sunt la fabrica de pâine, la aprovizionare. Şi atunci mi-a zis să mă duc mâine pe la el pe la birou, ca să vorbească cu mine.

A doua zi m-am dus la el la birou acolo, m-am prezentat şi mi-a făcut toate formele ca să îmi dea gestiunea. În ziua următoare am adus toate actele care mi le-a cerut şi mi-a dat în gestiune un magazin pe strada Radu Negru, în Lipoveni, lângă Monument. Am lucrat şi acolo aproximativ cinci ani, am

dus-o bine. Eram vânzător, aprovizioner, mă ocupam de tot ce însemna magazinul ăla. Apoi m-a dat la un alt magazin, tot să ţin gestiunea, pe strada Isaccei. Pe Isaccei, aici, era un magazin mai mare, o unitate, cum îi ziceam noi. Aveam în subordine şi cinci fete, plus Sanda. Una era casieră, alta servea, alta supraveghea şi eu trebuia să supraveghez bunul mers al magazinului şi să ţin gestiunea, să număr banii. Am stat şi aici la unitate aproape doi ani, până când s-a demolat strada Isaccei, şi odată cu ea şi magazinul. După ce s-a demolat şi magazinul ăsta, mi-a dat altul în gestiune, în Piaţa Nouă, vizavi de tribunal. Acolo mi-a dat un magazin şi ţin minte că atunci se servea la cântar. Clientul venea la casieră, spunea ce voia să cumpere, aceasta bătea totul pe casă şi îi făcea bon, apoi clientul se ducea la fata de la alimente care îi cântarea, el dădea bonul şi apoi primea marfa. Banii îi luă casiera. Şi aici eu mă ocupam tot aşa cu gestiunea, cu supravegherea magazinului, şi mi-a mers bine vreo câţiva ani.

Dar ţin minte că în perioada asta, când lucram aici în Piaţa Nouă, a venit odată directorul întreprinderii noastre, Grigoraş îl

chema, şi mi-a spus că pleacă la contractări şi toţi gestionarii i-au dat câte o sută de lei. Atunci erau bani mulţi o sută de lei, dar trebuia să fi dăm, pentru că el era directorul general şi în jurul lui ne învârteam cu toţii. Cu directorul adjunct era mai uşor, dacă îi dădeam o sticlă de rachiu sau coniac, nu mai aveam treabă cu el. Şi i-am dat şi eu o sută de lei, dar ca să nu îi scot eu din buzunar să fi dau, i-am spus uneia dintre casieriţe să scoată din casă o sută de lei şi să fi dea tovarăşului director Grigoraş, că pleacă la contractări. M-am gândit atunci că dacă vreodată ies lipsă, casierele ştiau că eu din casă îi dădeam bani directorului Grigoraş, şi spuneam că ăsta este motivul pentru care am ieşit prost la inventar. Şi atunci directorului bineînţeles că îi era frică. Dar de fiecare dată fata scotea bani din casă şi îi dădea. Asta s-a întâmplat o dată, de două ori, de trei ori, dar până într-o zi, când am intrat în vorbă cu el, cu tovarăşul director Grigoraş, şi l-am întrebat: dacă eu am să ies lipsă vreodată, fetele astea de la casierie nu vor spune oare că veneaţi şi luaţi bani din casă, câte o sută de lei, de fiecare dată când plecaţi la

contractări? După ce am avut discuţia asta cu el, s-a supărat pe mine şi nu a mai venit să ceară suta aia de lei niciodată. Dar, în schimb, când venea, avea mereu motiv să se ia de mine. Ba că sunt pânze de păianjeni, ba că este mizerie, praf, şi mereu găsea ceva să mă certe. L-am lăsat o dată, de două ori şi apoi nici că l-am mai văzut pe el, că am aflat că intrase în concediu. Şi până s-a întors el din concediu, eu am fost transferat la un alt magazin.

Din Piaţa Nouă m-am mutat în cartierul 23, pentru că băiatul care se ocupa aici cu gestiunea a ieşit lipsă şi m-au adus pe mine.

Eu am avut noroc că aveam în gestiune magazinele cele mai bune, unde veneau cei mai mulţi clienţi, pentru că şeful contabil era un grec, Ianuris îl chema, şi ţinea la mine ca la băiatul lui. El m-a întrebat dacă nu vreau să mă mut din Piaţa Nouă şi eu i-am zis că aşa cum spune dumnealui e mai bine. Unde era aglomeraţie şi afluenţă mare de populaţie, magazinele alea ieşeau mereu lipsă şi Ianuris, pentru că mă considera un băiat bun şi muncitor, m-a dat pe mine acolo, la magazinul ăla mare, să fiu şef de unitate. Unul dintre motivele pentru care

ieşeau lipsă era şi faptul că aici nu era ca la magazinul din Piaţa Nouă, adică nu se plătea la casă, ci după ce făceai cumpărăturile, abia atunci te duceai la casă să plăteşti ce ai cumpărat. Şi unii clienţi plăteau mai puţin decât cumpărau, adică furau. Şi când s-a făcut Autoservirea, casierele erau cu spatele la uşă şi cu faţa spre magazine, pentru că în interiorul magazinului erau oglinzi şi în felul acesta casierele puteau să se uite şi în oglinzi, unde se vedea dacă cineva fura. La început aveam trei casieriţe, dar apoi, pe parcurs, aveam mai multe, apoi au fost angajate şi alte supraveghetoare. Şi într-o zi mă cheamă una dintre casieriţe şi îmi zice să fiu atent la unul dintre clienţi şi când iese să îl controlez. Aşa am făcut. L-am lăsat să plătească la casă ce a plătit şi, când dă să iasă, îl opresc să îl controlez. Şi, într-adevăr, avea ascunsă în haină o sticlă de vodcă. A ieşit mare scandal atunci în magazin că aveam o supraveghetoare lipoveancă a naibii de rea şi a făcut aia o gură acolo că el fura şi ele plătesc pagubele. Şi ca să nu chem Poliţia, l-am pus pe omul ăla să plătească sticla de vodcă şi nu i-am dat-o şi

apoi a plecat. Şi aici la Autoservire, în cartierul 23, am lucrat vreo doi ani, după care şeful contabil m-a întrebat dacă nu vreau să iau în primire gestiunea de la Ciuperca în locul lui Rotaru, că ăla era beţivan şi nu îşi dădea aşa de mult interesul şi ieşea şi lipsă din cauza asta.

Prima dată i-am spus tovarăşului şef contabil că m-a mutat de acolo-colo, mereu mă mută şi nicăieri nu stau mai mult de doi sau trei ani. Ţin minte că într-un singur loc am stat cinci ani. Eu eram mulţumit de posturile pe care le aveam, că mie îmi dădea locurile cele mai bune de lucru, că eram băiat bun, dar parcă nici eu nu mai voiam să fiu mutat dintr-un loc în altul. Şi dacă tovarăşul şef a considerat că aşa e mai bine, am luat în primire şi magazinul de la Ciuperca. Era un magazin mare şi acolo, era tot un fel de autoservire, ţin minte că se numea Unitatea 5. Acolo, tot aşa, aveam şi mezeluri, şi brânzeturi, era autoservire cu de toate. Şi când m-am mutat acolo, eram tot şef de unitate.

Şi am profitat de ocazia asta şi am adus-o şi pe Sanda să lucreze, şi pe mătuşa ta Nina, care între timp s-a căsătorit cu

Stelică. Şi pentru că Stelică terminase şi el şcoala de comerţ şi avea cunoştinţe în vânzări, l-am luat şi pe el. Sanda şi Nina amândouă erau casieriţe şi Stelică era cu contabilitatea, el făcea banii cu mine, îi număram şi ţineam gestiunea. Şi uite aşa, acolo la autoservire eram toţi patru de-ai casei. Plus că aveam două fete, amândouă de încredere, care mai lucraseră cu mine şi unde mă mutam eu, le luam şi pe ele. Una, doamna Maricica, o femeie foarte cumsecade, de nădejde, tremura dacă îi dădeai ceva. Îi era frică şi să mănânce ceva din magazin, ca să nu iasă lipsă la inventar.

Ţin minte că odată i-am dat o felie de brânză şi i-am zis să o ia de la mine aşa şi să mănânce acasă, că avea şi ea copii, să mănânce cu ei. Şi ea nu voia, zicea: „Nu, şefu', lasă, să nu cumva să ieşim lipsă la inventar". Şi nu o lăsam până nu lua ce îi dădeam, că doar eu răspundeam şi de inventar. Şi până la urmă lua, dar lua cu frică şi tare nedumerită era. Ei, şi uite aşa cea mai mare încredere am avut-o în ea şi încă o fată care lucra la mezeluri şi tot aşa fată corectă era. Pe ele două tot timpul le luam cu mine şi împreună făceam treabă

bună. Aveam acolo raion de mezeluri, de brânzeturi, erau raioane mari, şi fiindcă ea mai lucrase tot la mezeluri, am băgat-o şi aici, la magazinul de la Ciuperca, la fel. Şi acolo lucra pe tură cu încă o fată, care era din magazin. Şi când treceau două sau trei săptămâni, îi spuneam lui Stelică să facem un inventar la mezeluri, să vedem cum stăm.

Făceam inventarele repede, în maximum trei sau patru ore terminam de cântărit şi calculat. Aşa, inventarul în magazine îl făceam o dată la şase luni, că magazinul era mare, avea patru sau cinci gondole, adică rafturile acelea mari pe care pui marfa, atunci se numeau gondole. Magazinul era mare, aveam două fete care păzeau, una pe o parte, cealaltă pe altă parte şi în sfârşit treaba mergea bine. Când făceam inventarul în magazin, participau toate angajatele, casieriţele şi supraveghetoarele, plus eu şi Stelică. Imediat ne apucam de treabă, numai un caiet ne trebuia şi un pix şi scriam tot-tot după rafturi, cântăream tot de la mezeluri, cântăream câtă came este, câte brânzeturi şi la sfârşit trăgeam linie. Eu, dacă am fost pe post de contabil la

unităţile unde am lucrat, învăţasem bine să calculez, înmulţirile şi toate adunările le făceam imediat, le cunoşteam deja pe de rost, eram expert, dacă aveam experienţă în domeniu. Şi când venea revizorul să îmi facă inventar, la urmă îmi dădea un rând de foi mie, unul lui şi calculam împreună. Atunci nu era calculator, adunam pe foaie. Înmulţeam pe foaie, apoi trăgeam linie la final şi apoi vedeam dacă mă potrivesc cu el. Unde nu mă potriveam, mai făceam o dată şi eu, şi el, să vedem cine are dreptate, cine a greşit. Şi la sfârşit, când calculam, uneori aveam şi plus. Adică ne ieşeau bani în plus. Şi atunci luam şi eu, şi Stelică, împărţeam banii. Le dădeam şi la fete, dar lor nu bani, că le învăţam prost. Lor nici măcar nu le spuneam că am ieşit plus, că erau multe şi nu puteam să împart la toate. Numai la cele de încredere le mai scăpăm câte o felie de brânză, un baton de salam şi ce le mai dădeam eu pe acolo, dar bani nu dădeam niciodată. Mereu când era vorba de inventar le spuneam să ia şi să mănânce ce vor ele, dar acolo în magazin, că nu le dădeam să pună şi în geantă.

Acum îmi aduc aminte că odată, când

lucram în Piaţa Nouă, aveam o fată acolo, mai săracă, cu bărbatul în puşcărie şi acasă avea doi copilaşi. Şi a luat şi ea o bucăţică de salam şi a ascuns-o în geantă. Şi două fete răutăcioase de acolo, care au văzut-o, au venit la mine şi mi-au spus să o controlez când pleacă, că a luat mezel şi a băgat în geantă. Şi eu nu puteam să spun că nu mă duc, pentru că atunci spuneau că am legătură cu aia şi o las să fure. Şi m-am dus să văd despre ce era vorba. Când să plece, i-am spus să scoată tot ce are în geantă, ea s-a înroşit la faţă şi într-adevăr avea o bucăţică de salam. Şi atunci am întrebat-o de ce nu mi-a spus mie că vrea o bucăţică de salam, ca să nu fure şi să o vadă celelalte fete, să o critice. Ea mi-a răspuns că i-a fost frică şi ruşine ca să îmi ceară şi mie mi s-a făcut milă de ea. I-am dat atunci bani şi i-am zis să se ducă să plătească la casă bucăţica de salam şi să o ia acasă. Mi-a fost milă de ea, că a început să plângă că are copii acasă, şi eu nu eram hapsân să o dau afară. Eu în atâţia ani de zile de când lucram, nu am făcut un referat la nicio fată. Şi poate le găseam vinovate de mai multe ori, dar nu am vrut să le dau penalizare. Un referat

înseamnă atunci când le prindeam cu ceva, scriam pe o foaie, un referat, aşa îi ziceam noi, unde ziceam cu ce am prins-o, cu ce a greşit. Referatul îl făceam ori să o schimb pe fata respectivă, ori să fi trimit foaia şefului mare ca să fi dea penalizare. Nu, nu am făcut treaba asta niciodată, că nu îmi stătea în fire. Chiar ţin minte că odată un prieten m-a întrebat dacă am făcut vreun referat la o fată cu care am lucrat. Şi i-am răspuns că nu, nu am făcut niciunul, că deşi le prindeam că fură, mi-a fost oarecum ca să le fac un referat. Le făceam un avertisment între patru ochi, sau de faţă cu fetele, ca să nu mai fure, că nu este bine şi din cauza lor plăteşte tot personalul. Intenţia mea era să le motivez să lucreze şi să le fac să nu mai fure, nu să le fac rău.

Aşa cum îţi spuneam, şi aici, la Ciuperca, am dus-o bine o bună perioadă ca şef de autoservire, eram mulţumit că o aveam şi pe Sanda acolo cu mine, şi copiii, Nina, Stelică, şi ne mergea bine la toţi. Singura problemă care am avut-o aici, la Ciuperca, a fost după şase luni de când eram angajat, când am dat nas în nas cu tovarăşul director Grigoraş, ăla de ţi-am zis

că nu mă înghiţea pe mine de când lucram în Piaţa Nouă. M-a întrebat ce e cu mine acolo şi i-am răspuns că m-a mutat şeful contabil şi că sunt şef de unitate. Atunci s-a dus tovarăşul Grigoraş la şeful contabil, cine ştie ce i-o fi zis, dar eu între timp m-am dus la şeful contabil în birou şi, dacă l-am găsit singur, i-am zis că tovarăşul director Grigoraş nu mă înghite deloc şi o să mă ţină aici să lucrez chiar dacă nu mai vreau. Atunci l-am întrebat pe şeful contabil ce părere are dacă îi cer lui Grigoraş să mă lase să plec, oare îmi dă voie? Şi el mi-a zis să îmi găsesc un loc bine plătit, dacă asta vreau, că răspunde el de ce o să se întâmple. Şi uite aşa am scăpat din nou de escrocul ăla de Grigoraş şi nici probleme nu am avut din cauza plecării mele.

Mi-ai spus că după ce aţi terminat de făcut casă, v-aţi mutat în ea. Ce s-a mai întâmplat între timp, după ce v-aţi mutat la casă? Povesteşte-mi despre cum era viaţa dumitale personală.

Păi, m-am mutat la casă, pe strada Libertăţii, cu Sanda şi copiii. Aveam o casă mare cu patru camere şi două bucătării, una de vară şi una de iarnă. Aveam grădină

mare şi o grămadă de flori. Nu am ţinut niciodată animale la casă, că nu aveam suficient spaţiu, dar am crescut mereu păsări. În tot acest timp, cât eu am lucrat, Sanda a stat acasă cu copiii, să fi creascâ. Au mers rând pe rând la grădiniţă, la şcoală şi, pentru că nu era diferenţa mare de vârstă între ei, mereu au avut grijă unii de alţii. Îmi aduc aminte când erau Nina şi Nelu amândoi mititei şi se duceau împreună la grădiniţă, se ţineau de mână, Nina avea patru ani, tatăl tău avea trei ani, şi se duceau dimineaţa cu Sanda tocmai la grădiniţa de copii, care era departe de casă. Nu am fost un tată dur, dar mi-am educat copiii aşa cum am ştiut mai bine. Nu i-am bătut, dar nici pe braţe nu i-am ţinut.

Îmi aduc aminte că odată, când avea tatăl tău vreo cinci sau şase ani, Sanda l-a îmbrăcat frumos, să meargă la biserică, şi l-a lăsat în curte, să se îmbrace şi ea. Atunci aveam pui de raţă în curte şi numai bine că până să fie bunica ta gata, Nelu a început să înece puii de raţă şi s-a murdărit din cap până în picioare. Atunci a ieşit bunica ta şi în loc să mergem la biserică, i-a dat o mamă de bătaie tatălui tău şi în casă a înţepenit.

În rest, nu am avut probleme cu copiii. Au fost copii buni şi ascultători, au mers la şcoală, la facultate şi apoi s-au căsătorit. Prima a făcut nunta mătuşa ta Nina, apoi, după câţiva ani, unchiul tău Ilie şi peste doar o săptămână s-au luat şi tatăl tău cu mama ta. La început, Ilie şi Ion au stat cu noi, apoi s-au mutat pe rând. Primul s-a mutat unchiul tău Ilie, şi-a luat casă şi s-a mutat cu Monica. Tatăl tău a stat o perioadă îndelungată la noi la casă, până şi-au adunat bani şi s-au mutat la casa lor. Nelu lucra ca zidar într-un bloc, unde făcea ore ca să poată să primească acolo în bloc un apartament. Când a fost gata blocul, s-a mutat şi tatăl tău cu mama ta şi am rămas eu şi cu bunica ta singuri la casă. Acum fiecare era aşezat la casa lui, noi eram mulţumiţi, copiii erau mulţumiţi şi lucrurile mergeau bine.

În viaţa mea personală nu au mai intervenit schimbări. După ce am plecat şi de la magazinul de la Ciuperca, ţin minte că eram într-o excursie cu bunica ta la Maliuc. Şi am văzut acolo un hotel mare, lângă el era o alimentară şi nu m-am lăsat până nu m-am dus acolo să mă interesez cine

lucrează acolo, dacă nu pot să intru şi eu. Când m-am întors la Tulcea, m-am dus la directorul Direcţiei Comerciale, îl cunoşteam, pentru că venea în control la Autoservire, şi i-am spus că am văzut la Maliuc un hotel atât de mare şi de frumos şi că tare mi-aş dori să lucrez şi eu acolo, să mai stau prin baltă, să mă mai recreez. Şi directorul mi-a spus că, dacă vreau să mă duc, se poate, pentru că ei acolo h dau numai pe cei disciplinaţi, şi eu eram un băiat bun şi cumsecade. A făcut directorul în aşa fel, încât l-a scos pe machidonul care era acolo, unul Masaca, şi m-a băgat pe mine. Nu prea a vrut să mă lase pe mine contabilul şef cu care mă aveam bine de acolo, de la Ciuperca, pentru că eram băiat bun şi el avea nevoie de băieţi eficienţi acolo, care să nu dea lipsă. Dar până la urmă mi-a dat permisiunea să plec, pentru că asta era şi dorinţa mea. Uite aşa, în anul 1976 am preluat şi unitatea aia de la Maliuc. La unitate aici primeam lapte în fiecare zi de la oraş şi venea cu barca până la ponton unde aveam doi băieţi, care lucrau în spatele hotelului la o centrală, şi încărcau băieţii căruţul cu lapte şi îl duceau

la mine în magazin.

Aici, la Maliuc, îmi era atât de bine. Machidonul care fusese înaintea mea avea şi el un ţarc acolo, unde creştea porci, şi eu am cumpărat şi ţarcul ăla de la el, unde am adus opt porci. Îmi adusesem păsări, pe care să le cresc eu acolo, le făcusem ţarc şi tare bucuros eram de ele. Ţin minte că aveam nişte curci care toată ziua umblau pe acolo, se aruncau tocmai până pe hotel şi stăteau toată ziua pe acolo. După o perioadă de timp, pentru că eu nu mă mai duceam acasă, că aveam acolo cameră la hotel, am adus-o şi pe bunica ta cu mine la Maliuc. Pe bunica ta am angajat-o ca vânzătoare la magazinul din spatele hotelului, ca să nu stea degeaba, şi eu eram şef de imitate la hotel acolo.

Şi stăteam toată ziua amândoi, ea se ocupa de păsări, de porci pe acolo, eu mă ocupam de hotel. Ca şi acum, şi atunci veneau străinii în România, veneau nemţii, israelienii, acolo, la hotel, se puneau să mănânce afară la terasă, şi curcile mele erau pe hotel. Trimitea vicepreşedintele pe un băiat la mine să îmi zică să dau curcile jos de pe hotel, că vede lumea şi nu e

frumos. Dar nemţii, când vedeau curcile, toţi erau cu aparatele de fotografiat pe acolo, care mai de care. Păi, la cât de multe erau, aveam aproape 25 de curci acolo şi toate erau ale noastre. Sanda le creştea, ea le hrănea, punea cloşti să scoată pui şi în fiecare sâmbătă când pleca acasă, pleca cu oalele pline de mâncare, că acolo tăiam păsări, porci de Crăciun, prindeam peşte. Pleca bunica ta acasă cu multă mâncare şi Stelică şi cu tatăl tău Nelu doar ce se eliberaseră de armată şi veneau amândoi la ponton să o aştepte pe mama lor, mergeau acasă şi mâncau cu toţii.

Aici la hotel era foarte bine. Nu aveam probleme în ceea ce priveşte munca şi angajaţii. Ţin minte că veneau pescarii cu mult peşte şi nu aveau unde să îl vândă. Odată a venit unul cu un somn, cred că avea un metru şi jumătate, dacă nu mai mult, 60 de kilograme avea şi voia să mi-l vândă. Dar nu l-am luat, că era prea mare şi eu eram singur. Aşa, mai mici luam, dar mari nu. Aveam băieţii ăia de acolo de la Centrală, ei mă ajutau mereu. Bine, că le plăteam, le mai făceam cinste cu o sticlă de vin, mâneam împreună, ne înţelegeam bine

acolo.

Şi aici am stat mai bine de doi ani, până când am găsit un loc mai bun de muncă în Tulcea, în oraş. Când am plecat de la Maliuc, am luat atunci toate păsările, ţin minte că aveam vreo 200 de păsări, curci şi gâşte, toate le-am luat. Din porcii care îi crescusem acolo, am lăsat doi în ţarc şi restul, şase la număr, i-am vândut pe toţi. Am încărcat atunci toate păsările pe o barcă mare de fier, care numai margini are, dar nu este acoperită, şi m-a tras un vaporaş mic până în ponton la Tulcea. Acolo mă aşteptau băieţii cu maşinile şi am încărcat toate animalele cum am putut şi le-am dus acasă. Am umplut atunci curtea de păsări şi bunica ta era tare fericită.

Când am plecat de la Maliuc, aveam ceva bani strânşi de pe porcii pe care îi vândusem. Şi atât mi-a trebuit, că a venit într-o zi bunica ta acasă să îmi zică ea că a văzut la complexul Diana un frigider foarte mare şi frumos şi că ar vrea să ne cumpărăm şi noi unul. Şi m-am dus cu Sanda la Neculai Dumitru, naşul de cununie al părinţilor tăi şi naşul tău de botez. Ne-am dus la el, că erau mai ieftine la depozite şi el

se ocupa de frigidere. Era şef de depozite acolo. Neculai Dumitru lucra la Tulcea, dar aparţinea de ICRM. (întreprinderea Comerţ cu Ridicata Metalo-Chimice – *n. n.*) Constanţa, şi m-a întrebat dacă nu vreau un post bun, în Tulcea, la depozitul de menaj, pentru că cel care lucrează acolo, Caraciobanu îl cheamă, iese la pensie şi rămâne postul liber. I-am răspuns că eu am plecat din Deltă, de la Maliuc, şi am vorbit cu fostul meu şef de la fabrica de pâine să mă reangajez acolo. Când eram la Maliuc, fostul meu şef de la fabrica de pâine, unde lucrasem cu ani în urmă, mi-a spus că, dacă o să am nevoie de un loc de muncă, să fi dau un semn, că el mă angajează înapoi la fabrică, pentru că am fost un băiat bun şi muncitor şi nu lipseam niciodată de la muncă. Şi el acum avea nevoie de oameni serioşi la depozitul central, la aprovizionare. Atunci m-am dus la el, mi-a făcut decizie şi tot ce mai era de făcut şi a rămas ca să iau în primire la fabrică toate magaziile cu saci cu sare, cu făină, cu tot ce avea acolo. Şef de depozit voia să mă facă.

Era bună şi oferta lui Neculai Dumitru, dar eu peste câteva zile trebuia să iau în

primire la fabrică şi pentru că mai lucrasem acolo ştiam că e bine, cunoşteam oamenii de acolo şi aveam uşile deschise. Dar Neculai mi-a zis să las fabrica şi să iau în primire aici, la depozitul de menaj, că am să fac treabă bună. Acolo la depozite erau mai mulţi care lucrau. Era depozit de chimice unde lucra Victor Matic, depozit de electrice, unde lucra Neculai Dumitru, şi depozit de menaj unde trebuia să intru eu. Acolo, la depozitul de menaj, avea plastice, uz casnic, sticlărie, faianţă, porţelan, aproape şapte sectoare, fiecare cu câte ceva.

Până la urmă, am acceptat oferta, am luat 10.000 de lei de acasă şi am plecat cu Neculai Dumitru la Constanţa la directorul general al ICRM-ului. Pe atunci 10.000 de lei erau mulţi bani. Am ajuns la director acasă, am parcat noi maşina şi am intrat. Neculai se cunoştea cu directorul, că îi mai ducea came, vin şi ce îi mai ducea el acasă şi se aveau pe bune. I-a zis Neculai că m-a adus pe mine ca să mă propună să mă angajeze în locul lui Caraciobanu, că am experienţă în vânzări, am lucrat atâţia ani în diverse locuri şi am fost mereu un băiat bun

şi muncitor. Caraciobanu mai avea o lună sau două de muncă şi apoi ieşea la pensie. Directorul a fost de acord şi şi-a dat consimţământul. Atunci am scos cei 10.000 de lei din buzunar şi i-am pus acolo pe masă. Directorul zicea că nu este nicio problemă, să nu mă deranjez, că nu îi ia. Îi tremurau mâinile când a văzut că i-am dat banii. Era un director bun, adică nu lua bani de la unul şi de la altul. Atunci Neculai i-a zis să fi ia cu toată încrederea, cu nicio frică, pentru că răspunde el de eventualele neplăceri. I-a spus despre mine că simt un băiat bun, că este prieten de mulţi ani cu mine şi nu este niciun fel de problemă. El probabil credea că vreau să fi dau mită, dar eu voiam să mă pun bine cu el, ca să îl am de partea mea pe viitor. Şi a luat directorul banii până la urmă şi mi-a dat în scris pe o foaie să fi iau eu locul lui Caraciobanu după ce acesta iese la pensie…

După o săptămână, a venit şi merceologul şi cu şefa contabilă de la Constanţa. Au venit să îl scoată la pensie pe Caraciobanu şi să îmi dea mie în primire. Atunci Caraciobanu a zis că el nu pleacă la pensie, că o să facă cerere să mai stea im

an. Pentru că nu ştiau cum să procedeze, revizoarea a dat telefon la director şi i-a spus că domnul Caraciobanu vrea să mai stea un an. Directorul bineînţeles a spus că nu i se mai aprobă nici măcar o zi şi că trebuie să dea în primire imediat. Păi, normal că a spus aşa, doar eu îi lăsasem nişte bani acolo. Ştiam eu de ce i-am lăsat. Deşi Caraciobanu nu a vrut în niciun chip să dea în primire, noi am început inventarul acolo cu merceologul şi contabila-şefă. Muncitoarele s-au pus să aranjeze marfa la rând pe rafturi acolo şi am început să iau în primire. Ţin minte că o săptămână a durat întreg procesul. Era mare magazinul, dacă atunci când banii erau în doi lei, trei lei, eu aveam marfă de 7 milioane în depozit. Aveam rafturi de sus şi până jos, toate pline cu de toate, începând de la cuţite, linguri, furculiţe, până la tot felul de plastice, lighene, vase emailate, porţelan, faianţă, tot felul de bibelouri, farfurii, castroane, absolut de toate. Eram mulţumit de munca mea, eram şef de depozit, adică mă ocupam cu livratul mărfii în oraş, în Deltă şi unde mai aveam comenzi. Se primeau la depozit vagoane de marfă. Aveam în subordine opt

fete. Şase muncitoare, o recepţioneră şi o contabilă care îmi făcea actele. Eu dădeam marfa, muncitoarele încărcau maşina şi contabila făcea avizul de expediţie. Astfel că atunci când pleca maşina cu fete să livreze marfa prin oraş, lua doar avizul şi acolo doar preda marfa, semna, lua banii şi plecă.

După un timp, recepţioneră mea a fost dată afară şi atunci am adus-o eu pe mama ta să lucreze acolo cu mine. Ea lucra atunci ca ospătăriţă şi tatălui tău nu prea îi plăcea lucrul acesta. Aşa că i-am împăcat eu pe amândoi şi mama ta era mulţumită şi tatăl tău nu mai avea ce să comenteze. Când s-a angajat mama ta, m-am dus cu ea la Constanţa, i-am dus şi un cadou şefei de cadre, care a luat-o pe Sica în primire, i-a făcut fişele şi aşa a început să lucreze la depozite. Şi acolo a rămas o perioadă bună de timp, chiar şi după ce am ieşit eu la pensie.

Victor Matic de la depozitul de chimice era în acelaşi timp şi director adjunct, pentru că directorul general era la Constanţa şi trebuia ca unul dintre noi să ştie tot ce se întâmplă în depozit şi să dea raportul. Atunci când m-am angajat eu,

Neculai Dumitru nu s-a consultat şi cu Victor, ci doar i-a dat foaia de la directorul general care atesta că eu încep să lucrez la depozit. La două săptămâni după ce am luat eu în primire, Rizu, care era merceolog, cu recepţioneră depozitelor şi cu Victor Matic, au depus o reclamaţie la poliţie împotriva mea. Ei toţi aveau ceva cu mine, merceologul era bun prieten cu Caraciobanu care ieşise la pensie şi recepţioneră voia şi ea să aducă pe un machidon pe locul care acum îl ocupam eu. Astfel au făcut cu toţii o plângere. Atunci a venit directorul general de la Constanţa, era speriat tot şi i-a arătat lui Dumitru reclamaţia primită de la Tulcea. Atunci directorul i-a luat pe Victor şi pe Dumitru şi i-a dus la Poliţie. Au intrat acolo, directorul general s-a prezentat şi i-a spus colonelului că a angajat un cetăţean pe nume Iosifidis Fotache în urmă cu trei săptămâni în locul unui angajat care ieşise la pensie şi că acum a primit o reclamaţie cum că eu aş fi avut datorii a câte 20.000 de lei, de când lucram la Alimentara. Colonelul era bun prieten cu mine, pentru că, atunci când lucram acolo, el venea la mine în birou, îmi spunea ce voia

să cumpere, îi făceam o listă şi o chemam pe una dintre fete care îi aducea tot ce era nevoie şi astfel nu mai stătea la rând, ci plătea pe loc. Când şi-a dat colonelul seama că despre mine este vorba, i-a spus tovarăşului director să mă angajeze pe răspunderea lui, pentru că el mă cunoaşte şi ştie că sunt un om cinstit şi nu am nicio datorie pe nicăieri pe unde am lucrat. Când a venit directorul înapoi cu Victor şi cu Dumitru, au intrat în birou, i-a chemat pe Rizu, pe recepţioneră, pe toţi în afară de mine. Şi mi-a povestit apoi Dumitru că directorul era foarte nervos şi s-a descărcat pe toţi trei, i-a mustrat, le-a dat câte o avertizare la fiecare că au făcut reclamaţie şi au inventat că am datorie la Alimentara. Când m-au reclamat cei trei colegi la Poliţie, nu s-au gândit că directorul o să se intereseze care este adevărul, ci că o să mă dea afară direct. Dar omul, dacă ştia că a luat nişte bani de la mine şi Dumitru şi-a pus obrazul că sunt un om corect, a vrut să afle care este adevărul, a venit la Tulcea şi s-a interesat. La plecare, directorul mi-a spus să îmi văd de treaba mea, să nu îi iau în seamă pe cei care îmi vor răul, că el ştie

că totul a fost o minciună şi eu sunt un om cinstit. După toată întâmplarea asta directorul general l-a numit pe Neculai Dumitru director adjunct, în locul lui Victor Matic. Uite aşa s-a ales Victor Matic şi fără şefie şi cu mine pe cap. Dumitru Neculai a primit decizia în două săptămâni de la directorul general de la Constanţa şi de atunci el era răspunzător de sector, că toate depozitele acelea formau un sector.

Aici la depozit pot să spun că mi-a mers cel mai bine. Şi aici mai furau fetele câte ceva din depozit, dar mulţumesc lui Dumnezeu că niciodată nu am ieşit lipsă la inventar şi, chiar dacă furau, eu reuşeam să scot ciubucul şi pentru ce luau ele.

Nu căutam să le dau în cap, dar nici să le las aşa nu voiam. Le făceam avertizări, le certam, le mustram de faţă cu celelalte fete, dar în toţi anii mei de muncă nu am făcut niciun referat. Nu am vrut să fac rău nimănui. Acolo la depozite mai făceam şi eu câte un ciubuc. Era greu pe vremea aceea şi trebuia să ne descurcăm singuri ca să supravieţuim. Că, dacă trebuia să trăim cu banii din salariu, muream de foame. La depozit aveam bibelouri scumpe care din

cauza transportului se mai ciupeau puţin şi nici nu se observa, altele se spărgeau şi le puneam la spărturi. Aveam o muncitoare mai în vârstă, Mioara o chema, de o seamă cu mine, şi cu ea mă „înţelegeam” eu.

Ţin minte că venea la mine şi îmi spunea că un bibelou este puţin ciupit. Mă întreba ce să facem cu el, şi îi spuneam să îl dea la spărturi. Când veneau băieţii de la Constanţa ca să ia spărturile, le dădeam tabelul cu tot ce era spart şi puţin ciupit, iar după ce plecau ei să ia lopeţile să încarce, o trimiteam repede pe Mioara să aleagă ce era ciupit şi să le pună deoparte, ca să le dau eu mai departe la clienţii care îi aveam eu. Uite aşa ne mai ieşea şi nouă câte un ciubuc. După aceea, când plecau băieţii şi venea merceologul cu revizoarea, o trimiteam pe o fată de acolo, o muncitoare, până la depozitul alăturat, la ICRA, ca să ia zece kilograme de brânză, cinci într-o pungă şi cinci în alta, ca să dau fiecăruia în parte, merceologului şi revizoarei, care veneau de la Constanţa pentru recepţie, ca să înregistreze spărturile. Eu eram atent cu ei ca să mai treacă cu vederea peste spărturile care le aveam, că şi ei ştiau cum procedam.

Ei nu îmi ziceau nimic, ştiau de „afacerile” mele, dar nu mă lăsau să vând la Cooperaţie, să nu le creez şi lor probleme. Toată marfa asta ciobită, mai mult sau mai puţin, o dădeam la Isaccea, unde o aveam pe o doamnă, Culea, care era tot gestionară. Scriam bibelourile pe o foaie, pentru că nu puteam să îi fac aviz la

O marfă care practic nu trebuia să existe, îi ziceam preţurile şi

I le dădeam. Ea îmi dădea banii şi le vindea acolo la Isaccea cu mai mulţi bani şi îşi scotea partea. Aici la depozite am reuşit să scot bani frumoşi din „afaceri murdare” cum le spuneam eu. O aveam pe doamna Culea, mai aveam şi la Sarichioi pe cineva care mi le cumpăra şi le vindea mai departe. Deşi uneori mai ajungea şi la urechile merceologului că am dat marfă şi nu aveam voie să o dau, de fiecare dată îl îmbunam cu peşte, cu vin, cu ce mai puteam şi eu.

Cel mai fericit am fost când, într-o singură zi, am reuşit să scot un plus de 10.000 de lei. Să vezi cum am făcut. Atunci se făceau polonice şi ceainice mici care erau foarte căutate. Vaporenii cumpărau aceste produse foarte mult, pentru că le vindeau în

străinătate. Eu aveam un prieten, Irinel, care avea doi copii, ambii pe vapor, şi el cumpăra ceainice de la mine pe care le trimitea apoi copiilor. Aceştia la rândul lor le vindeau cu bani grei pe unde erau cu vasul, pe la arabi, pe la negri, şi uite aşa fiecare îşi urmărea interesul. Într-o zi, m-a sunat Irinel să mă întrebe dacă pot să îi fac rost de 2000 de ceainice. Am dat telefon atunci la Sighişoara şi am vorbit cu o prietenă de acolo, am întrebat-o dacă mă poate servi şi mi-a zis că o să mă sune peste două zile să îmi dea un răspuns. Între timp, ea îşi aranja stocul şi făcea în aşa fel încât să mă ajute şi pe mine, pentru că şi eu eram mereu atent cu ea şi o ajutam când avea nevoie. Peste două zile, m-a sunat fata înapoi şi mi-a spus să mă duc, pentru că a reuşit să îmi facă rost de cele 2000 de ceainice. Am luat o maşină Are şi am plecat la Sighişoara, ca să încarc maşina. Am ajuns acolo, am luat marfa, cu aviz cu tot în regulă şi m-am întors la Tulcea. Aici l-am sunat pe prietenul meu Irinel, care a venit, le-a luat pe toate şi mi-a dat 10.000 de lei dintr-un foc. El le-a trimis băieţilor lui şi cred că a scos de trei ori mai mult decât

mine.

Dar cum niciun favor nu este pe gratis, şi eu la rândul meu am plătit ceainicele acestea, dar nu cu bani. La Sighişoara m-am dus cu aproape 30 de kilograme de peşte în semn de mulţumire pentru prietena care m-a servit. Pentru că la ei, la Sighişoara, peştele se caută foarte şi nu prea este. În schimb, aici la Tulcea, era de ajuns să dau un telefon la Sarichioi, unde aveam un prieten bun pe care îl ajutam şi eu ori de câte ori avea nevoie de câte ceva.

— Am spus băiatului că am nevoie de 30 de kilograme de peşte şi a venit a doua zi şi mi l-a adus, iar eu îi dădeam marfă de la depozitul unde lucram. Era un fel de schimb contra schimb, favor contra favor, ne ajutam reciproc adică. Şi eu, când îi trimiteam marfa, o alegeam pe cea mai bună şi de calitate pentru el, ca să poată să o vândă şi să îşi scoată şi el nişte bani. Îi trimiteam ce se căuta mai mult, ce era mai frumos şi mai de calitate, în general vase emailate, înflorate frumos cu modele cu desene, iar el le vindea mai departe cu mai mulţi bani decât costau ele în realitate. Uite aşa, fiecare avea de câştigat în felul lui. Înainte,

Cristina, totul se baza pe relaţii. Trebuia să ai prieteni ca să poţi să ai uşile deschise şi să reuşeşti să îţi ţii cuvântul faţă de toate persoanele care îţi cereau câte un favor.

Aici la depozite mi-am făcut mulţi prieteni, toată lumea mă cunoştea, mă aprecia şi eram bine văzut în oraşul Tulcea. Am stat la depozit până în anul 1990, când am primit decizia de pensionare şi am ieşit la pensie.

Ca să îmi omor timpul, mă mai duceam cu bunica ta la Izvoarele, aveam o bucăţică de pământ acolo şi puneam ardei, varză şi alte legume, semănăm, apoi mergeam şi culegeam. Odată am avut plantate multe verze şi şi-a băgat cineva oile acolo şi ne-a mâncat toată varza. De atunci, nici că ne-a mai trebuit să plantăm nimic. Am mai stat o perioadă de câţiva ani la casă şi pe urmă ne-am mutat la apartament, prin anul 1997. Casa era deja prea mare pentru doi bătrâni, noi nu mai puteam să creştem păsări, mai mult stăteam prin casă, la televizor, şi uite aşa am decis să ne mutăm la apartament cu două camere, pe strada Podgoriilor, unde stăm şi acum şi suntem foarte mulţumiţi. Nu mai alerg toată ziua după păsări, sunt mai

liniştit acum. Dacă vreau să mănânc o găină, mă duc şi îmi cumpăr şi oricum nu mai mâncăm came aşa de multă la anii ăştia.

De atunci nu m-am mai angajat nicăieri, dar, ca să mai scot câte un ban, mai găseam eu câte ceva de făcut. Bunica ta era înnebunită cu florile, planta foarte multe flori, care la rândul lor aveau pui şi, când aveam mai multe, ieşeam cu ghivecele de flori în faţa blocului şi vindeam la oamenii care treceau pe stradă. Cumpăra lumea, că erau flori frumoase, erau îngrijite, şi le dădeam cu cinci lei ghiveciul.

Nu prea mi-a plăcut să stau acasă, cel puţin nu în primii ani de pensionare, şi de aceea mereu căutam câte ceva să fac, ca să mă ţină ocupat, să nu mă plictisesc. O bună perioadă de timp, m-am dus la tatăl tău la atelier, el era mecanic auto şi se ocupa cu reparatul maşinilor. Şi mă mai duceam pe la el pe la service şi îl mai ajutam, îi mai aranjam piesele şi sculele, mai dădeam cu mătura prin atelier şi mă simţeam de ajutor. Şi tatăl tău, ori de câte ori mai făcea şi el câte un ciubuc, îmi mai dădea şi mie nişte bani. Aşa îmbinam utilul cu plăcutul şi nu

mă mai plictiseam. Ştiam că în fiecare zi trebuia să mă trezesc de la ora 7: 00, că la ora 8: 00 să deschid atelierul, pentru că aveam cheile mereu la mine. La tatăl tău la service m-am dus până când a plecat în Grecia şi a închis atelierul. Am mai stat un timp acasă şi într-o zi m-am întâlnit cu un vecin de scară, proprietar al unui magazin care era la noi în spatele blocului. Acesta m-a întrebat dacă nu vreau să preiau gestiunea de la magazinul lui, pentru că ştia că am mai lucrat în domeniu şi că am cunoştinţe în comerţ. Am acceptat imediat propunerea, pentru că era şi aproape de casă, dar şi pentru că magazinul era o alimentară micuţă, care avea fructe, legume şi câteva produse alimentare. Nici eu nu voiam să iau în primire un magazin mare, cu o gestiune greu de ţinut, pentru că oricâtă experienţă aş fi avut, anii trecuseră şi eu îmbătrânisem şi nu mai eram la fel de rapid în calcule, nici aşa multă răbdare nu mai aveam cu inventarele. Dar aici, la magazinul ăsta mic, îmi mergea bine, nu era niciodată aglomeraţie, fiindcă era un magazin mai mult cu fructe şi legume şi era de cartier.

Am lucrat aici ca vânzător aproape doi ani de zile, până când patronul, vecinul meu, a decis să îl închidă, pentru că nu îi mai aducea profit. De atunci nu am mai lucrat nicăieri, ci doar vara mai ieşeam în faţa blocului cu flori şi mai vindeam câteva, câte aveam, dar eram mulţumit că stăteam la aer, conversam cu oamenii şi îmi trecea timpul altfel.

Ai amintit la un moment dat despre perioada comunismului. Poţi să îmi vorbeşti mai mult despre anii aceia?

Perioada comunismului a fost o perioadă de coşmar pentru toată populaţia. Eu nu am suferit foarte mult din cauza foametei, pentru că am lucrat în Alimentara şi îmi luam de acolo tot ce aveam nevoie.

Dar îmi aduc aminte când lucram la Alimentara, în Piaţa Nouă, puneam o casieră şi două fete în faţă să servească, pentru că se făcea câte o coadă de 300 de metri şi stăteau clienţii şi câte doi la rând. Puneam la uşă ulei şi zahăr, pentru că acestea erau cele mai cumpărate produse. Ca să ajungă la toţi, nu le dădeam mai mult de două sticle de ulei şi câte un kilogram de zahăr, ca să fie pentru toată lumea. Eu

stăteam la uşă acolo şi supravegheam să se păstreze rândul, să nu se ia la bătaie şi le spuneam că cine pleacă din rând îşi pierde locul. Şi stăteau şi aveau răbdare, că nu aveau de ales, săracii. Care erau mai deştepţi şi voiau să cumpere mai mult, stăteau şi cumpărau o dată şi apoi se puneau din nou la coadă. Nu le puteam spune nimic. Era dreptul lor, dacă stăteau de două ori, cumpărau de două ori, eu ce puteam să le fac? Şi la carne era la fel. Dar eu îi cunoşteam pe cei de acolo, că eram vecini de magazin şi mă duceam pe uşa din spate, aveam semnul meu cum băteam, de trei ori, ca să mă recunoască şi să îmi deschidă ca să cumpăr şi eu came şi să nu stau la rând. Tot aşa veneau la mine oamenii de la partid şi mă rugau să mă duc să le cumpăr şi lor câteva kilograme de carne, ca să nu stea ei la coadă. Şi mă duceam, pentru că îi cunoşteam pe oamenii ăia şi poate cândva aveam şi eu nevoie să mă ajute cu ceva. Pe mine mă cunoştea băiatul ăla care venea cu maşina cu came. Şi de câte ori venea, îi arătam o pulpă pe care o voiam şi îi ziceam să treacă pe la mine pe acasă şi să o lase, că este Sanda şi o

plăteşte ea. Tot eu făceam rost şi pentru părinţii tăi şi pentru unchii tăi.

Mulţumesc lui Dumnezeu că m-a ferit de neajunsuri şi am avut mereu pe masă tot ce mi-a trebuit, pentru că lucram în magazin şi îmi cumpăram tot ce îmi trebuia şi fără să fie nevoie să stau la rând. Mai lung era rândul de la pâine, fiindcă lumea, dacă nu avea bani de zahăr şi ulei, pâinea era alimentul de bază şi tot o cumpărau. Cumpăra lumea de la oraş pâine şi pentru cei de la ţară, pentru că acolo nu ajungea niciodată maşina cu pâine, şi aşa numai cei din faţă apucau să cumpere, iar spre sfârşitul rândului pâinea se vindea la jumătate, ca să ajungă la toţi. Şi nu era corect, pentru că aşa cei din faţă cumpărau câte zece pâini şi cei care se aflau printre ultimii luau numai jumătate sau chiar deloc, în condiţiile în care aşteptau maşina cu pâine şi câte două ore la rând. La lapte şi la came erau cozi la fel de lungi. Ştiu că atunci carnea se găsea foarte greu, şi pe săptămână aveai voie să cumperi doar o anumită cantitate de lapte, brânzeturi, conserve şi alte alimente.

Lumea a suferit. Eu ştiu foarte bine că

doar lucram cu alimente şi vedeam care este situaţia. Veneau ăştia de la partid, de la poliţie, care aveau bani şi putere, şi ieşeau pe uşa din dos cu lada de ulei şi sacii de zahăr, pe când oamenii care stăteau la rând nu aveau dreptul decât la două sticle de ulei şi o pungă de zahăr. În ceea ce priveşte îmbrăcămintea, nu erau atâtea modele câte sunt acum. Lumea nu dădea multă importanţă pe modă şi pe care se îmbrăcau. Blugii erau ceva foarte rar, erau aduşi din străinătate de cei care mergeau pe vapoare, pe ocean şi aveau acces la ei doar persoanele care călătoreau mult. O pereche de blugi erau atunci 600 de lei, în condiţiile în care salariul era de până la 2.400 de lei. Cei mai înstăriţi, care aveau bani şi voiau să îşi cumpere, erau în stare să dea şi câte 1.000 de lei pe pereche. Eu nu am cumpărat niciodată blugi, că nu mi-au plăcut. Aveam la magazinul Diana un prieten care era şef şi avea costume de tot felul şi de toate culorile şi îi spuneam lui că, dacă vine talia mea, să mă anunţe printr-un telefon să vin să îmi cumpăr. Şi era de ajuns să mă anunţe o singură dată, că eu îmi cumpăram atunci câte cinci costume şi nu îmi mai trebuia

apoi. Faptul că lucram în comerţ însemna mult, pentru că aveam relaţii peste tot, oriunde mă duceam aveam uşa deschisă.

În perioada comunismului existau reguli stricte, care trebuiau respectate şi nu era cum este acum nici pe departe. A fost o perioadă destul de grea, în care toată populaţia îl venera pe

Ceauşescu şi erau foarte mulţumiţi sub conducerea lui. Atunci aveai două emisiuni pe zi la televizor, era un singur program TV şi acolo lumea vorbea despre Ceauşescu. Emisiunile durau maxim trei ore şi mai era şi jumătate de oră de desene animate, după care din nou vorbea Ceauşescu. Acum putem să spunem cu voce tare că este democraţie curată. Atunci au fost vremuri grele, trebuia să fii deştept ca să poţi supravieţui.

Dacă ar fi să îţi aduci aminte de cel mai frumos moment care ţi s-a întâmplat în viaţă, care ar fi acela?

Cred că cel mai frumos moment a fost cel în care am întâlnit-o pe bunica ta. Şi îi mulţumesc lui Dumnezeu că ne-am înţeles 56 de ani amândoi, că am avut copii frumoşi şi sănătoşi, că nu am avut lipsuri şi

neajunsuri şi ne-a dat Dumnezeu şi de mâncare şi de îmbrăcat tot timpul. Acum simt om bătrân, am 80 de ani, dar sunt fericit că în toţi anii ăştia nu am avut probleme cu sănătatea, tensiunea mi-a dat ea dureri de cap, dar atât. Am îmbătrânit lângă femeia cu care m-am căsătorit, copiii mei sunt fericiţi la casa lor. Am doi nepoţi şi trei nepoate, toţi sunt frumoşi şi sănătoşi şi mă rog să îmi dea Dumnezeu putere şi ani să mai trăiesc să ajung la nunta lor, să apuc să fi văd şi pe ei la casa lor şi poate să îmi cunosc şi strănepoţii.

Supravieţuitorii

NICOLETA APOSTOL

„Eu sunt un om comun, dintr-atâţia, şi nu mă pot lăuda cu fapte eroice sau experienţe extraordinare”.

Nume: Marian Mârza

Data naşterii: 1947

Locul naşterii: Brăila

Stare civilă: căsătorit, doi copii

Ocupaţii anterioare: angajat la Oficiul de Calcul al Institutului de Studii şi Proiectări pentru îmbunătăţiri Funciare, şeful departamentului Achiziţii

Statut actual: director economic la o

firmă de contabilitate

Povestiţi-mi despre părinţi şi despre copilăria dumneavoastră.

Cu toate că părinţii mei s-au născut în Basarabia şi au trăit acolo o parte din viaţă, s-au cunoscut în Brăila. Tata s-a născut în Reni, în 1919, dintr-o familie de origini tătăreşti, iar mama e din Bolgrad şi s-a născut în 1921. Se numeau Ion şi Maria. Tata a venit la Brăila ca să-şi facă armata şi după a rămas aici, pentru că s-a pus bariera între România şi Basarabia. Nu mai ştiu anul, undeva prin 40, cert e că după război a devenit definitivă. Nu ştiu cum au fost condiţiile în momentul acela, dar nu s-a mai putut întoarce. Deci tata a rămas mai mult din obligaţie sau fatalitate, zi-i cum vrei.

Mama a venit la Brăila de la 18 ani, la sora ei mai mare, după ce părinţii ei au murit. De fapt, în Bolgrad au rămas două surori şi un frate: fratele a murit înecat, iar surorile au venit încet, încet, la sora mai mare din Brăila, ca să aibă grijă de ele, cum ar veni. Şi aşa m-am născut eu. De la tata am luat înălţimea, ultima dată aveam parcă 1,95, iar de la mama fizionomia feţei şi părul ăsta aşa negru. Nu am avut fraţi sau

surori. Mama a fost bucătăreasă la diversele cantine din oraş, iar la tata e o poveste. Cum să zic, tata nu a lucrat niciodată în câmpia muncii, cum îi zic eu, adică nu a fost încadrat în nicio structură a statului. Cât a fost mai tânăr, până prin 48, a lucrat în restaurant ca chelner şi-apoi a fost comis-voiajor pentru oameni, aşa, pe cont propriu. Activitatea pe care a făcut-o apoi toată viaţa a fost să meargă din casă în casă, vorbea cu oamenii, le lua fotografii şi le mărea în tablouri. Le făcea cam de dimensiunea ecranului televizorului, dintr-o poză oricât de mică. Nu că ar fi avut studii în sensul ăsta, atât tata, cât şi mama aveau patru clase.

Cum a fost începutul şcolii?

Şcoala am făcut-o în Brăila, adică şcoala generală şi liceul. Brăila a fost un oraş foarte frumos şi cochet. Norocul Brăilei a fost că la război partea grea a fost suportată de Galaţi, care a fost distrus mult mai mult decât Brăila. Şi-apoi, urbanizarea în Galaţi a fost făcută într-un mod un pic haotic, mai ales după construirea combinatului. Partea veche a Brăilei a rămas practic neatinsă, şi multă vreme oraşul şi-a păstrat izul din

perioada interbelică. Astăzi nu prea, casele nu sunt îngrijite şi şi-au pierdut farmecul. Noi locuiam în partea veche a oraşului, în zona unde era Abatorul, „Carantina” se numea strada, chiar pe-acolo Panait Istrati şi-a plasat acţiunea câtorva romane. Ce să zic, copilărie pe maidan cu ceilalţi băieţi. Amintirile mele din perioada copilăriei sunt cele ale unui copil lipsit de griji, că părinţii mei or fi avut griji, asta nu mai ştiu.

În a doua parte a şcolii generale, mi-am făcut prieteni pe care i-am păstrat până la liceu, când după ore mergeam la Grădina Mare, la o bere şi mici. În liceu iarăşi mi-a plăcut, am fost lipsit de griji. În oraş erau cinci licee mari şi late, iar eu am făcut un liceu teoretic. Erau mai multe fete la noi, pentru că băieţii mergeau mai degrabă la liceele industriale. Nu am avut colegi rebeli în liceu şi nici mai târziu în facultate. Cum să zic, politica era departe de gândurile noastre, de după-amiezile din Grădina Mare, de serile la cinema, de discurile cu muzică.

Când aţi devenit conştient de sistemul în care trăiaţi?

Acum e uşor pentru tineri să judece, dar

noi nu aveam un termen concret de comparaţie, ăsta era mediul în care ne născusem şi trăisem, era perfect normal aşa cum era. Ne trăiam viaţa, pur şi simplu. Mie spre exemplu, niciunul din părinţi nu mi-a spus vreodată să nu vorbesc despre ce aud în casă. De asta eu nu prea apreciez filmele care au tematică perioada comunistă, e evident că-s făcute din perspectiva ochiului care a văzut cum e viaţa în afara comunismului. Singurul film cu adevărat bun cred că este cel al lui Mungiu; povestea umană, separată de partea istorică, e poveste valabilă în orice alt context spaţial şi temporal. Pe mine nu mă convinge nimeni că viaţa oamenilor din Irak este mai bună acum, după ce l-au dat jos de la putere pe Saddam Hussein. Foarte probabil, în război au murit mai mulţi oameni într-o săptămână, decât a omorât Saddam Hussein de-a lungul dictaturii. Un popor este exact ceea ce îşi doreşte să fie. Sau cel puţin ceea ce majoritatea îşi doreşte. Dacă irakienii şi-ar fi dorit să scape de Hussein, jumătate din treabă ar fi fost făcută fără ajutorul americanilor. E ceea ce se întâmplă acum cu Puţin în Rusia, ei îl vor preşedinte pentru a

treia oară, nimeni nu-i obligă, dar îi manipulează, desigur. E ceea ce s-a întâmplat în România în 89: dacă toţi şi-ar fi dorit să scape de comunism şi de Ceauşescu, ar fi fost revoluţie cu adevărat şi nu o lovitură de stat. Dar românii nu credeau că se poate fără Ceauşescu pe-atunci şi nu ştiau ce înseamnă viaţa în afara comunismului. Mă gândesc câteodată amuzat, că de nu l-ar fi împuşcat atunci pe Ceauşescu, câteva luni mai târziu am fi văzut oamenii în stradă, cerându-l înapoi pe Ceauşescu.

Erau câţiva fanatici ai vremii, desigur, care citeau toate aberaţiile publicate în presa de pe-atunci şi credeau în cifrele astronomice sau în afirmaţiile groteşti ale partidului, hai să zicem 10% din români. Pe de altă parte, au fost intelectualii şi elitele care au suferit de pe urma comunismului şi au avut viaţa grea, alţi 20% din populaţie. Dar mai ales eram noi, masa, cei care nu dădeam doi bani pe vorbele partidului, dar eram prea prinşi de existenţele noastre, pentru a filosofa despre cum e dincolo de comunism. Pe atunci era ca şi acum: muncă, casă, familie şi copii. Aveam prea puţin timp

şi energie şi pentru altele, cum ar fi politica.

Cum aţi ajuns să fiţi student la Informatică?

Prin clasa a VIII-a, am citit într-un almanah de ştiinţă şi tehnică despre cibernetică şi m-a atras ideea. La terminarea liceului, după bac, în sesiunea de vară, m-am înscris la cibernetică şi-am picat cu brio. Ce să fac? Şi m-am gândit: dom'le, unde pot să mă duc să fac ceva asemănător? Informatica era ceva asemănător. Aveam de ales între Bucureşti, Iaşi şi Cluj. Am preferat să dau la Bucureşti, pentru că era mai aproape de casă. Şi ce-am făcut? După sesiunea din vară, îmi rămâneau două luni ca să învăţ la matematică pentru admiterea din toamnă, la Informatică. Cumnatul mamei avea stupi la Lacul Sărat, mi-am luat cărţile cu mine şi stăteam toată ziua cu burta la soare, mâneam miere, pepene, peşte şi rezolvam probleme la matematică.

În toamna lui 68 am intrat la Facultatea de Matematică-Informatică, din cadrul Universităţii din Bucureşti. M-au repartizat mai întâi la cămin la Facultatea de Drept. La Drept, stăteam câte patru în cameră, iar

camerele erau mici şi cam mucegăite. Apoi ne-au mutat în Grozăveşti, ce bine mai era acolo, împărţeam camera cu un coleg şi mirosea a curat. Curat pe atunci era asociat cu mirosul de clor şi, cum să îţi zic, mai bine clor decât mucegai. Când unul din noi primea mâncare, se-aduna jumătate de palier la el în cameră şi dădeam gata pachetul care ar fi trebuit teoretic să ajungă o săptămână. Făceam cu rândul, pentru că în ziua următoare, ne mutam în cameră la altcineva care primea pachet de la mama, şi tot aşa. Căminele nu erau mixte, desigur, dar asta era mai mult în teorie decât în practică. Intra cam cine voia, când voia, pentru că nici programul afişat nu îl respectam. De asta zic mereu că a fost mai mult în teorie decât în practică comunismul, şi vorbesc de toate nivelele.

La facultate, doi ani au fost generali, i-am făcut la comun, 300 de studenţi per total, şi-apoi ne-am ales specializarea, matematică sau informatică, după plac. La facultate am resimţit pentru prima dată în mod negativ faptul că tatăl meu nu era încadrat în nicio unitate economică socialistă şi, prin urmare, nici nu era înscris

în partid. Am fost penalizat pentru că tata era un mic capitalist, liber întreprinzător, să zic aşa, între ghilimele, şi-aşa nu am beneficiat de bursă.

Cum a fost studenţia dumneavoastră în Bucureşti?

Fiind student, cel mai mult mi-a plăcut că în Bucureşti aveam mai multe posibilităţi pentru ca să îmi petrec timpul liber. Pe cine nu marchează trecerea de la un oraş mic la un oraş mare? Facultatea ne lăsa destul timp liber şi nici eu mă înnebuneam cu învăţatul, atât cât să fie suficient. Duminica mergeam în Herăstrău şi jucam tenis de masă, prin cămin mai omoram timpul cu bridge, citeam cărţi în limba engleză, ascultam discuri şi mergeam la filme. Ce-i drept, nu ştiu cum ajungeau cărţile în engleză şi discurile cu muzică străină în ţară, dar nu ne lipseau prin cămine, circulau cu uşurinţă din mână în mână. Mergeam şi la film, aveam de ales între filme româneşti, franţuzeşti, americane, de obicei veneau cele cu cowboy şi desigur cele ruseşti. Astea erau mai plictisitoare ce-i drept, cu Nataşa şi Alioşa, bravii care se sacrificau pentru Mama Rusia. Bucureştiul era în fervoare, se

construia mult pe atunci, şi totuşi era mai curat, mai liniştit şi mai puţin prăfuit. Desigur, nici atâtea maşini nu erau, mai ales că în weekend se circula cu număr cu soţ şi fără soţ. Oamenii se adaptau, astăzi s-ar isca un adevărat scandal dacă cineva ar face din nou o asemenea lege, în spirit pur ecologic. Pe atunci, circulau şi autobuzele undeva până pe la 12 noaptea, iar pe timpul nopţii funcţionau mijloace de transport public. Îmi amintesc că tramvaiul 26 avea un traseu circular prin zonele semicentrale, mai era şi un autobuz, iar de la Unirii pornea un autobuz către toate cartierele din oră în oră.

Noi n-aveam grija traiului, aşa cum au mulţi studenţi din ziua de azi, care sunt nevoiţi să îşi caute un job în timpul facultăţii. Deşi trebuia să îmi plătesc cazarea la cămin şi cartela la cantină, din banii pe care mi-i trimiteau ai mei, îmi rămâneau destui bani de buzunar. Bursierii primeau cartela pentru cantină gratuit şi nici nu trebuiau să îşi plătească căminul, asta în condiţiile în care peste 90% din studenţi erau bursieri. Sistemul era avantajos chiar şi pentru cei care nu stăteau

la cămin şi nu mâncau la cantină, cum s-a întâmplat în cazul soţiei mele care locuia la o mătuşă. Primeau în mână banii care ar fi trebuit să acopere cheltuielile, adică înjur de 600 de lei pe lună. În ziua de azi, nu ştiu câţi părinţi îşi permit să îşi trimită copiii la facultate în alte oraşe, şi mai ales în Bucureşti. Locurile la cămin sunt puţine, iar chiriile exagerate. Ca să nu mai vorbim de locurile la facultăţi suplimentate de la buget.

Dumneavoastră sau colegi de facultate au avut probleme cu Securitatea?

Cum am mai spus, nici la facultate nu am avut neplăceri din cauza comunismului, singura ar putea fi faptul că nu am primit bursă. Nu am avut nici colegi care să fi avut idealuri democratice sau porniri anticomuniste, nu am avut. Ştiu doar că la un moment dat, prin anul III, doi colegi de an au fost racolaţi de Securitate. Sau mai bine să nu zic racolaţi, pentru că ei fiind informaticieni, s-au ocupat de partea de codificare şi calcule, nu au fost ofiţeri în adevăratul sens al cuvântului. Şi să mai zic o chestie: şi prin liceu, şi prin facultate am făcut glume pe seama lui Ceauşescu şi

nimeni nu a păţit vreodată ceva.

Cum se făcea informatică pe atunci?

La facultate, noi am lucrat pe un IBM pe care Universitatea îl primise printr-o donaţie, nu mai ştiu de pe unde. Pe atunci nu erau calculatoarele personale, erau numai calculatoarele mari – *mainframe* le zicea. Sună hilar acum să spui că aveam doar un calculator la 150 de oameni, dar noi chiar ne făceam treaba pe el. Era mare cam cât o bibliotecă, avea o consolă de unde se comanda totul, practic tastatura de astăzi, care a rămas neschimbată, şi rezultatele veneau ca la maşina de scris, nu era cu monitor şi afişaje. Ne făceam problemele, care de fapt erau nişte programe şi le perforam pe cartele perforate. Era un dispecerat în cadrul facultăţii, unde se strângeau toate prográmioarele noastre pe cartele perforate, iar a doua zi veneau rezultatele. Acuma, cinstit să fiu, pe vremea aia noţiunea de calculator personal nu prea era nicăieri în lume. Şi să nu crezi că România era depăşită în domeniul ăsta. Dacă este s-o luăm istoric, în România s-a construit cam în aceeaşi perioadă cu Statele Unite primul calculator, numai că era

analogic, nu numeric, cum era cel din State. Îl făcuseră specialiştii de la Institutul de Fizică Atomică, să fi ajute pe ei la calcule.

Unde aţi fost repartizat la sfârşitul facultăţii?

După ce am terminat facultatea, am rămas în Bucureşti, că pe vremea aia se făceau repartiţii. Repartizarea se făcea în funcţie de medii şi, dacă până la media ta mai rămâneau locuri doar la Cucuieţii din Deal, la Cucuieţii din Deal te duceai. Cum acasă, în Brăila, nu se căutau informaticieni, a fost scuza ideală ca să rămân în Bucureşti, nu de alta, dar erau vreo 60 – 70 de locuri de ocupat.

Care a fost prima dumneavoastră slujbă?

M-am angajat la Institutul de Studii şi Proiectări pentru îmbunătăţiri Funciare, la Oficiul de Calcul de acolo. În câmpul muncii nu am făcut ce am învăţat în facultate, cel mult m-a ajutat. Acolo am făcut ceea ce ar fi făcut un student de la cibernetică, adică analiză şi dezvoltare de proiecte şi programe informatice. Ca să îmi fac meseria, trebuia să ajung ori la Institutul de Matematică, ori la Fabrica de Calculatoare. Ce am făcut eu e ceea ce se face astăzi în

societăţile de soft, că eu am dezvoltat softul utilizator. Noi trebuia să facem softuri pentru a rezolva problemele lor.

Atunci m-a angajat cu salariu de pornire de 1.600 lei. Îmi permiteam să merg la cină la „Lido”, şi asta fără nicio ocazie specială, aşa, doar pentru că locuiam prin zonă şi eram burlac. Cum să nu îţi permiţi să mergi la restaurant, şi chiar la unu bun, dacă eu 12 lei mâneai o friptură care dădea pe-afară din farfurie, cu tot cu garnitură.

De prin 86, m-am angajat la Romtelecom, am fost şef la departamentul Achiziţii şi am rămas angajat la ei până în 2006, când mi-am luat inima în dinţi şi am plecat de la stat. M-am angajat la firma de contabilitate a soţiei mele. Am fost autodidact şi am făcut bine c-am plecat, deşi e mai mult de muncă atunci când eşti pe cont propriu. Când m-am dus să mă angajez, mai întâi de toate m-au întrebat dacă sunt înscris în partid. Aşa cum astăzi recomandarea este extrem de valoroasă, aşa pe-atunci era să fii membru de partid. Eu mă înscrisesem încă de când lucram la Oficiul de Calcul, trebuia să faci o cerere, te verificau, te luau la purificat şi abia după îţi

aprobau cererea. Dacă ţi-o aprobau. Mie îmi spuseseră că nu-s tocmai curat, tot pentru că tata nu lucrase într-o unitate economică socialistă.

Eadevărat că se schimbaseră mult lucrurile în societatea românească în anii ’80?

Prin 85, când Ceauşescu a hotărât să strângă cureaua şi mai tare, aveai bani, dar efectiv n-aveai ce să cumperi. Toţi îşi amintesc de cartelele pentru alimente, de Ceauşescu care ne-a pus la economie pentru că a vrut să plătească datoriile statului, toţi au în faţa ochilor alimentarele şi cozile pentru orice, dar nimeni nu îşi mai aminteşte de anii ’70, când practic a fost o risipă de orice. S-a trăit extraordinar de bine în acea vreme.

Se trăia mai bine înainte de 89 sau credeţi că e mult mai bine acum?

Trebuie întrebat mai întâi din punctul cui de vedere. Al meu personal, eu m-am simţit bine şi-atunci, mă simt bine şi-acum. Dacă măresc grupul, în sensul că nu mă mai refer la mine personal, ci mă refer la starea unui oraş, a unei regiuni, a ţării în general, se schimbă situaţia. Era mai bine atunci,

aproape pentru toţi. Azi, în schimb, e mai degrabă rău pentru toată lumea. În ecuaţia asta vorbesc mereu despre oamenii de mijloc. Gândeşte-te un pic, la ansamblul societăţii, că pe-atunci omul nu avea grija zilei de mâine, nu se sinucideau din cauza datoriilor, omul ştia că, dacă a prins un loc de muncă, dacă nu fură, nu omoară şi nu ştiu mai ce, iese la pensie liniştit. Acum, tu nu ştii dacă ai ce pune pe masă. Răul care a rămas în urmă a fost într-adevăr mare, deşi anumite elemente erau deja implementate în societatea românească fără să fie nevoie de comunişti, cum ar fi nepotismul sau mita. Iar stabilitatea nu e de ici, de colo, pe când azi nu avem aşa ceva. Nu ştim când şi cu cât se va scumpi pâinea şi nu ştim când ne-am putea pierde slujba. Cea mai mare bubă, după părerea mea, este faptul că mulţi români nu ştiu să se adapteze. Am fost lăsaţi de izbelişte, frate, a venit Revoluţia, eşti liber, descurcă-te cum poţi. Greu de făcut pentru unii care au fost obişnuiţi să primească totul de la stat. Chiar şi astăzi, mulţi români tot aşteaptă să primească ceva de la stat. Degeaba. Comunismul în schimb, avea grijă de oameni, zic eu. Atunci, chiar

dacă nu îţi făceai treaba sută la sută, primeai salariul la sfârşitul lunii. Azi, în schimb, munceşti pe brânci şi chiar rămâi mai mult decât ar trebui la birou. Nici atunci, nici acum, eu nu am suferit de foame. Şi nici nu mi s-a întâmplat să merg în vizită la oameni şi să nu aibă ce să-mi ofere. Chiar şi când s-au introdus cartelele, nu a fost mare schimbare, era alimentara din colţ, unde oamenii se cunoşteau de ani de zile, şi acolo pe baza cartelei puteai lua ulei rafinat, raţia ta, dar exista şi uleiul nerafinat, mai maroniu şi tulbure, pe care îl puteai lua fără cartelă. Era de-ajuns să o cunoşti cât de puţin pe gestionară. Noi nu am dus lipsă şi sunt convins că mai toţi, ca şi noi, se descurcau cumva.

Cum convieţuiaţi cu figura tovarăşului Nicolae Ceauşescu?

Eu nefiind un militant, şi nimeni din apropiaţii mei nu era, ne cam enerva să îl vedem aşa de des pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu apărând la televiziune, dar ignoram aspectul ăsta, trebuia să convieţuim cu el, şi gata. Nu exista frustrarea de astăzi, noi eram mulţumiţi de poziţiile la care ajunsesem şi ne descurcam

cu banii. Televizorul stătea foarte bine şi închis şi cel mai bine stătea pe bulgari, unde difuzau filme. Prin 85 ne luasem şi video, iar în 87 primisem înştiinţare că ne fusese aprobată cererea pentru televizor color. Şi-n ziua de astăzi, dacă oamenii ar primi un salariu decent, să zicem o mie de euro, că de atât ai nevoie în România pentru a te descurca, ai vedea cum subit mulţi nu s-ar mai interesa de politică. Românul e nesatisfăcut, de asta îi urmăreşte aşa de des pe Băsescu, Tăriceanu, îi înjură pe parlamentari. De-ar avea bani şi un trai decent, ar fi mai puţine polemici politice. Românul încă aşteaptă de la stat, de asta Băsescu, aşa populist cum e, a prins la oameni. Dar, hai să nu deviem.

Aţi fost un om privilegiat în perioada comunistă?

Pentru a trăi cât mai decent, recunosc, făceam şi lucruri mai puţin ortodoxe, dădeam ciubuc, ca tot omul… sau apelam la un unchi de-al nevestei mele care deţinea o funcţie importantă în primărie. Aş zice că funcţia lui şi privilegiile pe care le-a avut nu ţin neapărat de regimul comunist. Era funcţia de aşa natură şi sunt convins că

oricine altcineva care are o funcţie cât de cât importantă în primărie se bucură şi de mai multe privilegii şi de numeroase relaţii. El ne-a ajutat mai mult decât odată cu laptele pentru copii, ne spunea unde se va distribui mai întâi. La nuntă ne-a ajutat cu localul, nunta am făcut-o la Athenee Palace, actualul Hilton, şi nu cred că eu mi-aş permite să-i fac nunta lui Dinu sau lui Mărguţa la un asemenea restaurant, deşi am o poziţie economică mult mai bună decât a părinţilor mei.

Cum a fost la Revoluţie?

Revoluţia m-a prins acasă, în papucii de casă şi-n pijama, uitându-mă la televizor. Apoi, termenul de revoluţie e de-a dreptul impropriu. Mare parte dintre noi a trăit acel moment de maximă confuzie la televizor. E mult spus revoluţie, a fost o lovitură de stat. Nici atunci nu am fost încercat de idealuri sau de apucături revoluţionare. Am mers apoi la serviciu, i-am văzut pe oameni entuziasmaţi şi chiar am avut o discuţie cu subordonaţii mei şi am încercat să-i temperez. Le-am spus că poate va veni vremea când eu va trebui să fi concediez, să fiu nevoit să iau în calcul cât de folositoare

este munca lor, dacă merită salariul primit. Sau poate chiar, cu privatizarea, nici eu să nu mai am ce căuta acolo.

De fapt, eu nu am crezut în schimbare de la bun început, am văzut cum au venit la putere oameni care au fost în preajma lui Ceauşescu. Nu vreau să vorbesc în numele nimănui, nu vreau să generalizez, nu vreau să mă impun şi să zic c-a fost mai bine atunci sau că-i mai bine acum. Mă refer strict la mine şi spun că o duc la fel de bine ca pe timpul lui Ceauşescu. Nu mă dau banii afară din casă, Revoluţia nici nu m-a sărăcit, nici nu m-a îmbogăţit şi, dacă stau şi mă gândesc, eu câştig cam la fel, nu fac foame, iar rarele dăţi când plec din ţară, tot pe la vecini dau, la bulgari, la unguri sau la cehi. Odată, în schimb, am fost la ruşi, la puţin timp după ce m-am căsătorit. A fost o excursie de nouă zile, cu trenul. Am plecat din Bucureşti, am trecut prin Chişinău, apoi prin Kiev, şi în final am ajuns la Moscova.

Oricum, ideea care-i? Nu ştiu cât de potrivit am fost pentru interviul tău. Eu simt un om comun, unul dintr-atâţia, şi nu mă pot lăuda cu fapte eroice sau experienţe extraordinare. Nici cu răul nu m-am

confruntat, poate pentru că am fost mai ferit de anumite minusuri ale epocii. Spre exemplu, noi dintotdeauna am stat la casă în zona Unirii; aici, fiind aproape de centru şi de Casa Poporului, nu prea se lua curentul; de frig nu am suferit, că aveam sobe în casă, şi nici n-am fost nevoiţi să urcăm câte opt-zece etaje înjurând de mama focului. Nu m-aş defini un comunist, aşa cum aţi spune voi, tinerii. Nu am fost un susţinător al ideologiei, iar înscris în partid am fost pentru că asta era obişnuinţa. Nu sunt un nostalgic al vremurilor de-atunci, numai că eu nu văd schimbările în societatea noastră de după 89, dar poate în timp... doar istoria se face cu paşi mici, nu?

PAULA BREZEANU

„M-au primit în partid pe 22 decembrie 1959, partidul a căzut în decembrie 1989.

Să vedeţi aici coincidenţă!”

Nume: Dragomir Ignat

Data naşterii: 15 iunie 1936

Locul naşterii: comuna Chechiş, municipiul Baia Mare

Stare civilă: căsătorit, doi băieţi

Ocupaţii anterioare: profesor, jurnalist

Statut actual: pensionar

O să vă rog să îmi spuneţi câteva lucruri despre dumneavoastră, unde v-aţi născut, unde aţi copilărit…

Numele meu este Dragomir Ignat, sunt un om care se găseşte în a treia parte a vieţii. Sunt un copil de ţăran din Chechiş, Baia Mare, judeţul Maramureş. Părinţii mei au fost ţărani neaoşi pe vremea când m-au făcut pe mine, pe urmă tata a ajuns muncitor la Phoenix în Baia Mare, mama ţărancă lucrătoare la CAP, mulgătoare fruntaşă, dar, pentru a nu le urma traiectoriile profesionale, au gândit că pe pruncul lor să-l deie la şcoală.

Sunteţi singur la părinţi?

Nu, mai am o soră, dar este mai mică decât mine cu opt ani. Diferenţa între noi s-a văzut şi în copilărie, şi ulterior. Soră-mea este cea care are grijă acum de mama, ea este în casa părintească, fetele au fost întotdeauna mai apropiate de părinţi. Eu am continuat să mă şcolesc, cum s-ar zice, deşi pe vremea mea obligatorii erau patru clase. Patru clase care se făceau la mine în sat, la Chechiş, după care, pentru a face şapte clase, a trebuit să fac o navetă de vreo opt kilometri zilnic în centrul de comună, în

Dumbrăviţa, unde exista şcoală de şapte ani. Ei… şi cum concepţiile erau pe vremea aceea că omul îi bine să ajungă doctor, inginer sau popă, taică-miu, care era pe atunci diac la biserică, cred c-ar fi vrut să mă facă popă numaidecât. Mărturisesc că pe mine nu mă atrăgea în mod deosebit preoţia, mai ales că în copilărie am avut experienţe foarte concret legate de această profesiune. Era obiceiul ca să se oficieze slujba de dimineaţă, liturghia de fiecare zi. Şi cum tata, care era ori în schimb de şase ore la Phoenix în Baia Mare, ori, când era acasă, trebuia să meargă la coasă, sapă sau cărat de fân, cel care făcea slujbele de peste săptămână cu popa din sat eram eu. Ş-atunci eu făceam pe diacul. Sigur că, mă rog, copil fiind, într-o vreme m-a cam supărat popa şi în loc să merg să fi răspund dimineaţă la liturghie, mi-am găsit o vâlcea acolo lângă biserică, am făcut un iaz aşa frumos de lut şi mă jucam acolo. O zi, două, trei, până când s-a prins popa unde sunt. Ş-o venit la mine: „Măi, dacă mâine nu vii la slujbă dimineaţa, te spun la taică-tu şi scoate cureaua la tine!” Că pe vremea ceea se mai practica educaţia spartană pentru

băieţi. Şi atunci, ca să nu urmez traiectoriile celor doi părinţi, au zis să mă facă popă. Ei, n-a ţinut figura dumnealor, ş-am terminat liceul Gheorghe Şincai din Baia Mare, care pe vremea mea se numea Şcoala Medie Mixtă numărul 1 şi se făceau abia 11 clase. Este una dintre instituţiile de învăţământ reprezentative din judeţul Maramureş. Ei, curios a fost că, după terminarea liceului Şincai, ai mei tot nu au renunţat la ideea de a face preoţie şi m-au trimis în Cluj să fac greacă veche şi paleoslavă cu un seminarist, Simeon Telecan, în momentul de faţă parohul Bisericii Române din München de prin 75—76, că văzând el ce rai comunist avem noi aici, a preferat raiul capitalist şi a rămas în Germania. Dar Simeon ăsta, interesant este că era băiatul unui şofer de la partid din Cluj. Taică-su era şofer pe maşina de partid, iar fiu-su era student la Seminarul Teologic. N-aveau spaţii de locuit. Locuiau într-un demisol din ăsta, cu o cameră şi bucătărie. Şi atunci, ca să am eu, pe perioada cât mă învăţa el greacă şi slavă veche, unde sta, mi-am băgat dosarul la Facultatea de Filologie în Cluj pentru admitere, ca să mi se dea căminizare. Şi în

felul acesta am avut unde să stau, fiindcă admiterea la Teologie se dădea după admiterea de la Filologie. Şi uite aşa, pentru a avea loc în cămin, mi-am depus dosarul şi m-am dus chiar şi la examen, că, dacă nu, te dădea afară. (*Zâmbeşte.*) Şi surpriza mare a fost după terminarea examenului de la Filologie, pe care l-am dat fără a avea vreun stres, deşi erau şase sau şapte pe loc pe vremea respectivă… Pe mine mă interesa locul în cămin, să întind cât mai mult de timpul acela, dacă se poate şi după 12 iulie, ca după aceea să merg la Sibiu pentru a da la Teologie… Stupoarea a fost… când s-au dat rezultatele, eram al doilea ca medie, admis al doilea ca medie la Filologie, deşi eu mă dusesem doar cu scopul de a obţine cămin. Sigur că m-am dus la secretarul-şef al facultăţii şi i-am zis că eu vreau să îmi scot dosarul. S-o uitat la mine aşa… cu o figură de leu întărâtat: „Ai înnebunit? Ai venit să iei locul cuiva, că pe locul dumitale nu mai poate veni nimeni. Dacă ai ştiut că nu-ţi trebuie facultate, nu trebuia să te înscrii!” Mărturisesc că îmi dădea inima ghes să merg spre Filologie, că… am terminat secţie umană şi la Şincai, în Baia

Mare. Pe vremea ceea limba de circulaţie era limba rusă, eu am făcut Facultatea de Limba Rusă.

Să înţeleg că dumneavoastră aţi mers să daţi admiterea la Filologie fără să le spuneţi părinţilor?

Ba ştiau că trebuie să mă înscriu la o facultate şi ziceau, înscrie-te ori la Filologie, ori la Drept, d-apoi să nu pici cu o medie să te faci de ruşine. Şi uite aşa am rămas student la Filologie.

Şi cum au reacţionat părinţii?

Au reacţionat firesc, pentru că nu erau habotnici, nu ţineau morţiş să fac Teologia, dar pentru sufletul lor ar fi fost bine. Fratele mamei, care era medic aicea în Baia Mare, şi el i-a mai muiat un pic pe ai mei: „Păi, bă, fraţilor, uitaţi-vă şi voi că comuniştii voştri distrug biserica, voi vreţi să îi daţi fiului vostru o meserie fără perspectivă?” Ş-atunci s-au mai muiat şi ei şi, fiind al doilea ca medie, primul a devenit preşedintele UASC-ului, sau… nu mai ştiu exact, Uniunea Studenţilor… şi eu, al doilea, am devenit şef de an. Dar n-a ţinut decât în primul an, că pe urmă am avut eu grijă să fac atâtea absenţe ca preşedinţia să treacă la o fată

care era conştiincioasă.

Cum era concepută atunci, în perioada comunistă, ideea de a face o facultate? Pentru că acum este o modă să ai studii, cum era atunci?

Pe vremea respectivă, numărul de locuri în facultăţi era foarte mic. Pentru că ideea în sine era de a da patriei-mamă muncitori şi ţărani. Ş-atunci sita de triere, a celor ce ajungeau la facultate, era foarte-foarte deasă. Erau facultăţi la care nu puteai să accezi decât dacă aveai recomandare de la comitetul din liceu. Mă gândesc la Drept, mă gândesc la Filosofie. Ei, faptul de a merge la facultate era visul foarte multor tineri. Cunosc colegi care au dat de 12 ori examen de admitere, deci 12 ani, de la 18 până la 30 de ani… Şi pe vremea Filologiei, fiind unul dintre studenţii buni, mă trezesc într-un an secretar de UTM pe an.

Ce însemna asta?

Uniunea Tineretului Muncitor, devenită pe urmă Uniunea Tineretului Comunist, care era pe filiera Partidului Comunist. UTM-ist eram din clasa a VII-a. Când ai împlinit 14 ani, dacă ai învăţat bine la şcoală, te făcea UTM-ist. Dar cum am ajuns

secretar pe an... pentru că acolo cine ridica primul mâna şi propunea, ceilalţi ziceau da, era unanimitate, nu exista votul real. Şi un coleg zice: „Dragomir! Cine-i pentru?” Şi sigur că toată lumea a votat. Şi ies afară şi zic: „Mă, nenorocitule, ce ţi-o trebuit, mă, să mă pui pe mine chestia asta?” La care el: „Lasă, mă, că cu tine n-o să facem şedinţă, puneam o fată, ne ţinea asta toată ziua în şedinţă de UTM”. (*Gesticulează.*)

Cum era la şedinţe? Ce se întâmpla mai exact?

La şedinţele UTM era foarte interesant. Se propuneau teme lunare, cum ar fi: luna asta vom discuta despre succesele obţinute la sesiunea din iarnă. Şi cei cu note de 5 şi 6 erau criticaţi tovărăşeşte de colegi. Altă dată era tema: „Cum ne achităm de reciclarea materialelor”. Ş-atuncea studentul aduna cam ce adună astăzi romii: hârtie, fier vechi, cartoane... Altă temă era: „Cum te comporţi în societate”. Revenim la secretar. N-am ţinut eu şedinţe prea multe. Dar în anul acela trebuia să fiu primit şi în PCR. Şi m-au primit în partid pe 22 decembrie 1959, şi partidul a căzut în 22 decembrie 1989. Să vedeţi aici coincidenţă!

Eu am fost membru de partid cu cotizaţia la zi. Păstrez şi astăzi carnetul de partid, dacă vreţi, vi-l şi arăt (*mândru*). Pe cei care după Revoluţie încercau să mă momească, le-am zis că nu pot. „Păi, de ce?” „Măi, uite, eu port ghinion, am intrat în partid în 22 decembrie şi pe urmă a picat în 22 decembrie. Dacă viu la voi la partid, s-ar putea să vă pice partidul!” Vreau să spun că în studenţie, ca să încheiem capitolul acesta, interesul meu era să nu pierd bursa. Că nu-l prea vedeam eu bine pe tata, săracul, care nu-şi putea plăti impozitele, dările, taxele, pe mama, care mulgea vaci la CAP, să mă ţină pe mine student în Cluj. Ş-atuncea ideea a fost să învăţ întotdeauna, să am peste 8,50. La noi bătălia era mare, fetele toceau. Când am terminat facultatea… Am uitat să-ţi spun că pe timpul verii, venind acasă, m-am împrietenit cu nişte oameni de la ziarul *Pentru Socialism*. Şi, cum scriam vara pentru ei, când s-a terminat facultatea, am venit la ei. Pentru că era tentaţia oricărui absolvent, dom’le, să prind oraşul, pentru că facultatea te obliga, am semnat un contract, mai ales dacă ai bursă, să ai trei ani de stagiatură la

ţară şi numai după să dai concurs şi să intri în oraş. Deci condiţia era, indiferent cu ce medie ai terminat... Doar prin cine ştie ce căi oculte puteai rămâne la oraş. Dar eu vorbisem cu ăsta şi mi-o zis: „Măi, dar să ştii că nu vii redactor sau ceva... vii corector, pleci de la corector, dovedeşti că eşti bun şi avansezi. Mă, băiatule, d-apoi trebuie să fii membru de partid”. „D-apoi sunt, ho!” „Atunci e bine!”

Ce beneficii vă oferea faptul că eraţi membru de partid?

Puteai accede în funcţii de conducere în primul rând, puteai urma cursuri de reciclare fără să plăteşti. Puteai deveni activist etc. Nu mă interesau pe mine asemenea funcţii, oricum. Am repulsie faţă de politică şi acum. Iar faţă de politica de atunci, mi-e absolut jenă să spun ce fel de sentimente am. Când am terminat facultatea, a fost în regulă, că n-a mai trebuit să mă duc la repartiţie pentru a obţine postul de stagiatură la ţară. Dar m-a învăţat cineva să nu fac prostia asta. „Du-te, măi, ia-ţi un post la ţară, că o să umble ăştia după tine, unde eşti, că n-ai cei trei ani. Că oricum te-oi întoarce în Baia Mare la ziar

dacă zici că ţi-au dat ăia deja de lucru”. Zis şi făcut! Când m-am dus să îmi iau repartiţia în învăţământ, ăştia mi-au dat delegaţie că-s în judeţ. Şi mi-au şi plătit drumul. Acolo era o fraudă mică pe vremea aia (*râde*), dar nu mai contează acum, că oricum s-a prescris.

Cum adică mică fraudă?

Păi, faptul că eu m-am dus prin delegaţie să iau repartiţie nu ştiu ce… că ar fi trebuit să mă duc pe banii mei, dar ăştia mi-au dat delegaţie.

Dacă era descoperită frauda, ce consecinţe ar fi fost?

eu fiind din structurile de partid, trebuia discutat de comitetul de partid. Aici iar era o chestiune… pe un membru de partid nu-l puteai aresta fără a avea acordul Comitetului de partid. Dar la un moment dat partidul se întărise aşa de tare, că numai pocăiţii şi cei care fuseseră condamnaţi nu deveneau membri de partid, că-n rest cu toţii eram. Nu puteai în viaţa socială să te mişti natural, dacă nu erai membru de partid. Şi unde m-au plesnit pe mine. M-am dus, mi-am luat repartiţia şi curios a fost că în anul respectiv a umblat Televiziunea

după noi. Se întorsese de la Moscova un activist de partid, nu mai reţin exact numele, Alexandru… se întorsese ăsta din Moscova, probabil că a făcut el ceva spionaj pe acolo, pentru că a venit, din ataşat cultural la Moscova, redactor simplu în Televiziunea Română. Deci căderea a fost aşa… vertiginoasă, la şi cum nu i s-ar fi deschis paraşuta. Ei, şi atunci, ăsta s-a apucat să umble după noi. Ş-au găsit studenţi pe la Drept care vindeau usturoi în pieţele bucureştene şi m-au găsit pe mine la *Pentru Socialism*. „Păi, tovarăşu', zice, cum h băiatul ăsta aici, când el trebuie să fie la ţară, să îşi facă stagiatura de trei ani? Ăsta este un aspect. Al doilea aspect: l-aţi luat în ziaristică fără să aibă origine muncitorească". Ş-atunci, scăparea mea a fost, Dumnezeu să îl ierte, secretarul cu propaganda de pe vremea aceea, Mitrofan Popa, un om inteligent, absolvent de Ştiinţe Economice, pe urmă a fost şi cadru didactic universitar, dar pe bune, nu gen Mischie, un om care, săracul, a murit de haltere (*face un gest ca şi cum ar bea dintr-o sticlă*). Efort prea mare la ridicatul de pahare. (*Râde.*) Şi ăştia au zis: „Dom'le, într-adevăr

am greşit”. Ăsta a fost un motiv pentru care eu nici măcar nu mai puteam rămâne în jurnalism, deşi mă angajaseră ăştia. N-aveam nici origine muncitorească, nici stagiatură, deşi aveam condei. Şi prin noiembrie, aşa ţiu minte, mi-am luat bocceluţa, am făcut şi prostia să iau cărţi cu mine, că doar ce dracu’ oi face eu trei luni unde luasem repartiţie, în Prelunca Veche. Noi, băieţii, când am terminat facultatea, am impus două condiţii. Comunele în care mergem să aibă două facilităţi: curent electric şi cârciumă. Eu, cum am ales în Prelunca, crezând că nu o să merg la ea, mi-am dat seama, când am ajuns, că acolo nu era nici curent electric, nici cârciumă. În schimb, la fiecare casă era cazan clandestin. Treaba cu cârciuma se suplinea în totalitate. Şi de acolo m-au prins şi m-au trimis şase luni în armată. Şi numai în armată mi-am dat seama că începusem să fac dependenţă de alcool. În sensul că gazda mea, care era un ţăran extraordinar de cumsecade, de şcolit, de autodidact, închipuie-ţi că ăla citise Dostoievski. Ţăranul citise Dostoievski! Mă poftea seara la un pahar de ceai popesc.

Ceai popesc?

Ceaiul popesc înseamnă trei sferturi din ceaşca de ceai cu ceai şi un sfert ţuică fierbinte. Ş-astă-seară am băut o cană, mâine două, şi tot aşa. Asta s-a întâmplat în noiembrie şi în martie m-au luat în armată. Draga mea, în armată, vreo trei săptămâni îmi lipseau ceaiul şi ţuica. Ş-uite aşa am ajuns profesor în Prelunca, după ce am plecat de la ziar, unde am stat din iunie până în noiembrie. În noiembrie m-o prins, în martie m-o dus în armată. După care m-au trimis ca director de şcoală la Crăciuneşti, lângă Sighet. Curiozitate sau nu, eram unul dintre puţinii directori stagiari, n-aveam nici definitivatul. Sigur că n-am fost primit cu buchete de flori şi cu braţele deschise, pentru că stricam nişte jocuri politice locale. Directorul pe care îl schimbasem era cumnatul secretarului de partid cu propaganda din comună.

Ş-au zis ei: lasă, că scăpăm noi de românaşul ăsta una-două, pentru că Crăciuneşti este localitate ucraineană. Ei voiau să mă lucreze pe la spate, dar eu terminasem Română-Rusă şi, cum ucraineana e din legătura limbilor slave, mi-

a trebuit mai puţin de o lună să înţeleg absolut tot ce discutau. Ş-am stat acolo doi ani de zile. După doi ani de zile, mi-am dat demisia, pentru că se acutizau problemele cu secretarul de partid. La vârsta aceea, cenzura este mică, diplomaţia aproape îţi lipseşte.

Pe vremea respectivă, mă tot bătea la cap un fost coleg de facultate: „Măi, vino la noi la Casa de Cultură. Tu ştii să cânţi şi la taragot – că făcusem în Cluj şi Şcoala Populară de Arte – avem nevoie de tine aici la folclor, îţi dăm cenaclul literar, o să fii metodist pe folclor şi literatură”. Zis şi făcut. Am cerut transferul din învăţământ şi am plecat metodist la Casa de Cultură din Sighetul Marmaţiei, unde am stat vreo trei ani. După al treilea an, în septembrie, mi-am dat seama că pentru a fi metodist la Casa de Cultură, nu îţi trebuiau studii universitare.

În ce consta, practic, să fii metodist?

Adunai de două ori pe săptămână ţiganii sau rromii, cum le zice acuma, cu iluzia că peste un an sau doi ani se va prinde un turneu în străinătate şi ei vor fi în orchestră. Pe aceleaşi motive veneau şi dansatorii.

Dansatorii, care majoritatea erau muncitori, funcţionari şi care chiar au performat în perioada respectivă. După trei ani, mi-am dat seama că nu are sens, pentru că visele cu străinătatea erau mai mult iluzii şi am solicitat reintrarea în învăţământ. În toamna respectivă, nu mai ţin minte anii şi nici nu are rost să fi dăm, m-am dus la o nuntă, lângă Săpânţa. Şi mă vede directorul şcolii care, culmea, îmi fusese coleg de cămin în Cluj. „Măi, Dragomire, dar ce îi cu ţine de eşti aşa cătrănit?” I-am povestit eu faptele cu Casa de Cultură şi îmi zice: „Mă, fii atent, la mine o plecat Tenenbaum, profesorul de rusă”. „Unde o plecat?” „în Israel, că s-a repatriat”. Ăsta era evreu. Este evreu şi trăieşte şi acuma în Sighet, că s-o repatriat şi o venit pe urmă înapoi. Nu şi-a găsit de lucru în propria ţară. Uite aşa am ajuns eu la catedră din nou. Când am ajuns acolo…

Zice: „No, bine ai venit, uite cum stă treaba. Iei clasa a IX-a”. „Şi câţi absolvenţi de clasa a VDI-a sunt?” „27”. „No, hai să vedem”. Când mergem în clasă, trei copii. Şi restul unde sunt? „Restul va trebui să mergi pe la familii să fi aduci la şcoală”. „Aaaoleu.

Păi, şi de când?” „De azi, de mâine”. Cu profesorul Dicariu mergem, îi adunăm. A doua zi iară... Câţi copii avem? Nouă copii la şcoală. A treia zi, 16. A început să se simtă mişcarea noastră. Că, dacă aveai neşcolarizare, pe urmă te ardea la salar. Oricum, trebuia să fi adun pe toţi... (*linişte, timp în* care încearcă să îşi mai aducă aminte detalii.)

Vine partidul local, toţi profesorii cu elevii la cules de mere la livezi. Că merele se stricau, dacă nu le culegeam. Mergem la cules de mere şi, când vine tractorul: „Cine îi tovarăşul Ignat?” Zic: „Eu”. „Sunteţi chemat la Sighet de către tovarăşul inspector Şantra”. „Păi, de ce?” „Nu ştiu!” Mă prezint în Sighet la partid, în birou, la tovarăşul care nu-mi dăduse voie să plec de la Casa de Cultură. „Tovarăşul Ignat, bună ziua. No, cum îţi place?” „E bine, zic eu, am reuşit în trei zile să aduc copiii la şcoală, e bine”. „Mă, profesor de limba rusă pentru ucraineni... Dar nouă ne trebuie un profesor de limba română pentru unguri”. „Adică cum?” „Adică nu te mai duci la Remeţ de mâine, ci te duci pe catedră de limba română la Câmpulung la Tisa”. Şi am ajuns

profesor de limba română la Câmpulung la Tisa. Pot spune că este perioada în care chiar am făcut profesorat de limba română. Primul lucru pe care l-am făcut acolo... am făcut un cabinet de limba română care să dea cât de cât imaginea că ne găsim în România. Cu portrete de scriitori, cu citate. Şi am reuşit. Pentru că elevii erau toţi vorbitori de limba maghiară în familie, le-am procurat dicţionare, acelea ale lui Vasile Breban, şi după o lună nu exista elev care... ce i-am învăţat eu primul lucru: atunci când nu înţelegi un cuvânt, du-te şi caută-l în dicţionar. Te uiţi la primele trei litere de sus de pe pagină şi-ţi dai seama. Şi făceam concurs, cine găseşte mai repede. Şi în felul ăsta am stimulat eu foarte tare învăţarea limbii române. Şi astăzi, după atâţia ani, într-o localitate unde nu se vorbeşte limba română, profesorul să fie de naţionalitatea respectivă.

Pentru că, vrând-nevrând, când copilul nu înţelege un cuvânt în limba română, să îl explice pe corespondentul din limba respectivă. Înţelegi?

Era o chestie frumoasă. Făceam seara ofiţer de serviciu pe comună împreună cu

paza comunală. Era o dormeză soioasă acolo în primărie, pe care mai puneam noi capul şi pe paznic îl trimiteam şi mai bea şi el o ţuică, ş-aşa... şi asta se numea că asigurăm securitatea comunei. Eu dormeam şi ăla era beat. (*Râde*.) Şi într-o seară din aia, tineri fiind, mai jucam un pokeraş cu băieţii, na, nu dormeam, fusesem chiar de serviciu. Şi sună directoarea din Câmpulung: „Mă, Ignat unde e?” „La ore. Da îi obosit, că o fost azi-noapte”. Suna de la inspectorat: „Să îl trimiţi la Bocicoiu Mare”. Când am ajuns la Bocicoiu Mare, acolo era casa de copii cu şcoală generală. Eu aparţinusem, când am fost în Crăciuneşti, de Bocicoi, Crăciuneştiul era sat, iar şcoala coordonatoare era Bocicoiu. Între timp, acolo se întâmpla nişte minuni. Era o contabilă, fie şi ea iertată... Sunt foarte mulţi cei despre care vorbesc la trecut şi astăzi ei miros florile pe la rădăcină... îşi băgase mâna în bugetul şcolii, erau copiii dezbrăcaţi, nemâncaţi şi sigur că pe ea au condamnat-o, o luat vreo opt ani şi ceva de puşcărie, iar directorul a fost schimbat. Cum, de unde le-o venit ăstora ideea, pe mine m-or chemat şi m-or numit

director acolo. Cum-necum, mi s-o închis cercul. Am ajuns de unde plecasem, Bocicoi, la Casa de Cultură. În tot acest timp, o a doua profesie a mea, sâmbăta, duminica eu cântam pe la nunţi, făceam industrie din cântat, din lăutărit. Vin acasă, îi explic neveste-mii că aşa o hotărât inspectoratul. Mărturisesc că am ajuns acasă şi l-am întrebat pe tata:. „Uite, tată, în ce conjunctură am intrat, m-o pus director acolo la casa aia de copii. Şi acolo sunt foarte multe chestiuni tentante. Sunt bani, sunt haine, alimente, lenjerie. Bine am făcut, că nu m-am putut nici prea opune?” Ş-atunce tata îmi răspunde cu o întrebare: „Cine o fost înainte director acolo?” Ăla din Târnaziu. „Păi, ce era el?” Profesor. „Bun, dar ce era? Era om sau era altceva?” „Păi, om era, ce să fie?!” „Păi, dacă te simţi om, rămâi şi tu la casa aia de copii”. Ş-atuncea, îndemnul ăsta perifrastic al lui taică-miu m-a ambiţionat. Să fiu în stare. Primul lucru când m-am dus, găsesc pe omul de serviciu beat mort. „Tovarăşe, de se mai întâmplă o dată, ai plecat din şcoală”. Peste două zile, omul la fel. Îi pun o hârtie în faţă, nu era în stare să scrie două cuvinte. Eram atent la

ce se întâmpla în unitate. Aveam doi muncitori. Şi i-o rugat cineva din sat să le facă nişte morminte, că se apropia ziua morţilor. Şi băieţii au luat două găleţi de var, ciment. După 24 de ore, le-am desfăcut contractul de muncă. „D'apoi pentru două găleţi de var?" „Da! Pentru două găleţi de var". Aveam televizoare cu lămpi prin camere pe la copii. Şi se tot stricau. Le trimiteam mereu la reparat. Până într-o zi… mă întâlnesc cu un prieten care era reparator de televizoare. „Mă, Dragomire, stai puţin. Tu nu-mi trimiţi aicea aparate stricate, îmi trimiţi numai aparate descompletate". Şi mă gândesc să fac eu un flagrant. Şi l-am prins pe băiat cu lampa în mână. I-am zis că-l dau afară. „D-apoi, domnu' Dragomir, pentru o lampă?" „Pentru toate lămpile, mă!" Şi uite aşa, lumea o prins frică de mine. „Mă, că ăsta râde, râde, dar şi când te prinde… tot ţi-o face". Şi de unde cineva îmi dădea că voi rămâne în casa de copii şase luni, am rămas 12 ani! (*victorios.*)

Spuneaţi că aţi fost membru de partid. Ce presupunea mai exact acest lucru?

Să ai funcţie politică. Era chiar o

expresie cu conotaţie erotică. Să fii membru în organ. Sigur că, fiind şef de instituţie, te implica automat în Comitetul de partid Orăşenesc. Unii puneau mai mult zel pe treaba asta, alţii puneau mai puţin. De aceea cred că n-am avut niciodată apetenţă politică, pentru că, de câte ori apăreau chestii din astea, eu le stricam jocurile. Se hotăra că dăm păşunea din dealul cutare lui cutare şi punea argumentele. Iar dacă îl auzeam eu că unul are argumente mai bune, iar ăla e pe pile, eram împotrivă. Era o altă chestiune, dom'le. Ca şef de instituţie erai de regulă şi propagandist. Chestia asta, şedinţele de partid erau cu tematică, dar le făcea secretarul de partid. Ce am făcut eu ca membru de partid?... Sigur că m-au pus propagandist. Trebuia să fac învăţământ politic. Ce însemna asta? Trebuia să înveţi din dească în dească documentele elaborate de partid. Cu dezvoltarea culturii, agriculturii, nişte aberaţii de astea. Trebuia să ai caiet de învăţământ politic, să conspectezi documentele de partid, să le înveţi. Sistemul acesta de îndoctrinare. Şi, dacă nu aveai conspectate chestiile respective, te penaliza. Nu-ţi dădea premiu,

care se dădea după competenţele de pe parcursul anului şi după rezultate. M-o pârât că lăsam colegii şi colegele să citească direct din broşura aceea cu Congresul. Şi am fost pârât că nu sunt exigent. Atunci nu erau reportofoane să mă poată proba (*zâmbeşte*), dar erau ochiul şi urechea partidului foarte prezente. Nu-ţi spun că am avut şi necazuri.

Aici voiam să ajungem. Ce riscuri v-aţi asumat? Aţi avut probleme cu Securitatea?

Ei, mie îmi este cel puţin ciudat să fi aud pe unii că au suferit din cauza Securităţii. Vreau să spun că pe mine nu m-a chemat niciodată Securitatea, nu m-au întrebat niciodată de sănătate, dacă mi-s ochii verzi, dacă am vreo măsea cariată, dacă am cârcotit contra tovarăşului Ceauşescu, nu m-a întrebat niciodată nimic. Deşi spuneam bancuri… şi bancuri politice, deşi i-am uimit pe nişte dascăli din Şieu, când, la începutul nunţii mele, eu la microfon am spus: „Stimaţi nuntaşi, să încep cu o rugăciune, să ne ridicăm toţi în picioare şi să zicem… În numele Tatălui şi-al Fiului”… şi am spus rugăciunea până la capăt. Şi ăia nu s-au entuziasmat ei atât de tare de cum am

cântat eu, cât s-au crucit, „cum spune acesta, măi, rugăciuni”. Sunt curios. Am fost un caz atipic şi cu toate astea pe mine nu m-o întrebat nimeni nimic. Dă-mi voie să am nişte rezerve faţă de ăştia de la Securitate. Aaa, mi s-a întâmplat o chestie cu Miliţia. Tot îmi făceau reclamaţie. Că se fură, că nu ştiu ce. Ş-au venit băieţii din Sighet, vreo cinci. Ofiţeri toţi. Şi m-au purecat, de la à la z. Nu s-o putut confirma nimic.

Asta s-a întâmplat când?

Când eram director la Boşcoi. Dom’le, acolo era şi o echipă de asta de reclamagii, toţi făcuţi pe vremea lu’ Stalin. Şi îi invit pe băieţi acasă, în Sighet. S-au uitat miliţienii prin casă, să vadă dacă nu cumva era ceva care să provină de la casa de copii. Da’ de unde, că eu aveam numai lucruri de calitate, nu eram eu să iau de acolo. Şi a trecut săptămâna asta, urma şedinţa de partid. „Mă, fraţilor, vreau să zic că a venit echipa de miliţie din Sighet, am aicea scris, cele sesizate nu se confirmă. Dar înainte de a discuta ceva direct la Miliţie, nu mai bine îmi ziceaţi mie direct? Mă, haideţi să ne înţelegem de acuma, când o mai fi aşa,

mergem şi rezolvăm împreună. Pentru că eu nu am nimic de ascuns, să ţiu cu unii sau cu alţii, să fiu părtinitor”. N-a zis nimeni nimic. Peste 20 de minute, îmi sună telefonul în birou. Căpitanul Bute de la Miliţia Municipiului Sighetul Marmaţiei. „Poftiţi tovarăşul căpitan”. „Poţi să vii până la mine?” Merg acolo, bat la uşă, intru… Mă ţine omu’ în picioare, tot învârte nişte hârtii, nu zice ia loc… nu prăjituri sau cafea, dar totuşi… era acea metoda comunistă de intimidare, că dacă îl ţii pe om, ăla îşi face procese de conştiinţă. „Tovarăşul căpitan, de ce m-aţi chemat?” La care el: „Mă vezi că stau?” „Nu, dar am şi eu problemele mele”. „Daaa? Tovarăşul director, nu-ţi imaginezi de ce te-am chemat?” „Nu!” „Chiar deloc?” „Chiar deloc”. „Tovarăşul director! Dumneata ştii foarte bine că Miliţia este emanaţie populară. Miliţia emană din popor, lucrează pentru popor şi lucrează cu oameni din popor. Dumneata cum îţi permiţi să ameninţi informatorii? Ce le-ai spus astăzi în şedinţă?” Deci, în 20 de minute după şedinţă, informatorul deja îl anunţase că i-am ameninţat. Ce i-o spus, nu ştiu… întotdeauna am ştiut cine o fost. Acuma, o fi

el pe partea pe care o fi, că e „dincolo”. Bun, şi miliţianul mă întreabă iară dacă nu ştiu de ce sunt acolo. „Mă, zic, eu atât le-am spus, că nimeni nu mai are voie să informeze decât dacă nu e închipuit”. „Bun, dar asta nu stabileşti dumneata”. „Nu, nici el nu stabileşte. Şi doi, înainte de a sesiza direct, poate putem rezolva pe plan local. Eu asta am spus”. „Bine” şi iar începe să învârtă hârtiile, nu zice să iau loc, nu nimic. Mă, acum, mama mă-tii, chiar m-am enervat! „Tovarăşul căpitan, mai aveţi vreo problemă cu mine?” „Dar te grăbeşti?” „Da!” „Unde?” „La meci!” „A, mergi la stadion, eşti cu maşina, nu mă iei şi pe mine?” Zic: „Da, vă iau şi pe dumneavoastră, cum să nu vă iau?” Deci după ce făcuse el pe dtrnil, cu intimidare şi alea… vine acum cu asta. Şi după 90 mi-a zis: „Măi, Dragomire, că tu ai fost un băiat bun şi nu ştiu cum”. Zic: „Da, şi tu ai fost un miliţian”, ăsta a fost răspunsul. Ceea ce nu puteau ei să facă era să aresteze un membru de partid, dacă acesta n-a fost discutat înainte în biroul de partid, în comitetul de partid. Ăsta era unul din avantajele prin care comuniştii se

autoprotejau.

Ziceaţi la un moment dat că aţi avut mai multe probleme cu Miliţia?!

Păi, ăla a fost singurul… A… şi ar mai fi unul, tot cu Miliţia. Un contabil de la casa de copii mi-a făcut o farsă. I-a completat la un tip o carte de muncă… ăla care n-a lucrat niciodată în casa de copii. Ăsta mai făcuse puşcărie şi vezi… infractorii ăştia au recidivă, oricine ce ar zice. Bietul om, i-a completat cartea de muncă unui ucrainean din Valea Vijeului, Dumnezeu să îl ierte, c-a murit şi ăla, cu care eu cântam la nunţi. Şi mi-au sesizat fetele din birou: „Mă, nu ştiu ce-i aşa agitat Grigor, contabilul nostru în ultimele zile”. Adică? „Măi, nu ştiu. Tot urmăreşte el ceva”. El urmărea să pună mâna pe corespondenţă. Şi într-o zi vine dispoziţie de la Oficiul de Pensii din Baia Mare cu numele respectiv. Vine secretara la mine speriată: „Directore, mă bagi pe mine în puşcărie?” „Eu pe tine, ai înnebunit?” „Păi, uită-te, tu ai semnat cartea asta de muncă pentru Havrileţ. Tu i-ai făcut la ăla vechime la noi. Ăla n-a lucrat nicio zi şi tu îi faci vechime de şapte ani?” Măăăi, nu-i bine, zic. Cine putea face? Chem tot biroul

la direcţie: „Domnilor, aici am un document fals, o carte de muncă completată aşa”. Când am văzut scrisul, eu am ştiut cine e, că l-am cunoscut. „În 24 de ore, dacă recunoaşte-ţi cine a fost, încercăm să o reparăm. Mergem, anunţăm la pensii că a fost o eroare, dacă nu... mă iertaţi, dar urmează calea poliţiei”. Nimeni, în 24 de ore nimic. Dimineaţa h mai chem o dată. Zic: „Domnilor, au trecut 24 de ore. Mai aveţi zece minute, dacă vă hotărâţi... da... dacă nu, eu am plecat la Miliţie”. Şi m-am dus în Sighet... că n-a venit, evident. Aveam un fost coleg de liceu, Vasilică Câmpan. Şi-i dau cartea de muncă. „Măi, Vasilică, ia uită-te tu, ce părere ai despre asta?” Se uită şi zice: „Măăă, păi asta îi completată aiurea. Uite, ăsta nu e articolul respectiv, ăsta nu e nu ştiu ce”. Că se pricepea omul, era la Judiciar. Era un băiet isteţ, dar a murit tânăr. „Măi, Vasile, uite care e treaba. Cineva mi-o falsificat semnătura, asta o ajuns la Oficiul de pensii...” Şi deja prima pensie era pe drum, că am investigat. „Păăăi, zice... să oprim prima pensie!” Repede, ia ăsta legătura la Oficiul poştal din Baia Mare şi dăm drumul la reconstituire.

Că eu ştiam, dar nu puteam zice că scrisul e a lu’ ăla.

Deci dumneavoastră aţi fost practic aici în colaborare cu Miliţia!

Da. Şi mă duc la el şi-i zic: „Măi, Havi, măi, ce rău ţi-am făcut eu ţie să mă bagi pe mine în puşcărie cu cartea asta de muncă? Eu intru în puşcărie, că aici apare semnătura mea. Acuma, tu trebuie să spui omul care ţi-o făcut treaba şi cu astea-s gata”. Acela, săracu’, era canceros, mai avea... în două săptămâni după aia, o şi murit. „Măi, omule, zice, eu nu pentru mine, că eu nu apuc pensia asta, dar pentru nevastă-mea asta amărâtă, că dacă eu mor rămâne fără venit”. „D-apoi bine, dar cine o fost omul?” „Nu spun, că i-am promis că nu spun”. „Mă, dar dacă eu îl zic din prima, răspunzi prin da sau nu?” Era şi şeful de post din Bocicoi cu mine, şi căpitanul. „Răspund”. Zic: „Grigor Petre”. „Da...” *Quod erat demonstrandum*. Hai înapoi, hai la Grigor. Merem. L-am chemat. „Păi, mă, omule, nu ţi-am dat două şanse? Trebuia să vii la mine, mergeam la Baia Mare, spuneam că e o eroare. Acuma, urmează calea legală. Că numai rău mi-ai făcut de

când eşti aicea!” Şi sigur că a fost condamnat, dar cu suspendare, că avea şi ăla 60 şi nu ştiu câţi de ani.

Deci, la casa de copii, acolo a fost o chestiune de probat, că să lucrezi cu copilul acela, de la care mulţi erau tentaţi să fi ia şi ciorapul. Eu totdeauna am fost de principiul că pe copiii ăia i-a bătut Dumnezeu, de ce să-i mai batem şi noi? Şi de aceea vă spun că mie nu mi-au plăcut ăia care furau. Pe o bucătăreasă, am vrut să o dau afară pentru un pachet de unt. Păi, în condiţiile în care la 230 de copii eu dau cinci pachete de unt, că atâta îmi dădea voie statul comunist dimineaţa, unul îl iei tu? Păi, ce rămâne, mă, pe felia ăluia? Un kilogram de unt la 230 de copii, împarte tu cum vrei! (*Revoltat.*).

Vreau să îmi spuneţi mai multe despre perioada în care aţi lucrat în presă. Cum era presa de atunci?

Presa de atunci se numea *Pentru Socialism*. Era un singur ziar, coordonat de Comitetul Judeţean de Partid, îl avea redactor-şef pe Ioan Reteganu, inginer, iar redactor-şef adjunct, pe un evreu, rudă cu Elie Wiesel, laureatul premiului Nobel

pentru pace. Are casă memorială acolo, în Sighet. Pe urmă… erau structurate… Secţia „Viaţa de partid”, care reflecta tot ce înseamnă succese obţinute sub înţeleaptă conducere a partidului. Se dădeau nume de muncitori, nu ştiu ce. Când mergeai să te documentezi la un material, mergeai la directorul întreprinderii sau la secretarul de partid. Ce spunea el era literă de lege, ceea ce spunea celălalt puteai să iei în considerare sau nu. Apoi, erau „Secţia economică”, „Secţia culturală” şi „Secţia socială”. Sigur că mai erau băieţii care încercau să bage sportul, că era semnificativ, şi pe urmă era Serviciul de corectură. Atunci nu se culegea pe calculator. Se culegea la tipografie pe plumb. Cu bare de plumb, cu matriţă cu linotip se aşezau pe pagină, manual se trăgea cu tuş. Era un proces întreg şi o rotativă mare, era lungă cam cât o batoză, pe care se puneau literele de plumb şi se imprima. Treaba corectorului era să nu scape greşeli de culegere, că era cules de secretare, pe urmă de la materialul cules trecea la linotipişti, pe urmă ajungeau paginile la tine şi trebuia să fii atent să nu

scape greşeli. Pe urmă, mai era capul limpede, după tine. Capul limpede pe vremea aia avea şi rolul de cenzor. Dacă era vreo propoziţie care ar putea să lovească ideile de partid, ea trebuia scoasă. Să nu fie vreun cuvânt nelalocul lui, „domnul”, sau mai ştiu eu ce. Cuvântul „domnul” trebuie să fie înlocuit cu „tovarăşul”. Se mergea până acolo, încât s-a zis „tovarăşul preot”. Popa era de fapt „dom părinte”. Mi s-a întâmplat şi aicea o chestie ciudată, la un congres, aia putea fi urâtă de tot. Eram tineri, şi eu, şi linotipistul care culegea, şi ambiţioşi. Eu mă ştiam om cu filologie şi… mă, pe mine nu mă întreci tu, acolooo… culegător în plumb. „Mă, pui pariu că îţi bag greşeală în text şi nu o prinzi?” „Nu mi-o bagi, mă!” „Pe pariu?” „Pe pariu!” Şi pe o pagină de asta de nu ştiu care congres era dezvoltarea istorică… nu ştiu ce. Şi în loc de „dezvoltare” era „dezvoltare”. Şi văd eu *dezvoltare*, dar observ după ce dăduseră ăia bunul de tipar. Deci o trecut şi pe la capul limpede. Văd eu *dezvoltarea*, scot repede, scriu la margine şi strig la Mirciucă: „Mirciucă, vezi, colo la rândul doi”. Caută el şi vine cu matriţa. Apare „dezvoltarea”

istorică. „No, gata, ai văzut că n-ai băgat greşeala?” Dimineaţă, cum ajung în redacţie… „Fugi repede la tovarăşul Boca la partid că e agitaţie mare”. „Ce dracu’ am făcut?” „Tovarăşul Ignat, cine o umblat în pagină după cenzor?” „Eu”. Bănuia, că n-avea cine. Îi zic eu că am modificat, că era *dezvoltarea* în loc de *dezvoltarea*. „Păi, acuma cum e? Ai citit?” Măgarul de Mircea băgase în loc de v, z, dar la „istorică”, în loc de o, bătuse e. Şi a ieşit dezvoltarea „isterică” a României… Păi, ce să spui? Pe vremea ceea, dezvoltarea *isterică* în loc de dezvoltarea *istorică* putea însemna un an, doi de puşcărie liniştit. „Păi, măi copile, mă, două lucruri ai greşit tu. Unu, că ai umblat după cenzor în pagină şi doi, că n-ai citit tot rândul. O să fii penalizat, te scad cu atât. Şi să sperăm că nu o să sesizeze multă lume şi te scapi cu atât”. Dacă ai şti cu ce emoţii am trăit eu vreo lună după „dezvoltarea isterică”, nici nu poţi să-ţi închipui. În rest, era prostia că erai pe lângă linotipişti, inhalai plumb. Ăştia erau terminaţi pe la vreo 40 de ani, săracii. Că toţi erau cu plumb în sânge. Şi nu era salariul mare.

Spuneaţi că vă plăceau bancurile

politice. Daţi-mi un exemplu din vremea aceea.

Păi... se striga lozinca: „Ceauşescu pace, Ceauşescu pace”. Şi eu am spus: „Măi, nu-i corect”. „Dar cum e corect, măi?” „Ceauşescu, dă-ne pace!”

Acum, după ce aţi trăit atâta timp în comunism, dar şi în capitalism... era mai bine atunci?

Sunt trei categorii de oameni care afirmă chestia asta, că atunci era mai bine. Primii sunt naivii care încă le-a mai rămas acea îndoctrinare inerţială, şi aceştia sunt scuzabili. Cea de-a doua categorie sunt răuvoitorii care nu vor să recunoască libertatea pe care o avem şi cea de-a treia sunt nostalgicii. Foştii activişti de partid, care acum au nişte pensii ce alţii nici nu visează. Şi am să-ţi dau un exemplu. În Sighet, stând la curte, tăiam porcul. Şi aveam im vecin care venea şi ni-l tăia. Venea dimineaţă, înjunghia porcul, eu mergeam la muncă şi seara se lăsa cu cina porcului. Într-un an, vecinul Pătru al meu se pileşte un pic mai tare şi îmi zice: „Mă, eu diseară mă duc la serviciu, că-s de pază nu ştiu unde”. Şi seara îmi zice: „Măi, Dragomire, dar un

pahar de palincă nu-mi dai?” îi bag un pahar, aşa, de 100 de grame şi nu-l ia de la gură până nu-l gată. Eu niciodată nu am văzut un om îmbătându-se mai repede decât Pătru. În momentul acela, am văzut cum se transfigurează, cum îi cade capul, cum se împleticeşte şi iese. „Mulţumesc, noapte bună!” Seara, în bucătărie, unde se făceau preparativele, eu adusesem bateria de la Dacia mea, că seara se lua curentul. Curent electric nu era. Peste vreo zece minute, mă cheamă socru-miu afară: „Pătru îi căzut aici pe trotuar, lângă fundaţie la noi, şi trebuie dus acasă”. Bun, dar ne trebuie lumânări. Că trebuie să iau bateria să o pun în Dacie şi aşa... Am făcut eu toată operaţia. Se ridicase omul copăcel de lângă zid şi se ţinea zdravăn de zid, să nu pice zidul. Zic: „Pătrule, dragă, hai să te duc acasă”. „No, că bine ai face, că uite, am fost aici la un prieten să fi tai porcul şi m-am cam şumenit”. „D’apoi, la mine ai fost”. „Lasă, măi, că am fost aicea la un prieten”. Nu mă recunoştea. Îl iau în maşină, îl pun pe scaun. Şi zice: „Mă, dar nu ţi-oi plăti acum, că mi-o dat prietenul ăsta al meu 50 de lei, dar nu ţi-oi da banii acuma”. „Omule, dar

nu-mi trebuie, că eu sunt”. „Dar nu-i nimic, că îţi dau nişte caltaboşi, nişte came”. Şi l-am dus pe poartă până în casă. Dar, dacă eu a trebuit să îmi iau bateria ca să tai porcul, să o pun la maşină ca să îl duc pe ăla acasă, săracul… şi să mai spun că a fost bine în comunism? Atunci ori nu-s serios cu mine, ori n-am percepţie câtuşi de puţin reală. Nu! în comunism n-a fost mai bine! în comunism s-a căutat egalitarismul. Comunismul voia să facă un „pat al lui Procust”. Nu se poate face aşa ceva. Nu am niciun regret în ceea ce priveşte comunismul. Ce e bine… în perioada comunistă s-a construit.

Credeţi că mentalitatea pe care o aveţi acum este diferită faţă de cea pe care o aveaţi atunci?

Este iarăşi o tarla pe care am putea-o defrişa. Simt oameni adaptabili, dispuşi pentru schimbări. Şi simt oameni care sunt mai fixişti. Comunişti găseşti astăzi câţi vrei. Tendinţa spre totalitarism este de fapt lupta pentru putere. Mie mi-a plăcut să stau întotdeauna, şi ăsta cred că e rolul jurnalistului, într-un punct, de unde să pot observa totul. Cine, cum şi cât face bine.

Cine, cum şi cât face rău, şi să fi trag de mânecă. Ce aş mai reproşa eu sistemului comunist este că ne-a învăţat să nu gândim, să nu avem imaginaţie, să nu avem iniţiativă. Drept dovadă, eu şi astăzi sunt omul care aştept chenzina sau pensia. Condiţia fundamentală pe care o cer eu unui om de presă este să fie moral. Acum presa se compromite prin neprofesionalism, prin oameni agramaţi, dar care numaidecât vor să îşi vadă numele în ziar sau figura pe sticlă.

Vă mai aduceţi aminte de cozile care se făceau la magazine?

Eu, fiind tot timpul director de casă de copii, munca mea nu era pe lângă casă. Şi atunci ar trebui să le mulţumesc socrilor că m-au ajutat. Oricum erau cozi, şi lumea o ducea greu. Erau mulţi care mureau de foame. Te aşezai la rând de seară şi abia dimineaţa dacă prindeai ceva, acolo.

Aţi fost abordat de Securitate în scopul de a deveni informator?

Nu. Niciodată nu m-au întrebat nimic, nimic. Probabil că n-oi fi prezentat garanţie în ochii lor.

V-aţi gândit vreodată să plecaţi din ţară?

Am fost plecat cu ansamblul de la Casa de Cultură în Franţa. Ş-apoi acolo era capitalism. Şi un coleg m-a întrebat: „Măi, Dragomire, dar la noi când o să fie aşa?” „Măi, dar la noi îi socialism, noi luptăm împotriva capitalismului!” în 72, mi s-a propus să plec în Elveţia. Eram căsătorit de prin februarie şi asta a venit în august. Era periculos, era pericolul de a-ţi persecuta familia şi chiar au păţit-o urât mulţi. Ar fi fost frumos. Eu visam să lucrez în presă acolo, dar de unde, că nu ştiam decât rusă.

Dar acum banii cresc pe toate gardurile. Pentru cei care au tendinţă să plece, eu le zic că în România simt foarte mulţi bani. Trebuie doar să existe mintea să ştie să îi facă. Acum eu sunt doar un observator solitar al evoluţiei contemporaneităţii noastre. Am devenit un observator trist, dezamăgit, pesimist. Înclin să cred că vom ajunge ca o ţară sud-americană, ca Argentina, unde diferenţa săraci-bogaţi va fi enormă. Psihologia noastră mioritică nu ne învaţă să fim pragmatici.

ALEX GHIORGHIU

„La nivelul meu, ţările străine le vizitai pe hartă”.

Nume: Marian Badiu

Data naşterii: februarie 1949

Locul naşterii: oraşul Râmnicu Sărat

Ocupaţia: grafician

Relaţia de rudenie autor-subiect: nepot-unchi

Pentru început, cum vă numiţi, unde şi când v-aţi născut?

Ştii bine că mă numesc Marian şi Badiu, şi îţi mai simt şi unchi. M-am născut în acelaşi oraş ca şi tine, în Râmnicu Sărat, pe la 1949, într-o lună urâtă, februarie. Mie mi se pare frumoasă, poate că de atunci simt şi vesel. Hai să te întreb eu pe tine acum: care e rostul povestirii acesteia? Sau ce ai vrea să auzi?

Aş vrea să îmi povesteşti cum era atunci? Cum era viaţa? Ştiu că ai copilărit într-o perioadă tulbure a României, când ruşii erau în ţară.

Aşa e, când m-am născut eu, ruşii erau deja aici. Când eram eu mai mărişor, au plecat ruşii. Eu am avut, ai să râzi, eu am avut şi prieteni ruşi, copil fiind. Locuiam într-o casă cu etaj.

O casă naţionalizată, de la un negustor, Leca. Negustorul ăsta a avut atâtea case şi

atâtea prăvălii, că la naţionalizare statul

I le-a cam luat pe toate. El a rămas să locuiască în casa în care locuiam şi eu, la parter, şi pentru că tata a fost băiat de prăvălie la el, ulterior, când s-a înfiinţat noua întreprindere de comerţ din orăşel, sigur că da, a început să lucreze la această întreprindere. Fostul lui patron l-a preferat pe tata să locuiască în casa naţionalizată, la etaj. Aşa am ajuns noi acolo. Şi, dacă vrei să ştii cum a fost cu ruşii, în casa noastră la etaj au venit şi ne-au luat, ne-au rechiziţionat, cum se zicea pe vremea aia, salonul, o cameră mare-mare, cum nu se mai găsesc, în care se găseau o oglindă, o masă mare de 12 persoane, de 24 de persoane în total dacă o întindeai, şi o sobă de teracotă albă, frumoasă, ca pe vremuri, şi câteva scaune. Acolo, când eram mai micuţ, îmi amintesc că mă jucam cu trotineta, de jur-împrejurul mesei, atunci când nu avem musafiri, bineînţeles. Ei, salonul ăsta ni l-au rechiziţionat ruşii, l-au împărţit în două, o cameră pentru părinţi şi-o cameră pentru copii, şi-o chicinetă, şi am început să locuim cu ruşii… Rusoaica era învăţătoare la şcoala rusească care se

deschisese pentru copiii lor. El, bineînţeles, era militar, iar copiii erau… Ruslan şi Ludmila. Ei, de pe vremea aia îmi amintesc că Ludmila ieşea pe coridor cu o chiftea mare, ovală, şi cu o cană cu lapte dulce, şi mânca cu poftă. Copil fiind, îmi făcea şi mie poftă, şi mă duceam la mama şi îi ziceam: „Mamă, dă-mi şi mie chiftea cu lapte!” Şi mama se uita îngrozită la mine şi mă întreba: „De unde ai văzut tu chiftea cu lapte? Cum să mănânci chiftea cu lapte?!” Şi nu-mi dădea. Şi astăzi, la peste 50 de ani de zile, când am chiftele în casă, îmi iau şi mănânc cu lapte dulce, ca să-mi potolesc pofta de atunci.

Să trecem la prima experienţă comunistă!

Da! Am fost pionier, şi mi-a plăcut, şi am crezut. Am fost UTC-ist şi am crezut. Am fost UTC-ist până când, la o şedinţă la care se desfăşurau alegeri, am primit un bileţel de la unul dintre membrii organizaţiei, ca să îl propun pe viitorul candidat. Trebuia să pară chestia asta spontană, eu mă sculam în picioare şi ziceam: „Eu îl propun pe următorul candidat!” Şi trebuia să pară de la mine. Ei, îmi amintesc că, fiind cam ludic

de felul meu, cam înclinat spre joacă, m-am ridicat, am scotocit amândouă buzunarele, am găsit bileţelul şi am zis: „Eu, uite, mi s-a spus pe bileţelul ăsta că trebuie să propun următorul candidat”. (*Râde.*) Atunci s-a sfârşit cariera mea de UTC-ist.

Membru de partid nu am reuşit să fiu, pentru că nu am fost muncitor, nu am făcut parte din clasa muncitoare. Eram un amărât de intelectual, nici din ăla foarte răsărit, mai jos, la talpa intelectualităţii. Noi eram inutili, nu făceam nici bine, nu făceam nici rău şi nu se lega nimeni de noi. Când am venit la Bucureşti după terminarea armatei, venisem la facultate şi aveam nevoie şi de un serviciu, îmi amintesc că am avut o experienţă plăcută cu un secretar de partid de la uzinele Autobuzul. Pentru că, sincer să fiu, am venit în Bucureşti la o cunoştinţă care locuia pe Giurgiului, în clădirea în care locuiesc şi acum. Am sunat la Autobuzul, l-am cerut pe secretarul de partid, i-am spus cum mă cheamă, i-am spus de unde vin, i-am spus la ce mă pricep. Mi-a îngăduit să ne vedem a doua zi.

Şi a doua zi m-a angajat. Şi-aş putea spune că mie mi-a priit, am avut parte de un

secretar de partid care a fost omenos. A, mai târziu am îndurat ca oricare, dar era, cum să spun, la vremea aceea mici măcar nu ne simţeam că suntem împotriva… ştiu eu… La noi nu era dizidenţă, vorbeam pe la colţuri, spuneam bancuri şi ascultam Europa Liberă. Adevărată dizidenţă nu am ştiut să facem, nici măcar nu am fost în postura să facem aşa ceva, nici nu am avut în jurul meu o organizaţie sau, ştiu eu, prieteni care să mă coopteze. N-aş putea spune că regret, nici că mi-aş fi dorit… ca fire, nu am avut o pornire aşa revoluţionară, prea revoluţionară, prea războinică. Nu, n-aş putea spune că aş fi fost cel mai straşnic dizident, sau că aş fi suportat o dizidenţă din asta. Nu mă văd. Recunosc că nu mă văd.

A, ce pot să spun este că, la una din nenumăratele întâlniri sau vizite ale lui Ceauşescu care se petreceau la uzina noastră, fiind grafician… e penibil ce spun acum: dacă eram grafician, lucram la grafice. (*Râde.*) Sună comic. Da, făceam foarte multe panouri cu foarte multe grafice, care la vremea aceea se făceau cu o tehnică rudimentară, care presupunea o

muncă de zile şi de nopţi din partea noastră, a celor de la proiectare, şi care întotdeauna sfârşeau prin a fi greşite la capitolul cifre şi la capitolul indicatori. Drept pentru care, după trei nopţi de lucru, venea câte un activist de la un ştiu ce sector de partid, sau ce nivel de partid, care citea, rămânea înmărmurit, ţipa, şi se schimbau toate şi luam munca de la capăt. Ştiu că odată m-am şi războit, m-am revoltat. După trei nopţi nedormite, mi-au cedat nervii şi cred că l-am băgat undeva pe la origini pe unul din activiştii ăştia, drept pentru care în noaptea respectivă am fost invitat să mă duc să mă odihnesc acasă şi a doua zi nu am mai avut voie să intru în uzină. După aia, mi-au găsit tot ei loc, că eu am tot ţipat că pe vremea aia nu aveai voie să nu ai serviciu. Şi mi-au găsit loc la altă uzină, şi trebuia să am o sancţiune, şi trebuia să bifeze ceva să pară, acolo, o sancţiune. Cam aşa a fost până la Revoluţie. Cam aşa a fost când, într-una dintre seri, pe 21 decembrie, după ce aflasem şi noi de la diverse posturi de radio şi de la colegi ce se petrecea în ţară, iar la uzina nouă, unde fusesem angajat, aflasem de cu seară ce grozăvii se petrec la

Timişoara şi ce hoţi şi bandiţi sunt acolo, în seara respectivă m-am dus şi eu la Universitate şi am avut parte, pentru puţin timp, ce-i drept, de furtunoasa „Loviluţie”, cum îi zicem noi acum, după atâta vreme. După asta, după ce s-a sfârşit, eu am făcut parte din gărzile acelea care pichetau uzinele şi am făcut chestia asta cu arma în spate. Ţin minte că m-am suit să sting un reflector care bătea înspre noi, fără să-mi dau seama că puteam fi ochit în orice moment.

Un alt moment care hai să zicem că m-a marcat s-a întâmplat, dacă îmi aduc bine aminte, chiar în aceeaşi noapte. Pe când patrulam, unul din colegii care erau cu mine a văzut un om care încerca să plece cu ceva din curtea uzinei. Nu ştiu unde îmi era capul atunci, dar am luat arma şi l-am somat. El nu a reacţionat şi şi-a văzut de drum. Atunci am tras un foc de avertizare, moment în care ăsta s-a trântit la pământ şi a îngheţat acolo. M-am uitat… a încercat să fure câteva kilograme de aluminiu. Bine că s-a oprit, pentru că mă gândesc că îl aveam şi azi pe conştiinţă. Unele din momentele astea trăite de mine la Revoluţie au fost

consemnate de bunul meu prieten, scriitorul Xitel Constantinescu, în cartea lui de memorii. Dacă vrei şi ai timp, o să-ţi citesc pasajul… (*Răsfoieşt cartea*.) A, uite că am găsit: „Ora 14.45. Sună telefonul. Marian. «Ai fost în oraş?» «Nu.» «Păcat.» «Hai, spune-mi, am auzit ceva, dar nu ştiu nimic precis!» (…) Marian se afla la Piaţa Romană. De acolo mi-a dat telefon.

(…) Marian continuă să fie reporterul meu de război. Îmi telefonează drumurile lui entuziaste, de oriunde găseşte im telefon. Aflu că au apărut elicopterele, au ţiuit gloanţe, că tancuri amfibii au dat buzna în mulţime, ca la Timişoara. Îmi spune: «Am vrut să-ţi dau telefon de la restaurantul Pescăruşul, dar n-am găsit telefon liber. Ai fi auzit şuierat de gloanţe!»”.

Ai carnet de revoluţionar?

Mai târziu, când s-au făcut înscrierile pentru certificatele de revoluţionar, am fost invitat şi eu să-mi depun actele şi, când am văzut ce tovarăşi firoscoşi şi-au făcut şi ei hârtie ca să primească şi ei, sau să fie numiţi revoluţionari, m-am lipsit.

Spuneai că hai să-i spunem teapa de intelectuali minori din care făceai parte nu

prea era băgată în seamă de nimeni. Cum era viaţa de intelectual pe vremea aceea?

Uite cum stau lucrurile. Au existat mai multe niveluri. Un nivel al intelectualilor cunoscuţi care erau în vizorul aparatului Securităţii, dar nu ştiu multe amănunte despre lucrul acesta. Unchiul meu, scriitorul Titel Constantinescu, a avut confruntări cu Securitatea, dar în ce sens a avut confruntări cu Securitatea?... El a avut confruntări cu securistul din radio, care venea şi prin diverse mijloace le impunea, adică venea şi se ocupa de textele respective care trebuiau controlate, erau mici bârfe, se ştia că unii dintre colegii lui erau turnători la Securitate, şi asta se vedea prin faptul că plecau în străinătate, aveau căile deschise, lucru pe care nu-l avea toată lumea. Spun încă o dată, nu am făcut parte din zona aia care să simtă că face dizidenţă, nu. Zona din care făceam eu parte era zona tinerilor care frecventau teatrul, nu toată lumea trebuia să frecventeze teatrul. Dar eu eram din zona aceea, care frecventa teatrele, galeriile, anticariatele şi sălile de spectacol.

Momentele neplăcute s-au legat de locul

de muncă. După episodul Autobuzul, au mai existat mici frecuşuri. La noul loc de muncă, eram tot în proiectare şi tot aşa, pregăteam momentele speciale de 23 August, momentele de 1 Mai, când erau tensiuni, erau frecuşuri, că trebuiau pregătite foile acelea de spectacole mamut, când aveam grupa mea de la arhitectură, făceam panourile acelea vivante, dacă ai văzut, acelea care se schimbau cu chipul ei, cu chipul lui. Făceam plăcuţele acelea. Un moment neplăcut a fost când unul dintre colegii noştri, bine că nu s-a întâmplat, a uitat regulile de perspectivă şi a executat pe podeaua mare a unei săli de sport de la Arhitectură, a executat corect tabloul din plăcuţe, numai că pus în stadion, ţinând cont de curbura şi înclinaţia stadionului, chipul dragei tovarăşe a ieşit foarte-foarte umflat, cu fălcile trase, şi turtit. A fost un moment neplăcut, să zic, când s-a urlat, când am fost sabotori cu toţii, că s-a văzut asta pe stadion. N-a intrat nimeni în puşcărie pentru această gafă. În puşcărie se intra pentru lucruri serioase. Încă o dată îţi repet, nu era la nivelul meu. La nivelul meu doar se auzea de chestiile astea. Încercam

să ne ferim pe cât puteam. Este un sentiment de laşitate, dar cam asta era realitatea... Ce să spun, când s-au sfârşit toate chestiile astea, când a început noua epocă, când în 90 ne-am trezit că suntem foarte liberi, unii dintre noi au cam pierdut vremea prin Piaţa Universităţii, printre „golani”, crezând din tot dinadinsul că acolo se poate schimba ceva, iar alţii mai deştepţi au făcut bani în perioada asta, au mimat diferite pasiuni pentru partidele de la guvernare, au prosperat. După Revoluţie, meseria mea de grafician a căpătat o mai mare atenţie şi am simţit că fac munca mai cu interes, cu pasiune. Asta e o realitate.

Din ce mi-ai povestit cu alte ocazii, am aflat că socrul tău făcea parte din aparatul de conducere comunist. Cum era această situaţie?

Socrul meu a fost de profesie agronom şi, printre alte meserii pe care le-a avut, şi-a început şi el cariera ca inginer agronom, apoi şef de fermă, până când a ajuns la Bucureşti, la Ministerul Agriculturii, unde a urcat încet-încet până la funcţia de director general pe probleme de Muncă şi Salarizare din Ministerul Agriculturii. I-a fost bine o

vreme îndelungată, iar când nu s-a mai putut, a ieşit la pensie. Eu zic că a fost într-un fel sau altul un profitor al sistemului, dar om muncitor, în schimb, un om care nu a făcut carieră numai şi numai pentru că era membru de partid. Recunosc cu multă sinceritate că nu ştiu dacă a fost membru de partid până la capăt, ştiu doar că asta i-a fost funcţia şi că de la nivelul ăsta şi-a ajutat, bineînţeles, nevasta, care era şefa unui centru de control de medicamente, şi bineînţeles şi pe fiica lui, care, după ce a terminat Facultatea de Biologie, a lucrat la Institutul Pasteur. Ce e interesant e că, după Revoluţie, socrul meu, care o ducea destul de bine, avea o vilă în 1 Mai, construită, e adevărat, pe banii lui, avea maşină, avea şofer, îmi amintesc că la Revoluţie avea 600.000 de lei la CEC, o sumă enormă pentru vremea aceea, socrul meu nu a reuşit să se adapteze: era tipul de intelectual care nu se putea adapta. Nu a jinduit după vechiul regim sub nicio formă, a rămas în băncuţa lui de pensionar, cu un nepot de crescut, pe care trebuia să îl ducă la şcoală, să îl ia de la şcoală, şi cu micile tabieturi ale bătrânului pe lângă casă, pe

lângă familie, el fiind un familist convins.

Să ne întoarcem la momentul dinainte de 89. Cum făceaţi rost de bunuri care nu se găseau pe piaţă?

Era un mic trafic la fiecare întreprindere... Erau oameni care într-un fel sau altul făceau rost de valută şi cu care cumpărau şi cafea bună. Aşa reuşeam să luăm cafea. Ciorapii de damă de calitate, ciocolata, bomboanele bune se luau tot aşa. Asta era formula de achiziţionare. Mai existau, e adevărat, pentru cei cu bani, casele de comenzi, unde făceai comandă şi îţi aduceau carne, ulei, cu singura problemă că la fiecare comandă trebuia să înghiţi o grămadă de produse de băcănie de care nu aveai nevoie. Sigur că existau privilegiaţi, care nu aveau nevoie de stilul ăsta de aprovizionare, ei beneficiind de aprovizionarea cu circuit închis. Uite, cum erau securiştii. Am şi eu acum un vecin, care a făcut parte din Securitate şi venea mereu acasă cu lădiţe cu legume, cu came. Mă rog, el spunea că le cumpăra, dar nu am cum să ştiu. Alt mod în care puteai să faci rost de o pâine în plus sau de un kil de carne era să-ţi faci relaţii la şefii de

alimentări. Dar şi atunci erai la mâna lor. Când te duceai să cumperi, te umileau că de ce ai venit atunci. Totul se desfăşura după cum aveau ei chef. Ciudat e că, şi atunci când dădeai şpagă, tot la mâna lor erai. Era greu şi cu bunurile intelectuale, dacă putem să le zicem aşa. Era foarte greu să faci rost chiar şi de reviste mondene. Ţin minte că, după multă vreme şi după multe încercări eşuate, am reuşit să-mi fac un abonament la revista *Paris Match*. E drept, asta am reuşit-o prin intermediul unei rude care era stabilită în Australia. Când mi-a sosit primul număr, ţin minte că avea câteva pagini rupte. Mai târziu am aflat că pe paginile respective era vorba despre vizita lui Valentin Ceauşescu în Anglia, unde a fost surprins de fotografi în prezenţa prinţesei Margareta de România. Îţi dai seama la ce nivel ajunsese paranoia lui Ceauşescu…

Cum te distrai pe vremea aceea?

Păi, am zis şi mai devreme, eu eram din generaţia care se ducea frecvent la spectacole, la filme, colinda galeriile de artă şi sălile de expoziţii. Teatrul pentru noi era un mijloc de evadare din cotidian, de a uita puţin de problemele de zi cu zi. În vremea

aceea, regizorii se întreceau în a găsi conotaţii antisistem în replicile actorilor. Le ziceam „şopârle”. Eu am impresia că Securitatea ştia de acestea, dar nu intervenea, pentru a lăsa o impresie de libertate, şi poate că ştiau că oamenii aveau nevoie să se destindă. Ce regret eu este faptul că după Revoluţie libertatea, cu care mulţi nu eram obişnuiţi, i-a determinat pe unii regizori să folosească abuziv în spectacolele lor aluzii sexuale, nuditate în exces, şi asta numai de dragul de a părea moderni sau lipsiţi de prejudecăţi. Şi poate asta a dus la spectacolul de prost gust cotidian pe care îl vedem în fiecare zi de mai bine de 15 ani. Sunt, poate, nostalgic după ceea ce cred că era singurul lucru bun în acea perioadă. Poate pentru simplul fapt că erau atât de puţine momentele astea de eliberare, fiecare îşi dădea silinţa să iasă bine, şi zic eu că lucrurile aveau alt farmec atunci.

Ai fost vreodată abordat de Securitate?

Spre nenorocul meu, în perioada în care am făcut armata, am avut nu neplăceri, e mult zis, dar m-a abordat im securist.

Într-una din zile m-a abordat părinteşte

un ofiţer care m-a invitat la el în birou. Trebuie să menţionez că am făcut armata la Transmisiuni, Grupul de telefonie, şi datorită dexterităţii şi dicţiei mele, fusesem desemnat centralist al unităţii. Din postura aceasta, sigur că-i cunoşteam pe toţi ofiţerii din statul major. La întâlnirea cu ofiţerul de care îţi spuneam, acesta mi-a vorbit cu multă pasiune despre meseria lui şi a început să-mi povestească că simt nenumăraţi duşmani ai patriei, mulţi indivizi care vor să facă rău poporului, sabotând pe diverse căi economia, sau ştiu eu ce alte grozăvii pun la cale, că o atare stare de lucruri cere vigilenţă din partea noastră, a tuturor, şi că în sensul ăsta îmi propune să fi aduc la cunoştinţă dacă cunosc printre colegii mei situaţii care să îmi creeze suspiciuni. M-a chinuit aşa tot întrebându-mă dacă a spus cineva ceva, dacă a ridicat vreo suspiciune, vreme de câteva luni. La răspunsurile mele în doi peri şi la vizibila încercare a mea de a mă sustrage unor răspunsuri, a abandonat, în cele din urmă, iniţiativa de a mă recruta. Nici astăzi nu înţeleg cum am scăpat aşa de uşor. Mai târziu, când lucram la uzină, cu toţii ştiam

de existenţa unor turnători, cum ţi-am mai zis. Dar pe lângă ei erau şi ofiţeri de contrainformaţii. Şi azi îmi aduc aminte de Camera 16, unde cu toţii ştiam că este biroul lor. După Revoluţie, când s-a deschis această cameră de către muncitori, au găsit un dulap plin de casete cu înregistrări de telefoane şi convorbiri din birouri, în orice caz, singurul incident în care vreunul dintre muncitorii de la uzină a avut probleme cu Securitatea s-a întâmplat într-o primăvară, când unul din colegii mei a luat-o razna. Omul voia să plece în afară şi, cum pe vremea aceea era o mare problemă, i s-a refuzat de mai multe ori lucrul ăsta, presupun că a clacat. După cum ţi-am zis, într-una din zile a venit la muncă şi s-a suit pe unul din turnurile de apă de la IMGB (întreprinderea de Maşini Grele Bucureşti – *n.n.*). Ţin minte că a venit un coleg la noi şi ne-a spus să mergem repede afară, că s-a suit X, nu mai ţin minte cum îl cheamă, pe turn. Deja afară era nebunie şi agitaţie, şi respectivul era sus şi ţipa că, dacă nu-l lasă să plece în afară, se aruncă. Într-un final, l-au convins să coboare şi l-au luat securiştii. După aia, nu am mai auzit nimic de el.

Cum puteai să vezi o ţară străină pe vremea aceea?

Mai degrabă cum *nu* puteai. La nivelul meu, ţările străine le vizitai pe hartă. Eram foarte mândru pe atunci că puteam să îţi descriu ţări precum Franţa, Italia, Belgia, urmărind traseele pe hartă. Şi mai târziu, după Revoluţie, când un văr al meu plecat în Italia la muncă s-a întors după patru ani, eu îi puteam povesti mult mai multe lucruri despre Veneţia sau Roma, despre cum se trăieşte într-o familie din sudul Italiei, în care mama este capul familiei până la moarte, chiar dacă copiii ei se căsătoresc şi au copii. Revenind la întrebarea ta, puteai să vizitezi atunci ţări din lagărul comunist: Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, şi mai ales URSS, unde de altfel am fost şi eu, în câteva excursii frumoase. Prima dată am văzut Chişinăul. Înainte de a pleca, un coleg care avea rude acolo, m-a rugat să duc un mic pachet pentru rudele lui. Mi-a dat numărul de telefon şi, odată ajuns, am sunat şi a venit la hotel la mine ruda colegului, care m-a invitat seara la restaurantul Butoiaş. Era un butoi mare cât o casă, în care era restaurantul. Aici ruda colegului cânta

romanţe româneşti. La încheierea programului, m-a invitat la ea acasă, unde, deşi era trecut de miezul nopţii, am petrecut până la ziuă. Şi-a trezit soţul, profesor de fizică, şi pe copii, Galea şi Valerii, care, urmând talentul mamei, lucrau în domeniul artei.

Am mai făcut o excursie la Moscova, unde am rămas impresionat de muzee şi, ai să râzi, de metroul moscovit, şi o altă excursie foarte frumoasă în care am văzut Batumi, Suhumi, Soci şi Samarkand. Am rămas surprins că ruşii nu contrafăceau produsele care, spre deosebire de ce se găsea la noi, erau bune şi gustoase. Pentru mine, care veneam dintr-o ţară a surogatelor, lucrul ăsta era chiar ciudat. Pot spune că şi oamenii mi s-au părut extrem de apropiaţi şi deschişi. Atunci am înţeles eu de ce despre ruşi se spunea: „Un rus – un beţiv, doi ruşi – doi prieteni, trei ruşi – un cor şi patru ruşi – o revoluţie”. Tot atunci am înţeles cât de util mi-a fost îndemnul „învăţaţi limba rusă cântând”. Îţi pot spune că din acel moment am devenit filorus, eu având deja o pasiune pentru literatura şi filmele ruseşti, cu secvenţele acelea statice

şi lungi, în care simţeai toată stepa rusească şi îţi răsunau în gând versurile lui Esenin, voi cai, voi cai şi voi sănii, voi sănii”…

Aşa, la final de discuţie, poţi spune că regreţi acele aşa cum am auzit pe mulţi din generaţia ta spunând?

Nu! Nu regret vremurile, în schimb regret anii pe care nu îi mai am. Simt convins că, dacă aş avea anii de atunci, aş şti să fac mult mai multe. Cel puţin aşa mi se pare mie vremea de acum. Că îţi oferă mult mai multe posibilităţi şi ai mai puţine îngrădiri decât erau pe vremea aceea. Nu pot să zic că am fost un iubitor al acelui regim. Eu nu am ştiut altceva. M-am născut în el şi a trebuit să trăiesc. Am zis, poate regret acum şi anii, şi, poate, distracţia aşa cum o percep eu, dar nu regimul.

ANDRA GEORGETA MARDARE

„Cu relaţii se putea obţine aproape orice”.

Nume: Alexandrina Iulia Roşculeţ Data naşterii: 18 mai 1926 Locul naşterii: Călăraşi, jud. Ialomiţa Stare civilă: văduvă, fără copii

Ocupaţii anterioare: planificatoare, muncă de secretariat la Centrala

Materialelor de Construcţii Statut actual: pensionară

Când v-aţi născut şi în ce localitate?

M-am născut în 1926,18 mai. În Călăraşi, judeţul Ialomiţa. Acolo am terminat liceul şi în perioada aceea am avut necazuri cu mama, care a fost foarte bolnavă. A avut o boală din asta cumplită, a făcut un cancer... (*suspină*) la care nu ne aşteptam. Sora mea era în Bucureşti, eu eram acolo... Şi bineînţeles că am întrerupt liceul; n-am mai putut, că am avut grijă de mama mea. Nu ştiam, nu-mi dădeam seama de boala respectivă, că s-a manifestat printr-o... cum să spun eu... a avut o hemoragie de nu se mai oprea. Şi atunci, speriată... am avut o prietenă şi vecină de seama mea... am fugit la doctor şi l-am adus, pentru că mama a leşinat. Am lăsat-o acasă, că eram numai eu cu mama, tata nici nu ştiu unde era (*suspină*). Era în timpul zilei, aşa, pe la prânz, nu-mi mai aduc bine aminte. Ştiu că am fugit la un doctor, a venit, l-am adus, a văzut-o şi ne-a spus, aşa, despre ce e vorba, în mare, dar nu ştiu, nu mă aşteptam. După aia a rezistat foarte mult, adică o perioadă şi-a revenit, a făcut

un tratament.

Eu între timp am terminat liceul şi am luat serviciu acolo, în Călăraşi. Şi de acolo serviciul meu s-a mutat la Constanţa şi a trebuit să mă duc cu toată lumea, ca toţi salariaţii, să mă mut acolo, departe de părinţi.

De ce aţi plecat la Constanţa?

M-am bucurat, pentru că acolo aveam rude apropiate cu tata. Şi aşa am plecat la Constanţa, dar între timp ţineam legătura acasă cu sor-mea, pe-o parte, şi cu tata, pe altă parte. Ştiu doar atât, când i se făcea rău şi eram anunţată, ştiu că fugeam de la serviciu, mi-aduc aminte, pe scara trenului, mă urcam în ultimul moment, că plecam de la serviciu şi mă duceam în ultima clipă să mă duc acasă, bineînţeles. Am stat o zi-două, nu ştiu cât am putut să stau atunci. Şi tot aşa am dus-o... După aia, iar plecam, iar făceam naveta, până în cele din urmă s-a făcut mai bine, s-a simţit foarte bine, că nu prea mânca, şi atunci eram foarte îngrijorată, şi între timp am primit scrisori, îmi scria tata, că e mai bine şi chiar mama mi-a scris, şi atunci m-am bucurat că am văzut scrisoare trimisă de mâna mamei

mele, însemna că vai… însemna că-i bine. M-am bucurat, eu nu prea ştiam, că mă ferea sora mea. Ea ştia exact ce ne-aşteaptă, şi în cele din urmă, când i s-a făcut foarte-foarte rău, ştiu că a transportat-o cu salvarea aici, la Bucureşti. Aici a stat o perioadă, a fost foarte bine îngrijită, ştiu pentru că mergeam foarte des şi eu, şi sora mea. Intram, deşi nu era ora de vizită.

La ce spital a fost internată?

La Colţea. Nu ne dădea voie să intrăm mereu, era greu. Dar ne aranjasem noi cumva şi intram. A fost o perioadă iară bine, foarte bine, că a mai trăit încă aproape doi ani după criza aia cu hemoragiile. Nu-ţi spun ce-am putut să spăl atunci. Spălam… spălam.

Şi aici la Bucureşti, după aceea am venit, a scos-o din spital sora mea, a stat la ea o perioadă. Ea, săraca, o avea pe fata ei mică, era… abia născuse şi a trecut şi ea printr-o perioadă când nu trebuia… dar, mă rog, aşa a fost să fie…

Eraţi nemăritată?

Nemăritată… eram în… aşa… eram în perspectivă. Eram cu rudele viitorului meu soţ, Alexe. Erau rude multe, toate surori, cu

suflet bun, mă luaseră ca şi când eram copilul lor. Şi am stat pe lângă ele, dar am stat o perioadă şi la o cumnată de-a mea care fusese căsătorită şi i-a murit soţul, un frate de-al lui Alexe. Şi după aceea m-am mutat la soacra mea, care stătea aproape. Am stat acolo cu ea, era bătrână, foarte bătrână, dar foarte bună, aşa un suflet bun.

Contează mult asta…

Da… Şi… of, Doamne, nu, înainte de a mă muta la neamuri, am stat cu chirie. Am stat şi eu pentru prima dată cu chirie. Am găsit o doamnă foarte drăguţă, cunoscută, feciorul ei era medic. Medicul lui Ceauşescu era… Dimitriu o chema, îmi aduc aminte. Avea o mamă bătrână, soţul ei era arhitect, avea o casă gen vilă, aşa… mai mare, cu o curte frumoasă. Mi-a oferit o cameră foarte frumoasă…

Unde? în Constanţa, nu?

Da, în Constanţa. Am stat acolo aproape un an de zile sau… Nu îmi mai aduc aminte. Dar am stat destul. Şi era şi aproape de serviri, foarte aproape. Şi în perioada în care am stat acolo, a profitat mama mea. Atunci s-a simţit mai bine şi a luat trenu şi a venit la Constanţa. M-a anunţat… Mi-a scris

şi eu, bucuroasă, m-am dus s-o aştept la gară. Eu nu prea ştiam, nu eram aşa lămurită. Eu nu prea credeam, dar sora mea ştia tot. Şi am aşteptat-o… A stat vreo două săptămâni. Mai aveam acolo nişte verişoare din partea lu' mama, şi alea erau bucuroase. O iubeau aşa de mult! Toată ziua erau acolo. Ea stătea cu mine, bineînţeles. Aveam un pat dublu, avea o sală unde să poată să stea… ea era mereu acolo, în mijlocul lor, când eu eram la serviri. Acolo s-a simţit foarte bine şi ea. Deci a avut perioade când s-a bucurat foarte tare. După aceea a plecat… A plecat iar la Bucureşti, la sora mea. Acolo sora mea ştia ce o aşteaptă, că o ţinea la curent doctoriţa. Avea doctoriţa ei care se interesa şi… încet-încet, aşa, încet s-a stins acolo, la sora mea. Acolo a murit. A venit şi tata, a stat lângă ea acolo.

Câţi ani avea?

Cincizeci şi doi de ani avea. Era tânără. Ştiu atâta, că o chema pe sora mea mereu să vină cu copilul la ea. Carmen, nepoata mea, era mică şi mama voia să o vadă, şi sora mea abia născuse, şi nu era uşor să o vezi pe mama ta bolnavă. Sora mea era îndurerată pentru că mama era ca orice

mamă. Când venea la ea, era de ajutor… ştii cum simt mamele? Ea făcea totul, ea îi făcea ordine, îi spăla tot ce avea de spălat prin baie, o ajuta foarte mult. Mă rog, eu eram prea tânără, mereu mă supăram şi îi spuneam mamei că de ce se duce acolo să-i spele rufele, să-i facă treabă, şi ea era aşa de fericită să facă ceva, să poată să ajute. Mai ales pe sora mea… în fine, şi acolo s-a stins. Am fost anunţată la Constanţa, ştiu că am fugit ca disperata, dar n-am mai prins-o în viaţă. A murit… A vrut sora mea să apuc şi eu să o văd, dar nu s-a putut şi am venit abia după ce s-a stins.

Am suferit foarte mult, dar m-a ajutat foarte mult că Alexe a fost alături de mine. Şi familia lui a fost alături de mine şi m-a scos din criza aia, din şocul ăla. Aşa a trecut timpul altfel… mai uşor, parcă. La serviri şi cu ele eram peste tot, unde se iveau ocazii. Aveau un cerc de prieteni, cum se poartă acum în străinătate. Aşa cum avea sora mea în America până acum câtva timp… (*Lăcrimează*.) Jucam remy, trecea timpul altfel. Pentru că mă luau cu ele, eu m-am simţit puţin mai bine. Încet-încet, am început să-mi revin. Atâta, singura bucurie

pe care o avea mama mea era că eram ca şi logodită cu Alexe. Ştia că simt pe drumul cel bun. Mama mea îşi dorea foarte mult să mă vadă căsătorită, la casa mea. Eee... şi aşa, a fost foarte urât. După aia, am rămas în serviri o perioadă lungă acolo, în Constanţa.

Unde lucraţi atunci?

Pe vremea aceea lucram la secretariat, adică nu, am lucrat o perioadă la planificare. Atunci eram planificatoare şi eram foarte încântată, îmi plăcea foarte mult meseria mea. E adevărat, eram mai protejată, pentru că eram soţia lui Alexe şi el era şef acolo. De-asta eu eram mai protejată şi toţi ceilalţi erau colegi şi prieteni buni cu Alexe. Eram în familie, aveam o meserie bună, un loc de muncă bun. A fost o perioadă mai liniştită şi cu mulţumiri.

E... după aia, încet-încet, a venit şi perioada când eu şi Alexe trebuia să ne aranjăm la casa noastră. Între timp, şi Alexe şi-a schimbat serviciul, adică la Constanţa, pe lângă serviciul pe care îl avea la Drumuri, el era inginer de drumuri şi poduri. Aşa a avut şansa să găsească un

post la o şcoală, la un liceu, unde era director de studii. Şi după aceea, după ani de zile de lucrat aşa în paralel, ne-am hotărât... Adică întâi şi întâi Alexe a venit şi şi-a aranjat aici, în Bucureşti, la Inspectoratul de Drumuri şi Poduri, tot în cadrul Drumurilor. Şi după aceea am făcut şi eu actele, că am zis să-l urmez. Ne-am şi căsătorit între timp. Am făcut cununia în Bucureşti, trăia şi sora mamei, cea care a crescut-o şi pe sora mea. Pentru că eram căsătoriţi legal, a fost simplu cu mutarea mea. Pe vremea aia era mai uşor. Atunci era clar, soţia trebuia să-şi urmeze soţul. Dacă el pleca să lucreze în alt oraş, se ştia, soţia se muta şi ea, primea sigur aprobare. Altfel nu se intra uşor în Bucureşti pe vremea aia. Am reuşit, cu toate astea, să-mi găsesc şi eu de lucru, pentru o perioadă, la Inspectoratul de Drumuri şi Poduri. După ce Inspectoratul s-a desfiinţat... s-a făcut o restructurare mare. Atunci, pe vremea aia, se făceau nişte restructurări... (*lează*.) Erau afectate mai ales soţiile care erau căsătorite, adică aveau din ce trăi, nu era o problemă dacă nu lucrai, ca femeie. Mai multe colege de-ale mele au păţit aşa. Dacă erai căsătorită cu

ingineri, de la Drumuri sau din alt domeniu… asta era soarta. Aşa am rămas pe dinafară şi jumătate de an am stat aici, în Bucureşti, până ne-am aranjat cu casă, că Alexe avea o garsonieră dublă vizavi de Poliţie, dar era ocupată de un individ de la poliţie care nu puteam să-l dăm afară, că era mare ştab, dar totuşi eu eram foarte înfiptă şi răzbătătoare, aşa, mă zbăteam peste tot, am făcut cereri din timp, hârtii, audienţe… M-am dus peste tot şi am obţinut o aprobare, pe motivul că aveam nevoie de o cameră în plus. Şi atunci am explicat că avem garsoniera aia dublă, proprietate personală, şi au fost foarte de treabă, pentru că l-au ţinut pe individ sub… Adică era trecut pe liste, că se dădeau locuinţe de la stat, şi a ţinut cont că noi aveam nevoie şi ne-a aprobat după cât m-am zbătut eu, mi-aduc aminte c-am fost în audienţă la secretarul de partid. Era greu de ajuns la omul ăla, foarte greu chiar… dar am ajuns cu programare la audienţă. Am ajuns… am ajuns şi am intrat aproape peste tot. M-am dus, am luat aprobare şi după o perioadă ne-a promis, dar noi nu credeam prea mult în promisiunile lor, dar, mă rog, am

aşteptat... promisiunea s-a rezolvat până la urmă şi ne-am pomenit cu hârtie... Ne-au anunţat, au venit acasă... Stăteam aici, în blocul ăsta din colţ, cum îi zice? Blocul cu ONT, pe colţ. La etajul trei sau şase, nu mai ţin minte, într-o garsonieră; simt foarte frumoase garsonierele, foarte frumoase... Am stat acolo. Asta era pe timpul lui Ceauşescu, înainte de 77. Am stat o perioadă acolo, ne-am zbătut, că nu ştiam cum o să facă poliţia. Pentru că ăştia de la poliţie trebuiau să facă şi ei nişte schimburi de locuinţă. Aveau o secretară care trebuia să-i dea locuinţă, şi lu' ăla îi dădea locuinţă într-un bloc nou la Circ, se făceau nişte rocade între proprietari, o nebunie, dacă stau să mă gândesc, şi lu' ăsta i-a dat locuinţă. El era căpitan, ea era asistentă medicală, era înfiptă şi nu prea voia, că era obişnuită să trăiască aşa, în centru, în buricu Bucureştiului, şi era clar că nu voia să se mute, dar a trebuit să plece aşa, din strada Eforie la Circ. Dar era foarte bine şi acolo. I-au dat un apartament mare, că aveau împreună şi o fetiţă. Şi uite aşa ne-am trezit, eu şi Alexe, cu o înştiinţare aici când stăteam. A fost ceva care, îţi spun, aşa o

bucurie!... nu-ţi poţi imagina! Ne-a invitat, mă rog, cine era atunci, mi-aduc aminte, marele ştab, secretar de partid al sectorului parcă, aşa ceva, sau secretarul de partid de la Poliţie, şi ne-a aşteptat, mai întâi ne-a programat, ne-a aşteptat, ne-am dus acolo şi foarte frumos a vorbit cu noi doi. A zis: „Domnule Roşculeţ, uitaţi, s-a rezolvat problema dumneavoastră. Vă puteţi muta în casa asta. În data cutare ofiţerul respectiv părăseşte apartamentul, i s-a dat altă locuinţă, ca dumneavoastră să vă puteţi muta în casa cu pricina”. În Eforie aveam o garsonieră dublă pe care am vândut-o când ne-am mutat aici, unde e policlinica, jos la parter, la Colţei, exact pe acolo, chiar lângă policlinică. Eee... şi acolo am stat vreo şase-şapte ani cred, da, atât am stat... (*Cade pe gânduri.*)

Da, am stat mult timp în apartamentul ăla din Eforie. Am stat foarte bine, garsoniera era frumoasă, dublă, două camere, un holişor potrivit, o bucătărie mică, mai mult semăna cu o chicinetă, o baie frumoasă, da... Am aranjat-o noi, atunci aveam tot ce ne trebuia la momentul respectiv în casa noastră, în micul nostru

apartament în care ne duceam zilele, aşa tineri cum eram amândoi.

Şi a venit vremea când s-a… şi aici a fost chestie că m-am zbătut iar, am zis că trebuie să ne mutăm, să avem casa noastră. Şi m-am dus iar în audienţă, de data asta la primul secretar care se ocupa de partea cu casele, cu locuinţele, dar nu-mi aduc aminte acuma cum îl chema pe omul ăla… îl cunoşteam aşa, după nume, că era din Ialomiţa, din Călăraşi ca şi mine doar, şi parcă îl cunoştea pe fratele meu sau aveam rude comune, nu ştiu, eu am ajuns la el cumva… Era unul mititel şi al dracului, era renumit, un bărbat ce părea foarte rău la prima vedere. Era mic şi era rău, aşa i se dusese vestea. Matei parcă îl chema, ceva la modul ăsta. Da, sigur, Matei îl chema! Dar, după atâţia ani, nu mai poţi fi atât de sigur de ce-ţi aminteşti. Şi oricum, plăcere nu-mi face să mă gândesc la anii ăia. Alergam prea mult.

Şi totuşi v-a ajutat Matei?

Da, după cum ziceam, acest secretar de partid, Matei, era temut de toată lumea. M-am înscris la primărie, m-am înscris în audienţă, rău mai era omul acela! După ce

m-am înscris la audienţă, după nume, adică el pe mine mă cunoştea. Eram căsătorită atunci, dar lui i-am spus că sunt Mateescu din Călăraşi, i-am spus numele meu de fată şi să ştii că a fost foarte atent să-i spun, să-i explic, şi a ţinut cont de ceva. Nici acum nu ştiu dacă noi am fost rude sau cunoştinţe, dar eu m-am folosit de asta.

Credeţi că v-ar fi ajutat în orice situaţie?

Nu cred. Şi a picat bine. De fapt lui i-a picat bine treaba asta şi mie mi-a picat bine că a fost de treabă cu mine. Faţă de cum se purta cu lumea în general… era mare lucru să îl vezi că e aşa cooperant. Şi el m-a ascultat, i-am spus atunci cam ce voiam.

Noi, eu şi Alexe, vizionasem cam toate cartierele, adică toate drumurile, toate blocurile astea din zonă, din centrul capitalei, şi cam ce voiam noi, i-am spus şi lui Matei ăsta. Mi-am fixat doar zona asta. Ne-am tot învârtit în zonă, pentru că stăteam pe aici, şi i-am zis că aici eu ştiu un apartament, cu două camere, că pentru noi nu ne trebuie mai mult de atât. Nici nu mi-aş fi dorit o casă mult mai mare. Pentru două persoane, mi se pare şi acum de ajuns un apartament aşa. Dar lumea acum e mai

grandomană. Să trecem peste asta.

Dar v-a aprobat uşor cererea?

Da. Şi ne-a aprobat, pe loc a scris acolo, pe foile din faţa lui, pe cerere, unde voiam… m-a întrebat unde voiam să îmi facă rost de apartament, unde preferam. Dar ştiţi, mi-a zis, garsoniera pe care o aveţi trebuie s-o vindeţi, că n-a veţi voie să aveţi două proprietăţi. Păi, o vindem, sigur c-o vindem… n-aveam bani altfel ca să cumpărăm, ca să plătim casa asta, că n-aveam din ce să plătim pe vremea aia, ca şi acum. Ce? Tinerii de azi au bani de casă? Să fim serioşi!

În cât timp a aprobat cererea? A durat mult?

Pe loc! Pe loc mi-a aprobat-o şi am spus unde, în ce zonă voiam, şi a scris acolo, la sfârşitul cererii: „Preferă în strada cutare şi cutare”. Mai voiam într-un bloc de pe Calea Victoriei, aproape de… unde să-ţi spun eu… La Piaţa Amzei, pe colţ, cum naiba îi zicea? Era un bloc mare de tot, cu zece etaje şi acolo ne-a trecut la etajul zece, la ultimul etaj. Şi am zis nu, la etajul zece în niciun caz.

Am fost la sediul de Vânzare-Cumpărare

Locuinţe şi de acolo am aflat unde suntem repartizaţi. Am zis: „Dom’le, la ultimul etaj nu vreau”. Acolo, la Vânzări-Cumpărări Locuinţe, acolo am depus toate actele necesare, am făcut toate formalităţile care trebuiau şi pe vremea aia.

Între timp am vândut garsoniera asta. N-am avut probleme în privinţa asta. S-a vândut foarte repede şi bine. Soţul meu n-a mai avut răbdare şi a zis că o vindem cu oricât ne-ar da pe ea, numai să scăpăm şi să ne luăm banii, ca să putem să ne mutăm la casa noastră definitivă.

Şi între timp se lucra la blocul în care primisem apartamentul de la secretarul de partid, Matei. Eu între timp lucram tot în cadrul Direcţiei Generale de… *gândeşte*), nu, nu mai era atunci aşa, se chema altfel. Stai să mă gândesc. Da, se chema Centrala Materialelor de Construcţii în cadrul Ministerului Materialelor de Construcţii. Acolo aveam relaţii, cunoştinţe peste cunoştinţe… printre constructori, chestii, şi veneam foarte des la apartamentul ăsta să vedem cum merg lucrările, cum se mişcau muncitorii, cum avansează, ce mai schimbau din ce trebuiau să facă. În fine, îi

controlam puţin din când în când. Era bine să fi supraveghez! îi vedeam cum avansează şi ne plăcea ce vedeam.

Între timp, soţul meu, care era de meserie inginer constructor, stând acolo în Eforie, era foarte aproape de bloc, dar în perioada aia se îmbolnăvise şi nu prea îi era bine, dar nu mă aşteptam la aşa ceva… Nu, atunci chiar nu îi era bine. Dar venea la bloc, a stat aicea cu muncitorii când au pus gresia, când au pus şapa, când au pus… a stat tot timpul lângă muncitori. Şi aşa am rezolvat, ne-am trezit în blocul ăsta dorit, în care stau eu şi astăzi, din păcate fără Alexe, ce-i drept, în 80.

Aveaţi vreun cuvânt de spus în faţa muncitorilor? Dacă voiai altă gresie sau voiai să faci vreo modificare de la planul iniţial al casei? Ce era de făcut?

Nu era aşa de simplu… am renunţat la… numai la mocheta care era pe jos… linoleum era de fapt, scuză-mă, am renunţat. A trebuit să fac iar cerere, pentru orice îţi trebuia cerere. Trebuia să vorbeşti cu proiectantul care se ocupa de bloc şi ăla trebuia să îţi dea o aprobare pentru orice modificare pe care o voiai în apartament.

Aşa am modificat zidul acesta de la dormitor, am cerut să ne mărim dormitorul şi am micşorat din bucătărie, şi de atunci a rămas asta, debaraua adică, mai mică. Cămara, asta pe care nu o pot folosi prea mult acum. Nu debaraua, ci cămara. Şi-am mărit dormitorul, în care mi-a intrat... în nişa aia care a ieşit de la bucătărie mi-a intrat dulapul de haine. Şi aşa pare mai mare camera, dacă era şi şifonierul în afara nişei, nu ştiu cum aveam loc. Dormitorul nostru era cam mic la început.

Deci asta este povestea casei unde locuiţi?

Da, aşa a fost. Şi în felul ăsta am ajuns aici. Adică am suferit pentru că pe soţul meu îl chema Roşculeţ şi cei din familia Roşculeţ au suferit cu toţii pe vremea lui Ceauşescu. Fratele lui Alexe a fost primarul oraşului Constanţa. Îl chema Voicu Roşculeţ. El a fost închis pe vremea lui Ceauşescu. A fost urmărit, închis, săracul de el, prigonit, alergat, vai de mama lui... El a fugit cât a fugit şi pe urmă l-au prins şi l-au închis. L-au dus la... cum îi spunea? închisoarea aia renumită, la Poarta Albă.

Unde era această închisoare?

Asta era la Constanţa, deşi mai era una la fel de temută şi prin Transilvania din câte ştiu eu. Şi acolo, la Poarta Albă, ştiu că s-au dus rudele mele, soţia lui şi cei doi copii, că avea doi copii, o fată şi un băiat, Mihaela şi Radu, care a murit după ce ajunsese să fie avocat. Deja Mihaela şi ea e ingineră, dar erau mititei pe vremea aceea. S-a dus mă-sa în ziua când avea zi de vizită şi a trecut printr-o spaimă cumplită, că el a fost... a căzut un mal peste el. Aşa au murit atunci şi alţii.

Pe el şi pe alţii îi puneau la muncă acolo în închisoare. Şi a avut un accident de muncă, deci. Şi a căzut malul de pământ atunci şi l-a omorât, pe el şi pe încă un om închis acolo, sau poate au murit mai mulţi, nu ştiu. Nu mai ţin minte exact. S-a întâmplat acum mult timp…

Cum a suportat familia tragedia asta?

Ceea ce s-a întâmplat a fost ceva îngrozitor. Ştiu, Ela, soţia lui Voicu, era o femeie frumoasă-frumoasă, o italiancă superbă. Şi a fost o lovitură cumplită pentru ea. Nu şi-a revenit uşor deloc. Mai avea şi copiii ăia mici pe cap… Groaznic. Asta a fost pe vremea lui Gheorghiu-Dej, el era pe

vremea aia la conducere.

Pentru că sora lui cea mare a fost măritată… au murit toate surorile… cu Radu Roşculeţ, aşa am auzit că ar fi fost rude puţin, nu ştiu ce grad. Aveau acelaşi nume, dar, mă rog, nu ştiu cum au ajuns împreună, cum s-au cunoscut. A fost poate o coincidenţă de nume. Poate. Nu ştiu cum s-au luat, este o altă poveste veche şi încurcată. Radu era un om foarte cumsecade, era procuror şi avea o casă superbă, o vilă pe… nici nu ştiu ce s-a ales de casa aia… Că bineînţeles că a dat-o afară din casă, am prins-o şi eu acolo, că am ajutat-o să treacă mai uşor peste acea perioadă cumplită… Toată familia a suferit. Da, aşa a fost. Au dat-o afară din casă, s-a dus la sora ei care era căsătorită cu un inginer agronom, şi aia era cu probleme… dar aia mai puţin a suferit, că era bărbat-su, mă rog, era într-o funcţie înaltă, dar a avut noroc că avea casă mare, o vilă. Ştiu că şi acuma are casa aia şi a luat-o pe sor-sa acolo. Săraca a stat acolo. Au stat împreună ca surorile, doar ele două. Şi-a luat lucruşoarele… ce lucruri avea! Superbe, îţi spun! Ce lucruri de artă erau atunci, erau

toate superbe, unicate şi minunate. N-am cuvinte. O prietenă de-a mea, Puica, a cunoscut-o şi când a murit, ea a fost acolo…

Am suferit foarte mult… (*Suspină.*) Sora cealaltă, pentru că erau trei surori, nu… patru chiar, una la Câmpina, care şi aia a suferit, că a fost măritată cu un bogătaş. Aşa era pe vremea aia, avea nişte hoteluri în Câmpina, şi a murit şi aia, cea mai mare soră dintre toate, Toia după aceea, sora cea mică, Aurica asta, care era profesoară, şi ea, pentru că era profesoară, era profesoară de fizico-chimice, a fost mai puţin persecutată, dar tot era văzută rău, că era de fapt din neamul Roşculeţ. Pentru ea era bine că purta numele lu' bărbat-su, Nicolau. Ailaltă, la fel, era căsătorită şi purta alt nume, dar totuşi se ştia din ce familie te tragi. Şi această familie a suferit foarte mult. Pe lângă faptul că sufereau femeile astea, fiind soţiile din neamul Roşculeţ, aveau de suferit şi copiii lor. Ştiu că nu au fost bine primiţi la facultate, pentru că părinţii lor erau cine erau.

Ştiţi cazuri reale sau aţi auzit doar de aşa

Cum să nu! Asta chiar s-a întâmplat

atunci cu copiii lor. Dacă părinţii erau bogătaşi, au avut castele, moşii, au fost împotriva regimului comunist, sigur că da… aşa se întâmpla. Ştiu şi alte cazuri când copiii unor oameni ca ăştia nu erau primiţi deloc la facultăţi.

Nu-ţi spun, Alexe săracu’ după aceea, când s-a mutat aici şi a intrat la Institut, la Epacetax, era un institut de proiectare, de lucrări d-astea hidrotehnice, şi avea Institutul vizavi de Poştă. Institutul era p-o străduţă, aşa, o clădire nu prea înaltă. Pe Calea Victoriei, vizavi de Poşta mare. Chiar acolo era institutul la care a muncit Alexe o groază de ani, după ce am venit şi ne-am mutat cu locuinţa în Bucureşti. De acolo a ieşit la pensie.

Şi el acolo ştiu că era văzut rău de tot. Ţin minte perfect despre ce era vorba, erau la un pas să-l închidă şi pe Alexe al meu atunci. Ştii că s-a întâmplat ceva atunci cu Ungaria[15], atunci când a fost o răzmeriţă nebună, şi el era, nu era pe acelaşi post, dar avea un prieten bun, unu din Constanţa,

15 Intervievata se referă, evident, la revoluţia din Ungaria, din octombrie 1956, aşa cum în secvenţa precedentă se referea la detenţia la Canalul Dunăre-Marea Neagră. (n.red.)

încă un coleg de-al lui, un inginer care lucra în institut şi le ieşise zvonul că ei se întâlneau în pauze şi făceau... Nu făceau nimic rău, discutau doar probleme de-astea politice. Aiurea! Astea erau aranjamente ca să găsească un motiv să-i închidă. Pe urmă îl urmărea p-ăla şi prin ăla şi pe soţul meu, Alexe, care se ştia că îl chema cum îl chema... ştii şi tu, Roşculeţ. Poate că pare exagerat, dar aşa a fost.

Vărul lui Alexe a scris o culegere de probleme de matematică, era un profesor renumit în acea perioadă. Ei erau ardeleni, din Braşov. Acolo s-au născut şi au suferit... Vai, dar prin ce-au trecut şi ei! Mă doare sufletul când mă gândesc prin ce-au trecut oamenii ăştia, atât de apropiaţi de mine... şi acum eu am rămas aşa de singură.

E dureros şi în acelaşi timp ciudat să vorbesc despre ei cu voce tare. Câteodată doar mă gândesc, când sunt singură... mă gândesc la ce a mai fost, la ce am trăit alături de ei. Îi cunoşteam aşa de bine, pe toţi aproape.

Cum erau oamenii atunci?

Oamenii erau mai apropiaţi atunci, mai uniţi, eu cel puţin aşa cred. Uite, acum la

mine nu prea mai vine nimeni. Deşi rude mai am. Dar cu trecerea anilor… uite aşa se întâmplă. Unii sunt plecaţi din ţară, alţii sunt chiar prin America. Ne-am depărtat. Of… grea este viaţa. Am suferit mult, să ştii. Toată familia, cu adevărat îţi spun.

Mai ţineţi legătura cu rudele din America?

Da, am o soră acolo şi doi nepoţi realizaţi. Ei nu au venit niciodată în ţară, dar eu am fost o dată la ei în America. Pe vremea comuniştilor nu am avut voie să plec la ei, dar după Revoluţie am plecat şi am stat şase luni la sora mea. S-au purtat foarte frumos cu mine, dar acum, cu toate că îmi este tare, tare dor de ei, nu mă mai pot duce din cauza sănătăţii. Sufăr foarte mult din cauza asta.

Ce altceva s-a mai întâmplat?

Doamne Dumnezeule, l-au chemat la cum dracu’ îi spunea? Nici nu mai ştiu cum îi spunea. Acolo unde te chema şi puteai să nu mai vii. Nu mai te întorceai. Ca un fel de nu ştiu, interogatoriu, aşa ceva îi zicea. Pe, cum dracu’ îi spunea… pe strada aia care era renumită. Ştiu că l-au chemat acolo şi vai de mine! Când a primit invitaţia, vai-vai,

ce ne-am speriat atunci. Au fost nişte momente de groază. Nici nu ştiam ce să facem. Când a primit hârtia şi s-a dus, că s-a dus, săracu', îi era frică, dar nu puteai să nu te duci, dacă te chemau acolo. S-a dus la interogatoriul ăla, sau cum îi zicea, şi l-a întors şi pe-o faţă şi pe alta, şi pe faţă şi pe dos, şi îţi dai seama că l-au interogat acolo tot pe chestia cu ungurii, vechea treabă, dar le rămăsese lor o idee tâmpită legată de asta. Colegu ăla al lui, care era pus sub învinuire.

Dar tot erau nişte informatori care erau infiltraţi peste tot, nu-i aşa?

Păi, cum să nu? Erau infiltraţi peste tot, chiar şi la locul de muncă, dar şi printre cunoscuţi puteau fi nişte oameni de felul ăsta. Şi prin blocul acesta unde stau acum simt cunoscuţi unii care au fost securişti, dar acum normal că nu recunoaşte nimeni nimic. Asta e viaţa. Chiar de la noi din bloc, chiar pe scara asta, este o vecină, nici măcar un bărbat, ci o femeie, care a tras din balcon cu pistolul în noaptea Revoluţiei din 1989.

De mine la serviri, ziceau că sunt, stai, cum să-i zic? Moşieriţa. Aşa mi se zicea. La

personal ziceau că eu sunt moşieriţă. Erau unii care nu făceau nimic, care erau puşi ca să vadă numai ce face unu şi altu' din întreprindere sau instituţie, în funcţie de caz. Şi erau bine plătiţi pentru asta, normal. Se luau de mine pentru că eram secretară şi aveam relaţii cu toţi ăştia. Toţi ăştia de la director, institutele… ascultau telefoanele, ne supravegheau pe ascuns. Da bineînţeles că asta făceau. Nu ştiu de ce se miră toată lumea când se vorbeşte despre asta chiar şi în ziua de azi. Nu mai e ceva nou deloc. Părerea mea e că nu se va schimba nimic, aşa cum nu s-a schimbat nimic până azi. După atâţia ani… Şi mă făceau moşieriţă, fără ca eu să mă pot apăra cumva. Şi m-au ţinut aşa… nu prea… aoleo, am suferit foarte mult!

Aveam un director foarte rău la Centrala Materialelor de Construcţii. Centrala era în curte cu Politehnica de la Gara de Nord. Ştii unde, nu? Acolo era Centrala noastră unde lucram eu.

Şi, vai de mine, tot timpul mă urmarea ăsta, Marta, aşa îl chema… aşa de tare mă ura. Ăsta era directorul general al instituţiei. Mă certa mereu… se uita mereu

pe geam să vadă dacă nu am întârziat. Să nu întârzii, că dacă întârziam, era nenorocire. Vai de mine, îmi lua legitimaţia... imediat dădea ordin jos, la portar, să-mi ia legitimaţia de intrare. Şi atunci eu chiar mai întârziam, pentru că eram şi eu nebună cu curăţenia, aşa ca acum... Mi-a plăcut mereu curăţenia, mi-a plăcut şi îmi place să las totul lună, totul în ordine în jurul meu.

Săracii Alexe era acasă, ieşise la pensie şi trebuia să las totul în ordine, ca să stea liniştit soţul meu. Şi mai întârziam câteodată, ce era să fac? Sau mai întârziam şi din cauza maşinilor, a mijloacelor de transport, dar de cele mai multe ori din cauză că munceam mult, să las totul curat în casă... Aşa întârziam de cele mai multe ori.

Nu-ţi spun cu maşinile cât făceam... cum fugeam mai mereu de acasă la serviciu. Fugeam, că maşina mă lăsa acolo, vizavi de Ministerul Transporturilor. Cu tramvaiul ajungeam până acolo şi de acolo trebuia să traversez pe Calea Griviţei, ca să ajung până la serviciu. Doamne! Acolo într-o fugă, transpirată leoarcă ajungeam. Când

ajungeam în birou, îmi puneau colegele (*arată*) aicea în spate hârtie ca să sugă transpiraţia, că eram toată udă. Şi mi-era frică că ăsta era rău, Marta, directoru cel mare. Să nu mă vadă că am întârziat puţin, că urmau penalizări şi mustrări în faţa colegilor. Cum vedea că am întârziat, vai de mine… avea mare pică pe mine. Ce putem să fac?

Puteaţi să luaţi casă pe vremea comuniştilor? Era greu sau uşor?

Se făceau liste peste liste. Aveau prioritate cei care nu aveau deloc casă, apoi cei cu mulţi copii şi în primul rând cei cu pile, cu relaţii. Nu era uşor, dura foarte mult până prindeai un contract. La fel ca atunci când am luat casa de care ţi-am povestit, vai de mine, eram trecută şi eu pe o listă de prioritate şi pentru un apartament care se dădea în cadrul instituţiilor pe vremea aia. S-a făcut un bloc, ştiu, chiar lângă ministerul nostru, şi acolo câteva apartamente s-au… S-a făcut listă pentru salariaţii din minister, din diferite direcţii şi de la centrala noastră. Şi aşa m-am trecut şi eu acolo.

Era mult de aşteptat, iar eu nu prea

aveam răbdare. M-am zbătut mult şi am reuşit să găsesc o casă. Ţi-am spus doar. Atunci a trebuit să mă retrag de pe lista aia… de la institut. Ăsta, Marta, directorul, ştia ce se întâmplase cu mine. Aflase că între timp luasem apartamentul ăsta în zonă, da, şi cum era aşa de rău cu mine, că mă ura… de mi-era o frică, vai! Mi-era inima cât un purice de mică. La fel când întârziam mi-era o frică, ca de nu ştiu… Am suferit foarte tare.

Măcar în casă vă puteaţi bucura de o libertate totală? Vă era frică să vorbiţi, să ascultaţi radioul?

Da, ne era foarte frică. Deseori la mine în casă venea prietena mea, care venea de sus… de la un etaj mai sus, şi ascultam în mare taină şi linişte radioul. Pe vremea când ascultam Europa Liberă. Nu se auzea bine, erau mulţi paraziţi, se auzea cu întreruperi, dar noi eram foarte curioase să auzim ceva transmis de acolo. Că ascultam, ce să facem? Asta era situaţia… Toată lumea asculta atunci, dar ne era frică să ascultăm şi nimeni nu recunoştea pe faţă că face asta în fiecare zi, pe ascuns. Da, pe ascuns şi cu mare teamă. Ne era frică să nu ne audă

vecinii, da. Şi mai şi pârâia, nu se prindea bine postul. Se auzea cu purici, nu se auzea bine deloc. Puneau paraziţi, ca să nu auzim bine. Spune şi tu…

Ce ştiri dădeau la radio?

Dădeau ştiri pe care noi nu le puteam afla altfel. Îi criticau pe cei care ne conduceau, îi criticau pe securişti, ne spuneau despre ei… cum ascultau telefoanele. Aflam ştiri din afară, că noi nu prea aveam informaţii pe vremea aia. Tot ce auzeam la noi la televizor şi la radio era ce a mai făcut Ceauşescu prin ţară. Şi asta doar două ore pe zi. Nu aveau cum să nu îl lase pe post. Toate ştirile erau legate de Ceauşescu.

Nu încercau să oprească aceste informaţii?

Nu puteau opri un post ca Europa Liberă să funcţioneze bănuiesc, cred că era aproape imposibil. Postul Europa Liberă era ascultat de multă lume şi, totuşi, tot ce făceau ăia de la putere era să pună purici pe sunet. Se prindea mai greu totuşi, dar noi reuşeam. Poate încercau să-l oprească, nu ştiu ce să zic.

Ştiu că prietena mea Puica era şi ea

foarte fricoasă, că aşa e ea mereu, chiar şi acuma, când nu mai e Ceauşescu printre noi, ci alţii şi mai şi, cobora un etaj până la noi, că era Alexe în pat, era bolnav atuncea, nu se simţea bine.

Mamă… atunci, prin 87—88, cam aşa din câte îmi aduc aminte acum, a venit ea şi mi-a spus că e cineva pe scara blocului. Mi-a spus: „Sanda, jos e o maşină cu antenă”. Vai de mine! Ce frică! Ce spaimă am tras atunci, când mi-a spus asta! Prin ce-am trecut… Doamne Dumnezeule! Că eram cu soţul bolnav în pat, nu se putea mişca bietul Alexe. Şi cu frica asta, şi cu groaza, şi cu amărăciunea pe care o aveam, asta mai îmi lipsea, unu prin bloc care să ne asculte! Gândeşte-te cum ne simţeam să auzim asta. Groaznic, înfiorător. Chiar şi dacă era doar un zvon… Tot trăgeai o spaimă mare pe moment. Oricât de tare de înger ai fi fost. Şi dacă mai erai şi o femeie singură, cum eram eu… Alexe nici nu se putea ridica din pat. Dacă s-ar fi întâmplat să vină cineva… aia eram!

Of… Şi prietena mea Puica, fricoasă… eu la fel de fricoasă, şi să te gândeşti că e cineva care stă pe scara blocului şi te

urmăreşte, cumplit gând. Nu ştiu dacă o fi fost adevărat sau nu. Dar spaima a rămas. N-am aflat nimic până la urmă. Doar ne-am speriat foarte tare atunci şi o bună perioadă de timp n-am mai ascultat postul Europa Liberă… (*Râde.*)

Şi atunci toată lumea oprea radioul? Sau ce făceau în acele momente?

Da… ce era să facă? De frică… oricum ascultam în surdină, atunci când ascultam şi dacă ascultam. Nimeni nu asculta tare programele alea. Nu cum ascultaţi voi muzică acum, Doamne fereşte!… (*Râde.*) în surdină, sigur că da. Se auzea şi aşa foarte prost. Dacă dădeam şi volumul tare, chiar că nu se mai înţelegea nimic. Asta e clar. Erau nişte paraziţi băgaţi special, mi se pare că se numea bruiaj, ca să nu fie prea simplu să auzi şi să şi înţelegi ce ziceau oamenii ăia pe post. Aşa, pe furate, mai prindeam câte o idee. Era bine atunci, ce să zic. Când şi când se auzea şi se înţelegea chiar tot. Alteori nu. Şi pe urmă mizeria, lipsa de mâncare…

Se citea mai mult în acea perioadă şi se găseau cărţi?

Da, sigur se citea mult mai mult atunci,

noi găseam o bucurie în fiecare carte. Atunci când se aduceau cărţi mai deosebite, era coadă mare şi la librărie. Se dădeau pachete de cărţi, cumpărai una, două bune împreună cu cele care nu se vindeau. Am făcut şi eu multe cozi. Librăria era chiar aici lângă casa mea, Librăria Eminescu, aşa se numeşte şi azi. Eu citesc şi acum cu multă plăcere o carte bună. Atâta plăcere mi-a mai rămas.

Mergeam şi la spectacole de teatru când eram tineri. Se găseau greu bilete pe vremea comuniştilor, dar cu relaţii se putea obţine aproape orice. Aveam o prietenă care lucra la Radio pe vremea aceea şi ea ne făcea rost de bilete la spectacole. Era pentru noi teatrul o bucurie a sufletului şi a minţii, o evadare din cotidian.

Cum vă descurcaţi cu aprovizionarea cu mâncare?

Bucuria mare era când reuşeam să cumpăr câte un pachet de unt sau portocale, banane. Ţin minte că era bolnav Alexe şi eu mă duceam să fac cumpărături, că trebuia să îi fac mâncare, îi dădeam să mănânce, stătea în pat el, săracu', dar mânca, aveam grijă non stop de el.

Uite, tot legat de problema asta cu mâncarea pe vremea lui Ceauşescu, ştiu că am plecat într-o zi să fac nişte cumpărături şi se dădea acolo, în spate, la Unirea, unde era piaţa înainte, se dădea unt. Vai de mine! Şi pentru asta am stat la o coadă de câteva ore bune. Şi două-trei ore stăteam câteodată, indiferent de vreme… Imaginează-ţi cum era să stai atâta la coadă pentru un pachet de unt, spre exemplu.

Oribilă situaţie. Mai ales iarna, când erau gerurile alea cumplite, pentru că erau ierni grele pe vremea aia. Se întâmpla câteodată să nu mai ajungă produsele până când ajungeai tu să poţi cumpăra. Aşa de mari erau cozile atunci. Dar, dacă o cunoşteai pe vânzătoare şi îi lăsai mai mulţi bani sau te revanşai cumva faţă de ea, un fel de troc, îţi păstra sau te anunţa când venea marfa. Şi la serviciu aveam colegi, colege care vindeau cu suprapreţ diverse lucruri. Nu conta că era mâncare sau îmbrăcăminte.

Şi, ca să mai iau o dată unt, atunci când îţi povestesc întâmplarea, am mai stat o dată. Timpul a trecut. Acasă la mine, prietena mea Puica s-a speriat că Alexe,

disperat de absenţa mea, pentru că întârziasem mult, dat fiind faptul că am stat mai mult decât mă aşteptam la coadă la cumpărături, a ieşit în balcon, săracu', şi striga cât putea de tare „Sanda! Sanda!" Puica s-a speriat, ea stătea la etajul patru şi a auzit strigătul lui Alexe. Ştiu că s-a îmbrăcat şi a venit alergând după mine şi mi-a zis: „Sanda, vino imediat acasă! Să nu cadă Alexe, să nu sară de la balcon! Vino!" Vai, m-am speriat cumplit şi atunci. Ştiu că eram cu coşul plin cu cumpărături de-astea, câte le găsisem, că eu eram fericită când aduceam acasă. Ca să nu mai spun când găseam pui! Vai de mine! La pui, când se dădeau acolo, aoleo! Nu ştiu dacă ai auzit vreodată de puii ăia mici, câte doi pui mici, care se vindeau la pachet. Erau ca nişte porumbei. Aveau o denumire hazlie. Se numeau parcă... *gândeşte*)... „fraţii Petrăuş"[16]. Eu le mai spuneam şi porumbei, aşa erau de mici. Nişte piticanii de pui. Ce mai râdea nepoata mea, care este acum în America, când îi povesteam asta!... (.)

Atunci nu se dădea mâncare pe cartelă

16 După numele a doi cântăreţi de muzică folclorică foarte populari în anii '80 ai secolului trecut, (n. red.)

sau pe buletin?

Nu, nu atunci. Mai târziu. Mai aproape de Revoluţie. Înainte de Revoluţie ne dădeau ulei şi zahăr pe bonuri, pe cartele. Şi acolo stăteam la coadă, era iară cumplit şi stăteam la cozi. Chiar şi cu cartele nu găseam mereu produsele, făceam mai multe drumuri pe lună, până să cumpărăm ceva.

Mi-aduc aminte că se dădea în altă parte, dar tot în zona aia, se dădea… acolo unde era… nici nu mai ştiu ce e acum acolo… după o clădire aşa, mai dosnică, bineînţeles că în faţă erau ţigani, ţiganii care cumpărau mai multe produse deodată şi vindeau după aia la suprapreţ…

Aoleo, ce frig am făcut atunci! Ţiganii erau ca şi acum. Ţiganii aveau blat cu vânzătoarea. Ei îi dădeau vânzătoarei mai mulţi bani decât trebuia să-i dea şi vânzătoarea le dădea mai multe produse decât ar fi avut voie. Şi ţiganii ieşeau afară din magazin şi vindeau tot ce cumpăraseră din magazin, vindeau oamenilor care nu mai puteau sau nu mai aveau răbdare să mai aştepte la coadă. Şi oamenii cumpărau la preţuri mai mari, pentru că nu aveai de unde să ştii dacă mai ajungeai să iei şi tu

ceva. Şi îţi convenea, nu mai stăteai la coadă două-trei ore, mai ales atunci când era frig. Poate aveai copii, poate aveai probleme, sigur că da… sigur că da… Luai şi plecai acasă la treburile tale. Ştiai sigur că nu mai ai şanse câteodată. Când erai în capătul cozii, ştiai de cele mai multe ori că nu mai ai şanse.

Veneam acasă fericită când cumpăram câte ceva de mâncare. Parcă văd şi acum în faţa ochilor cum puneam şi spălam, şi spălam şi puneam în frigider, umpleam frigiderul, că aveam pui şi eram mulţumită că aveam ce pune pe masă. Şi Alexe voia să mănânce pui. Îi plăcea mult. Mă bucuram când puteam să-i fac măcar plăcerea asta, dacă el nu putea ieşi din casă. Măcar bucuria asta îi rămăsese. Pofta de mâncare şi faptul că putea mânca uneori ce-i plăcea mai mult şi mai mult. Însemna enorm pentru un om ieşit la pensie, bolnav, lipit de pat.

Nu aveţi amintiri plăcute din perioada comunistă…

Ce mizerie, ce mizerie trăiam, dacă putem spune aşa! Cu untul, cu carnea, cu salamurile, da… cu toate astea. Erau un lux

atunci. Luam salam pe buletin, într-o vreme. Dacă nu aveai buletin de capitală, nu puteai să-ţi cumperi de mâncare. Aşa păţeau cei care veneau pentru o zi sau două în Bucureşti.

Se cumpăra totul foarte greu şi cu mult stres. Şi pentru lapte ştiu că mă trezeam de dimineaţă, foarte devreme, şi mă duceam tocmai la Unirea, acolo era în Piaţa Unirii, în piaţă-piaţă, să iau lapte. Ca să fiu acasă, să-l las. Până îl fierbeam… trebuia fiert laptele, nu putea fi băut aşa, ca laptele ăsta de la cutie. Îl cumpăram în sticlele alea cu gura mare. Le mai ştii şi tu, erai copil, erai prea mică atunci când încă se găsea laptele în sticlele alea vechi. Sticle cu celofan deasupra… parcă nici n-au existat vreodată. Te chinuiai când cumpărai lapte pe vremea aia. Dacă luai două kile, îţi rupeai mâinile. Şi aici în bloc, în apartamentul vecin, era mama doamnei Negrescu, care plecase în concediu, şi era bătrână şi singură în casă, mama lu’ doamna Negrescu. Şi aveam grijă de ea şi io, ca tinerii. Îi cumpăram lapte. De câte ori mă duceam să iau lapte, îi luam şi ei o sticlă. Şi îi cumpăram tot ce avea nevoie.

Şi eram aşa de fericită, dar cum să nu alerg, cum să nu o ajut? Că dacă eu veneam şi făceam cumpărăturile între timp şi pe urmă mergeam la serviri, păi fugeam ca disperată. Plecam de-aicea cu un troleu, de la Universitate, mi-aduc aminte, îl luam când era circul acolo pe colţ, era staţia de troleibuz, d-astea, de autobuz, ce era, şi ştiu că într-o zi, când m-am urcat în troleu am dat nas în nas cu securistul nostru, al Centralei. Nas în nas, era în… chiar pe scară, unde reuşisem şi eu să mă urc. Şi bineînţeles că mă cunoştea, m-a oprit, am vorbit…

A, ce să mai?!… A fost ceva de groază şi atunci. Aveam o frică, o frică… mare de tot. Eram, cum să-ţi spun? Oaia neagră acolo… (*Oftează*.) Când stai aşa cu teamă, cu teamă tot mereu… e îngrozitor. Când ştiai că alţii o duceau bine, slavă Domnului. Unii chiar nu aveau probleme şi chiar nu-şi făceau probleme dacă întârziau cinci minute după începerea programului de lucru. Depindea foarte mult de modul cum erai privit la serviri. Atât conta. Părerea şefului în mare. Ca să înţelegi.

Dacă erai aşa cum eram eu, tot

personalul era cu ochii pe tine. Vai! Groaznic, Doamne! Nu puteai să primeşti la leafă mai mulţi bani, ştiu că nu puteai să primeşti gradaţii, dacă nu erai văzut bine unde lucrai zi de zi. Prime, că se dădeau destule prime, nu se dădeau astea decât celor care erau bine văzuţi de conducere, de şefi. Bineînţeles că te apăsau cu tot ce puteau. Zi de zi şi lună de lună vedeai cum alţii nu au problemele tale cotidiene. Dacă trebuia să facem ore suplimentare, eu şi alte colege în aceeaşi situaţie, noi eram primele care trebuia să facem orele suplimentare. Nu aveam niciun cuvânt de spus. Era clar şi de la sine înţeles. Fără drept de apel în faţa şefului sau a celor de la personal. Că alea aveau puterea în întreprinderi.

N-aveai… cum să-ţi spun, curajul să zici ceva, să îţi iei apărarea sau să iei apărarea vreunui coleg de-al tău. Şi cine să-ţi ia apărarea, că erau toţi atunci comunişti. Şi dacă erau comunişti, erau comunişti d-ăştia adevăraţi, la suprafaţă.

Trebuia să stai cuminte în banca ta… Da, sigur că da, ăsta era răspunsul. Şi soluţia…

A urmat Revoluţia din 1989, cum a fost?

Şi pe urmă a fost Revoluţia aia care m-a prins cu bietul Alexe care era în pat grav bolnav. Era rău de tot atunci, pot să spun că după aia a şi murit.

Şi când au venit ăştia peste noi să controleze, să vadă dacă sunt terorişti în bloc şi în apartamente. Ştiu că am început să plâng atunci. M-am speriat foarte tare. Eram foarte speriată de tot ce se întâmpla în jurul meu. Auzeam atâtea zgomote de-afară!

Ni s-a spus atunci să închidem balcoanele, geamurile, că vin teroriştii de pe terasa blocului la noi în balcoane, în apartamente. Se auzeau zvonuri că la noi pe bloc au fost terorişti, că s-a tras. Multe zvonuri mi-au ajuns la ureche. Aş fi plecat şi eu din casă, cum au făcut mai mulţi vecini în zilele alea groaznice, dar n-am putut. Alexe era grav bolnav, era în pat. Nu-l puteam lăsa singur în niciun caz. Şi de venit cu mine, nu putea deloc.

Când au intrat ăia să verifice, au fost de treabă, săracii. Când au intrat, că le-am spus să intre, le-am spus că: „Uitaţi, soţul meu e, săracu’, aproape muribund şi mă

aştept din moment în moment să-şi dea sfârşitul… şi ce să fac?”, şi au zis „nu, nu”, n-au mai dat voie, n-a mai intrat nimeni şi au zis: „Staţi, doamnă, aici liniştită. Nu mai vine nimeni aici peste dumneavoastră”.

Am trecut prin momente foarte grele…

Mi-aduc aminte că o vecină, nu ştiu cine a început să dea zvonul ăsta, care mai apoi s-a adeverit, că a ieşit în balcon şi a tras cu pistolul. Se zice că a fost o securistă şi asta… mare de tot. Ştiu că era chemată tot timpul atunci, în zilele alea, în nebunia aia, la Consiliu de Miniştri. Era traducătoare, sau aşa ceva. A ieşit în balcon atunci. A văzut-o lumea, au fost martori care au spus după aia ce-au văzut. Oamenii din blocul de vizavi au văzut-o cu un pistol, şi a tras. A tras în oameni nevinovaţi. Preotul de la Colţea a fost cel care a văzut că s-a tras de la noi din bloc. Şi a zis mai departe, şi atunci au venit să verifice cine avea pistol şi cine ieşise în balcon. De-aia a început controlul prin bloc. Ştiu că atunci a trebuit să ies, să plec să cumpăr pâine, ceva uşor, aşa, din magazinele care erau prin apropiere, că nu mă duceam departe, că mi-era aşa de frică… Mă rugam, m-am rugat de

bătrâna unui vecin de jos, a venit de câteva ori şi a stat cu Alexe; nu aveam curajul să plec şi să-l las singur pe soţul meu.

Am trecut prin momente foarte grele. Am plecat doar atât, în ziua când m-am dus să văd şi eu, după Revoluţie, când se terminase şi era prăpădul prăpăzilor, m-am dus să văd şi eu acolo la… pe Calea Victoriei şi acolo la Palat.

Era iarnă, mi-aduc aminte, şi m-am dus într-o fugă, am văzut şi m-am întors acasă repede-repede la Alexe, că mi-era teamă de ce se poate întâmpla, chiar şi după ce se terminase nebunia. Am trecut prin momente foarte-foarte grele. Am avut de suferit, în concluzie. Adică, n-am dus-o bine deloc.

Anii ăia care, cei mai frumoşi ani din viaţa unui om, pot să spun că au trecut aşa repede şi eu nu m-am putut bucura destul de ei. A trebuit să ies la pensie mai devreme din cauza bolii soţului meu. Alexe ieşise înaintea mea şi nu mai putea să stea singur. Mereu îmi spunea să fac ceva să pot ieşi mai repede la pensie ca să pot sta cu el, dar eu nu mă înduram să ies. Nu puteam renunţa la activitatea mea de-o viaţă. Şi era bine ce făceam, că eram la serviri şi mi-a

fost greu să întrerup munca. După atâţia amar de ani, dintr-odată te trezeşti fără ocupaţie şi nu e bine, nu este bine deloc. Nu e uşor, adică.

POSTFAŢĂ

Profesorul Zoltán Rostás i-a obişnuit pe studenţii Facultăţii de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării de la Universitatea din Bucureşti ca, pentru a promova cursul de Sociologie din anul II, să aibă ca temă obligatorie de cercetare un interviu de istorie orală luat unui om în vârstă. În anul universitar 2007 – 2008, studenţii lui Rostás au luat interviuri unor oameni care au avut înainte de 1989, într-un fel sau altul, legătură cu bişniţa. Acest volum este rezultatul „interviurilor cu bătrâni” despre capitalismul *underground* din România comunistă. Este o colecţie de poveşti de viaţă istorisite de către cei care au trăit „capitalismul” dinainte de capitalism. Sub coordonarea mea şi a profesorului Rostás, studenţii au investigat o categorie socio-economică de succes a regimului comunist – bişniţarii – şi un fenomen comun în România anilor ’80-bişniţa – cu implicaţii şi efecte profunde în economia şi în societatea

românească post-comunistă.

Alături de cele 14 interviuri ale studenţilor FJSC, am inclus în această carte alte două interviuri de istorie de viaţă, semnate de doi foşti doctoranzi ai profesorului Rostás: un interviu al Florentinei Tone şi altul al meu. Personal, ideea interviului cu George Mocanu mi-a venit după ce, la o lansare de carte, i-am povestit despre acest proiect. Îl cunoşteam pe George ca fiind patronul unui club de tenis şi m-a surprins când mi-a mărturisit că „şi el a făcut bişniţă”. În semn de mulţumire pentru povestea vieţii sale, am introdus, la rugămintea lui, un motto la începutul convorbirii noastre din volum. Editor al unei reviste de istorie recentă, Florentina Ţone a ajuns la rândul ei la bătrânul pe care l-a intervievat din aproape în aproape, când documenta aspecte banale din viaţa cotidiană din comunism.

Poveştile de viaţă ale bişniţarilor, ale descurcăreţilor şi ale supravieţuitorilor fostului regim zugrăvesc până la cele mai mici detalii efectele nefaste ale economiei de comandă, zbaterea cotidiană pentru satisfacerea nevoilor de bază şi strategiile

de supravieţuire ale românilor sub regimul Ceauşescu: lipsa bunurilor de larg consum, absenţa produselor de primă necesitate, sărăcia din rafturile magazinelor alimentare, penuria din magazinele de încălţăminte sau îmbrăcăminte au condus la apariţia unei pieţe subterane, la dezvoltarea „afacerilor" *underground*, la „buna funcţionare" a unei economii negre care nu se dezvolta atât de independent, pe cât pare, de economia oficială comunistă.

Pe fondul lipsurilor, cererea mare de produse şi mărfuri nu era deloc străină birocraţilor din partidul totalitar, conducerii statului comunist sau ofiţerilor din Miliţie şi Securitate. Aparatul de partid şi de stat nu era nici înşelat, nici păcălit. După lectura acestor mărturii ale eroilor obişnuiţi ai economiei subterane, am înţeles că Securitatea – poliţia politică secretă – a fost în aceeaşi măsură şi poliţia economică secretă:

„Ce a fost interesant, că la Bulevard, acolo, am mers cel mai mult... acolo ne făcusem cumva cuibul toţi... veneau şi gaborii, poliţiştii de la Poliţia Capitalei, care e în spate. Aici e Bulevardul, în spate e

strada Eforiei şi Poliţia Capitalei. Veneau… Erau generali, colonei, băieţii de la telefoane şi bişniţarii de pe Covaci… Lipscani, zona de bişniţăreală. Pe Covaci, erau consignaţiile… acolo îi găseai pe bişniţari. Cu ţigări, gumă, supă… Şi pe Lipscani şi în tot ce înseamnă centru istoric îi puteai întâlni. Covaci, Lipscani, Şelari… La consignaţii îşi mai duceau din marfă, dar nu din asta: vechituri, chestii, tablouri… Dacă venea poliţia şi-i întreba, spuneau că au adus la consignaţie nu ştiu ce şi nu aveau ce să le facă. Sectorişti din zonă erau blindaţi de bani, pentru că acolo nu puteai să te mişti fără ei… Bişniţarii se înţelegeau foarte bine cu poliţiştii. Adică miliţienii ştiau de ei. Erau mână în mână. O să te mire: bişniţarii erau culţi, dacă îţi vine să crezi. Erau culţi! Dacă îţi spun ce cadou i-a luat unul, era cel mai cunoscut la vremea respectivă, Ion Chelie, aşa îi era porecla… Ion Chelie. Fata făcea 14 ani, fetiţa lui… I-a cumpărat un pian! Un pian de o grămadă de bani. Nu s-a dus să fi cumpere nu ştiu ce lanţ din aur, nu ştiu ce maşină, ca în ziua de azi. Nu! I-a luat un pian! El era un fel de împărat acolo în zonă. Era foarte deştept,

fiind şi foarte cult. Îi domina din orice punct de vedere pe toţi… era un fel de naş din ăsta. Nu era mafiot, e mult spus mafiot. Ştiu că mă uitam cu admiraţie la el”.

Interviurile de istorie de viaţă ne dezvăluie o Miliţie care, dacă nu coordona şi superviza, cel puţin avea relaţii amicale şi culegea informaţii direct de la capii reţelelor de afaceri derulate pe filiera economiei negre.

Dincolo de producţia oficială de propagandă şi de simbolistică ideologică, dincolo de industria grea şi economia de comandă, şi în România, ca de altfel în tot Estul comunist al Europei, a funcţionat o economie subterană bazată pe cerere şi pe import de mărfuri fie din alte ţări din lagărul comunist, fie din lumea occidentală liberă. Iar Miliţia şi Securitatea sunt descrise a fi cel puţin partenere sau poate chiar asociate celor pe care îi cunoaştem, din comunism, sub numele de „bişniţari”.

Alimentara, Aprozarul, magazinele Corpului Diplomatic se transformau în puncte nodale ale economiei negre, repere pentru activitatea de „bişniţăreală”. Marfa, întotdeauna puţină, era adusă în magazine

şi depozitată clandestin, niciodată descărcată în depozit la vedere, tranşată şi împărţită de şefii unităţilor comerciale şi apoi distribuită şi speculată pe circuitele economiei subterane. La acest circuit economic subteran aveau acces bişniţarii şi descurcăreţii. Ceilalţi, populaţia, românii se alimentau din economia „oficială”. Oamenii obişnuiţi, intelectuali sau muncitori ai fabricilor şi uzinelor din economia oficială de comandă, membri sau nemembri ai partidului comunist, stăteau afară, la coadă. Ei nu apucau niciodată sau, poate, rareori.

Istoriile de viaţă dezvăluie două condiţii necesare pentru a putea deveni bişniţar în România dinainte de 89: să ai surse de marfă cu care să poţi alimenta cererea şi să ai destui bani pentru a cumpăra marfa pe care o rulai mai departe. Paradoxal, banii – esenţa capitalismului – nu reprezentau o reală problemă în comunism. „Oamenii aveau bani, dar nu aveau ce să cumpere cu ei”, nu este deloc un clişeu. Împrumutul de la CAR (Casa de Ajutor Reciproc) putea fi cea mai uşoară cale, pentru un angajat la stat, de a intra în posesia unui capital pentru demararea unei „afaceri” sau pentru

consum. Ceva mai dificilă era conectarea la sursele de aprovizionare.

Cele trei capitole au împărţit subiecţii interviurilor în trei categorii care au dat şi titlul cărţii:

Bişniţarii

Ei simt personajele principale ale economiei subterane. Observăm că ei au făcut posibil capitalismul subteran în perioada oficială a socialismului economic. Ei erau intermediarii care cumpărau ieftin marfa de la străinii ajunşi la hotelurile din România sau o procurau de la vecinii sârbi şi bulgari, ajunşi în târgurile din oraşele româneşti de graniţă. Ei comercializau ţigări, whisky, gumă, supă la plic. Ei erau valutiştii care schimbau dolarii turiştilor. Aceşti oameni au făcut posibil capitalismul *underground*, relaţiile de schimb, comerţul „liber”, în condiţiile unei economii oficiale de comandă şi ale unei pieţe controlate de stat. Un stat comunist care a limitat oferta şi care a inventat un model original de a satisface cererea. De lipsurile de pe piaţă şi de cererea de bunuri au profitat bişniţarii. Ei au dezvoltat o piaţă neoficială, dar nu întotdeauna fără ca oficialii sistemului să fie

la curent cu jocurile cererii şi ofertei de pe această „piaţă”. Era o piaţă unde se plăteau altfel de taxe, chiar dacă taxele legale, cele prevăzute în sistemul financiar-economic oficial, nu se plăteau aici. Bişniţa este descrisă de cei care au practicat-o ca un mod de viaţă, ca o activitate comercială acceptabilă şi chiar necesară într-un sistem altfel falimentar: „Era foarte uşor să faci bişniţă, doar trebuia să vrei lucrul ăsta”.

Descurcăreţii

Ei au fost sursele principale de aprovizionare pentru cei care făceau comerţ *underground* pe baza mărfurilor care ar fi trebuit să ajungă în vitrinele sau pe rafturile din aprozarele, alimentarele sau magazinele autohtone. Ei profitau de locul lor de muncă pentru a procura materie primă, pentru a o dosi şi a o da pe sub tejghea, pentru a ieşi clandestin cu marfa pe poarta fabricii sau prin spatele magazinului, pentru a o difuza în sistemul de „pile, cunoştinţe, relaţii” şi pentru a o rula mai departe. Este aşa cum plastic îşi aminteşte unul dintre subiecţii intervievaţi: „Intre aceste trei magazine era Triunghiul Bermudelor. Acolo se pierdeau mărfurile şi apăreau banii!” Angajaţii (de la

simplii muncitori la manageri) unităţilor economice de stat (alimentare, aprozare, restaurante, fabrici sau întreprinderi etc.) doseau marfa şi o puneau apoi în circulaţie „pe sub mână”. Ei jonglau cu mărfurile care le treceau prin mână („prima mână”) la locul lor de muncă. Sunt cei care s-au descurcat. Simt descurcăreţii care au profitat de sistemul de cunoştinţe şi relaţii pe care l-au iniţiat la locul lor de muncă, apoi l-au întreţinut şi l-au dezvoltat. La ei era bine să ai „pile”. Pe ei trebuia să fi cunoşti. Cu ei trebuia să ai relaţii. Ei au fost furnizorii de marfă pentru bişniţarii care introduceau apoi bunurile şi produsele agro-alimentare şi nealimentare pe piaţa neagră.

Supravieţuitorii

Sunt oameni care au dat din coate, care nu şi-au plâns de milă, care în condiţii de penurie, de faliment economic, au obţinut produse nu pentru a le comercializa neapărat, ci pentru a procura în schimbul lor alte produse de necesitate. Ei sunt supravieţuitorii sistemului. Sunt uneori membri ai partidului comunist care au avut carnet de membru de partid doar pentru a supravieţui în sistem, pentru micile avantaje

ale adeziunii, sau pentru a fi lăsaţi în pace. Ei sunt oamenii obişnuiţi, membri sau nemembri PCR, care au apelat la serviciile bişniţarilor, care au achiziţionat mărfurile şi produsele oferite pe piaţa neoficială de către descurcăreţi şi de către speculanţi, dar care nu au intrat în afaceri sau în economia subterană pentru a face bani. Sunt consumatorii pieţei negre. Sunt capătul celălalt al reţelei sociale *underground*.

Nu toate persoanele intervievate de către studenţii Facultăţii de Jurnalism au fost ori au recunoscut că au fost bişniţari.

Cei mai mulţi sunt descurcăreţi, toţi sunt supravieţuitori. Unii dintre subiecţii acestor interviuri se percep ca fiind mici întreprinzători. Alţii se declară vizionari. Ei povestesc despre ei că au anticipat capitalismul real. Ei sunt cei care au pus bazele capitalismului autohton cu mult înainte de sosirea capitalismului de import. Ei simt mândri că nu au trăit în minciuna ideologică şi economică a comunismului.

Unii dintre cei intervievaţi arată astăzi cu degetul spre „capitaliştii de carton” proveniţi din partidele care au fost la putere

după 1990 şi care au dat naştere îmbogăţiţilor din afacerile cu statul. Ei nu se identifică cu aceşti profitori, cu partitocraţia, cu oligarhia de partide instalată la vârful societăţii româneşti de peste 20 de ani. Ei îi acuză pe profitorii tranziţiei, pe oligarhii partidelor provenite din ESN, că au avut cele mai bune informaţii economice şi au dat naştere „capitalismului de cumetrie”. Ei dezaprobă rolul pe care l-a jucat Securitatea în apariţia pseudo-capitaliştilor care au profitat de informaţiile economice imediat după Revoluţie. Ei sunt *bişniţari mărunţi* mândri că prin afacerile lor au făcut bani în comunism şi că în vremuri economice dificile le-au furnizat consumatorilor din piaţă produsele şi mărfurile de care românii aveau nevoie.

Deşi în folclorul urban din comunism şi în postcomunism, termenul de „bişniţar” a fost puternic încărcat cu sens peiorativ, aceşti speculanţi şi descurcăreţi se descriu pe sine ca oameni de afaceri, ca „businessmeni”:

„Pe mine mă deranja atunci termenul de bişniţar. Dacă stai să te gândeşti, „bişniţar”

vine de la *business*. Asta e. Erau văzuţi foarte urât de oamenii simpli. Când spuneai „ăsta-i bişniţar”, te vedeau ca pe duşmanul poporului, ca pe un ştiu ce balaur cu şapte capete. Asupritorul poporului... Dar, culmea, toţi voiau să cumpere de la tine! Asta era culmea! De fapt tu le procurai... Era cererea pieţei şi lipsa de marfă... pe care tu o procurai. Tu erai veriga lipsă din lanţ. Lumea voia şi tu făceai rost. Te făceau bişniţar şi totuşi cumpărau!” „Nu puteam eu să aduc atât de mult, câtă cerere era. Mă sunau acasă, se înscriau pe liste”.

„Ce însemna bişniţă, de fapt, şi de ce existau bişniţari? Simplu: nu se găseau produse pe piaţă... cererea era foarte mare, oamenii aveau bani, majoritatea aveau bani în casă, şi muncitorii aveau bani, dar nu aveau ce să cumpere. Şi fiecare îşi dorea câte ceva. Şi era simplu să faci bişniţă! Vedeai tu cam ce lipseşte, ce şi-ar dori oamenii, găseai sursa de unde să faci rost de marfa respectivă şi o vindeai”.

Revoluţia şi liberalizarea economică au fost descrise de către subiecţii intervievaţi aici ca episoade de confuzie generală pe piaţa românească *underground*: „Îmi

făceam oarecare grijă, pentru că îmi ziceam: oare ce o să fac de acum, că, dacă o să fie libertate, nu mai pot să fac bişniţă, că o să fie de toate… Şi eu ce dracu' mai fac??" Tranziţia din anii '90 a reprezentat apusul acestei categorii sociale aflate în plină glorie în anii '80, dar şi momentul transformării ei.

Profitând de capitalul financiar şi de capitalul de relaţii sociale dezvoltat în comunism, mulţi dintre micii bişniţari au devenit după Revoluţie onorabili oameni de afaceri. Spiritul întreprinzător şi motivaţia primară de a face bani i-a transformat pe mulţi dintre ei din pioni ai economiei negre în principalele piese ale unui capitalism postcomunist de tip speculativ.

Antonio Momoc

BIBLIOGRAFIE

Besançon, A., (1992) Anatomia unui spectru, Economia politică a socialismului real, Ed. Humanitas, Bucureşti.

Ekiert, G., Hanson, S., E.z (coord.) (2010), *Capitalism şi democraţie în Europa Centrală şi de Est*, Polirom, Iaşi.

Eyal, G., Szelenyi, I., Townsley E., (2001), *capitalişti*. *Noua* elită conducătoare

din Europa de Est, Ed. Omega, Bucureşti.

Hirschman, A., O., (1999), *Abandon, contestare, loialitate*, Ed. Nemira.

Popovici, I. (2003), „Istoria orală ca utopie. Interviu cu Zoltán Rostás", *Observator cultural*, nr. 196.

Rostás, Z., Momoc, A. (coord.), (2007), *Activiştii mărunţi, Istorii de viaţă*, Curtea Veche Publishing, Bucureşti.

Zinoviev, A., (1991) *Homo sovieticus*, Ed. Dacia, Cluj Napoca.

CUPRINS

Al zecelea volum sau despre experienţe de supravieţuire (Zoltán Rostás)

BIŞNIŢARII

„Câştigau şpăgi cei de la minister de la economiştii din angro, economiştii din angro de la gestionarii de magazine şi aşa mai departe..."

(Cătălina-Elena Toma)

„Aveai nevoie doar de bani şi cumpărai orice. Aşa era pe vremea răposatului. (*Mirela Dinu*)

„Trebuia să te foloseşti de tot felul de tertipuri ca să poţi să exişti". (*Ioana-Otilia Fotache*)

„Noi toţi ne suspectam unii pe ceilalţi".

O…

„Ăsta era Triunghiul Bermudelor. Acolo se pierdeau mărfurile şi apăreau banii!” (*Momoc*)

DESCURCĂREŢII

„Dar nu pot să zic că am dus-o rău… dacă aveam câteva pachete de BT sau mai ales de Kent, le luam de la bişniţari de la Piaţa Unirii, mă descurcam…” (*Cătălina Hopârteanu*)

„Am fost cam de vreo şase-şapte ori în RDG, cam de vreo opt ori în URSS, de vreo, tot aşa, şase-şapte ori în Cehoslovacia, da, am fost de vreo zece ori în Ungaria, de vreo trei-patru ori în Polonia”.

(Monica Ruxandra Lupşa)

„Oricine se putea descurca, dacă avea puţin curaj şi spirit întreprinzător”. (*Maria Carmen Andronache*)

„Zicea nevastă-mea: hai mă mergem şi noi să facem bişniţă. Nu, eu nu sunt născut să fac bişniţă, eu m-am născut să fac comerţ”. (*Lor*)

„La fiecare zi când venea să îşi ia raţia trebuia să fi bagi un peşte omului. Ce era să fac cu peştele ăla?

Să îl mănânc eu tot?” (*Raluca-Elena*

Ciobanu)

„Eram îngăduitor, adică toată lumea să ia ce cade printre degete...” (Alexandru-Mihai David)

„Ai mei n-aveau avere şi eu, în general, am fost un om corect...” (*Maria Cristina Iordache*)

„Trebuia să ne descurcăm singuri ca să supravieţuim. Că dacă trebuia să trăim cu banii din salariu, muream de foame...” (*Nicoleta Cristina Iosifidis*)

SUPRAVIEŢUITORII

„Eu sunt un om comun, unul dintr-atâţia şi nu mă pot lăuda cu fapte eroice sau experienţe extraordinare”. (*Nicoleta Apostol*)

„M-au primit în partid pe 22 decembrie 1959, partidul a căzut în 22 decembrie 1989. Să vedeţi aici coincidenţă!” (*Paula Brezeanu*)

„La nivelul meu, ţările străine le vizitai pe hartă”.

(Alex Ghiorghiu)

„Cu relaţii se putea obţine aproape orice”.

(Andra Georgeta Mardare)

Postfaţă (Antonio Momoc)

Editor: Grigore Arsene Redactor: Doina Jela Corector: Mihnea Gafiţa Tehnoredactor: Dragoş Dumitrescu

CURTEA VECHE PUBLISHING

str. Aurel Vlaicu nr. 35, Bucureşti, 020091 tel.: 021.260.22.87,021.222.57.26 redacţie: 0744.55.47.63 fax: 021.223.16.88 distribuţie: 021.222.25.36 redacţiecurteaveche.ro w ww, curtea veche.ro

[…] Reparam telefoanele de pe stradă. Iniţial, m-au băgat chiar undeva unde se scoteau banii din telefoane. Când am ajuns acolo, fiind adus de un şef, că aşa era, cu relaţii”, băi, lasă-l pe ăla, că l-a adus şeful cutare!”, se fereau toţi de mine. Nu-mi dădeam eu seama de ce, la un moment dat ăştia îmi spuneau: „Du-te şi tu acasă, că eşti tânăr, mergi să te distrezi cu gagica!” Dar ei mă trimiteau acasă ca să poată să scoată bani. Dar de asta mi-am dat seama mult mai târziu. În fine. După, am trecut să repar telefoanele pe stradă. Acolo nu am făcut mare lucru, că se fereau ăştia de mine. Tentaţia banului a venit în momentul în care găseai pe canalul respectiv, unde se băgau fisele, ori că era o mizerie, ori că puneau o

fisă strâmbă, cri că se încărca caseta, apăreau nişte bani necontorizaţi pe care în mod normal erai obligat să fi bagi tu în casetă. În primul rând, nu aveai unde să fi bagi. Apoi, trebuia să faci un proces-verbal, să declari. Aşa că îi luai, ziceai, e, câţiva lei acolo. Câţiva lei, cu câţiva lei, cu câţiva lei, se adunau. La un moment dat, începuseră să mă sperie sumele pe care le câştigam.

(Antonio Mormoc – „Ăsta era Triunghiul Bermudelor.

Acolo se pierdeau mărfurile şi apăreau banii!”)